

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมวิชาการ. (2540). รายงานผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นปีการศึกษา 2540. ศูนย์พัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร. (อட்சำเนา)
- กรรณิการ์ณ แยมเกษร. (2540). หลักสูตรท้องถิ่น, ใน คู่มือการอบรมวิจัยปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม. หน้า 190-200. สำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ กระทรวงศึกษาธิการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี : อุบลกิจอพอเขตการพิมพ์.
- เกษมา วรวรรณ ณ ออยุธยา. (2538). แนวคิดจากการอภิปรายนำของผู้ทรงคุณวุฒิ, ใน สรุปผลการประชุมสัมมนาเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักสูตรที่พึงประสงค์. หน้า 3-5, ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ. กรุงเทพมหานคร.
- กิตติพิศ ศิริสูตร. (2538). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรินทร์ สหเสวีพันธ์. (2540). ผลของการใช้พอร์ทโฟลิโอที่มีต่อการสอนภาษาอังกฤษของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2536). เอกสารการอบรมครูผู้สอนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ปีงบประมาณ 2536) : แนวการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น, ใน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6, หน้า 145-150. กระทรวงศึกษาธิการ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). เล่าขานประสบการณ์ : การพัฒนาคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาโดยความร่วมมือขององค์กรยูนิเซฟประเทศไทย. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่.
- คณะศึกษาโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์". (2541). ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1 : กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆ และชุมชนของเรา. กรุงเทพมหานคร : เจ.ฟิล์มโปรเซส.
- คณะศึกษาโครงการ "การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์". (2542). ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 2 : ครูเก่ง ๆ ของเรามีอยู่เต็มแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร : เจ.ฟิล์มโปรเซส.
- จินตนา สุขสมแดน. (2541). การศึกษาการปฏิบัติงานที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของศึกษานิเทศก์สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโทศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์ ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตร : หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : อลิอันเพลส.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2543). กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของชุมชน. ใน พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ ลัดดา ภาเกียรติ สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (บรรณาธิการ). ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา, หน้า 243-267. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ช่อม กรไกร. (2537). การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษตามความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2543). การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ). ปฏิวัติการศึกษาไทย : แก้ปัญหาขาดกรรมทางจิตวิญญาณ. หน้า 32-60. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. 15 สิงหาคม 2545. ผู้บังคับการโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย. สัมภาษณ์.
- เทียน ทองแก้ว. (ม.ป.ป). เอกสารคำสอนวิชาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร. คณะครุศาสตร์ สหวิทยาลัยอีสานใต้สุรินทร์. (อัดสำเนา)
- นิตยา บุตรศรี. (2542). การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- นิตา ชูโต. (2540). การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : พี.เอ็น.การพิมพ์
 ปทีป เมธาภูมิกุล, อุทุมพร จามรมาน, ชุมพร ยงกิตติกุล และ สุวิมล วัชรภักย์. (2531).
การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี เปี่ยมคล้า. (2537). บทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เขตการศึกษา 1. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
 ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มณฑิชา ชนะสิทธิ์. (2539). การศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ
โรงเรียนประถมศึกษาในโครงการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยภูมิปัญญาชาวบ้าน
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวดี กังสตาล. (2542). การศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น : กรณีศึกษา
โรงเรียนชุมชนวัดใหญ่ตันโพธิ์ อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ระวีวรรณ ศรีศรีรามศรี. (2525). เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการสอน หน่วยที่ 1-7.
 กรุงเทพมหานคร : บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์.
- รุ่งฟ้า หิรัญวงศ์. (2536). การศึกษาความรู้ในการพัฒนาหลักสูตรกลุ่มการทำงานและพื้นฐาน
อาชีพให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นของครูชั้นประถมศึกษาปีที่
5-6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขต
การศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา
 บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรารณณ์ บางเลี้ยง. (2535). สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความ
ต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ไชยศิลป์. (2537). การสำรวจการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ของครูในโรงเรียน
ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2536). คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น.
 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิชาการ, กรม. (2539). ท้องถิ่นกับการพัฒนาหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา
 ลาดพร้าว.

- ศิริชัย อนันตผล. (2535). สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับเป็นกฎหมาย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สังัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สมปอง ชดกิง. (2531). การประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 11. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมทรง ชุมรักษ์. (2542). การศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของข้าราชการครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สำลี ทองธิว. (2526). กลวิธีการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหารและครู ก้าวหน้า. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์.
- สำลี ทองธิว. (2541). กรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี ทองธิว. (2543). เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการสอน. เอกสารประกอบการบรรยายในวิชา 369511 เครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการสอน. พิษณุโลก : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. (อัดสำเนา)
- สำลี ทองธิว. (2544). โครงการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สำลี ทองธิว. (2545). การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหารและครูยุคปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี ทองธิว. (2542). บันทึกภาคสนาม. (เอกสารไม่ตีพิมพ์)
- สุภาวงศ์ จันทวานิช. (2540). วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุมิตร คุณานุกร. (2523). หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม. (2537). แนวคิดและรูปแบบเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน. ใน ลัดดา ภู่เกียรติ (บรรณาธิการ). เส้นทางสู่งานวิจัยในชั้นเรียน. หน้า 6-11. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2543). แนวคิดและหลักการของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. ใน พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ ลัดดา ภู่เกียรติ สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม (บรรณาธิการ). ประมวลบทความนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้สำหรับครูยุคปฏิรูปการศึกษา. หน้า 156-194. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อังกุลย์ สมคะเนย์. (2535). สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทุมพร จามรมาน. (2537). การวิจัยของครู. กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Anderson, G. L., Herr, K., & Nihlen, A. S. (1994). Studying Your Own School : An Educator's Guide to Qualitative Practitioner Research. CA : Corwin Press, Sage Publishing.
- Bell, B. and Gilbert, J. (1994). Teacher Development as Professional, Personal, and Social Development. Teaching and Teacher Education, 10(5). 483-497.
- Bruce, L. B. (1998). Qualitative Research Methods for the Social Sciences. Third Edition. California State University : Long Beach.
- Bogdan, R. C. and Biklen. S. K. (1992). Qualitative Research for Education : An Introduction to Theory and Methods. Second Edition. MA : Allyn and Bacon.
- Bowden, R. and Merritt Jr. R. (1995). The adult learner challenge : Instructionally and administratively. Education, 115(3). Spring, 426 - 432.
- Baum, S., H. (2002). The community approach to school - community partnerships : Challenges and possibilities, Paper presented at the American Education Research Association, Annual Meeting, April 1 - 5, 2002, New Orleans, Luisiana, USA.

- Calhoun, E.F. (1993). Action Research : Three Approaches. Educational Leadership, 51(2), October, 62 - 65.
- Caro-Bruce, C. and McCeadie, J. (1995). What Happens When a School District Supports Action Research?. In S.E. Noffke and R.B. Stevenson (ed.), Educational Action Research : Becoming Practically Critical, pp. 154 - 164. New York : Teacher College Press.
- Caro-Bruce, C. (1999). Facilitating Action Research. Action Research of Wisconsin Network, WI Department of Public instruction, UW-Madison of Education. USA
- Caro-Bruce, C. (2000). Action research Facilitators' Hand book. National Staff Development Council. USA.
- Carson, T., Connors, B., Ripley, D., and Smiths, H. (1989). Creating Possibilities : an Action Research Handbook. Alberta : University of Alberta.
- Casey, Anderson, Yelverton and Wedeen, (2002). A Status Report on Charter Schools in New Mexico. Phi Delta Kappan, 83(7). March, 518-524
- Chareonwongsak, K. (1999). An In-Service Teacher Development Program for the Coming Century : A Case Study of Thailand. Paper presented at the Academic Exchange Project : Educational Issue in the Asia Pacific of the Hong Kong Institute of Education, February : Hong Kong.
- Check, W. J. (1998). Teacher Researcher as Powerful Professional Development. Harvard Education Letter : Professional Development, Focus Series No.4. NY : the President and Fellows of Harvard College.
- Cochran-Smith, M. and Lytle, S. (1993). Inside-Outside : Teacher Research and Knowledge. NY: Teachers College Press.
- Cocoran, T. (1999). Interviews; CAREER development. Curriculum Review, 38(5), January, 4.
- Coery, S. M. (1953). Action Research to Improve School Practices. NY : Teacher College Press.
- Committee on Developments in the Science of Learning. (1999). How People Learn : Brain, Mind, Experience, and School. In J. D. Bransford, A. L. Brown, and R.R. Cocking (ed.) Commission on Behavioral and Social Science and Education. National Research Council : Nat'l Academy Press.

- Darling, H. L. and Mclaughlin, W. M. (1995). Policies that support professional development in an era of reform. Phi Delta Kappan., April, 597-604.
- Doll, R. C. (1982). Curriculum Improvement : Decision - making and Process. Fifth Edn. Boston : Allyn & Bacon.
- Elliott, J. (1991). Action Research for Educational Change. Philadelphia : Milton Keynes/Open University Press.
- Farrell, G. (1998). Expeditionary Learning Outward Bound : Core Practice Benchmarks. NY : Routledge Falmer.
- Fleming, D.S. (1996). New Directions in Professional Development. Available from: <http://carei.coled.umn.edu/rp/Spring96/NdiPD.html>
- Fullan, M. (200). Three stories of education reform. Phi Delta Kappan, 81(8), April 581-584.
- Galbo, C. (1998). Helping adults learn. Thrust for Educational Leadership, May/June, pp.13-16.
- Gennaoui, M. and Kretschmer, R. E. (1996). Teachers as researchers : supporting professional development. Volta Review, 98(3). 81 - 101.
- Henry, C. and Kemmis, S. (1984). A Point-by-Point Guide to Action Research for Teachers. (Mimeographed) (n.p.)
- Hoban, G. And Hasting, G. (1997). Faculty based professional development as an action learning community. Australian Science Teachers Journal, 43(3), 49 - 54.
- Janoy, J.E. (1995). Creating meaning : The heart of learning community. Training & Development, 49(5), May, 53-58.
- Jilk, B. A. (1999). School in the new millennium. American School & University, 77 (5), Jan, 46-47.
- Johnson, B. (1993). Teacher-As-Researcher, ERIC Digest. ED355205.
- Johnson, M. B. (1995). Why Conduct Action Research. Teaching and Change. 3 (1), Fall 90-104.
- Kemmis, S. and Grundy, S. (1997). Educational Action Research in Australia : Organization and Practice, In S. Hollingsworth (Eds.). Instructional Action Research : A Casebook for Educational Reform. (pp. 40-48). Philadelphia : Falmer Press.
- Kemmis, S. and Mc Taggart, R. (Eds.) (1988). The Action Research Planner. Third Edn. Geelong, Victoria : Deakin University Press.

- King, M. B., Newmann, and Fred, M. (2000). Will teacher learning advance school goals?. Phi Delta Kappan, 81(8). April 276 - 280.
- Kochendorfer, L. (1997). Type of Classroom Teacher Action Research. Teaching and Change, 4(2), Winter 157-173.
- Lewy, A. (1991). National and school - based development. Paris-United Nations Education (UNESCO) : International Institute for Educational Planning.
- Loftland, J., and Loftland L. H. (1984). Analyzing Social Settings : A Guide to Qualitative Observation and Analysis. 2nd Edition. Belmont, Calif. Wadsworth.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. Journal of social Issues, 2(4), 34-46.
- Library of Congress. (1990). Folklife and Field Work : A Layman's Introduction to Field Techniques. American Folklife Center, Washington, D.C.
- Lieberman, A. (1995). Practices That Support Teacher Development. Phil Delta Kappan, April, 591-596.
- Lippitt, R. and Radk, M. (1946). New trends in the investigation of prejudice. Annals of the American Academy of Political and Social Science. Vol. 244 : 167-176.
- Little, J. W. (1993). Teacher's Professional Development in a Climate of Educational Reform. Educational Evaluation and Policy Analysis, 15(2), 129-151.
- Ma. L., (1992). Discussing Teacher Induction in China and Relevant Debates in the United States with a Chinese Teacher : A Conversation with YuYi. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association in San Francisco, April : USA.
- Maion, R. (1998). When Teachers Examine Their Practice : Action Research as a Vehicle for Teacher Learning in One Urban School District. Doctor of Philosophy's Dissertation. Education-Curriculum and Instruction. University of Wisconsin - Madison.
- Mckay, J. A. (1992). Professional Development through Action research. Journal of Staff Development, 14(1), Winter 18-21.
- McKernan, J. (1996). Curriculum Action Research : A Handbook of Methods and Resources for the Reflective Practitioner. London : Kogan Page Limited.

- McNiff, J. (1997). Action Research : Principle and Practice. Gate Britain : Mackays of Chatham PLC.
- McNiff, J. with Whitehead, J. (2002). Action Research : Principles and Practice. Second Ed. London and New York. Routledge Falmer.
- Mokuku, T. (2001). Encounters with Action Research in the African Context : a case Study in the school curriculum in Lesotho. Educational Action Research. 9(2), 187-197.
- Nachmias, D., and Frankfort-Nachmias, C. (1997). Research Methods in the Social Sciences. 5th Edition. University of Wisconsin - Milwaukee.
- Noffke, S. (1997). Professional, personal, and political dimensions of action research. Review of Research in Education, 22 : 305-345.
- O'Brien, R. (1998). An Overview of the Methodological Approach of Action Research. Available from:
- Phiak, L. K. (1997). The Environments of Action Research in Malaysia, In S. Hollingsworth (eds). International Action Research : A Casebook for Educational Reform. (pp.238-243). Philadelphia : Falmer Press.
- Richardson, V. (n.d., n.p.). Teacher Inquiry as Professional Staff Development. (Mimeographed).
- Saban, A. (1995). Outcomes of teacher participation in the curriculum development Process, Education, 115 (4), Summer, 571.
- Schmuck, R. A.. (1997). Practical Action Research for Change. London : Training and Publishing, Inc.
- Shimahara, K., N. (1998). The Japanese Model of Professional Development. Teaching and teacher Education, 14(5). 451-462.
- Squire, F. (n.d.), Action Research & Standards of Practice for the Teaching Profession; Making Connections. In Ontario Action Researcher. Current Issue, Paper2. Available from:
[paper2.html](#)
- Stenhouse, L. (1983). Curriculum research and the art of the teacher. in L. Stenhouse (Eds.). Authority, Education and Emancipation. London : Heinemann.
- Stevenson, R.B. (1991). Action research professional development : a US case study of inquiry - oriented in-service education. Journal of Education for Teaching. 17(3). 277-293.
- Taba, H. & Noel, E. (1957). Action Research : A Case Study. Washington D.C. Association for Curriculum and Supervision.

- Theobald, P. (1992). Rural Philosophy for Education : Wendell Berry's Tradition.
Eric Digest. ED345930
- Turnbull, G.H. (1993). the educational ideas of Wolfgang Ratke. Curriculum Studies, 1. 383-394.
- US. Department of Education. (1996a). Mission and Principles of Professional Development, In Achieving the Goals : Goal 4, teacher Professional Development. US. Department of Education. Available from:
[AchGoal4/mission.html](#)
- Us. Department of Education. (1996b). Why Professional Development. In Achieving the Goals : Goal4, Teacher Professional Development. US. Department of Education. Available from:
- US. Department of Education. (1998). Improving Professional Development Practice. In Promising Practice : New Ways to Improve Teacher Quality. US. Department of Education. Available from:
[chapter6.html](#)
- Wendt, G. A. (1999). Using Adult Learning Techniques in Instruction. Fire Engineering, 152 (5), May, 30-32.
- Winter, R. (1989). Learning From Experience : Principles and Practice in Action Research. Philadelphia : The Falmer Press.
- Zeichner, K. (1998). The Nature and Impact of Teacher Research as a Professional Development Activity for P-12 Educators. Washington D.C. : U.S. Department of Education.
- Zeichner, K. (2001). Educational Action Research. In P. Reason & H. Bradbury (Eds). Handbook of Action Research. Thousand Oaks, CA : Sage.
- Zeichner, K. Klehr, M., & Caro - Bruce C., (2000). Pulling their own Levers. Journal of Staff Development, 21(4), 36-39.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

รองศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ จิตระดับ	อาจารย์ประจำภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ดร.อมรวิชัย นาคทรพรพ	อาจารย์ประจำภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์วรอนงค์ เนตรสุภลักษณ์	ศึกษานิเทศก์เขตการศึกษา 8 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

ภาคผนวก ข

- ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนฝาง 1
- ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนฝาง 2
- ข้อมูลเบื้องต้นของโรงเรียนฝาง 3
- แผนที่อำเภอฝางแสดงที่ตั้งเขตตำบล
- แผนที่อำเภอฝางแสดงที่ตั้งสถานศึกษา

โรงเรียนฝาง 1

ข้อมูลเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนฝาง 1 ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2504 เปิดทำการสอนในระดับอนุบาลศึกษา-ระดับประถมศึกษา และเปิดทำการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของผู้ปกครองในปี พ.ศ.2544 เป็นต้นไป

ปัจจุบันโรงเรียนฝาง 1 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 1,179 คน¹ เป็นนักเรียนระดับอนุบาลศึกษา 272 คน ระดับประถมศึกษา 800 คน และระดับมัธยมศึกษา 122 คน นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ใน “ โชนใต้ ” คือใน 3 ตำบลของอำเภอไชยปราการที่เป็นเขตติดต่อกับอำเภอฝางและ 3 ตำบลของอำเภอฝาง คือ ตำบลแม่งอน ตำบลแม่ข่า และตำบลแม่สุนซึ่งเป็นเขตที่โรงเรียนตั้งอยู่ สำหรับทาง “ โชนเหนือ ” มีนักเรียนอยู่ไม่มากนักหากเทียบจากจำนวนรถรับส่งนักเรียนของโรงเรียนที่ไปส่งนักเรียนทางโชนเหนือมีเพียง 2 คันจากจำนวนรถทั้งหมด 15 คัน สำหรับครูผู้สอนจำนวน 58 คนนั้นเป็นครูระดับอนุบาลศึกษา 8 คน ระดับประถมศึกษา 28 คน และระดับมัธยมศึกษา 3 คน ครูพี่เลี้ยง 13 และครูธุรการ 6 คน ครูส่วนใหญ่เป็นคนเมืองฝางซึ่งหมายถึงเขตอำเภอฝาง อำเภอแม่ฮาด และอำเภอไชยปราการ

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนฝาง 1 ตั้งอยู่ติดถนนใหญ่สายหลักที่เข้าไปสู่ตัวอำเภอฝาง จากประตูใหญ่ที่โปร่งสามารถมองเห็นสภาพภายในโรงเรียนได้ชัดเจน ทางด้านซ้ายมือมีรั้วโปร่งอีกชั้นหนึ่งกำแพงเขตของแผนกอนุบาลเป็นรูปตัวยูออกจากส่วนอื่น ๆ ของโรงเรียน สำหรับส่วนที่ว่างอยู่เป็นแอ่งตรงกลางนั้นเป็นบ้านของผู้จัดการของโรงเรียน มีห้องธุรการ-การเงินซึ่งเป็นห้องแรกที่ผู้ปกครองหรือบุคคลภายนอกจะต้องเข้ามาติดต่อตั้งอยู่ด้านล่างของบ้านติดกับห้องทำงานของผู้จัดการ-ครูใหญ่ ถัดลงไปบริเวณกึ่งกลางของโรงเรียนมีอาคารห้องสมุดและห้องสื่อ ส่วนทางด้านหลังติดรั้วด้านซ้ายเป็นอาคารชั้นเดียวสำหรับห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทางด้านขวามือของประตูใหญ่ถัดจากสนามบาสเก็ตบอลติดริมรั้วมีอาคารหลังใหญ่ 3 ชั้นใช้เป็นอาคารเรียนสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเป็นระดับมัธยมเพียงชั้นเดียวที่ทางโรงเรียนได้เริ่มเปิดสอนในปีการศึกษานี้ นอกจากนี้ชั้นบนสุดของอาคารยังใช้เป็นห้องประชุม ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องวิชาการ และห้องทำงานของผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการและฝ่ายบริการด้วย ถัดลงไปเป็นอาคารไม้ชั้นเดียวใช้เป็นห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2-3 และห้องพยาบาล ด้านหลังสุดของฝั่งขวายาวไปจนถึงบริเวณกึ่งกลางด้าน

¹ ข้อมูลภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544

หลังของโรงเรียนส่วนหนึ่งนั้นเป็นโรงอาหารซึ่งบริการอาหารสำหรับครู และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 และประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่สมัครทานอาหารของโรงเรียน ส่วนที่เหลือเป็นร้านอาหารของคนภายนอกที่บริการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาและนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ต้องการซื้ออาหารเอง

ผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเรียนที่โรงเรียนผาง 1 ร้อยละ 80 เป็นเกษตรกรทำสวนลิ้นจี่ ส้ม หอมหัวใหญ่ กระเทียม มันฝรั่ง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจของอ.ผาง รองลงมาจะประกอบอาชีพค้าขายและข้าราชการตามลำดับ เนื่องจากบริเวณ “ โชนใต้ ” นี้มีหมู่บ้านจีน(ฮ่อ)อยู่ 3 หมู่บ้านใหญ่ ๆ ดังนั้น ร้อยละ 20 ของนักเรียนในโรงเรียนนี้เป็นชาวจีน(ฮ่อ)

การบริหารจัดการ : “ ผู้จัดการ ” คือ คำที่ครูทุกคนในโรงเรียนใช้เรียกผู้จัดการ-ครูใหญ่ ซึ่งนอกจากผู้จัดการจะรับผิดชอบและดูแลงานทุกงานในโรงเรียนแล้ว ยังทำหน้าที่ดูแลงานด้านปรัชญาและแนวนโยบายของโรงเรียน รวมทั้งงานด้านประสิทธิผลของโรงเรียนเป็นพิเศษอีกด้วย สำหรับงานบริหารจัดการในด้านอื่น ๆ นั้นมีผู้ช่วยครูใหญ่ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากการพิจารณาผลงานจากครูใหญ่ อีก 3 คน คือผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายธุรการ และผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายบริการ ช่วยดูแลงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนแบ่งออกเป็นแต่ละด้านแตกต่างกันไป โดยผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการดูแลงานด้านการเรียนการสอนและด้านกิจการนักเรียน ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายธุรการดูแลงานด้านธุรการและด้านบุคลากร สำหรับผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายบริการดูแลงานด้านอาคารสถานที่เพียงงานเดียว ส่วนงานด้านสัมพันธ์ชุมชนมีหัวหน้าฝ่ายซึ่งได้รับเลือกจากเพื่อนครูเป็นผู้ดูแล ทางโรงเรียนจะจัดประชุมครูเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้งเพื่อเป็นการสรุปงานและติดตามงานที่แต่ละฝ่ายได้ปฏิบัติในแต่ละเดือน นอกจากนี้ยังมีการประชุมย่อยซึ่งขึ้นอยู่กับเรื่องเร่งด่วนที่เข้ามาในโรงเรียน การประชุมระดับและการประชุมฝ่ายในดอนเย็นหลังเลิกเรียนด้วย ซึ่งการประชุมดังกล่าวบางครั้งใช้เวลาจนกระทั่งถึง 18:00-20:00 น.

ความสัมพันธ์กับชุมชน : ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นความสัมพันธ์แบบที่โรงเรียนให้บริการกับชุมชน กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ได้แก่ การส่งครูและนักเรียนไปร่วมงานประเพณีต่าง ๆ ในชุมชนตามที่ทางชุมชนขอมา เช่น ร่วมขบวนแห่เทียนพรรษา เป็นพิธีกรในงานรื่นเริง ร่วมแสดงบนเวที เล่นดุริยางค์ การไปร่วมในงานศพของคนในชุมชน การมอบของแก่เด็กยากจนในชุมชน การไปเยี่ยมผู้สูงอายุ การปลูกป่า กำจัดขยะ และทำความสะอาดหมู่บ้านร่วมกับชาวบ้าน ซึ่งกิจกรรมปลูกป่า กำจัดขยะ และทำความสะอาดหมู่บ้านที่ทำร่วมกับชาวบ้านนี้เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากการเข้าร่วมเป็นโรงเรียนนำร่องในโครงการรุ่งอรุณในปีการศึกษา 2543 ลักษณะที่ 2 เป็นความสัมพันธ์แบบที่โรงเรียนรับความช่วยเหลือจากชุมชน ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นนี้อยู่ในรูปของการมอบทุนการศึกษา การบริจาคพัดลม ทีวี จานดาวเทียม รวมทั้งสิ่งของต่าง ๆ ตามที่ทางโรงเรียนต้องการจากชมรมผู้ปกครองและชมรมศิษย์เก่าซึ่งให้การช่วยเหลือโรงเรียนในลักษณะนี้เป็นประจำทุกปี ลักษณะที่ 3 เป็นความสัมพันธ์แบบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน ทางโรงเรียนได้จัดให้ครูประจำชั้นทุกคนออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียนในห้องของตัวเองเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ครูได้มีโอกาสพูดคุย ชักถามปัญหา

และรับฟังข้อเสนอแนะจากผู้ปกครอง รวมทั้งมีการออกแบบสอบถามเพื่อให้ผู้ปกครองได้เสนอแนะและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ปกครองอยากให้โรงเรียนปรับปรุง ซึ่งในปีที่ผ่านมา ผู้ปกครองต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดสอนวิชาภาษาจีนเพราะเป็นภาษาหนึ่งที่ใช้สื่อสารในชุมชน ดังนั้นในปีการศึกษานี้ทางโรงเรียนจึงได้บรรจุรายวิชาภาษาจีนเข้ามาในหลักสูตรของโรงเรียน

สภาพทั่วไปของครู

วัฒนธรรมการทำงาน : ทุก ๆ วันจันทร์-วันศุกร์ โดยปกติครูทุกคนจะมาทำงานก่อน 7:30 น. แต่สำหรับครูที่รับผิดชอบเป็นเวรประจำวันจะต้องมาทำงานก่อน 7:00 น. เพื่อมาอยู่ดูแลประจำจุดที่รับผิดชอบ คือ ดูแลบริเวณสนามเด็กเล่น ดูแลเด็กหน้าประตูโรงเรียน รับเด็กขณะที่ลงจากรถ ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะเลิกเวลา 15:40 น. แต่ครูทุกคนยังต้องทำงานต่อจนถึง 16:30 น. เพื่อตรวจงานของนักเรียน และจัดห้องเรียน ครูที่สอนพิเศษจะสอนถึง 17:00 น. ซึ่งการสอนพิเศษนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของครูว่าต้องการจะสอนหรือไม่ ทางโรงเรียนไม่ได้บังคับ ส่วนครูที่เป็นเวรประจำวันจะต้องอยู่ดูแลเด็กจนกว่าผู้ปกครองจะมารับไป หากวันใดมีการประชุมประจำเดือน ประชุมฝ่าย ประชุมหัวหน้าฝ่าย ประชุมชมรมผู้ปกครอง ชมรมศิษย์เก่า ครูที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องก็จะต้องอยู่ร่วมประชุมที่โรงเรียนจนถึง 18:00-20:00 น. ขึ้นอยู่กับวาระในการประชุมแต่ละครั้ง ในการประชุมใด ๆ ก็ตามหากมีการเปิดโอกาสให้ครูได้เสนอความคิดเห็น ครูโดยเฉพาะครูที่มีประสบการณ์น้อยจะไม่กล้าพูดหรือแสดงความคิดเห็นใด ๆ โดยครูให้เหตุผลว่า

“คิดว่าตัวเองเป็นเด็กคงจะรู้ไม่เท่าครอรวยโส ชั่วโมงบิณยังน้อย กลัวตัวเองพูดผิด และกลัวว่าถ้าเสนออะไรไปก็จะต้องเป็นคนทำ.....
จริง ๆ แล้วยกอยากเสนอหรือคัดค้าน แต่ก็ต้องยอม ๆ ไปทั้ง ๆ ที่ใจค้าน
ไม่ยกามีเรื่องโต้เถียงกัน” (บันทึกภาคสนาม I : 28 มิถุนายน, 2543)

อย่างไรก็ตามหากในการประชุมใดมีผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายการเรียนการสอนเป็นประธานในที่ประชุม ครูจะกล้าอภิปราย เสนอความคิดเห็นในการประชุมมากกว่าการประชุมที่มีผู้จัดการของโรงเรียนเป็นประธานในที่ประชุม

โดยเฉลี่ยแล้วครูจะมีชั่วโมงสอนคนละ 21-30 คาบต่อสัปดาห์ (คาบละ 45 นาที) ส่วนผู้ช่วยครูใหญ่มีชั่วโมงสอนคนละ 18 คาบต่อสัปดาห์ นอกจากต้องรับผิดชอบงานการสอนและการเป็นครูประจำชั้นแล้ว ครูยังต้องรับผิดชอบงานในด้านการเรียนการสอนและด้านกิจการนักเรียน โดยครูทุกคนต้องรับผิดชอบเป็นหัวหน้าโครงการของทั้งสองด้านอย่างน้อยคนละ 2 โครงการ นอกจากนี้ครูยังต้องรับผิดชอบงานอีกคนละ 1 ด้านจาก 4 ด้านที่เหลือ คือ ด้านบุคลากร ด้านสัมพันธ์ชุมชน ด้านอาคารสถานที่ และด้านประสิทธิผล

ลักษณะของกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วมและการนำความรู้ที่ได้มาไว้ในโรงเรียน : ทางโรงเรียนจะส่งครูเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูแทบทุกโครงการที่

โรงเรียนได้รับหนังสือแจ้งมา โดยทางฝ่ายวิชาการจะเป็นผู้คัดเลือกครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งต้องเป็นผู้ที่สามารถจะนำความรู้ที่ได้รับกลับมาเผยแพร่ให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนได้ดี สำหรับกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วมเป็นลักษณะของการเข้าอบรมฟังบรรยาย และอบรมเชิงปฏิบัติการที่ใช้ระยะเวลาสั้น ๆ และหลังจากที่ได้รับการอบรมแล้วครูที่เข้าอบรมจะต้องทำรายงานส่งผู้บริหารรวมทั้งนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาถ่ายทอดให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนต่อไป จากการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูในลักษณะดังกล่าวครูบอกว่า การอบรมทั่วไปมักจะรวบรัด ให้นือหาแก่ครูมากภายในเวลาอันจำกัด ครูรับไม่ไหวและไม่สามารถนำมาถ่ายทอดต่อให้กับเพื่อนครูได้ ดังนั้นในปี 2543 ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้แนวคิดเรื่องการสอนแบบบูรณาการมาจากการได้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนนำร่องในโครงการรุ่งอรุณรวมทั้งได้ไปศึกษาดูงานจากโรงเรียนอื่น และได้มาศึกษาเองเพิ่มเติมอีกภายหลังได้ลงความเห็นร่วมกับคณะครูฝ่ายวิชาการว่าจะนำการสอนแบบบูรณาการมาใช้กับนักเรียนทั้งโรงเรียน ทางฝ่ายวิชาการจึงได้จัดกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพครูขึ้นเองภายในโรงเรียน โดยเริ่มจากการเชิญวิทยากรที่มีความรู้เรื่องการสอนแบบบูรณาการมาให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนด้วยการให้เนื้อหาเบื้องต้น และทดลองเขียนแผนการสอน เป็นเวลา 3 วัน และให้ครูศึกษาเอกสารที่ทางฝ่ายวิชาการเตรียมไว้ให้เพิ่มเติม หลังจากนั้นจึงให้ครูทุกคนได้ปฏิบัติจริง มีการประชุมระหว่างครูในแต่ละระดับชั้นเพื่อเขียนแผนการสอนร่วมกันตลอดภาคการศึกษา เมื่อครูมีปัญหาเกี่ยวกับการทำแผนการสอนทางผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการและครูฝ่ายวิชาการจะเข้าไปช่วยเหลือและให้คำแนะนำ หากเปรียบเทียบลักษณะของกิจกรรมการอบรมในช่วงเวลาสั้น ๆ กับกิจกรรมการพัฒนาครูเกี่ยวกับเรื่องการสอนแบบบูรณาการของฝ่ายวิชาการแล้วครูบอกว่าการจัดกิจกรรมพัฒนาครูที่จัดขึ้นเองภายในโรงเรียน ที่เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป มีคนคอยติดตามช่วยเหลือให้ผลในทางปฏิบัติและให้ผลในระยะยาวได้มากกว่าการออกไปอบรมนอกโรงเรียน

ปฏิกิริยาของครูที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ : หลังจากที่ได้ผู้จัดการได้รับทราบถึงความเป็นมาเป็นไปของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้วิจัยแล้วผู้จัดการยินดีสนับสนุนให้มีโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากทางโรงเรียนมีนโยบายที่จะพัฒนาครูให้สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้อยู่แล้ว ผู้จัดการเสนอว่า หลักสูตรท้องถิ่นน่าจะช่วยให้เด็กในอ.ฝางได้เรียนรู้ว่าแม่น้ำฝาง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญของพวกเขายังบริสุทธิ์ พวกเขาควรจะภูมิใจในสิ่งนี้และช่วยกันรักษาแม่น้ำของพวกเขาให้คงความบริสุทธิ์ต่อไป นอกจากนี้ยังเห็นด้วยกับการให้ครูเรียนรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแทนการจัดอบรมเพียงไม่กี่วันด้วย ทางด้านผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการก็ยินดีสนับสนุนโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเต็มที่โดยได้เสนอตัวเป็นแกนนำในการชักชวนให้เพื่อนครูโรงเรียนมาเข้าร่วมโครงการทันทีที่ได้พูดคุยกับผู้วิจัยเกี่ยวกับรายละเอียดของโครงการ เนื่องจากครูในโรงเรียนนี้พอจะมีพื้นความรู้เกี่ยวกับการสอนเรื่องของท้องถิ่นอยู่บ้างจากการทำแผนการสอนแบบบูรณาการในโครงการรุ่งอรุณซึ่งครูต้องทำ

แผนการสอนที่สอดแทรกเรื่องในท้องถิ่นเข้าไปในเนื้อหาตามที่ทางกระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยยึดจุดประสงค์ในหลักสูตรแกนกลางเป็นหลัก ในที่นี้ผู้ช่วยครูใหญ่ได้อธิบายไว้ว่า

“...เป็นการใช้สื่อในท้องถิ่นประกอบการสอนเรื่องต่าง ๆ มีการพานักเรียนออกไปดูงานอาชีพต่าง ๆ ในหมู่บ้าน...” (บันทึกภาคสนาม I : 26 มิถุนายน, 2543)

จากประสบการณ์ที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการรุ่งอรุณ ครูคนอื่น ๆ ก็มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะที่ไม่ต่างกันเท่าใด โดยครูเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นและต้องดึงบุคลากรข้างนอกมาให้ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจแล้วจึงออกไปดูของจริง เป็นการนำเนื้อหาเรื่องอาชีพ และการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นมาให้เกิดนักเรียนได้เรียน ในการพัฒนาหลักสูตรชาวบ้านกับครูต้องร่วมมือกันจึงจะสำเร็จ คงจะไม่มีประโยชน์อะไรหากโรงเรียนทำหลักสูตรไปแล้วแต่ชาวบ้านไม่เห็นด้วย เพราะครูต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนโดยให้ผู้ที่มีความรู้ หรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ มาสอนในโรงเรียน การทำหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นการเพิ่มความรู้เรื่องท้องถิ่นให้ทั้งครูและนักเรียนถือเป็นสื่อการสอนครูไม่ต้องเตรียมอุปกรณ์มากเหมือนเดิม มีของจริงให้ดูในท้องถิ่นอยู่แล้ว

ถึงแม้ว่าครูในโรงเรียนผาง 1 พอจะเข้าใจลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นอยู่บ้างแต่ในเรื่องของการพัฒนาหลักสูตรนั้นครูเห็นว่าเป็นเรื่องใหม่ที่ครูไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนดังนั้นในระยะเริ่มแรกของการเชิญชวนครูให้มาสมัครในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการจะถามผู้วิจัยอยู่หลายครั้งว่า “หลักสูตรท้องถิ่นทำได้อย่างไร” เมื่อรู้ว่าทำได้หลายรูปแบบผู้ช่วยครูใหญ่ก็ถามต่อไปอีกว่า “อยากให้ครูทำในรูปแบบไหน” แม้ว่าจะยังไม่ได้รับคำตอบจากผู้วิจัยแต่ผู้ช่วยครูใหญ่ก็ยืนยันว่าจะสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแน่นอน รวมทั้งจะค่อย ๆ แทรกซึมเรื่องของการทำหลักสูตรท้องถิ่นให้กับพวกครูที่ละนิด ผู้ช่วยครูใหญ่บอกกับผู้วิจัยว่า

“ครูที่นี่ต้องค่อย ๆ แทรกซึมเข้าไป โครมทีเดียวเขาไม่ยอมรับกัน” (บันทึกภาคสนาม I : 30 มิถุนายน, 2543)

ถึงแม้ดูเหมือนว่าในตอนแรกจะมีครูจำนวนไม่น้อยที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและอยากจะทำสมัครเข้าร่วมโครงการด้วย แต่ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้บอกกับผู้วิจัยในเวลาต่อมาว่ามีครู 5 คนที่สนใจและสมัครใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแน่นอน และยังมีครูอีกส่วนหนึ่งที่สนใจแต่ก็ยังไม่เข้าใจว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ยังลังเลใจอยู่ว่าจะสมัครร่วมโครงการดีหรือไม่ ครูที่สนใจได้ขอให้ผู้วิจัยมาประชุมร่วมกันเพื่อพูดคุยกันถึงภาพรวมของโครงการ หลังจากการประชุมร่วมกับครู 2 ครั้ง มีครูจำนวน 9 คนที่สมัครเข้าร่วมเป็นคณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้ ครูอื่น ๆ ที่สนใจแต่ไม่ได้สมัครเข้าร่วมโครงการเห็นว่าตนเองมีภาระงานมากแล้วทั้งงานที่เป็นหน้าที่ประจำและงานเร่งด่วนเฉพาะหน้าที่มักเกิดขึ้นเสมอเกรงว่าจะไม่มีเวลามาทำงานนี้ ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะพูดให้ครูเข้าใจว่าครูจะเป็นผู้กำหนด

ตารางการทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเองตามเวลาที่ครูเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม แต่กระนั้นจำนวนครูที่สมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ครูส่วนใหญ่ยังคงไม่มั่นใจที่จะร่วมพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

“...ก็อยากจะเข้าร่วมนะ แต่ก็ต้องดูภาระงานที่กำลังรับผิดชอบด้วยว่าตัวเองจะสามารถแบ่งเวลามาทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้หรือไม่ เพราะงานเขียนแผนการสอนก็มีมากอยู่แล้ว และยังมั่งงานเร่งด่วนที่ไม่ได้กำหนดไว้ในตารางเข้ามาเรื่อย ๆ หากไม่มีเวลาแล้วเข้าไปร่วมโครงการจะทำให้งานออกมาไม่ดี ไม่มีคุณภาพ...” (บันทึกภาคสนาม I : 27 มิถุนายน, 2543)

“พวกเราทุกคนอยากจะทำ แต่ก็ติดที่ภาระกิจเรามาก เวลาที่ค่อนข้างจำกัดงานเร่งด่วนเฉพาะหน้าเยอะมาก....” (บันทึกภาคสนาม I : 19 ธันวาคม, 2543)

สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นเป็นศัพท์ใหม่สำหรับครู ครูเข้าใจว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการก็คือการวิจัยในวงวิชาการ (academic research) ครูคิดว่าเป็นเรื่องยาก และคงไม่มีเวลาพอที่จะทำ ครูพอใจที่จะทำหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครูบอกว่า “แค่ฟังชื่อก็รู้ว่ายาก”

ความสัมพันธ์และความร่วมมือเชิงวิชาการ : ครูในแต่ละระดับชั้นต้องประชุมปรึกษาเพื่อร่วมกันวางแผนการสอนแบบบูรณาการเป็นประจำทุกอาทิตย์ หรือสองอาทิตย์ต่อครั้งขึ้นอยู่กับ การวางแผนการทำงานของครูในแต่ละชั้นในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน ครูในโรงเรียนนี้ไม่มี ความสัมพันธ์ทางวิชาการใด ๆ กับครูในโรงเรียนอื่น ๆ แม้แต่กับครูในโรงเรียนต่าง 2 และโรงเรียนต่าง 3 ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนเหมือนกัน ในปีแต่ละปีครูจะได้ทำกิจกรรมร่วมกับครูจาก ทั้ง 2 โรงเรียนเพียงครั้งเดียว คือ เล่นกีฬาพร้อมกันในงานกีฬาเบญจมิตรสัมพันธ์

ครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ครูจำนวน 9 คนในโรงเรียนต่าง 1 ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น ประกอบไปด้วยครูผู้หญิง 6 คน ครูผู้ชาย 3 คน เป็นครูใหม่ที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย คือ 2-3 ปี ซึ่งมักจะเรียกกันว่า “ครูเด็ก ๆ” 3 คน ส่วนครูอีก 6 คนเป็นครูเก่าที่มีประสบการณ์ในการสอนตั้งแต่ 7-25 ปี ซึ่งเป็นครูอาวุโสซึ่งจะมีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ ครู 3 ใน 6 คนมีตำแหน่งหน้าที่รับผิดชอบในฝ่ายบริหาร จึงไม่น่าแปลกใจที่บางครั้งครูเด็ก ๆ จะเรียกครูกลุ่มนี้ว่า “กลุ่มผู้นำ”

หน้าที่และภาระงานของครู

กลุ่มครูที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต่าง 1 ทั้ง 9 คนนี้ ประกอบไปด้วยครูที่สอน ในทุกระดับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- มัธยมศึกษาปีที่ 1 และแต่ละคนยังมีภาระงานที่นอกเหนืองานสอนอีกหลายงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ครูคนที่ 1 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาคณิตศาสตร์ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 28 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าหมวดคณิตศาสตร์ รับผิดชอบงานในฝ่ายวิชาการและประสิทธิผล เป็นหัวหน้าโครงการของฝ่ายอื่น ๆ อีก 2 โครงการ คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน

ครูคนที่ 2 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาयวภาษา สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 วิชาดนตรี-นาฏศิลป์ รวมมีงานสอนทั้งหมด 28 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายกิจการนักเรียน เป็นหัวหน้าโครงการของฝ่ายอื่น ๆ อีก 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายบุคลากร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน และฝ่ายอาคารสถานที่

ครูคนที่ 3 : เป็นครูประจำห้องสมุด สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาคณิตศาสตร์ วิชาลูกเสือ และวิชาโครงการ สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาแนะแนว รวมมีงานสอนทั้งหมด 21 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายวิชาการ เป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน และฝ่ายอาคารสถานที่

ครูคนที่ 4 : เป็นครูพลศึกษา สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 25 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าหมวดสร้างเสริมลักษณะนิสัย รับผิดชอบงานในฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน

ครูคนที่ 5 : เป็นครูประจำชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาโครงการ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาลูกเสือ สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาสังคมศึกษา และพลานามัย รวมมีงานสอนทั้งหมด 23 คาบ/ต่อสัปดาห์ เป็นหัวหน้าระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 รับผิดชอบงานในฝ่ายวิชาการ เป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายประสิทธิผล

ครูคนที่ 6 : เป็นครูดนตรี ดูแลวงดุริยางค์ของโรงเรียน สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาดนตรี สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วิชาเกษตร สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาดนตรี วิชาเกษตร และวิชาลูกเสือ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาดนตรี และวิชาเกษตร สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 วิชาจริยศึกษา รวมมีงานสอนทั้งหมด 26 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน และเป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายอาคารสถานที่

ครูคนที่ 7 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาลูกเสือ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาวิทยาศาสตร์ รวมมีงานสอนทั้งหมด 27 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 รับผิดชอบงานในฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน

ครูคนที่ 8 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาภาษาไทย และสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาภาษาไทย และวิชาयวภาษา รวมมีงานสอน

ทั้งหมด 30 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายสัมพันธ์ชุมชนโดยมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่าย เป็นหัวหน้าโครงการในฝ่ายอื่น ๆ อีก 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่าย บุคลากร

ครูคนที่ 9 : เป็นผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการของทั้ง โรงเรียน สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาคณิตศาสตร์ สอนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 วิชาจริยศึกษา และวิชาयูกาชาต รวมมีงานสอนทั้งหมด 18 คาบ/สัปดาห์ นอกจากนี้ยังเป็นหัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียนและฝ่ายบุคลากรด้วย

ปัจจัยพื้นฐานในการสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การที่เข้าสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูทั้ง 9 คนในครั้งนี้มีปัจจัย พื้นฐานหลัก ๆ 3 ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้ครูเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่น : ครูที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นเนื่องจากความสนใจเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่น เป็นกลุ่มที่ชอบวัฒนธรรมพื้นบ้าน มีความรักในท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ครูบางคนก็ได้ทำงาน ให้กับสภาวัฒนธรรมอำเภอฝางอยู่ในขณะนี้ ครูเห็นว่าในพื้นที่บ้านของตนเองมีของที่อยู่หลาย อย่างซึ่งตนเองและคนรุ่นหลังมีความรู้เกี่ยวกับของดีเหล่านั้นเพียงผิวเผิน และของดี ๆ เหล่านั้น นับวันก็จะสูญหายไป ครูกลุ่มนี้จึงอยากจะอนุรักษ์ของดี ๆ ของท้องถิ่นไว้ การที่ความสนใจเรื่อง เกี่ยวกับท้องถิ่นและมีความต้องการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้เป็นปัจจัยพื้นฐานใน การจูงใจให้ครูสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ครูจึงไม่ได้นำเอาวิชาที่ตนเองสอน มาเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ ครูพลศึกษาเป็นคนหนึ่งที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกคนหนึ่งในทีมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ โรงเรียน

“...มีคำถามผมว่าสอนวิชาพลแล้วทำไมมาสนใจเรื่องแบบนี้ ผมคิดว่าเรื่อง แบบนี้(การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น)มันไม่เกี่ยวกับตัวเอง เรื่องนี้(วัฒนธรรม ท้องถิ่น)น่าสนใจ เป็นเรื่องใกล้ตัวที่เราเห็นทุกวันแต่จะสูญหายไปทุกที ผมว่า เราควรจะรักษาเอาไว้และให้การสนับสนุน ถึงแม้ว่ามันจะไม่เกี่ยวกับวิชา ที่เราสอนก็ตาม.....ผมอยากให้สิ่งเหล่านี้ได้อยู่คู่กับเด็กและคนในอำเภอ ฝาง....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ปัจจัยที่ 2 ความชอบนวัตกรรม : สืบเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ให้ครูสามารถจัดทำเนื้อหาสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนและภูมิปัญญา ท้องถิ่นได้ ครูกลุ่มที่ชอบนวัตกรรมจึงสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยเหตุผล ที่ว่า อยากรู้ก่อนคนอื่น ไม่อยากเป็นคนล้าหลัง ชอบทำในเรื่องที่คนอื่นคิดว่าทำไม่ได้ โดยเฉพาะ ครูที่มีตำแหน่งบริหารต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อสามารถให้คำปรึกษาแก่ครูคนอื่น ๆ ได้เมื่อมีการ บังคับใช้พระราชบัญญัติการศึกษาในปีพ.ศ. 2545 นอกจากนี้ครูคิดว่าจะสามารถนำความรู้ที่ได้

จากการเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอื่น ๆ ต่อไปได้อีกด้วย

“...ต่อไปเขาจะบังคับให้เราทำหลักสูตรเอง เราต้องทำได้ เราเป็นถึงผู้บริหารแล้ว เราต้องรู้ทันคนอื่นเขาเวลาครุมาปรึกษาเราก็ตองได้ จะมีคำว่าไม่ได้มันคงเป็นไปได้” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ปัจจัยที่ 3 ความสงสัย ความคับข้องใจ ความอยากรู้อยากเห็น : ครูที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยปัจจัยในข้อนี้เห็นว่าสิ่งที่ครูสอนในห้องเรียนอยู่ในขณะนี้ เป็นเรื่องใกล้ตัว หากนักเรียนได้เรียนรู้จากเรื่องใกล้ ๆ ตัวน่าจะทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่า ครูกลุ่มนี้เคยได้ยินได้ฟังเกี่ยวกับคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นมาก่อนจากหลาย ๆ กระแสดลอดจนเคยอ่านเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นมาบ้างจากบทความหรือข่าวในหนังสือพิมพ์ แต่ไม่เข้าใจลึกซึ้งว่าจริง ๆ แล้วหลักสูตรท้องถิ่นคืออะไร และมีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร ครูเกิดความสงสัยและไม่มั่นใจว่าสิ่งที่ได้ยินได้ฟังคนอื่นพูดมานั้นถูกต้องหรือไม่ ดังนั้นครูจึงคิดว่าไว้เสมอว่าหากมีคนมาอบรมหรือให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น ครูจะสมัครเข้าร่วมทันที

นอกจากปัจจัยทางด้านความสนใจเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่น ความชอบนวัตกรรม และความสงสัย ความคับข้องใจ ความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งนับว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานหลักในการสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว ปัจจัยเกี่ยวกับตัวผู้ร่วมงานนับเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการตัดสินใจของครู การมีผู้ร่วมทำงานที่เอาจริงเอาจังกับงาน และมีรูปแบบในการทำงานคล้าย ๆ กันทำให้ครูตัดสินใจที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการได้เร็วขึ้น ดังที่ครูได้บอกกับผู้วิจัยว่า

“ตอนที่ฟังพี่อธิบายก็สนใจอยู่แล้ว ยิ่งพอเห็นสมาชิกที่จะทำด้วยกัน โดยเฉพาะครู...ก็ยิ่งอยากทำ น้องชอบทำงานกับครู....”
(บันทึกภาคสนาม II : 25 พฤษภาคม, 2544)

“มีความเชื่อมั่นในเพื่อนร่วมทีมมาก ครู...เป็นตัวหลักซึ่งผมเองเชื่อว่าจะพาทีมไปได้ตลอดรอดฝั่ง” (บันทึกภาคสนาม II : 25 พฤษภาคม, 2544)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “ ก่อนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ด้วยเหตุที่ครูทั้ง 9 คนในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่เคยเข้ารับการอบรมหรือได้เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาก่อน ดังนั้นก่อนที่จะเริ่มดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในครั้งนี้ ความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูจึงเกิดจากการประมวลผลจากที่ได้ยินได้ฟังมาจากคนอื่นเข้ากับประสบการณ์ในการทำงานของตนเอง ซึ่งในที่นี้สามารถจัดความเข้าใจและการรับรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูได้เป็น 2 กลุ่ม

คือ กลุ่มที่เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องง่าย และกลุ่มที่เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องยาก ทั้งนี้การบอกว่า “ง่าย” หรือ “ยาก” นั้น มาจากการเปรียบเทียบความเข้าใจและการรับรู้ของครูก่อนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทําวิจัยเชิงปฏิบัติการ กับ ความรู้ความเข้าใจของครูภายหลังจากที่ครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจนสามารถได้ออกสารหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว

กลุ่มที่เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องง่าย : จากการที่ครูเคยสอนวิชาในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพซึ่งเป็นเรื่องของการสาน และหัตถกรรมพื้นบ้านมาก่อน ทำให้ครูคิดว่าการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำทักษะการทำงานเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านมาสอนโดยเน้นสอนเพียงแต่ขั้นตอนการทำงาน และให้นักเรียนทำงานนั้น ๆ จนได้เป็นชิ้นงานออกมาในที่สุด นอกจากนี้ครูบางคนเข้าใจว่าเป็นการสร้างหลักสูตรตามหลักการ เหตุผลและการรับรู้ของครูเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งในท้องถิ่น ครูเพียงแต่นั่งคิดและพูดคุยกันอยู่เฉพาะในโรงเรียนไม่ต้องมีการไปศึกษาเรื่องใด ๆ ออกจากท้องถิ่นหรือแหล่งความรู้ใด ๆ คิดได้อย่างไรก็เขียนไปอย่างนั้น

“...ตอนแรกคิดว่าหลับตาเขียนก็ยังได้ เพราะเอาตามความคิดของเรา... คิดแล้วก็เขียน ๆ ไป.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ครูบางคนก็เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเพียงแค่การสอนตามหลักสูตรสำเร็จรูปที่ผู้อื่นทำไว้ให้เหมือนกับหลักสูตรแกนกลางที่กำหนดเรื่องที่จะสอนและคาบเวลาเรียนไว้หมดแล้ว และสำหรับครูบางคนคิดว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการกำหนดโครงเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่นไว้กว้าง ๆ ง่าย ๆ แล้วจึงนำมาปรับใช้สอนนักเรียน

กลุ่มที่เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องยาก : ครูกลุ่มนี้มองว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องทางวิชาการ ที่ต้องมีเนื้อหาทฤษฎีมาก ๆ เป็นลักษณะของการนำเอาหลักสูตรแกนกลางมารื้อ และทำใหม่ ต้องมีการมานั่งคิด นั่งประชุมกันอย่างเป็นทางการเป็นเรื่องเครียด เมื่อครูคิดเช่นนี้ครูบางคนจึงเกิดคำถามในใจต่อไปว่าครูจะเอาหลักการของหลักสูตรมาจากไหน จะเขียนหลักสูตรได้อย่างไรให้เหมือนกับหลักสูตรแกนกลาง และถ้าทำออกมาแล้วหลักสูตรท้องถิ่นที่ทำขึ้นก็จะต้องซ้ำซ้อนกับหลักสูตรแกนกลางที่มีอยู่เดิม

“...คิดว่ามันต้องเป็นเอกสารวิชาการอะไรที่หนัก ๆ กลัวมาก เป็นคนที่กลัวในเรื่องทฤษฎีที่เป็นวิชาการ...มันเป็นเรื่องเครียดและยาก...” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

การปรับพื้นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทําวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครู

การพบกันครั้งแรกของครูทั้ง 3 โรงเรียน : ช่วงปิดภาคฤดูร้อนในเดือนมีนาคม 2544 เป็นการพบกันครั้งแรกของครูในทีมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของทั้ง 3 โรงเรียน ถึงแม้ว่าโรงเรียน

ฝ่าย 1 จะเป็นเจ้าภาพจัดสถานที่ในการพบกันครั้งนี้ แต่เมื่อผู้วิจัยไปถึงที่โรงเรียนพบว่า มีครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาเพียง 4 คนเท่านั้น ครูอีก 4 คนไปอบรมเรื่องการพัฒนา E.Q ที่โรงพยาบาลอำเภอฝางเป็นผู้จัด ส่วนครูอีก 1 คนซึ่งผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการไปรับปริญญา แต่ท้ายที่สุดก่อนที่การประชุมจะเริ่มขึ้นครูทั้ง 4 คนที่ไปอบรมเรื่อง E.Q ก็กลับมาร่วมประชุม หลังจากที่ผู้วิจัยได้ไปปรึกษากับผู้จัดการของโรงเรียนตามคำแนะนำของครูคนหนึ่ง โดยเรียนให้ทราบถึงความจำเป็นของการประชุมในครั้งแรกนี้ว่าเราจะมีการวางแผนการทำงานตลอดโครงการร่วมกัน ผู้จัดการของโรงเรียนจึงสั่งให้รถโรงเรียนไปรับครูกลับมาพร้อมทั้งกำชับให้คนขับรถบอกครูทั้ง 4 คนด้วยว่า “ให้กลับมา ผู้จัดการสั่ง”

ในระยะแรกของการประชุม ครูทั้ง 8 คนนั่งอยู่ที่โต๊ะหลังสุด ผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำดำเนินรายการต้องบอกให้มานั่งด้านหน้า ครูแต่ละคนนั่งเงียบและมีท่าทางเกร็งไม่เป็นธรรมชาติ เมื่อมีการแบ่งกลุ่มเพื่อวางแผนการทำงานของแต่ละโรงเรียน กลุ่มครูอาวุโสเริ่มปรึกษากันในขณะที่ครูกลุ่มเด็กยังนั่งในกลุ่มของตนเองนิ่งเฉย จนในที่สุดผู้วิจัยต้องเข้าไปบอกให้ไปนั่งรวมกัน

ประเด็นแรกที่เราพูดกันในการพบปะกันในวันนี้ เป็นเรื่องของรูปแบบการปรับพื้นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครู โดยที่เรายังไม่ได้ตกลงกันเกี่ยวกับรูปแบบของการเรียนรู้ใด ๆ ครูคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 1 ได้เสนอให้ใช้เวลาการเรียนรู้เพื่อปรับพื้นฐานดังกล่าว 2 วัน และใช้เวลาในวันเสาร์ – อาทิตย์เท่านั้น เนื่องจากทางโรงเรียนเปิดสอนพิเศษตลอดระยะเวลาปิดภาคเรียนนี้ สำหรับสถานที่ที่จะใช้ในการประชุมในครั้งต่อไปซึ่งเป็นเรื่องของการปรับพื้นฐานความรู้สำหรับครู ทางรัตนาศรีวิทยาเสนอให้ไปจัดที่โรงเรียนอื่นบ้าง ครูยังไม่เคยเห็นและเข้าไปทำกิจกรรมใด ๆ ในบริเวณโรงเรียนของอีก 2 โรงเรียนเลย เมื่อวางแผนกันต่อไปเกี่ยวกับตารางการพบปะเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียน ครูตกลงกันว่าจะประชุมในช่วงวันจันทร์ – ศุกร์ ในช่วงเวลาหลังเลิกเรียน และเมื่อพัฒนาหลักสูตรจนได้เอกสารหลักสูตรแล้วครูเห็นด้วยที่จะให้มีการพบปะกันอีกทั้ง 3 โรงเรียนเพื่อเสนอผลงานให้เพื่อนครูและคนอื่น ๆ ที่สนใจฟัง

การพบกันครั้งที่ 2 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : โรงเรียนฝาง 2 เป็นเจ้าภาพจัดสถานที่สำหรับการพบกันครั้งนี้ วันนี้ผู้วิจัยได้พาครูต้นแบบเรื่องการทำหลักสูตรท้องถิ่นจากโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อ.หางดง ซึ่งมีประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับนักวิชาการจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมาแล้วประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูของทั้ง 3 โรงเรียนฟัง ครูต้นแบบได้นำเอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรมาจัดแสดงให้ครูที่นี้ ได้ดูเป็นตัวอย่างด้วย

เมื่อพบกับผู้วิจัย กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 ยืนยันว่าวันนี้สมาชิกจะมาครบทุกคน ทั้งนี้เพราะว่าผู้ช่วยครูใหญ่ได้กำชับกับครูไว้ว่า “ทุกคนต้องมา” แต่ในที่สุดก็มีสมาชิกขาด 1 คน คือครูดนตรี ก่อนที่รายการต่าง ๆ ของวันนี้จะเริ่ม ครูที่มาถึงแล้วได้ไปชมผลงานของครู ต้นแบบที่ได้จัดแสดงไว้ เมื่อถึงตามเวลาที่เรากำหนดกันไว้ ครูต้นแบบได้เล่าประสบการณ์ในการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่นของตนให้เพื่อนครูทั้ง 3 โรงเรียนฟัง หลังจากที่ได้ฟังแล้วผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการ และหัวหน้าฝ่ายสัมพันธ์ชุมชนได้ซักถาม อภิปราย และแสดงความคิดเห็นร่วมกับครูจากอีก 2 โรงเรียน หลังจากนั้นครูได้แบ่งกลุ่มเพื่อระดมสมองเกี่ยวกับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการศึกษากรณีตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ส่งมาให้ล่วงหน้าและจากการฟังประสบการณ์ของครูต้นแบบ กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 แบ่งสมาชิกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูอาวุโส และกลุ่มครูเด็ก ๆ ครูที่ได้ศึกษาเอกสารมาแล้วต่างก็นำสิ่งที่ตนเองได้สรุปไว้มาแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในกลุ่ม บางคนที่ไม่ได้ศึกษาเอกสารมาก็อภิปรายจากสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้จากการฟังครูต้นแบบ ครูที่ไม่ได้ศึกษาเอกสารมาบอกกับผู้วิจัยว่า “ แค่เปิดผ่าน ๆ ” เท่านั้นเพราะคิดว่าเอกสารที่ผู้วิจัยส่งมาให้มีมากไปจึงไม่อยากอ่าน

ขณะที่รอกกลุ่มอื่น ๆ ที่ยังทำงานไม่เสร็จ ครูที่กลุ่มตัวเองทำเสร็จแล้วบ้างก็ไปศึกษาเอกสารหลักสูตรที่วางแสดงอยู่ บ้างก็นั่งคุยกันเป็นกลุ่ม ๆ ทั้งกับครูจากโรงเรียนเดียวกัน และกับเพื่อนครูจากต่างโรงเรียนที่มักจะเจอกันเสมอในการอบรมต่าง ๆ สำหรับผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการนั้นไปนั่งพูดคุยกัยซักถามเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมจากครูต้นแบบ หลังจากการนำเสนอของแต่ละกลุ่มไม่มีใครถามคำถาม หรือแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมแต่อย่างใด จะทำก็เพียงแต่หันไปกระซิบหรือปรึกษากันเบา ๆ กับเพื่อนที่นั่งข้าง ๆ เมื่อผู้วิจัยมีคำถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละกลุ่มนำเสนอ

การพบกันครั้งที่ 3 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : หนึ่งสัปดาห์หลังจากการพบกันครั้งก่อนครูได้กลับมาพบกันอีกครั้งที่โรงเรียนฝาง 1 วันนี้นักกลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนฝาง 1 มากัน 7 คน เนื่องจากผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการต้องไปสัมมนาที่นครปฐม ส่วนครูอีกคนหนึ่งได้ขอลากลับบ้าน แม้ว่าสมาชิกในที่นี้ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมการปรับพื้นความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ครบ แต่ทางครูที่นำหลักสูตรท้องถิ่นยังยืนยันด้วยความมั่นใจว่าจะไม่มีสมาชิกคนใดลาออกจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแน่นอน เพราะทุกคนตั้งใจกันเต็มที่สำหรับงานนี้ แม้ว่าผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการเคยบอกไว้ตั้งแต่แรกที่สมัครเข้ามาว่างานนี้เป็นงานหนัก ถ้าไม่มั่นใจก็ไม่ต้องมา ครูทั้ง 9 คนก็ไม่หวาดหวั่นยังตั้งใจที่จะมาร่วมกันพัฒนาหลักสูตร

บรรยากาศของการพบกันในวันนี้เป็นกันเองมากกว่าการพบกันครั้งก่อน ๆ ครูมีท่าทางผ่อนคลาย พูดจาหยอกล้อกันมากขึ้น กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 นั่งแยกกันเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้หญิงกับกลุ่มครูผู้ชาย ก่อนที่จะเริ่มรายการใด ๆ ผู้วิจัยให้ครูช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่า ครูแต่ละโรงเรียนอยากจะทราบความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกลุ่มครูโรงเรียนอื่น ๆ หรือไม่เพราะนับจากการพบกันครั้งนี้ไปแล้ว แต่ละกลุ่มจะต้องแยกย้ายกันไปดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและจะได้ประชุมอภิปรายกัน (discussion group) เฉพาะกลุ่มของตนเองในแต่ละโรงเรียนเท่านั้น และจะมีวิธีการในการทราบความเคลื่อนไหวดังกล่าวได้อย่างไร ครูคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 1 เสนอว่าจะใช้วิธีการสอบถามเอาจากผู้วิจัย

เนื่องจากผู้วิจัยจะต้องเข้าไปคลุกคลีอยู่กับกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียนอยู่แล้ว แต่ด้วยมติของที่ประชุมเราได้ข้อสรุปว่าแต่ละกลุ่มจะทำแผนพับซึ่งเราเรียกกันว่าจดหมายข่าว แจ้งความเคลื่อนไหวให้เพื่อนครูแต่ละกลุ่มทราบเดือนละ 1 ฉบับ

ผู้วิจัยอธิบายวิธีการเก็บข้อมูลและวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลให้ครูฟังโดยใช้ภาษาที่ครูสามารถเข้าใจได้ง่าย และมีการยกตัวอย่างประกอบ เมื่อไม่มีใครสงสัย หรือถามเพิ่มเติม ครูจึงทำกิจกรรมกลุ่มเป็นลำดับต่อไปโดยแต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับความหมาย และขั้นตอนในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการจากการศึกษาเอกสารที่ผู้วิจัยได้ให้ไว้ หลังจากที่แต่ละครูได้อภิปรายร่วมกันแล้ว ผู้วิจัยได้กำหนดโจทย์ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายต่อไปว่า เราจะนำเอาการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างไร กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 คิดออกมาได้ในรูปแบบคล้าย ๆ กันกับครูจากอีก 2 โรงเรียน โดยครูยึดวงจรการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ plan - act - observe - reflect ไว้เป็นหลัก แล้วนำขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งหมดมาเทียบ

ในส่วนของ การแบ่งกลุ่มในการทำหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียน ครูโรงเรียนฝาง 1 ต้องการจะรวมครูทั้ง 9 คนเป็นกลุ่มเดียวกันและจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 1 เรื่อง 1 หลักสูตร เพราะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรครั้งแรกของครูทุกคน การรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มใหญ่กลุ่มเดียวจะทำให้ครูเกิดความมั่นใจมากขึ้น สำหรับแนวคิดของเรื่องในกลุ่มโรงเรียนฝาง 1 ได้นำมาเสนอในวันนี้ว่ามีแนวโน้มที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น คือ เรื่อง สารเคมี ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันยาฆ่าแมลงที่ชาวสวนนำมาใช้กับสวนส้มได้ก่อให้เกิดมลพิษทั้งทางน้ำและทางอากาศไปทั่วฝาง ครูคิดว่าหากได้สอนให้นักเรียนได้รู้จักกับสารเคมี ได้เรียนรู้เกี่ยวกับอันตรายของสารเคมี รวมทั้งเรียนรู้เกี่ยวกับการทำสวนส้มที่ปลอดสารเคมีแล้วน่าจะช่วยลดปัญหาเรื่องมลพิษได้ในอนาคต ไม่มีเพื่อนครูจากโรงเรียนอื่นคนใดแสดงความคิดเห็นหรือถามคำถามเกี่ยวกับการนำเสนอแนวคิดของกลุ่มโรงเรียนฝาง 1 ผู้วิจัยได้เสนอให้ครูไปคิดเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรกันต่อไป รวมทั้งให้แนวคิดหากครูมีหลักฐานหรือมีข้อมูลมายืนยันเกี่ยวกับปัญหาเรื่องมลพิษ หรือเรื่องใดก็ตามที่เป็นที่มาที่ไปของเรื่องที่คุณสนใจจะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรจะทำให้หลักสูตรท้องถิ่นที่คุณจะพัฒนาน่าสนใจและมีความสำคัญมากขึ้น

ก่อนจากกัน ผู้วิจัยได้ให้เอกสารเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล และการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแก่ครูสำหรับศึกษาเพิ่มเติม ผู้วิจัยได้พบกับผู้จัดการของโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง ผู้จัดการของโรงเรียนได้สอบถามเกี่ยวกับครูของโรงเรียนตนเองว่ามาครบหรือไม่ และบอกกับผู้วิจัยว่าได้บอกครูกลุ่มนี้ไว้แล้วว่าทำให้ดี ๆ และต้องทำจริง ๆ จัง ๆ อย่าทำให้ขายหน้าคนอื่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครู

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลท้องถิ่นและข้อมูลบริบทการทำงานของตนเพื่อกำหนดชื่อเรื่องของหลักสูตร

จากการประชุมร่วมกันทั้ง 3 โรงเรียนครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2544 กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 ได้กำหนดตารางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการว่า ครูจะประชุมอภิปรายเพื่อวางแผนการศึกษาข้อมูลในท้องถิ่นในวันที่ 23 พฤษภาคม 2544 หลังจากโรงเรียนเปิดเรียนไปแล้ว 1 สัปดาห์ แต่ในที่สุดหลังจากที่โรงเรียนเปิดในวันที่ 16 พฤษภาคม 2544 ได้เพียง 2 วัน ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้เรียกครูแกนนำในการเข้าค่ายคุณธรรมมาประชุมซึ่งครูกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูจึงถือโอกาสปรึกษากันเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากก่อนหน้านี้ครูเคยคุยกันอย่างไม่เป็นทางการว่าในการกำหนดเรื่องนั้นจะต้องสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง และคนในชุมชนที่ครูรู้จักด้วย รวมทั้งเห็นว่าใกล้จะถึงกำหนดที่ผู้วิจัยจะมาร่วมประชุมกับครูตามที่ครูได้กำหนดไว้ในตารางการทำงาน ครูต้องการที่จะมีข้อมูลมาแจ้งให้ผู้วิจัยได้รับทราบถึงความก้าวหน้าในการทำงานด้วย ดังนั้นในวันนี้ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการจึงติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ครูคนหนึ่งได้ไปสอบถามนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นชั้นที่ครูตกลงกันว่าจะให้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูจะพัฒนาขึ้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นของตนเองที่นักเรียนเห็นว่ามีอยู่ในท้องถิ่น นักเรียนได้เสนอเรื่องการทำตุ๊ก การจักสาน การทำไม้กวาด และการชอ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการจึงเสนอให้ครูแบ่งเป็น 3 กลุ่มเพื่อออกไปสำรวจและศึกษารายละเอียดของการจักสาน การทำไม้กวาด และการชอเพื่อดูความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรกันในวันเสาร์ ส่วนการทำตุ๊กนั้นครูไม่ได้ให้ความสนใจที่จะออกไปสำรวจเนื่องจากชาวบ้านที่ทำนั้นอยู่ในอำเภอแม่สายซึ่งครูมองว่าเป็นพื้นที่ที่ใกล้เกินกว่าที่ครูจะสามารถเดินทางไปเก็บข้อมูลได้บ่อย ๆ ครูนัดมาประชุมร่วมกันอีกในวันจันทร์เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่แต่ละกลุ่มได้มา โดยครูใช้ห้องวิทยาศาสตร์เป็นห้องสำหรับการนัดพบเพื่อประชุมกลุ่มย่อยกันทุกครั้ง จากการได้ออกไปศึกษาสำรวจชุมชนในครั้งนี้ทำให้ครูได้รู้ว่า

“ การออกไปสำรวจในหมู่บ้านดีมาก ถ้าไม่ออกไปดูก็จะไม่รู้ ตอนนี้เห็นแล้วว่าชุมชนมีแหล่งเรียนรู้มากมาย.....วันนั้นเห็นแล้วรู้สึกขลุ่ย.....หลังจากที่แต่ละกลุ่มไปสำรวจกลับมาแล้วคืนนั้นก็โทรไปหากันเลยเพราะอยากจะทราบความก้าวหน้า อยากเล่าให้กันฟัง.....” (บันทึกภาคสนาม II : 24 พฤษภาคม, 2544)

ด้วยเหตุที่ครูมองความสำเร็จของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นออกมาในรูปของทักษะในการทำงานของนักเรียน และผลงานที่สามารถทำให้เห็นได้เป็นรูปธรรม หลังจากที่ครูได้นำข้อมูล

เกี่ยวกับผลของการออกไปศึกษาและสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นมาแลกเปลี่ยนและอภิปรายร่วมกัน แล้ว ครูลงความเห็นกันในกลุ่มว่าจะทำหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมพื้นบ้าน ครูให้เหตุผลว่า

“ ไปดูมาแล้ว ชาวบ้านเขารวมกันเป็นกลุ่ม เขาทำมากกว่าการจักสานบายศรี ขันผูกไม้ผูกมือเขาก็ทำ เราจะเรียกชื่อใหม่ว่าเป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน และก็จะเลือกหัตถกรรมพื้นบ้านนี้แหละเพราะมันจะเห็นผลได้เป็นรูปธรรมเลย...เห็นชิ้นงานได้ชัดเจน...ง่าย สะดวก นักเรียนทำได้แล้วก็เอาโชว์ได้ ขายเป็นผู้ปกครองก็ได้ ” (บันทึกภาคสนาม II : 23 พฤษภาคม, 2544)

ไม่เพียงแต่การมองไปยังความสำเร็จที่แสดงให้เห็นผลงานของนักเรียนแล้ว ครูเห็นวัสดุอุปกรณ์ในการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ ใบตอง ดอก (ไม้ไผ่ที่ตัดเป็นเส้นเล็ก ๆ บาง ๆ ใช้สำหรับการจักสาน) ล้วนเป็นสิ่งที่หาได้ง่ายและมีอยู่แล้วในท้องถิ่น ซึ่งจะนอกจากจะส่งผลให้งบประมาณในการเตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ต่ำแล้วยังสอดคล้องกับโครงการรณรงค์ที่เน้นเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้นักเรียนใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ แทนการใช้พลาสติกด้วย อีกหนึ่งเหตุผลที่มีส่วนสนับสนุนให้ครูเลือกที่จะพัฒนาหลักสูตรเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน ก็คือ งานหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นงานที่มีอยู่ในตำบลแม่สุนซึ่งชาวบ้านแม่สุนสามารถมีส่วนร่วมในการเป็นผู้สอนงานนั้น ๆ ให้กับนักเรียนได้ ทั้งนี้ครูเห็นว่าพื้นที่ตำบลแม่สุนซึ่งเป็นตำบลที่โรงเรียนตั้งอยู่ คือ พื้นที่ที่เป็น “ ชุมชน ” ของโรงเรียน นอกจากนี้เมื่อครูนำข้อมูลที่ได้จากการออกไปศึกษาสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นมาประกอบการให้นักเรียนร่วมออกเสียงเกี่ยวกับเรื่องที่นักเรียนต้องการจะเรียน ปรากฏว่าเสียงส่วนใหญ่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องการจะเรียนเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน อย่างไรก็ตามเพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจ ครูยังต้องการคำยืนยันจากผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเป็นไปได้ของเรื่องที่ครูและนักเรียนได้เลือกมาสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างความมั่นใจให้กับครูด้วยการบอกกับครูว่า ทุกเรื่องที่มีเหตุผลที่ดีเพียงพอและมีข้อมูลจากชุมชนมาสนับสนุนถึงความสำคัญจำเป็นของการพัฒนาหลักสูตรเรื่องนั้น ๆ มีความเป็นไปได้ในการนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

เมื่อได้ข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นจากเสียงของกลุ่มครูและนักเรียนแล้ว จากประสบการณ์ในการทำโครงการรณรงค์ทำให้ครูมองว่าควรจะให้คณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนรับรู้ ได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และขอความร่วมมือจากคนทั้ง 3 กลุ่มเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูด้วย โดยครูให้เหตุผลว่าคณะกรรมการโรงเรียนและผู้ปกครองนั้นเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอยู่แล้ว สำหรับทางคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นจะต้องได้เข้ามามีส่วนในการบริหารงานของโรงเรียนตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พุทธศักราช 2542 ดังนั้นครูจึงกำหนดแผนการจัดประชุมร่วมกับคนทั้ง 3 กลุ่มนี้ โดยแบ่งการประชุมเป็น 2 ครั้ง ครั้งแรกเป็นการประชุมร่วมกับคณะกรรมการโรงเรียน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล และการ

ประชุมครั้งที่ 2 เป็นการประชุมร่วมกับผู้ปกครองตามกำหนดการจัดประชุมผู้ปกครองของโรงเรียน เพื่อไม่ให้เป็นภาระเชิญผู้ปกครองมาประชุมซ้ำซ้อนเนื่องจากทางโรงเรียนได้มีกำหนดการจัดประชุมผู้ปกครองในแต่ละระดับชั้นอยู่แล้ว ในขณะที่เดียวกันผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มได้ทำเอกสารโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนำเสนอต่อผู้จัดการโรงเรียนเพื่ออนุมัติให้เป็นโครงการหนึ่งของฝ่ายวิชาการของโรงเรียนเพื่อเป็นการเตรียมการจัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินการของโครงการด้วย

ในการจัดประชุมร่วมกับคนในชุมชนกลุ่มแรก มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 17 คน ประกอบด้วยคนในชุมชน 6 คน คือ ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอฝาง ประธานชมรมผู้สูงอายุอำเภอฝาง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สฐาน ประธานองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สฐาน กรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สฐาน และกรรมการสมาคมศิษย์เก่าโรงเรียนฝาง 1 คณะ ของโรงเรียนฝาง 11 คน คือ ผู้จัดการของโรงเรียน ผู้รับใบอนุญาตของโรงเรียน และครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนทั้งหมด 9 คน ครูช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ในการจัดประชุมโดยจัดโต๊ะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าให้คนในชุมชนนั่งด้านหนึ่ง และครูนั่งอีกด้านหนึ่งตรงกันข้าม การประชุมในวันนี้ครูขอให้ผู้วิจัยกล่าวถึงที่มาของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหลังจากที่ผู้จัดการของโรงเรียนได้กล่าวเปิดการประชุม ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการกล่าวถึงภาพรวมของการดำเนินงานในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน และให้ตัวแทนครูอีก 3 คนเล่าถึงการออกไปศึกษาสำรวจชุมชนตามข้อเสนอแนะของนักเรียน รวมทั้งผลการเลือกเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น ชาวบ้านที่ร่วมประชุมได้เสนอข้อคิดเห็นโดยทุกคนเห็นด้วยและยินดีสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน จุดเน้นที่ชาวบ้านให้ความสำคัญคือ การสอนให้ เป็นไปตามประเพณีดั้งเดิมโดยไม่มีการผิดเพี้ยน นอกจากนี้ประธานชมรมผู้สูงอายุให้ความเห็นว่าครูต้องมองไปที่นักเรียนซึ่งเป็นผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ทางตรง ดังนั้นการเลือกเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นควรเอาความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก และเอาความต้องการของท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้รับผลประโยชน์ทางอ้อมมาเป็นส่วนประกอบ ทางด้านประธานชมรมผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับการเน้นเรื่องหน้าที่พลเมืองที่ดีในหลักสูตร และขอให้ครูตั้งใจทำงานนี้ อย่างจริงจัง

“.....ขอฝากเรื่องการสอนหน้าที่พลเมืองที่ดีทำไว้เป็นหลักสูตรท้องถิ่น.....
ความสำนึกในการทำงานให้กับประเทศชาติ ถ้าคนรุ่นต่อไปไม่สำนึกในจิต
วิญญาณ ไม่เห็นแก่สังคมประเทศไทย พม่ากำลังเข้ามาใกล้ เกิดวันใดไทย
ล้มเหลวพม่าถล่มไทยได้แน่.....และขอให้(ครู)ทำให้ตลอดอย่าขาดช่วง
ไม่ใช่ไม่อย่างทำก็ไม่ทำ ขอให้ได้ประโยชน์จากสิ่งที่ทำจริง ๆ ทำแล้ว
ไม่ได้ประโยชน์ก็ไม่ต้องทำ เพราะทำให้เสียเวลา ทำอะไรต้องทำจริง ๆ
และให้เห็นผล.....” (บันทึกการประชุมชาวบ้านโรงเรียนฝาง 1 :
29 มิถุนายน, 2544)

ส่วนทางด้านคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นยินดีช่วยเหลือในการประสานงานกับชาวบ้านให้รวมทั้งเข้าใจว่าตนเองมาร่วมประชุมในวันนี้เพื่อมาเสนองบประมาณสำหรับการดำเนินงานในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู

หลังจากได้ประชุมร่วมกับคนในชุมชนกลุ่มแรกแล้วเพียง 1 วัน ครูได้ใช้เวลาช่วงเย็นหลังเลิกเรียนมาประชุมเพื่ออภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและข้อคิดที่ได้รับจากคนในชุมชน ผลสรุปที่ครูได้จากการประชุมร่วมกับคนในชุมชน คือ นอกจากที่เนื้อหาของหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับคุณธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง และปลูกฝังจิตสำนึกให้รักท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านแล้ว ในการหาข้อมูลสำหรับนำมาเป็นเนื้อหาในหลักสูตรครูยังจะต้องได้เนื้อหาที่มีความถูกต้อง เป็นที่น่าเชื่อถือ และจะไม่ให้เนื้อหาต่าง ๆ ผิดแปลกไปจากประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ครูบอกว่า “ เป็นเรื่องที่ครูคิดไม่ถึง ”

“เรื่องที่เราคิดไม่ถึงที่เขาพูดว่าเรื่องวัสดุ ขอบ ซึ่ง ไม่น่าจะเอาวัสดุมาประยุกต์ ตอนแรกเราไปดูมาก็คิดว่ามันดี แต่เขาคิดดีกว่าเรา.....ธรรมดาถ้าเราดูและคิดคนเดียวเราก็คิดว่าจะเอา....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียนฝาง 1 : 30 มิถุนายน, 2544)

การดำเนินงานของครูต้องพบกับปัญหาเมื่อครูพบว่าทางโรงเรียนต้องเลื่อนกำหนดการประชุมผู้ปกครองออกไปจากกำหนดการเดิมอีก 1 เดือน เนื่องจากมีการเข้าค่ายคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในตอนแรกครูไม่สนใจที่จะรอฟังความคิดเห็นจากผู้ปกครองแล้ว และต้องการที่จะออกไปเก็บข้อมูลเพื่อนำมาทำเป็นเนื้อหาในหลักสูตรกันก่อน ครูกลัวว่าหากต้องรอไปอีก 1 เดือนครูคงจะทำงานไม่ทันครูอีก 2 โรงเรียน รวมทั้งครูเห็นว่าตนเองและเพื่อนร่วมงานในกลุ่มกำลังมีความกระตือรือร้นในการทำงานนี้อยู่ แต่ด้วยการเห็นความสำคัญกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครูจึงต้องการที่จะเชิญผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพียงชั้นเดียวมาร่วมประชุมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก่อนโดยไม่ต้องรอตตามตารางของโรงเรียน ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้นำเรื่องนี้ไปปรึกษากับอาจารย์พงษ์ชาติดาโดยได้กล่าวอ้างถึงเหตุผลและความต้องการจำเป็นของสมาชิกในกลุ่มให้ผู้จัดการของโรงเรียนเข้าใจ ซึ่งการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพียงชั้นเดียวก็ได้รับการอนุมัติจากผู้จัดการของโรงเรียนในที่สุด ครูจึงต้องประชุมแบ่งงานกันเพื่อเตรียมการประชุมผู้ปกครองที่กำลังจะมีขึ้นในอีก 9 วันข้างหน้า และแก้ไขปรับปรุงวิธีการจัดประชุมจากการทบทวนสะท้อนกลับวิธีการจัดประชุมร่วมกับชาวบ้านกลุ่มแรก

การประชุมร่วมกับผู้ปกครองดำเนินการในรูปแบบเดียวกันกับการประชุมร่วมกับคนในชุมชนผู้ปกครองที่มาร่วมประชุมมีทั้งหมด 14 คน แม้ว่าผู้ปกครองจะมีที่ทำการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูโดยผู้ปกครองมองว่าเด็กจะได้เรียนรู้วัฒนธรรมพื้นบ้าน สามารถช่วยผู้ใหญ่ในงานพิธีต่าง ๆ ได้ และสามารถนำความรู้ที่ได้มาทำเป็นรายได้เสริม แต่ผู้ปกครองยังแสดงความกังวลเกี่ยวกับเรื่องการจัดตารางเรียนหลักสูตรท้องถิ่น และการเรียนตามตารางปกติ

“...เห็นด้วยกับการเรียนเรื่องจักสาน แต่ขอให้เน้นเรื่องหนังสือมาก ๆ
หน่อย...” (บันทึกภาคสนาม II : 9 มิถุนายน, 2544)

นอกจากนี้ผู้ปกครองยังต้องการให้ครูจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมากกว่าการนำเด็กออกไป
เรียนรู้ในท้องถิ่น โดยผู้ปกครองให้เหตุผลว่าการให้ชาวบ้านเข้ามาสอนในโรงเรียนทำให้ครู
สามารถดูแลเด็กได้ดีกว่า รวมทั้งเน้นให้ครูดูแลและระมัดระวังอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นได้จาก
การใช้เครื่องมือจำพวกมีดด้วย

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร

หลังจากที่ทุกฝ่ายมีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว ครูจึงมา
ประชุมกันเพื่อกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ในช่วงแรกครูนั่งเฝ้ายามเมื่อคุยกันว่า
“ จุดประสงค์ของหลักสูตรเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านตำบลแม่สุ่นคืออะไร ” ผู้วิจัยจึงต้องถามครูว่า
“ ทำไมเราต้องสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านตำบลแม่สุ่นให้กับนักเรียน ” การใช้
คำถามนี้ทำให้ครูกำลังหาเหตุผลของการพัฒนาหลักสูตรซึ่งครูได้ช่วยกันขีดเกล่าให้เป็นจุดประสงค์
ของการพัฒนาหลักสูตรเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านตำบลแม่สุ่นในที่สุด เมื่อครูช่วยกันคิดจุดประสงค์
ของหลักสูตรและพิจารณาแล้วว่าจุดประสงค์ดังกล่าวครอบคลุมในสิ่งที่ครู ชาวบ้าน และ
ผู้ปกครองได้เสนอแนะแล้ว ผู้วิจัยจึงถามครูต่อว่า “ ครูจะต้องสอนเนื้อหาใดบ้างจึงจะสามารถทำ
ให้นักเรียนบรรลุได้ตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ครูได้กำหนดไว้ ” ครูจึงช่วยกันวิเคราะห์
จุดประสงค์ไปที่ละข้อจนได้หัวข้อเนื้อหาของหลักสูตรที่ครูต้องไปเก็บข้อมูลในท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 3 เก็บข้อมูลในท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในหลักสูตร

ครูได้วางแผนแบ่งงานกันไปเก็บข้อมูลในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ การ
ไปสัมภาษณ์ผู้รู้ ได้แก่ ประธานสภาวัฒนธรรม ประธานชมรมผู้สูงอายุ ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญใน
เรื่องการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน และการไปค้นคว้าจากห้องสมุดประจำอำเภอ และใน internet
รวมทั้งการไปฝึกทำงานหัตถกรรมกับชาวบ้าน และนัดหมายกันเพื่อมาประชุมแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์การทำงานของแต่ละคนในอีก 3 สัปดาห์ ครูกลุ่มหนึ่งสัมภาษณ์ชาวบ้านที่เป็น
ผู้เชี่ยวชาญในการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การสานตะกร้า (ซ้า) เข่ง (ก๋วย) ใช้สำหรับ
ประเพณีตานก๋วยสลาก กล่องข้าว การทำบายศรี (ขันผูกมือ) หมากเมืองหมากเม็ง โดยเรื่องที่
ไปสัมภาษณ์นั้น ได้แก่ อุปกรณ์และขั้นตอนการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละชนิด ซึ่งครูพบว่า
การสัมภาษณ์โดยที่ไม่ได้เรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจากชาวบ้าน ไม่สามารถทำให้ครูทำงานนั้น ๆ
ได้แม้ว่าครูจะรู้ขั้นตอนการทำทั้งหมดแล้วก็ตาม “ เราเห็นอยู่ทำแต่เราไม่ได้ปฏิบัติเลยไม่รู้ว่ามี
ยากหรือมันง่าย ” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียนฝาง 1 : 25 มิถุนายน, 2544) นอกจากนี้การให้
สัมภาษณ์ของชาวบ้านซึ่งพูดกันไปวนมาทำให้ครูเกิดความสับสน ครูจึงวางแผนการออกไปเก็บ
ข้อมูลครั้งใหม่โดยครูจะไปฝึกทำพร้อมทั้งจดวิธีและขั้นตอนการทำจากการฝึกทำของตนเอง
รวมทั้งถ่ายรูปขั้นตอนการทำมาอย่างละเอียดเพราะนอกจากจะช่วยในการจำของครูแล้ว ครูยัง

สามารถนำรูปภาพมาใช้เป็นสื่อการสอนได้อีกด้วย ครูกลุ่มที่ 2 ไปสัมภาษณ์ประวัติการทำงาน หัตถกรรมพื้นบ้านจากประธานชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งครูได้ข้อมูลมาเพียงเรื่องของตุงเท่านั้น ครูกลุ่มที่ 3 ไปค้นคว้าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและประโยชน์ของงานหัตถกรรมพื้นบ้านแต่ละชนิดที่ใช้กันในตำบลแม่สฐานจากห้องสมุดประจำอำเภอ ซึ่งข้อมูลที่ครูได้มาเป็นเรื่องของงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีอยู่โดยทั่วไป แม้ผู้วิจัยได้ยกประเด็นขึ้นมาว่าข้อมูลที่ได้จากหนังสือในห้องสมุดสอดคล้องกับสิ่งที่เป็นจริงในตำบลแม่สฐานหรือไม่ ครูยังยืนยันและพอใจที่จะใช้ข้อมูลที่ค้นคว้ามาได้มากกว่าการไปสัมภาษณ์จากชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญการทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งครูจะเชิญให้มาช่วยสอนในโรงเรียน เนื่องจากครูให้เหตุผลว่า

“ชาวบ้านเขาไม่รู้หรอก เขาแก่แล้ว เขาก็ทำ ๆ ต่อกันมา ” (บันทึกภาคสนาม II : 25 กรกฎาคม, 2544)

“..คือ หลักฐานในชุมชนไม่แน่นอน เป็นการเล่าสืบทอดกันมา เป็นการปฏิบัติโดยไม่มีการบันทึก....เท่าที่ไปสัมภาษณ์มาอย่างการทำกล้วยสลากก็มีมานานแล้ว ทางผู้เฒ่าผู้แก่ท่านก็บอกไม่ได้ว่าถูกต้องไหม....เราจะเอาที่เป็นวิชาการจริง ๆ มาให้เด็กได้เรียนรู้ ” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียน ผ่าง 1 : 25 กรกฎาคม, 2544)

การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องในชุมชนด้วยการสืบค้นจาก internet เป็นวิธีการเดียวที่ครูพบว่าล้มเหลว โดยครูมองว่าเกิดจากการที่ครูไม่มีทักษะการสืบค้นข้อมูลจาก internet ครูต้องขอให้เจ้าของร้านที่เปิดให้บริการใช้ internet สาธารณะซึ่งไม่รู้จัก web site ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ครูต้องการเป็นผู้สืบค้นข้อมูลให้

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 4 กำหนดคาบเวลาเรียน กิจกรรม และจัดทำเอกสารหลักสูตร
หลังจากที่ครูได้ไปเก็บข้อมูลในชุมชนกลับไปกลับมาอยู่หลายครั้งจนได้ข้อมูลที่จะนำมาทำเป็นเนื้อหาในหลักสูตรที่เพียงพอตรงกับที่ครูได้กำหนดไว้แล้ว ครูมาประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดคาบเวลาเรียนในหลักสูตร การประชุมกันเพื่อคิดและอภิปรายเพื่อกำหนดคาบเวลาเรียนในช่วงเย็นหลังเลิกเรียนซึ่งครูเหนื่อยกับการทำงานมาแล้วทั้งวันประกอภกับมีการทำงานในช่วงเย็นหลังเลิกเรียนเพื่อเตรียมงานสำหรับการขอรับรางวัลโรงเรียนพระราชทานติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายวัน ตลอดจนเร่งพิมพ์ข้อสอบแล้ว ทำให้ครูเจ็บบ และไม่คอยเสนอความคิดเห็นใด ๆ มากนัก ครูยอมรับว่าช่วงนี้ครูเหนื่อยล้าและคิดไม่ออก ครูได้สอบถามผู้วิจัยถึงความก้าวหน้าของครูอีก 2 โรงเรียน รวมทั้งต้องการคำยืนยันจากผู้วิจัยว่าครูจะสามารถทำได้ทันตามเวลาที่ครูได้กำหนดไว้ร่วมกัน อย่างไรก็ตามครูได้พยายามช่วยกันคิดและอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการกำหนดคาบเวลาเรียนต่อไปโดยครูเขียนเนื้อหาทั้งหมดในหลักสูตรไว้บนกระดาน และเขียนวิชากำกับลงไปทีเนื้อหาแต่ละเรื่อง แต่ก็ไม่ได้ช่วยทำให้ครูคิดต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงได้ยกตัวอย่างถึงวิธีการกำหนดคาบโดยที่พิจารณาที่ปริมาณของเนื้อหาและลักษณะการจัดกิจกรรมเป็นหลัก เมื่อครูได้ฟังตัวอย่างแล้วครูได้เสนอว่าครูจะกำหนดช่วงเวลาโดยรวมไว้เป็นหลักก่อน แล้วจึงกำหนดคาบ

สำหรับการสอนแต่ละเนื้อหาโดยพิจารณาเนื้อหาและกิจกรรมการสอนเป็นหลัก โดยครูเริ่มจากการกำหนดคาบของโรงเรียนว่า 1 คาบเท่ากับ 50 นาที ดังนั้นเพื่อความสะดวกของชาวบ้านในการเข้ามาสอนในโรงเรียนครูจึงจะจัดช่วงเวลาการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องกันเป็นเวลาครึ่งวันเป็นเวลา 4 คาบ และเรียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ดังนั้นหลักสูตรท้องถิ่นฉบับนี้ซึ่งจะแทรกเข้าไปในตารางสอนตลอดทั้งภาคการศึกษาจะใช้เวลาเรียนทั้งหมด 15-20 สัปดาห์

ทางด้านการออกแบบกิจกรรมการสนอนนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในปัจจุบันซึ่งกำลังเริ่มการสอนแบบบูรณาการ ครูจึงกำหนดกิจกรรมการสอนในหลักสูตรท้องถิ่นว่าต้องเป็นแบบบูรณาการเช่นเดียวกัน และในระยะแรกของการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นครูจะเป็นผู้สอนเพื่อปูพื้นฐานทั้งหมด และจะเชิญชาวบ้านเข้ามาช่วยสอนเฉพาะในส่วนของการฝึกปฏิบัติเท่านั้น

จากบรรยากาศในการประชุมเพื่อกำหนดคาบเวลาเรียนและกิจกรรมการสอนซึ่งเป็นไปอย่างขาดความกระตือรือร้น ครูต้องเปลี่ยนแผนและยุทธศาสตร์การทำงานกันใหม่ โดยนัดพบเพื่อร่วมทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในส่วนของจัดทำเอกสารหลักสูตรด้วยกันทุกเย็นหลังเลิกเรียน การหยุดพักการทำงานไปช่วงหนึ่งและทุ่มเวลาให้กับงานอื่น ๆ ของโรงเรียนทำให้ครูขาดความกระตือรือร้นและคิดไม่ต่อเนื่อง ครูทำงานโดยแบ่งออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ และให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบงานกันคนละส่วน ครูใช้หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เป็นแนวทางในการเขียนเอกสารหลักสูตร รวมทั้งดูตัวอย่างรูปแบบการเขียนและการใช้ภาษาจากตัวอย่างของหลักสูตรท้องถิ่นที่ผู้วิจัยได้แจกไว้ให้ครูศึกษาในระยะแรกของการเริ่มโครงการ ตลอดจนศึกษาจากเอกสารที่ครูได้มาจากการเข้ารับการอบรมในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อครูดำเนินงานในส่วนนี้ไปได้ระยะหนึ่งครูได้ขอให้ผู้วิจัยตรวจสอบและให้คำแนะนำเพื่อนำข้อเสนอไปปรับปรุงงานต่อไป แต่ครูต้องผิดหวังเมื่อผู้วิจัยไม่ได้บอกให้ครูแก้ไขอะไร แต่กลับถามคำถามในแต่ละประเด็นที่ผู้วิจัยคิดว่าครูยังเขียนไม่ชัดเจนให้ครูกลับไปคิดถึงอีกทีหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาของการจัดทำเอกสารหลักสูตรครูพบว่า เนื้อหาในหลักสูตรยังมีไม่ครบและยังไม่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้งหมด ครูต้องแบ่งงานกันออกไปเก็บข้อมูลในท้องถิ่นเพิ่มเติมทั้งในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์และช่วงที่ครูมีเวลาว่างจากการสอนในวันทำงาน ขณะเดียวกันครูต้องการที่จะเริ่มเขียนแผนการสอนไปพร้อม ๆ กับการเขียนเอกสารหลักสูตรด้วยแต่ครูก็ยังไม่สามารถทำได้เนื่องจากเอกสารหลักสูตรยังไม่เสร็จสมบูรณ์ การทำงานในตอนเย็นหลังเลิกเรียนต้องหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ เนื่องจากทางโรงเรียนใช้เวลาในตอนเย็นในการประชุมครูบ่อยขึ้น และทุกครั้งที่มีการประชุมครูยุพินจะรายงานความก้าวหน้าของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้เพื่อนครูคนอื่น ๆ ได้รับรู้ด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ได้ขอกำลังใจจากเพื่อนครูทุกคนในโรงเรียน

การทำงานด้านการจัดทำเอกสารหลักสูตรนับว่าเป็นส่วนที่ครูต้องใช้ความรู้ความสามารถประกอบกับใช้ประสบการณ์ในการสอนของตนเองในการออกแบบกิจกรรม สื่อการสอน และการวัดและประเมินผล ดังนั้นครูที่มีพื้นฐานทางด้านการศึกษาน้อย เช่น ครู

ดนตรี จะพบว่า เป็นเรื่องที่ตนเองไม่ถนัด ทำให้ขาดความสนใจในการติดตามงาน มักจะขาดการเข้าร่วมประชุมและร่วมทำงานในชั้นตอนนี้

เมื่อครูจัดทำร่างหลักสูตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ครูได้ขอให้ผู้วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบในภาพรวมทั้งหมดและขอคำแนะนำเพิ่มเติม ประเด็นที่พบซึ่งเป็นข้อที่ควรปรับปรุงแก้ไขในร่างหลักสูตรของครูคือ การไม่สอดคล้องกลมกลืนกันของสิ่งที่ครูเขียน และขาดองค์ประกอบในหลักสูตรที่สำคัญบางองค์ประกอบ นอกจากนี้จากการมีประสบการณ์ในการเขียนแผนการสอนแบบบูรณาการทำให้ครูสับสนระหว่างการสอนแบบบูรณาการกับหลักสูตรบูรณาการ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่เนื้อหาในหลักสูตรฉบับร่างนี้มีเฉพาะเนื้อหาที่เป็นส่วนของกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ในขณะที่ครูระบุไว้ในหลักการของหลักสูตรว่าหลักสูตรฉบับนี้เป็นหลักสูตรบูรณาการ ครูชี้แจงว่าครูจะสอนแบบบูรณาการเองเพราะในการสอนแบบของโครงการรุ่งอรุณครูก็ทำเช่นนี้ ผู้วิจัยยังคงใช้วิธีการถามคำถามกลับไปให้ครูคิดแทนการบอกให้ครูแก้ไขตามความคิดของผู้วิจัยเช่นเดิม เมื่อครูพิจารณาทบทวนเกี่ยวกับการทำงานในการร่างหลักสูตรของตนเองแล้วครูเห็นว่าการทำงานที่ต้องใช้ความคิดมาก ๆ สามารถทำได้ในช่วงเย็น ครูบอกว่า “บอกตรง ๆ นะ สังเกตดูแล้วรู้ว่าเรามาช่วยกันคิดกันตอนเย็น (หลังเลิกเรียน) มันไม่ได้ผล มันล้าถ้าเป็นตอนเช้านะเยี่ยมเลย” (บันทึกภาคสนาม II : 17 สิงหาคม, 2544) ครูจึงต้องเปลี่ยนวันทำงานมาเป็นวันเสาร์และด้วยความเคยชินกับการทำงานแบบที่มีโอกาสในการคิดและตัดสินใจด้วย ตนเองน้อยแต่เห็นประโยชน์ของการใช้คำถามกระตุ้นให้คิด ครูจึงต้องการให้ผู้วิจัยร่วมอยู่ด้วยเพื่อถามคำถามให้ครูคิด “เวลานี้น้อง (ผู้วิจัย) อยู่ด้วยและคอยถามมันทำให้คิดได้ และงานก็เดินเร็ว เวลาไม่อยู่แล้วเราไม่ค่อยกล้า ไม่ค่อยแน่ใจ” (บันทึกภาคสนาม II : 17 สิงหาคม, 2544) อย่างไรก็ตามครูก็ได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเอกสารหลักสูตรฉบับร่างโดยพิจารณาตามประเด็นที่ผู้วิจัยได้ถามเป็นคำถามไว้ และนำมาให้ผู้วิจัยตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

การพบกันเพื่อวิพากษ์และอภิปรายเกี่ยวกับร่างหลักสูตรที่ครูได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว มีครูมาร่วมประชุมเพียง 2 คน คือ ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการและสมาชิกในกลุ่มอีก 1 คนเท่านั้น เนื่องจากช่วงนี้ครูต้องซ้อมกีฬาในช่วงเย็นเพื่อไปแข่งขันในกีฬาเบญจมิตรซึ่งเป็นการแข่งขันกีฬาของครูในโรงเรียนทุกสังกัดในอำเภอฝาง ผู้วิจัยเปลี่ยนยุทธวิธีในการชี้ประเด็นที่ครูต้องแก้ไขปรับปรุงในร่างหลักสูตรฉบับนี้โดยใช้การอธิบายและชี้แจงให้ครูเข้าใจ พร้อมทั้งยกตัวอย่างให้ครูเห็นแทนการใช้คำถามเช่นที่เคยปฏิบัติมาเมื่อพบว่าประเด็นที่ครูควรแก้ไขปรับปรุงยังคงเป็นประเด็นเดิมที่ผู้วิจัยได้ถามเป็นคำถามให้ครูคิดในครั้งที่ผ่านมา ครูบอกกับผู้วิจัยว่า “จริง ๆ แล้วเราคิดว่าเราเข้าใจ (ในประเด็นที่ต้องแก้ไข)นะ แต่เราทำออกมาไม่ได้” (บันทึกภาคสนาม II : 28 สิงหาคม, 2544) ครูจึงมาทำงานเพื่อแก้ไขหลักสูตรฉบับร่างกันร่วมกันอีกครั้งในวันเสาร์ เมื่อครูได้พิจารณาการทำงานของตนเองแล้วครูเห็นว่าการมาทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่เช่นนี้ทำให้งานก้าวหน้าไปช้ามากเพราะครูจะทำงานได้เฉพาะช่วงที่ทุกคนมีเวลาว่างตรงกัน หรือบางครั้งสมาชิกก็มาทำงานได้เพียงบางคนเท่านั้น ด้วยความที่ครูกลัวว่าจะทำหลักสูตรเสร็จไม่ตรงตามแผนที่ได้กำหนดไว้ครูจึงเปลี่ยนมาใช้วิธีการทำงานแบบแบ่งงานกันทำโดยให้สมาชิกแต่ละคนเลือกงานที่ตนเองสามารถทำได้ไปปรับแก้และนำกลับมาแลกเปลี่ยนและอภิปราย

ร่วมกันเกี่ยวกับงานที่ทำอีกครั้งหนึ่ง เมื่องานก้าวหน้าไปได้ด้วยดีครูกระตือรือร้นที่จะทำจดหมายข่าวเพื่อต้องการแจ้งให้เพื่อนครูอีก 2 โรงเรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการทำงานของตนเอง

การที่ครูมีประสบการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ครูจะตั้งใจและยึดมั่นถือมั่นในรูปแบบของสิ่งที่ตนเองเคยปฏิบัติมา ดังที่ปรากฏให้เห็นในการแก้ไขเอกสารหลักสูตรในส่วนของ การบูรณาการ ครูยังยึดเอาหลักการเดิมของตนเองที่ใช้กลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเป็นแกน และเนื้อหาในหลักสูตรมีเฉพาะเนื้อหาวิชากลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพเท่านั้น และเพื่อเป็นการอธิบายให้ผู้อ่านได้เข้าใจแนวคิดของครูมากขึ้น ครูได้ทำแผนผังแสดงการเชื่อมโยงเข้ากับกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และสร้างเสริมลักษณะนิสัย ผู้วิจัยได้อธิบายชี้แจงให้ครูเข้าใจถึงความแตกต่างของหลักสูตรบูรณาการและการสอนแบบบูรณาการอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งเมื่อครูเข้าใจแล้วครูจึงแก้ไขโดยตัดกลุ่มประสบการณ์บางกลุ่มออกไป และไปขอความร่วมมือจากครูภาษาอังกฤษให้ช่วยในด้านเนื้อหาวิชาภาษาอังกฤษ

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 5 ตรวจสอบประเมินและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

ครูผู้พิจารณาจะเชิญอาจารย์จากสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ซึ่งเป็นสถาบันที่ตนเองจบการศึกษาให้เป็นผู้ตรวจประเมินหลักสูตรที่ครูได้พัฒนาขึ้น และให้สมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่มแบ่งกลุ่มกันนำเอกสารหลักสูตรไปให้ชาวบ้านที่เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นเนื้อหาในหลักสูตรเป็นผู้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรมและให้แต่ละกลุ่มนำข้อเสนอแนะและประสบการณ์ที่ได้มาแลกเปลี่ยนและอธิบายร่วมกัน แต่หลังจากที่วางแผนเช่นนั้นแล้วครูก็ยังไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากเอกสารหลักสูตรยังพิมพ์ไม่เรียบร้อย

แผนการตรวจประเมินหลักสูตรได้มีการเปลี่ยนแปลงในระยะเวลาต่อมาเมื่อครูมาประชุมอภิปรายเกี่ยวกับผู้ที่เหมาะสมในการเป็นผู้ตรวจประเมินอีกครั้งหนึ่ง ครูลงความเห็นว่าจะให้คนในชุมชนเป็นผู้ตรวจประเมินหลักสูตรเท่านั้น นอกจากเพื่อเป็นการทำให้หลักสูตรฉบับนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของคนในชุมชนมากที่สุดแล้ว ครูยังเห็นว่าการเดินทางไปพบกับอาจารย์ที่สถาบันราชภัฏค่อนข้างลำบาก และการที่ร่างหลักสูตรฉบับนี้ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้วิจัยและสมาชิกในกลุ่มมาแล้วหลายครั้ง รวมทั้งครูยังจะนำหลักสูตรไปให้ผู้จัดการของโรงเรียนช่วยตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งด้วยเป็นการเพียงพอแล้วสำหรับการตรวจประเมินในภาพรวมของหลักสูตร อย่างไรก็ตามผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้นำเสนอประเด็นและข้อตกลงที่ครูได้อภิปรายกันนี้ให้ผู้จัดการของโรงเรียนได้รับทราบด้วย

คนในชุมชนที่ครูเชิญให้เป็นผู้ร่วมตรวจประเมินหลักสูตรในครั้งนี้ ประกอบไปด้วยชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านตำบลแม่สุ่น ผู้ปกครอง คณะกรรมการโรงเรียน และคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล โดยในส่วนของชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาของหลักสูตรนั้นครูได้นำเอกสารหลักสูตรในส่วนที่เป็นเนื้อหาและกิจกรรมไปให้ชาวบ้านตรวจสอบซึ่งครูได้ใช้วิธีการเล่าให้ชาวบ้านฟังแทนการให้ชาวบ้านอ่านเอกสารหลักสูตร

ด้วยตนเอง สำหรับคนในชุมชนอีก 3 กลุ่มครูได้เชิญมาประชุมร่วมกันที่โรงเรียน ซึ่งการประชุมร่วมกันกับคนในชุมชนครั้งนี้มีคนในชุมชนมาเข้าร่วมประชุมเพียง 14 คน ประกอบด้วย ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอฝาง ผู้ปกครอง 3 คน ครูในทีมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 9 คน และผู้จัดการของโรงเรียน ผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้เล่าให้ผู้เข้าร่วมประชุมทุกคนได้ทราบเกี่ยวกับภาพรวมของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านตำบลแม่สุน และให้เพื่อนครูคนอื่น ๆ เป็นผู้เสนอเกี่ยวกับเนื้อหาและรายชื่อชาวบ้านผู้ที่ให้ข้อมูลด้านเนื้อหา รวมทั้งวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาทำเป็นเนื้อหาในหลักสูตร

ประธานสภาวัฒนธรรมได้เน้นให้ครูพยายามจัดการเรียนการสอนโดยเชื่อมโยงเนื้อหาต่าง ๆ ในหลักสูตรให้เข้ากับชีวิตปัจจุบันของนักเรียน และรวมทั้งเสนอให้ครูทั้ง 3 โรงเรียนร่วมมือกันเพื่อจะได้หลักสูตรของอำเภอฝางที่สมบูรณ์ ประธานสภาวัฒนธรรมให้ข้อคิดกับครูว่า “การแข่งขันก็เป็นสิ่งดี แต่น่าจะเป็นการแข่งขันกับตัวเองมากกว่า” (บันทึกภาคสนาม II : 2 ตุลาคม, 2544) ทางด้านผู้ปกครองทุกคนที่มาร่วมประชุมต่างเห็นด้วยกับรายละเอียดทั้งหมดของหลักสูตร แม้ว่าทุกฝ่ายจะสนับสนุนเรื่องการให้เด็กรู้จักนำวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาทำเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันแทนการใช้พลาสติกและโฟม แต่ประเด็นหนึ่งที่ทั้งประธานสภาวัฒนธรรมและผู้ปกครองให้ความสำคัญและเป็นห่วงก็คือ การปลูกฝังให้เด็กรู้จักปลูกต้นไม้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการทดแทนต้นไม้ที่ใช้เป็นวัสดุในการทำงานจักสานและงานใบตอง

การที่การประชุมครั้งนี้ไม่มีคณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบลมาเข้าร่วมประชุมด้วยนั้น ครูมองว่าเป็นเพราะขณะนี้ยังอยู่ในระยะของการเปลี่ยนคณะทำงานชุดใหม่ซึ่งทั้งครูและคณะกรรมการชุดนี้ยังไม่รู้จักคุ้นเคยกัน ดังนั้นวิธีการเชิญให้คณะกรรมการชุดนี้เข้าร่วมประชุมโดยที่ครูให้คนขับรถของโรงเรียนเป็นผู้นำจดหมายเชิญประชุมไปที่องค์การบริหารส่วนตำบลแทนการที่ครูไปเชิญและชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมด้วยตนเองจึงเป็นวิธีการที่ใช้ไม่ได้ผลในครั้งนี้ สำหรับในส่วนของผู้ปกครองนั้น เนื่องจากครูใช้เวลาในวันทำงานจัดการประชุมซึ่งผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่สะดวกที่จะมาร่วมประชุมได้ ครูจึงทำเป็นเอกสารชี้แจงและนำเสนอความก้าวหน้าของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแจ้งให้ผู้ปกครองได้รับทราบทุกคนด้วย

หลังจากที่ครูได้ขอเสนอแนะจากการตรวจประเมินหลักสูตรของคนในชุมชนแล้ว ครูไม่ได้ดำเนินการใด ๆ ต่อไปเนื่องจากอยู่ในระยะของการสอบก่อนปิดภาคเรียน ครูต้องให้ความสำคัญกับการทำงานประจำอื่น ๆ ในโรงเรียนก่อน รวมทั้งทางโรงเรียนมีการประชุมบ่อยครั้งเพื่อการเตรียมการขอตรวจประเมินเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน จนกระทั่งมีคณะอาจารย์และนักศึกษาบัณฑิตศึกษาจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้มาเยี่ยมชมโรงเรียนในช่วงการปิดภาคเรียน ครูจึงได้นำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นที่ตนเองพัฒนาขึ้นให้คณะจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ฟัง เมื่อครูได้รับคำแนะนำและข้อเสนอแนะแล้ว ครูจึงได้นำข้อเสนอแนะทั้งหมดมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรก่อนการนำหลักสูตรไปใช้ในภาคเรียนต่อไป

สำหรับแผนงานที่ครูได้กำหนดไว้ว่าจะมีการเสนอผลงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียนหลังจากที่ครูได้พัฒนาหลักสูตรเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้วต้องล้มเลิกไป

เนื่องจากครูไม่สามารถจัดหาเวลาที่จะมาพบกันทั้ง 3 โรงเรียนได้ เมื่อผู้วิจัยได้นำแนวคิดของกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 ที่เสนอให้เปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอจากการนำเสนอปากเปล่าเป็นการเขียนรายงานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูแต่ละโรงเรียนแทน ครูก็เห็นดีด้วยและเมื่อครูได้รับตัวอย่างวิธีการเขียนรายงานและหัวข้อที่ควรประกอบอยู่ในรายงานสำหรับใช้เป็นแนวทางในการเขียนรายงานของครู ครูได้บอกกับผู้วิจัยว่าจะแบ่งกันไปเขียนแล้วจึงจะนำมารวมกันเป็นเล่มเดียว แต่ท้ายที่สุดครูไม่ได้เขียนรายงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการแต่อย่างใด เนื่องจากครูไม่มีเวลาที่จะมาเขียนรายงานอีกเช่นเดิม

บทเรียนที่ครูได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ครูยอมรับว่าไม่เพียงแต่ทำให้ครูได้เข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งครูใช้คำว่า “ ที่มาที่ไปของหลักสูตรท้องถิ่น ” ได้รู้จักและเข้าใจชุมชน ตลอดจนเข้าใจกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมากยิ่งขึ้นแล้ว ครูยังสามารถนำความรู้ความเข้าใจที่ได้ไปใช้ในการทำงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันต่อไป โดยครูยุพินในฐานะของผู้ช่วยครูใหญ่ฝ่ายวิชาการได้นำประสบการณ์ที่ตนเองได้รับไปเผยแพร่และอธิบายให้กับครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียนได้เข้าใจถึงหลักการและกระบวนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (classroom action research) รวมทั้งสามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูในโรงเรียนได้นอกจากนี้ความรู้และประสบการณ์ที่ครูได้ทำให้ครูเกิดความมั่นใจว่าตนเองสามารถจะพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและเน้นการใช้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ต่อไปได้

“เราได้รู้จักชุมชนมากขึ้น ได้รู้ว่าในท้องถิ่นมีอะไร(ที่จะสามารถนำมาใช้ได้)ในเรื่องของกระบวนการสอน.....การที่เราทำแบบนี้ทำให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น มีส่วนร่วมในโครงการ วางแผนในการจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน (ครูและชุมชน)มีความสัมพันธ์กันมากขึ้น เมื่อก่อนอาจจะแค่เราออกไปหา(เพื่อขอความช่วยเหลือ) แต่ตอนนี้ทั้ง อบต. ทั้งคณะกรรมการ ผู้ปกครอง เริ่มเข้ามาในโรงเรียนมากขึ้น มารับรู้ นโยบาย มาร่วมวางแผนกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียน พอที่จะเป็นแนวทางให้เราทราบว่าต่อไปโรงเรียนของเราจะทำแบบไหน ชุมชน ผู้ปกครอง ต้องร่วมมือแบบไหน.....การที่เราได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้เรามีความรักและความภาคภูมิใจในสิ่งที่เราทำเราเกิดความรักและผูกพันกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น ” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

“.....(การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ) ทำให้มองสิ่งต่าง ๆ ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ รู้จักในการแยกแยะข้อมูล ขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ความสำคัญ

จำเป็นมากน้อยตามลำดับ.....ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ไม่หยุดอยู่กับที่.....”
(บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นโดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

จากความรู้ความเข้าใจเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูได้จากการเข้าร่วมพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่นโดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูมีความมั่นใจในการพัฒนาหลักสูตรระดับ
โรงเรียนฉบับต่อ ๆ ไป รวมทั้งมั่นใจในความสามารถของตนเองว่าจะให้คำแนะนำแก่เพื่อนครู
คนอื่น ๆ ในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือหลักสูตรระดับโรงเรียน ครูบอกว่าเหตุที่ทำให้
ครูเกิดความมั่นใจได้เช่นนี้เป็นเพราะครูได้ลงมือทำเอง และได้คิดวิเคราะห์เกี่ยวกับ
กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเองไม่ได้ทำตามความคิดของใคร ครูบอกว่า
“ เพราะเราทำมากับมือ ”

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ การที่ครูเกิด
การเรียนรู้จากการปฏิบัติงานและการได้สืบสอบค้นคว้าในสิ่งที่ครูสงสัย ข้องใจ อยากรู้เพื่อ
แสวงหาคำตอบให้ตนเองด้วยตนเอง ทำให้ครูเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ เกิดทักษะทาง
ด้านการคิด เห็นความสำคัญของการสร้างความรู้ด้วยตนเองการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง
การกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ความคิดโดยการใช้คำถาม และบทบาทของการเป็น
ผู้อำนวยความสะดวกที่คอยช่วยเหลือและสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งจาก
ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้นี้ครูสามารถนำไปปฏิบัติในการจัดการเรียน
การสอนของตนเองได้

“การที่เราจะทำให้ใครเรียนรู้ได้อย่างลึกซึ้งและเข้าใจและมีทักษะ
เราต้องให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องใช้วิธีป้อนคำถาม ให้เขาแสดงความคิด
มาก ๆ และเราเป็นคนให้แนวทาง.....เราจะต้องค้นคว้า กระตือรือร้นอยู่
ตลอดเวลาว่าสิ่งที่คนอื่นให้มานั้นเป็นอย่างไร จะไปในแนวทางไหน ต้องคิดให้ลึก
และกว้าง ถ้าเราคิดง่าย ๆ มันอาจจะไม่ง่าย สิ่งที่เราคิดมันอาจไม่ถูกต้องเสมอ
ไป เราไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนที่ยอมรับ เราจะต้องไปศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
ต้องเรียนรู้จากประสบการณ์จริง.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนผาง 1 :
29 พฤศจิกายน, 2544)

การพัฒนาวิชาชีพเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การได้รับประสบการณ์ในการทำงาน
แบบเป็นแนวร่วม (collaborative) อย่างเป็นระบบที่เน้นการคิดพิจารณาทบทวนสะท้อนกลับ
(reflect) การทำงานของตนเอง ด้วยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการแทนการทำงานแบบตัวใครตัวมัน
เช่นที่ครูได้ปฏิบัติมา ทำให้ครูเห็นความสำคัญของการทำงานแบบร่วมแรงร่วมใจ การคิด
พิจารณาทบทวนสะท้อนกลับการทำงานของตนเอง การยอมรับในความรู้อะไรและความสามารถที่
หลากหลายของผู้อื่น ตลอดจนมีวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

“การทำงานร่วมกัน เสนอความคิดเห็น แบ่งงานและช่วยกันแก้ไข
ปัญหาในการทำงาน ทำให้การทำงานของเราเร็วขึ้น ผลงานก็ออกมา

ดีกว่าที่เคยทำอยู่คนเดียวคิดคนเดียว.....ถ้าทำเดี่ยวแยะ เพราะแต่ละคน
 ก็ไม่ได้รู้ทุกอย่าง อย่างเรื่องวิชาการถ้าเจาะลึกไปจริง ๆ ผมก็ไม่ค่อยรู้
 รู้แค่เพียงผิวเผิน การทำงานร่วมกันเป็นทีมแบบนี้ มีการกระจายงาน
 ทำให้เราทำงานตามความถนัดของตนเอง และช่วยกันวางแผน
 ช่วยกันคิด.....กระบวนการทำงานที่เน้นการ reflect ทำให้งานมีการพัฒนา
 ไม่อยู่กับที่ งานพัฒนาไปเรื่อย ๆ เจอจุดบกพร่องอะไรก็ได้ช่วยกัน
 แก้ไขต่อไป.....การทำงานอะไรเราต้องมีจุดประสงค์ มีเป้าหมาย
 ที่จะมาช่วยกำหนดให้เป็นเกณฑ์ในการทำงาน.....การทำงานต้อง
 ทำให้เป็นระบบ ถ้าทำงานไม่เป็นระบบเราอาจจะหลงทางได้.....”
 (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับครูอื่น ๆ ที่สนใจจะพัฒนาหลักสูตร
 ท้องถิ่นนั้น ครูกลุ่มพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนฝาง 1 ผูกข้อคิดไว้ว่า งานในการพัฒนาหลักสูตร
 ไม่ใช่เรื่องง่ายแต่ก็ไม่ใช่เรื่องที่ยากเกินกว่าที่ครูทุกคนจะทำได้ แต่ครูจะต้องมีความตั้งใจและ
 สนใจจะทำอย่างจริงจัง การทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะได้ผลดีหากครูทำงานแบบ
 เป็นแนวร่วม และมองถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนและชุมชนเป็นสำคัญ ในระยะเริ่มต้นของ
 การฝึกทำครูควรจะเริ่มทำจากหน่วยใดหน่วยหนึ่งก่อนและเมื่อมีความชำนาญแล้วจึงพัฒนาขึ้น
 เป็นเรื่องที่ใหญ่ขึ้น

“ การทำหลักสูตรไม่ลำบาก ถ้าเรามีเวลาให้กับงานและร่วมมือกัน.....
 เราต้องตั้งใจทำจริง ๆ.....ครูที่จะทำต้องทำด้วยใจ การทำงานอย่างนี้
 ต้องมีใจเข้ามาทำ ถ้าเราไม่ตั้งใจหรือถูกบังคับมามันยาก มันจะไม่สำเร็จ.....”
 (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 1 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

โรงเรียนฝาง 2

ข้อมูลเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนฝาง 2 ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ.2491 โดยคณะกรรมการธรรมกิจ คริสตจักรที่ 1 ฝาง ในปีพ.ศ. 2531 เป็นต้นมา โรงเรียนฝาง 2 ได้ดำเนินกิจการภายใต้มูลนิธิแห่ง สภาคริสตจักรในประเทศไทย มีการจัดการบริหารเต็มรูปแบบตามระเบียบมูลนิธิฯ และตาม พระราชบัญญัติการศึกษาเอกชน โดยแต่งตั้งให้มีคณะกรรมการอำนวยการโรงเรียน ประสานกรรมการอำนวยการทำหน้าที่เป็นผู้ลงนามแทนผู้รับใบอนุญาต โดยตำแหน่งอยู่ในวาระ คราวละ 4 ปี ตามระเบียบบริหารหน่วยงานมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย เปิดสอนใน ระดับอนุบาลศึกษา - มัธยมศึกษาตอนปลาย

ปัจจุบันโรงเรียนฝาง 2 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 3,386 คน² เป็นนักเรียนระดับอนุบาลศึกษา 583 คน ระดับประถมศึกษา 1,504 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 819 คน ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย 480 คน เนื่องจากโรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนใหญ่และเปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลศึกษา จนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานนักเรียนของโรงเรียนนี้จึงอยู่กระจายทั่วไปใน 3 อำเภอ คือ อำเภอ ไชยปราการ อำเภอฝาง และอำเภอแม่สาย มีครูผู้สอน 125 คน เป็นครูระดับอนุบาลศึกษา 21 คน ระดับประถมศึกษา 59 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย 45 คน

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนฝาง 2 ตั้งอยู่ในตัวอำเภอฝางในเขตตำบลเวียง ห่างจากโรงเรียนฝาง 1 ประมาณ 8 กิโลเมตร จากประตูใหญ่ของโรงเรียนมองเข้าไปจะเห็นเพียงอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ปลูกสร้างมาเป็นเวลากว่า 30 ปีแล้ว ซึ่งชั้นบนเป็นห้องทำงานของผู้จัดการ-อาจารย์ใหญ่ ห้องธุรการ และห้องประชุมเล็ก ส่วนชั้นล่างเป็นห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาบางห้องตั้งขวางอยู่ทำให้มองไม่เห็นบริเวณที่กว้างขวางและอาคารเรียนด้านหลัง ทางด้าน ขวามือเป็นห้องประชุมใหญ่สำหรับทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนซึ่งสามารถจุนักเรียนได้ ครั้งละไม่ต่ำกว่า 300 คน ด้านขวามือเป็นสนามบาสเก็ตบอลซึ่งอยู่ติดกับโรงอาหารของครูซึ่ง ทางโรงเรียนบริการอาหารกลางวันไว้ให้ครูทุกคน และโรงอาหารของนักเรียนซึ่งมีร้านอาหาร ของบุคคลภายนอกซึ่งประมูลราคาได้มาจัดขายอาหาร นักเรียนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1-4 ต้องรับประทานอาหารที่โรงเรียนจัดบริการไว้ให้โดยนักเรียนกลุ่มนี้จะ รับประทานอาหารในห้องเรียนซึ่งเมื่อถึงเวลาอาหารกลางวันแม่ครัวจะนำอาหารไปจัดเตรียม ไว้ที่หน้าห้องเรียน และมีครูประจำชั้น หรือครูประจำวิชาที่สอนประจำห้องนั้น ๆ ก่อนการพัก

² ข้อมูลภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544

กลางวันเป็นผู้ตักอาหารให้กับนักเรียนพร้อมทั้งรับประทานอาหารกลางวันร่วมกับนักเรียนด้วย สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 สามารถนำเงินมาซื้ออาหารที่โรงอาหารเองหรือรับประทานอาหารของโรงเรียนก็ได้

หากเดินเข้าไปภายในบริเวณโรงเรียนแล้วจะเห็นว่าด้านหลังของอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ นั้นเป็นสนามหญ้ากว้างใหญ่ล้อมรอบด้วยอาคารเรียนตลอดทั้ง 4 ด้าน อาคารเรียนชั้นเดียว รูปตัว L ของแผนกประถมศึกษาอยู่ในบริเวณด้านซ้ายมือซึ่งตั้งเป็นแนวลึกถัดลงไปจากโรงอาหารจนถึงบริเวณด้านหลังของโรงเรียนและตั้งเป็นแนวยาวขนานไปกับอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ด้านหน้า สำหรับบริเวณด้านหลังของอาคารเรียนแผนกประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ทางด้านซ้ายทั้งหมดเป็นที่ตั้งของอาคารเรียนแผนกอนุบาล สำหรับบริเวณทางด้านขวาเป็นอาคารเรียนของแผนกมัธยมซึ่งตั้งเป็นแนวลึกคู่ขนานไปกับอาคารเรียนของแผนกประถมศึกษาทางด้านซ้าย บริเวณมุมด้านขวาทางด้านหลังของโรงเรียนระหว่างอาคารเรียนแผนกประถมศึกษาและอาคารเรียนแผนกมัธยมศึกษาเป็นห้องเรียนและห้องพักครูกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพของแผนกประถมศึกษาและแผนกมัธยมศึกษา สำหรับในอาคารเรียนของแต่ละแผนกจะมีห้องทำงานของหัวหน้าแผนก ห้องพักครู และห้องประชุมของแต่ละแผนกรวมอยู่ด้วย

นักเรียนแผนกประถมศึกษาของโรงเรียนผาง 2 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอไชยปราการ อำเภอฝาง และอำเภอแม่สาย ประกอบไปด้วยชาวไทยใหญ่ ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น กระเหรี่ยง ลีซอ และมูเซอ ชาวจีนฮ่อ และคนพื้นเมืองซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่ทำธุรกิจ ค้าขาย ทำสวน ทำนา รับจ้าง และรับราชการ

การบริหารจัดการ : การบริหารงานภายในโรงเรียนมี " ผู้อำนวยการของโรงเรียน " เป็นหัวหน้าคณะกรรมการบริหารโรงเรียน รับผิดชอบงานบริหารจัดการภายในโรงเรียนทั้งหมด มีคณะกรรมการบริหารโรงเรียนซึ่งประกอบด้วยผู้ช่วยผู้อำนวยการอีก 4 คน เป็นคณะทำงานที่มีอำนาจในการร่วมพิจารณาและตัดสินใจในเรื่องที่ผู้อำนวยการไม่สามารถตัดสินใจได้แต่เพียงผู้เดียว แม้ว่าการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนแบ่งการทำงานออกเป็น 3 แผนก คือ แผนกอนุบาลศึกษา แผนกประถมศึกษา และแผนกมัธยมศึกษา แต่การบริหารจัดการ รวมทั้งนโยบายต่าง ๆ จะมาจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียนซึ่งเป็นคณะกรรมการบริหารกลางเหมือนกันทั้งโรงเรียน ทางด้านแผนกประถมศึกษานั้นมี " หัวหน้าแผนกประถมศึกษา " ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นหัวเรือใหญ่รับผิดชอบการบริหารจัดการงานของแผนกประถมศึกษาทั้งหมด มีผู้ช่วยหัวหน้าแผนกซึ่งเรียกกันว่า " หัวหน้างาน " อีก 3 คน คือ หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้างานสวัสดิภาพและกิจการนักเรียน และหัวหน้างานอาคารสถานที่ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจากหัวหน้าแผนกและได้รับการพิจารณาเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารของโรงเรียนด้วย

ทางโรงเรียนมีการประชุมครูทั้งโรงเรียนเป็นประจำทุกเดือน เดือนละ 1 ครั้ง สำหรับในแผนกประถมศึกษาเองจะมีการประชุมกลุ่มวิชา ประชุมหัวหน้ากลุ่มวิชา และประชุมหัวหน้าระดับ ซึ่งกำหนดเป็นแผนการปฏิบัติงานของแผนกประถมศึกษาไว้ว่าต้องมีการประชุมทุก

สัปดาห์เพื่อปรึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ครูต้องปฏิบัติ หรือพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาในการทำงานของครู

ความสัมพันธ์กับชุมชน : ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นลักษณะของการที่โรงเรียนให้บริการกับชุมชน เช่น ไปร่วมงานศพ มีการส่งขบวนดุริยางค์ของโรงเรียนไปช่วยงานในชุมชน มีโครงการปลูกป่าซึ่งทางโรงเรียนมีโครงการทำเป็นประจำปีละ 1 ครั้ง และลักษณะที่ 2 เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโรงเรียน โดยทางโรงเรียนมีการส่งครูออกไปเยี่ยมบ้านของนักเรียนเฉพาะกรณีการพิจารณาผู้ที่เหมาะสมที่จะได้รับทุนการศึกษา หรือในกรณีนักเรียนที่มีปัญหาซึ่งทางครูประจำชั้นจะต้องไปพูดคุยกับผู้ปกครองที่บ้านในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์

สภาพทั่วไปของครู

วัฒนธรรมการทำงานของครู : ในวันจันทร์-ศุกร์ ครูทุกคนต้องมาทำงานก่อนเวลา 7:20 น. จนถึงเวลา 16:20 น. สำหรับครูเวรประจำวันซึ่งมีหน้าที่ดูแลนักเรียนในบริเวณต่าง ๆ ภายในโรงเรียนในช่วงก่อนเข้าเรียนต้องมาทำงานก่อน 7:00 น. และในตอนเย็นหลังเลิกเรียนครูซึ่งเป็นผู้สมัครใจทำหน้าที่สอนพิเศษและครูเวรประจำวันจะทำงานจนถึงเวลา 17:00 น. หากมีการประชุมประจำเดือนของโรงเรียน ครูจะอยู่เพื่อร่วมประชุมจนถึงเวลา 19:00 – 20:00 น. ขึ้นอยู่กับวาระการประชุม

การทำงานโครงการต่าง ๆ ในแผนกประถมศึกษา เมื่อหัวหน้าหัวหน้าแผนกรับนโยบายมาจากกรรมการบริหารโรงเรียนแล้ว หัวหน้าแผนกจะประชุมปรึกษาร่วมกับหัวหน้าระดับก่อนเป็นลำดับแรกเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติของครูและประกาศให้ครูในแผนกได้รับทราบและปฏิบัติตาม แม้ว่าในบางครั้งมีครูบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของหัวหน้าแผนกแต่ก็ไม่มีครูคนใดโต้แย้งหรือแสดงออกว่าไม่เห็นด้วย ครูทุกคนจะปฏิบัติตามคำสั่งแต่โดยดี อย่างไรก็ตามหากครูคนใดมีปัญหาในการทำงาน ครูจะไม่มาปรึกษากับหัวหน้าแผนกโดยตรงแต่จะไปปรึกษาผ่านทางหัวหน้างานขึ้นมา

ในการประชุมประจำเดือนของครูทั้งโรงเรียน ครูจะไม่เสนอความคิดเห็นใด ๆ เนื่องจากวาระส่วนใหญ่เป็นเรื่องการดำเนินการโดยภาพรวมของโรงเรียน มีการชี้แจงการดำเนินงานของหัวหน้าแผนกต่าง ๆ และมีการให้ครูที่ได้ไปอบรมจากหน่วยงานภายนอกโรงเรียนมานำเสนอเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อบรมให้เพื่อนครูได้รับทราบ สำหรับการประชุมในแผนกประถมศึกษานั้น การประชุมกลุ่มวิชาและการประชุมของแต่ละระดับชั้น หรือที่ครูเรียกกันโดยทั่วไปว่า " ประชุมระดับ " เป็นการประชุมที่ครูรู้สึกผ่อนคลายและกล้าแสดงความคิดเห็นมากกว่าเพราะเป็นการประชุมกลุ่มย่อยที่สมาชิกทุกคนรู้จักคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี มีบรรยากาศที่เป็นกันเอง และมีหัวหน้ากลุ่มวิชาและหัวหน้าระดับเป็นประธานในการประชุม อย่างไรก็ตามครูเด็ก ๆ หรือครูใหม่ก็ยังไม่กล้าเสนอความคิดเห็นใด ๆ มากนัก โดยเฉพาะเมื่อความคิดเห็นของครูเป็นความคิดที่ขัดแย้งกับความคิดเห็นของครูผู้ใหญ่

“บางครั้งเราคิดไม่เหมือนกับครูคนอื่น ๆ ที่เขาอยู่มานานแล้ว
เราก็มียากเสนออะไรที่ขัดไป เพราะรู้ว่าถ้าเสนอไปมันจะไม่ดีแน่.....”
(บันทึกภาคสนาม I : 3 สิงหาคม, 2543)

โดยเฉลี่ยแล้วครูผู้สอนทุกคนจะมีชั่วโมงสอนคนละ 20-21 คาบ(คาบละ 50 นาที) ต่อสัปดาห์ สำหรับหัวหน้าแผนกทำหน้าที่บริหารแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีชั่วโมงสอน และครูผู้ช่วยหัวหน้าแผนกแต่ละคนมีชั่วโมงสอนคนละ 10 คาบต่อสัปดาห์ งานในแผนกประถมศึกษาที่ครูต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากงานสอน คือ งานในฝ่ายต่าง ๆ 4 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายวิชาการและประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอาคารสถานที่ ฝ่ายกิจการนักเรียน และฝ่ายบุคลากร เมื่อใดที่ในฝ่ายต่าง ๆ ขอความร่วมมือครูทุกคนต้องให้ความร่วมมือช่วยเหลือฝ่ายนั้น ๆ ด้วย โดยส่วนใหญ่เมื่อทางแผนกประถมศึกษามีงานหรือโครงการใด ๆ ทางหัวหน้าแผนกจะแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อวางแผนการทำงานแล้วจึงกระจายงานให้ครูคนอื่น ๆ ในแผนกรับผิดชอบ

ลักษณะของกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วมและการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในโรงเรียน : กิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วม อยู่ในรูปของการจัดอบรมในช่วงระยะเวลา 1-2 วัน ซึ่งมีลักษณะของการจัดกิจกรรมอยู่ 2 ลักษณะ **ลักษณะแรก** ครูจะเป็นผู้รับฟังการบรรยายจากวิทยากรโดยไม่ได้ทำกิจกรรมใด ๆ **ลักษณะที่ 2** ครูเรียกว่าเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งนอกจากที่ครูจะได้ฟังการบรรยายจากวิทยากรแล้ว ครูจะได้ฝึกทำกิจกรรมในกลุ่มย่อย และมีการนำเสนองานให้แก่วิทยากรและเพื่อนครูที่เข้าร่วมอบรม แม้ว่าการอบรมบางครั้งจะมีศึกษานิเทศก์มาติดตามการปฏิบัติงานในโรงเรียนหลังจากการอบรม แต่ศึกษานิเทศก์หรือ หน่วยงานที่มีหน้าที่ติดตามการทำงานของครูก็ไม่สามารถมาพบกับครูในโรงเรียนได้บ่อยครั้งได้เมื่อใดก็ตามที่ครูต้องการความช่วยเหลือ จากประสบการณ์ในการเข้าร่วมการอบรมในลักษณะดังกล่าว ครูมองว่าการที่ได้ทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการมีความน่าสนใจและสนใจให้ครูสนใจเนื้อหาการอบรมมากกว่าการไปนั่งฟังการบรรยายแต่เพียงอย่างเดียว ความรู้ที่ครูได้จากการอบรมที่ผ่านมานั้นครูบอกว่า “ รู้แบบงู ๆ ปลา ๆ ” เพราะในขณะที่เข้าร่วมการอบรมครูคิดว่าตนเองรู้และเข้าใจในเนื้อหาของการอบรมเป็นอย่างดี แต่เมื่อกลับมาที่โรงเรียนครูกลับจำไม่ได้และไม่สามารถปฏิบัติได้ตามที่ครูได้อบรมมา รวมทั้งไม่มีผู้ให้คำปรึกษาเวลาที่ครูต้องการคำแนะนำช่วยเหลือ

ครูทุกคนที่ได้รับคัดเลือกจากทางโรงเรียนให้ไปเข้าร่วมการอบรมจากหน่วยงานภายนอก เมื่อกลับมาที่โรงเรียนแล้ว ครูจะต้องทำเป็นรายงานส่งหัวหน้าแผนกและนำเสนอเนื้อหาความรู้ที่ครูได้รับจากการอบรมให้เพื่อนครูคนอื่น ๆ ฟัง อย่างไรก็ตามทางโรงเรียนเคยเชิญอาจารย์จากสถาบันราชภัฏมาจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียน ครูเห็นว่าการทำเช่นนี้มีข้อดีที่ครูทุกคนได้รับรู้เนื้อหาของการอบรมเท่า ๆ กัน

ปฏิกิริยาของครูที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ : จากการที่ผู้วิจัยได้นำเรื่องแนวการดำเนินการในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูประถมศึกษาไปขอความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานจากหัวหน้าแผนกประถมศึกษา

แต่เนื่องจากหัวหน้าแผนกประถมศึกษาหมองหลักสูตรท้องถิ่นว่าเป็นเรื่องของการสอนเกี่ยวกับงานอาชีพ โดยเนื้อหาในหลักสูตรจะสอนให้นักเรียนได้รู้ว่าคนในท้องถิ่นของตนเองประกอบอาชีพอะไร มีวิธีการประกอบอาชีพนั้น ๆ ได้อย่างไร จึงทำให้หัวหน้าแผนกประถมศึกษาเกิดความกังวลต่อมาว่าการทำหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นการทำงานซ้ำซ้อนที่สอนในเรื่องที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว แต่เมื่อกระแสเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกำลังได้รับความสนใจและเห็นว่าครูของโรงเรียนฝาง 2 จะต้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแน่นอน หัวหน้าแผนกประถมศึกษาหมองความเป็นไปได้ในการสอนหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนว่า เนื้อหาเกี่ยวกับงานอาชีพที่จะให้นักเรียนได้เรียนควรต้องเน้นลงไป ในรายละเอียดของการฝึกปฏิบัติงานอาชีพในท้องถิ่นซึ่งนักเรียนไม่มีประสบการณ์และไม่มีโอกาสได้ฝึกปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

“.....หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องการสอนงานอาชีพ ให้เด็กรู้ว่าคนในท้องถิ่นประกอบอาชีพอะไรแต่เมื่อคิดไปคิดมาก็รู้สึกว่าการสอนงานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้นเด็ก ๆ ก็ได้คลุกคลีอยู่แล้ว พ่อแม่ของเด็กก็ทำอยู่ เด็กเห็นอยู่ทุกวัน ถ้าเราเอาหลักสูตรท้องถิ่นมาสอนจะเป็นการซ้ำซ้อนกันหรือเปล่า.....แต่ถ้าเอามาสอนก็คงจะต้องเจาะลึกให้เด็กได้รู้อย่างลึกซึ้ง ได้มีโอกาสปฏิบัติเพราะเด็กอยู่ที่บ้านเด็กอาจจะแค่เคยเห็นแต่ไม่เคยทำ.....” (บันทึกภาคสนาม I : 20 กรกฎาคม, 2543)

อีกประเด็นหนึ่งที่หัวหน้าแผนกแสดงท่าทีกังวลออกมาให้เห็นได้ชัด คือ เรื่องความเป็นไปได้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู โดยหัวหน้าแผนกเห็นว่าภารกิจของครูในแผนกประถมศึกษาหมองมีมากอยู่แล้ว ทั้งเรื่องของเวลาที่ครูจะต้องจัดแบ่งมาทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นคงเป็นไปได้ยาก และครูบางกลุ่มอาจจะไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งเรื่องของงบประมาณที่จะต้องใช้จ่ายดำเนินงาน

สำหรับครูในแผนกประถมศึกษาคนอื่น ๆ มีมุมมองและการรับรู้เกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเป็น 2 ลักษณะ ในลักษณะแรกครูมีมุมมองไม่แตกต่างไปจากหัวหน้าแผนกประถมศึกษาเท่าใดนัก โดยครูเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำเอางานอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียนเช่นเดียวกัน จะต่างกันออกไปตรงที่ครูมองไปที่ผู้สอนด้วยว่า ชาวบ้านจะต้องเป็นผู้สอน ในขณะที่ลักษณะที่ 2 ครูมองกว้างไปว่าการสอนเรื่องงานอาชีพ โดยครูมองว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำเอาเรื่องต่าง ๆ ในท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียน ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นสามารถสอนได้ในหลาย ๆ วิชาและสามารถทำเป็นหลักสูตรบูรณาการได้แต่ครูยังไม่รู้ว่าจะนำเรื่องในท้องถิ่นมาสอนในวิชาภาษาอังกฤษ หรือภาษาไทยได้อย่างไร ตลอดจนจะนำมาทำเป็นหลักสูตรบูรณาการได้อย่างไร อย่างไรก็ตามการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ในทางปฏิบัติตามการรับรู้ของครูบางกลุ่มดูจะเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและเป็นไปได้น้อยเนื่องจาก ครูเคยคิดที่จะสอนเรื่องของอำเภอฝางในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแต่เมื่อเริ่มลงมือปฏิบัติแล้ว ครูต้องเผชิญกับอุปสรรคหลายด้านจึงต้องทำให้ล้มเลิกความคิดนี้ไป

“.....เคยสอนนักเรียนเรื่องของจังหวัดเชียงใหม่ แต่เรื่องของอำเภอฝางจริง ๆ ไม่เคยสอน เคยปรึกษากับหัวหน้าแผนกว่าอยากสอนเรื่อง

อำเภอด่างอย่างเดี่ยวสักอาทิตย์ละชั่วโมง หัวหน้าแผนกบอกว่าแล้ว
ค่อยคิดกันว่าจะทำอะไร.....ผมยังไม่เคยนำวิทยากรชาวบ้านเข้ามา
สอนในโรงเรียน และก็ไม่เคยพานักเรียนออกไปศึกษาในหมู่บ้านเพราะ
ขั้นตอนในการขออนุญาตพาเด็กออกไปมันยุ่งยาก ต้องทำเรื่องส่งไปเป็นชั้น ๆ
ต้องคิดหาเหตุผลที่จะทำให้ผู้บริหารอนุญาตด้วย รู้สึกว่ามันลำบาก.....เคย
อยากจะทำเรื่องประวัติของเมืองด่างมาสอน(แทรก)เหมือนกัน แต่พออ่านดู
แล้วก็ไม่แน่ใจว่าเรื่องที่อ่านนั้นจะจริงหรือเปล่านั้น ก็เลยไม่ได้นำมาสอน.....”
(บันทึกภาคสนาม I : 3 สิงหาคม, 2543)

นอกจากนี้ครูยังมองต่อไปว่าผู้ปกครองของโรงเรียนเอกชนมุ่งหวังที่จะให้ลูกสามารถสอบ
เข้าเรียนต่อในระดับสูงในสถาบันที่มีชื่อเสียงในตัวเมืองเชียงใหม่ได้ และทางโรงเรียนก็ม
ีความจำเป็นที่จะต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองในประเด็นนี้ ครูยังมองไม่เห็นว
่าการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นจะช่วยตอบสนองต่อความต้องการของผู้ปกครองได้อย่างไร
มากไปกว่านั้นแม้แต่การสอบภายในโรงเรียนเองก็อาจมีปัญหาเมื่อในปัจจุบันนี้ทางโรงเรียนจะใช้
ข้อทดสอบกลางไว้สำหรับการทดสอบความรู้ของนักเรียน ถ้านักเรียนเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น
แล้ว นักเรียนจะทำข้อสอบของทางโรงเรียนได้อย่างไร

“.....ผู้ปกครองโรงเรียนเอกชนอยากให้ลูกทำคะแนนดี ๆ สอบเรียนต่อ
ในสถาบันที่มีชื่อเสียงได้ ถ้าเราเน้นในเรื่องของท้องถิ่น ข้อสอบในการสอบ
คัดเลือกก็ไม่ได้ถามเรื่องท้องถิ่น.....โรงเรียนเอกชนต้องตอบสนองต่อ
ความต้องการของผู้ปกครองเพื่อความอยู่รอด หากเด็กด่างมัวแต่มาเรียน
เรื่องหลักสูตรท้องถิ่นแล้วเด็กจะสอบเรียนต่อได้อย่างไร.....โรงเรียนจำเป็น
จะต้องสอนตามความต้องการของผู้ปกครอง.....ถ้าทำหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว
นักเรียนจะสอบได้อย่างไร เพราะโรงเรียนนี้มีข้อสอบกลางไว้ทดสอบนักเรียน”
(บันทึกภาคสนาม I : 19 ธันวาคม, 2543)

ซึ่งจากประเด็นความกังวลของครูดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้อธิบายชี้แจงให้ครูทราบว่หลักสูตร
ท้องถิ่นที่เรา กำลังจะดำเนินการพัฒนาขึ้นนี้เป็นหลักสูตรที่เพิ่มเสริมขึ้นมาจากหลักสูตร
ประถมศึกษาฉบับพ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533) ที่ทางโรงเรียนกำลังใช้อยู่ โดยมี
วัตถุประสงค์เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องของท้องถิ่นของเขาด้วยแทนการรู้แต่เรื่องของทาง
ภาคกลางหรือภาคอื่น ๆ ที่ไกลตัวเท่านั้น ซึ่งความรู้เหล่านี้เกี่ยวกับท้องถิ่นที่นักเรียนจะได้เรียน
จากหลักสูตรท้องถิ่นจะทำให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่จะอยู่ในอำเภอด่างได้อย่างมีความสุข นักเรียน
จะสามารถจัดการกับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้อย่างคุ้มค่าโดยที่ไม่ทำลายคุณค่าของ
ทรัพยากรในท้องถิ่นให้หมดไป

แม้จะดูเหมือนว่าครูมีความกังวลและเกิดความไม่แน่ใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องใหม่สำหรับครู แต่เนื่องจากในการประชุมประจำเดือนของครูทั้งโรงเรียน
การประชุมเฉพาะครูในแผนกประถมศึกษา และการพูดคุยกับครูอย่างไม่เป็นทางการในช่วงเวลา
ที่ครูว่างจากการสอน ผู้วิจัยได้แจ้งให้ครูทราบทุกครั้งว่าโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการ
ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นโครงการระยะยาวที่ครูจะต้องสละเวลามาทำงานนี้ ดังนั้นผู้วิจัยต้องการ

เฉพาะครูที่สมัครใจและสนใจ ไม่ได้บังคับให้ครูทุกคนต้องทำ และผู้วิจัยจะอยู่เป็นที่ปรึกษาสำหรับครูที่สมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรไปจนเสร็จสิ้นโครงการ ในที่สุดจึงมีครูจำนวน 10 คนสมัครเข้าร่วมโครงการ โดยที่ครูทั้ง 10 คนต่างก็ให้ความสนใจในหลักการของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแต่ก็ยังไม่เข้าใจว่าตนเองจะพัฒนาหลักสูตรได้อย่างไรเพราะฟังดูแล้วเป็นเรื่องที่ซับซ้อน สำหรับครูคนอื่น ๆ ที่แสดงความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยได้มาซักถามและพูดคุยกับผู้วิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่หลายครั้งแต่ก็ไม่ได้ตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการนั้น ครูมีเหตุผลว่า " มีภาระงานมากพอแล้ว และไม่แน่ใจว่าจะมีเวลามาทำงานพัฒนาหลักสูตรได้เต็มที่ "

สำหรับการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งนับว่าเป็นศัพท์ใหม่ของครูเช่นกันนั้น ครูยังไม่เข้าใจและเห็นว่าเป็นเรื่องการทำวิจัยแบบวิชาการ (academic research) แม้ว่าจะมีครู 1-2 คนซึ่งได้รับมอบหมายจากทางโรงเรียนให้ไปเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนมาแล้ว ครูยังยืนยันว่าตนเองยังไม่เข้าใจชัดเจนว่าการวิจัยเชิงปฏิบัติการคืออะไร

ความสัมพันธ์และความร่วมมือเชิงวิชาการ : ครูในแผนกประถมศึกษาจะมีการพบกันเป็นประจำทุก ๆ สัปดาห์สัปดาห์ละหนึ่งครั้งในการประชุมกลุ่มวิชา โดยครูที่สอนในกลุ่มวิชาเดียวกันทุก ๆ ระดับชั้นจะประชุมร่วมกันกับหัวหน้ากลุ่มวิชา นอกจากเพื่อเป็นการรับทราบนโยบายหรือแนวปฏิบัติต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มวิชาจากหัวหน้ากลุ่มวิชานั้น ๆ แล้วยังเป็น การพูดคุยปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของครูที่สอนในกลุ่มวิชานั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้แต่ละระดับชั้นยังมีการประชุมระดับเป็นประจำทุกสัปดาห์สัปดาห์ละหนึ่งครั้งเช่นกัน โดยการประชุมในแต่ละระดับชั้นนี้มีวัตถุประสงค์เช่นเดียวกับการประชุมกลุ่มวิชา เพียงแต่หัวข้อหรือประเด็นที่นำมาพูดคุยกันในการประชุมจะเป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอนของครูจากหลาย ๆ วิชาที่สอนในระดับชั้นในระดับชั้นหนึ่งแทนเรื่องของการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาใดวิชาหนึ่ง สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนครูในโรงเรียนเอกชนอีก 2 โรงเรียน คือ โรงเรียนฝาง 1 และโรงเรียนฝาง 3 นั้น นอกจากจะเป็นการพบปะกันในการอบรมต่าง ๆ งานกีฬาเบญจมิตรสัมพันธ์ งานพิธีสำคัญของทางอำเภอ และงานสังสรรค์แล้ว ครูไม่ได้พบกันหรือมีการติดต่อสัมพันธ์กันในด้านใด ๆ อีกเลย

ครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ครูจำนวน 10 คนในโรงเรียนฝาง 2 ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นครูผู้ชาย 5 คน ครูผู้หญิง 5 คน เป็นครูใหม่ที่เพิ่งจบการศึกษาและไม่มีประสบการณ์ในการสอน 1 คน เป็นครูที่มีประสบการณ์ในการสอน 4-6 ปี 5 คน และเป็นครูเก่าซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนตั้งแต่ 10-20 ปีไป 4 คน โดยมีครู 2 คนทำหน้าที่ในฝ่ายบริหารของแผนกประถมศึกษาด้วย

หน้าที่และภาระงานของครู

คณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนฝาง 2 ทั้ง 10 คนนี้ ประกอบไปด้วยครูที่สอนในทุกระดับตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1- 6 ครูแต่ละคนมีหน้าที่และภาระงาน ดังนี้

ครูคนที่ 1 : เป็นครูประจำกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชางานบ้าน งานประดิษฐ์ และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 2 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชางานประดิษฐ์ และเกษตร รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 3 : เป็นครูประจำกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รวมมีงานสอนทั้งหมด 12 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้างานธุรการและ

อาคารสถานที่ของแผนกประถมศึกษา

ครูคนที่ 4 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 5 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 6 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต วิชาจริยศึกษา และวิชาลูกเสือรวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 7 : เป็นครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และประถมศึกษาปีที่ 4-6 วิชาจริยศึกษา และวิชาลูกเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 8 : เป็นครูประจำกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 วิชาศิลปะ และสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 วิชางานประดิษฐ์ รวมทั้งวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 20 คาบ/สัปดาห์

ครูคนที่ 9 : เป็นครูแนะแนว ไม่มีคาบสอนแต่จะเข้าพบนักเรียนในช่วง homeroom

ครูคนที่ 10 : เป็นครูประจำกลุ่มภาษาไทย สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 วิชาภาษาไทย และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 12 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้างานวิชาการของแผนกประถมศึกษา

ปัจจัยพื้นฐานในการสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การที่เข้าสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูทั้ง 10 คนในครั้งนี้มีปัจจัยพื้นฐานหลัก ๆ 4 ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้ครูเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

ปัจจัยที่ 1 ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่น : ครูที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นเป็นปัจจัยพื้นฐานนั้น เป็นกลุ่มที่เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่นและต้องการให้นักเรียนซึ่งเป็นลูกหลานของคนในท้องถิ่นได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาเหล่านั้น รวมทั้งต้องการรวบรวมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาใน

ท้องถิ่นไว้ นอกจากนี้ยังเป็นกลุ่มที่ชอบเกี่ยวกับศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้านและสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

“.....เคยไปในหมู่บ้านเห็นภูมิปัญญาน่าสนใจ มีเสน่ห์ อยากเก็บไว้ให้ลูกหลานได้ดู เคยฝันไว้ว่าอยากจะสอนเรื่องของภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้นักเรียนได้เรียน.....ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นสิ่งที่น่าจะสืบทอดให้นักเรียน ถ้าเราได้ทำเก็บรวบรวมไว้มันจะไม่สูญหาย.....เป็นคนชอบศิลปะพื้นบ้านอยู่แล้ว กลัวจะสูญหายถ้าไม่มีใครสืบทอด.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ปัจจัยที่ 2 ความเป็นคนชอบนวัตกรรมและชอบทำในสิ่งที่ท้าทายความสามารถ : ครูที่สมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยปัจจัยในข้อนี้เป็นกลุ่มที่ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้วิจัยและเห็นว่าเป็นงานใหม่ที่ไม่เคยมีใครคนใดในโรงเรียนมีประสบการณ์ในการทำมาก่อน อีกทั้งเพื่อนครูคนอื่น ๆ ต่างก็มองว่าเป็นงานหนักที่ครูจะต้องสละเวลามาทำ เกิดความกังวลและไม่มั่นใจที่จะเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตร ครูกลุ่มนี้จึงเห็นว่างานการพัฒนาหลักสูตรที่ครูคนอื่น ๆ ไม่ปรารถนาที่จะทำหากไม่ถูกบังคับหรือมีคำสั่งมาจากทางฝ่ายบริหารเป็นงานที่ท้าทายความสามารถของตนเอง

“.....อยากรู้ อยากลองอะไรที่ท้าทาย.....สนใจอยากรู้ อยากทำที่เขาไม่ทำกัน.....ยังไงก็หนีไม่พ้นอยู่แล้ว ตัวเองชอบอะไรที่ไม่เหมือนชาวบ้านชอบ มันท้าทายดี” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนที่ 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ปัจจัยที่ 3 ความสงสัยอยากรู้ : ครูกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนของตนเองและทดลองทำตามทฤษฎีตามที่ตนเองได้เรียนและได้อ่านจากตำรา ประกอบกับการมีข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับพ.ศ.2542 เกี่ยวกับการให้โรงเรียนจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ครูจึงต้องการที่จะเรียนรู้และนำประสบการณ์ที่ได้ไปขยายผลต่อไป

“.....คิดมานานแล้วอยากสอนเรื่องในท้องถิ่นในวิชาสปช. แต่ไม่รู้ว่าจะทำได้อย่างไร ทำไม่เป็น เพราะเคยเรียนเคยอ่านหนังสือเขาบอกว่าไม่ต้องไปสอนเรื่องใกล้ตัวให้สอนเรื่องใกล้ตัว ก็เลยอยากจะทำให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องท้องถิ่นเมืองฝาง.....ให้เด็กได้เรียนรู้เรื่องใกล้ตัวเด็กจะได้นำไปใช้มากกว่า และก็อยากให้ทันตามพรบ. ในฐานะหัวหน้างานจึงต้องเรียนรู้เพื่อนำไปขยายผล เพราะเราเป็นผู้นำ.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ปัจจัยที่ 4 การมีประสบการณ์ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น : มีครูเพียงคนเดียวที่สมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยปัจจัยพื้นฐานในข้อนี้ เนื่องจากครูเคยมีประสบการณ์ในการออกศึกษาสำรวจและเก็บข้อมูลในท้องถิ่น รวมทั้งมีข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นอยู่บ้าง

ครูเห็นว่าจากประสบการณ์ของตนเองและความเป็นคนในพื้นที่ของตนเองจะสามารถช่วยเหลือเพื่อนครูในการทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ดี

“.....เคยสำรวจชุมชน มีเอกสาร คิดว่าประสบการณ์และสิ่งที่มีจะช่วยเป็นประโยชน์ให้กับทีม อาจจะช่วยแนะนำคนอื่นได้ จะช่วยงานกลุ่มให้ดีขึ้นได้ คิดว่าเป็นคนในท้องถิ่นจะสามารถออกไปสำรวจในท้องถิ่นได้ดีกว่าคนอื่น ๆ ช่วยเหลือคนอื่น ๆ ได้ดีเพราะมีหลายคนในทีมงานที่ไม่ได้เป็นคนในท้องถิ่น.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

นอกจากปัจจัยต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้ในมาตราที่ 27 ว่าให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น นับเป็นปัจจัยเสริมที่ช่วยกระตุ้นให้ครูตัดสินใจสมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรได้เร็วขึ้น รวมทั้งการต้องการความก้าวหน้าและการพัฒนาให้เท่าทันครูจากโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ ต่างเป็นปัจจัยเสริมที่จูงใจให้ครูสมัครเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรด้วยเช่นกัน

“.....อยากจะพัฒนาหลักสูตรให้ได้ เพราะเราต้องก้าวไปข้างหน้า ดู ๆ เหมือนเอกชนยังล่าช้าเพราะเห็นโรงเรียนสพช.หลายโรงเขาทำกันแล้ว” (บันทึกภาคสนาม I : 3 สิงหาคม, 2543)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ” ก่อนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ก่อนที่ครูทั้ง 10 คนจะได้มาเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครูได้รับรู้กระแสเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มาจากทางสื่อต่าง ๆ ทั้งทางรายการเพื่อการศึกษาในโทรทัศน์ ตามสื่อสิ่งพิมพ์ จากการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับใหม่ และจากการพูดคุยกับเพื่อนครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติที่เคยได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาแล้ว จากการรับรู้ดังกล่าวทำให้ครูทั้ง 10 คนสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในช่วงก่อนการเข้าร่วมพัฒนาหลักสูตรในครั้งนี้ว่า เป็นเรื่องง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ครมมุ่งเน้นไปที่การปฏิบัติโดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการทำเอกสารหลักสูตรซึ่งต้องแสดงแนวทางการปฏิบัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ครมมองว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเพียงการพานักเรียนออกไปศึกษาเรื่องของท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นตามความต้องการหรือตามความคิดของครูที่เห็นว่านักเรียนควรจะได้เรียนเท่านั้น หากในการเรียนการสอนวิชาใดครูต้องการที่จะสอนหลักสูตรท้องถิ่นครูสามารถทำได้ทันทีโดยการพานักเรียนออกไปเรียนรู้จากชุมชน

“.....ตอนนั้นเรามองไม่เห็นกระบวนการที่จะทำเนื้อหา เรามองกันแบบง่าย ๆ ไม่มีแผน ไม่มีอะไรเลย คือสมมติถ้าเด็กจะศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมพื้นเมือง เราก็คิดง่าย ๆ ว่าพากันไปวัด พากันไปดูแค่นั้น เพราะเด็กก็จะมีกระบวนการเข้าไปร่วมอยู่ตรงนั้น ซึมซับวัฒนธรรมอยู่ตรงนั้นแต่พอมาทำจริง ๆ มันจะต้องมีหลักฐาน มีเอกสาร มีเกณฑ์ มีคาบ มีกรอบของเวลา ซึ่งมันก็เกี่ยวกับขั้นตอนอีกเยอะแยะเลย มาทำเป็นร่างหลักสูตรแบบนี้มันไม่่ง่ายอย่างที่เราคิด.....แล้วการทำหลักสูตรนี้กว่ามันมีอยู่แบบเดียว จริง ๆ การพัฒนาหลักสูตรทำได้หลายวิธี คิดว่าทำได้อยู่อย่างเดียวคือเอามาแทรกในวิชาที่สอน แต่พอภายหลังมาเรามาจัดคาบ จัดอะไรอีกต่าง ๆ นา ๆ เป็นเรื่องราวใหญ่โตกว่าที่เราคิดไว้อีกหลายเท่า.....เราคิดว่าหลักสูตรท้องถิ่นนี้คิดปั๊บก็ทำได้เลย อยากจะสอนอะไรก็สอนได้เลย.....แต่นี้เราต้องใช้เวลาในการทำหลักสูตรกันอย่างเต็มที่ เราจะทำซ้ำบ้างขว้างบ้างก็ไม่ได้แล้ว มันต้องมีหลักฐาน มีร่องรอยให้เขามาตรวจได้.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

การปรับพื้นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครู

การพบกันครั้งแรกของครูทั้ง 3 โรงเรียน : ครูทั้ง 3 โรงเรียนพบกันครั้งแรกเพื่อประชุมวางกรอบในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่โรงเรียนฝาง 1 ในช่วงของการปิดเทอมภาคฤดูร้อน ครูในกลุ่มของโรงเรียนฝาง 2 มาร่วมประชุมทั้งหมดเพียง 5 คนซึ่งได้รับมอบหมายให้มาเป็นตัวแทนของเพื่อนครูอีก 5 คนซึ่งทำงานเกี่ยวกับการคิดคะแนนการสอบของนักเรียนอยู่ที่โรงเรียน และครูที่มาประชุมทั้ง 5 คนจะต้องกลับไปขยายความให้เพื่อนครูที่ไม่ได้มาฟัง เมื่อเข้ามานั่งในห้องประชุม ครูทั้ง 5 คนนั่งจับกลุ่มคุยที่เก้าอี้แถวที่ 2 จากข้างหน้า ถึงแม้ว่าครูจะเคยเห็นและรู้จักครูจากโรงเรียนอีก 2 โรงเรียนมาก่อนหน้านี้แล้ว แต่ความสัมพันธ์ของครูจากทั้ง 3 โรงเรียนเป็นไปในลักษณะที่ผิวเผินและเป็นทางการตั้งนั้นจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่ครูแต่ละโรงเรียนก็จะนั่งจับกลุ่มอยู่กับโรงเรียนของตนเอง ในการกำหนดวันและเวลาสำหรับการเรียนรู้เพื่อปรับพื้นฐานความรู้ของครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครูจากโรงเรียนฝาง 2 มีความเห็นตรงกับเพื่อนครูจากอีก 2 โรงเรียนที่ต้องการใช้เวลาในวันเสาร์เพียงวันเดียวสำหรับการเรียนรู้ใน แต่ละเรื่อง โดยครูได้ขอให้ผู้วิจัยส่งเอกสารเนื้อหาของสิ่งที่ครูจะต้องเรียนรู้ให้ครูได้อ่านล่วงหน้าก่อนการพบกัน และนำเรื่องที่ครูได้อ่านมาอภิปรายร่วมกันในการพบกันครั้งต่อไปเนื่องจากครูบางคนในกลุ่มต้องสอนพิเศษที่โรงเรียนในช่วงปิดภาคฤดูร้อนด้วย ซึ่งในประเด็นนี้ได้รับการยอมรับจากครูอีก 2 โรงเรียนเช่นกัน สำหรับการประชุมกลุ่มย่อยของแต่ละโรงเรียนนั้นครูโรงเรียนฝาง 2 ก็กำหนดไว้ว่าจะมีการประชุมกันทุก ๆ 2 สัปดาห์ และจะประชุมกันในวันทำงานในช่วงเวลา 08:00-10:00 น. เนื่องจากเวลาดังกล่าวครูไม่มีชั่วโมงสอนเพราะเป็นช่วงที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 จะต้องเข้าห้องประชุม รวมทั้งครูต้องการหยุดพักผ่อนในวันเสาร์และอาทิตย์ด้วย

เมื่อเราพูดกันถึงสถานที่ที่จะเป็นที่พักผ่อนในครั้งต่อไปสำหรับการเรียนรู้เพื่อปรับพื้นความรู้ และได้รับข้อเสนอแนะจากครูที่มโรงเรียนรัตนานเื้อวิทยาว่าขอให้เปลี่ยนสถานที่ไปที่

โรงเรียนอื่นบ้าง ครูโรงเรียนฝาง 2 ได้เสนอให้ไปจัดประชุมกันที่โรงเรียนฝาง 3 แต่ในเมื่อทางโรงเรียนฝาง 3 ได้ตอบปฏิเสธมาว่ายังไม่พร้อม ทางครูโรงเรียนฝาง 2 จึงต้องตอบรับเป็นเจ้าภาพในการจัดสถานที่สำหรับการพบกันครั้งต่อไป โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูกังวลและไม่พร้อมที่จะรับเป็นเจ้าภาพคือ เรื่องของการเตรียมอาหารว่างและอาหารกลางวันสำหรับสมาชิกทุกคน ซึ่งครูได้คลายความกังวลในประเด็นนี้ไปเมื่อผู้วิจัยแจ้งว่าผู้วิจัยจะเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนนี้เอง

การพบกันครั้งที่ 2 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : เนื่องจากในการพบกันครั้งที่ 2 โรงเรียนฝาง 2 รับเป็นเจ้าภาพในการจัดสถานที่ ครูโรงเรียนฝาง 2 จึงมาถึงห้องประชุมเป็นกลุ่มแรก ครูในกลุ่มนี้มาด้วยกันทั้งหมด 5 คน โดยครูหัวหน้างานวิชาการซึ่งเป็นผู้รับประสานงานในการแจกเอกสารให้เพื่อนครูศึกษาก่อนการพบกันในวันนี้ได้แจ้งให้ผู้วิจัยทราบว่า มีครูหนึ่งคนป่วย และหัวหน้างานวิชาการไม่สามารถติดตามเพื่อนครูอีก 4 คนได้เนื่องจากครูทั้ง 4 คนไม่ได้สอนพิเศษและไม่ได้มาทำงานที่โรงเรียนตลอดปิดภาคเรียนนี้ ครูมีท่าทางตื่นเต้นมากเมื่อพบว่าผู้วิจัยได้พาครูต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่จากโรงเรียนบ้านต้นแก้วมาพูดคุยและเล่าประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมกับนำเอกสารหลักสูตร และหนังสืออ่านเสริมซึ่งเป็นผลงานที่ครูต้นแบบได้ทำขึ้นมาแสดงให้ครูที่มาร่วมประชุมกันในวันนี้ได้ดูเป็นตัวอย่างด้วย ครูคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 2 ซึ่งอยู่ในโครงการครูแกนนำของโรงเรียนได้พูดคุยซักถามกับครูต้นแบบเป็นการส่วนตัวเกี่ยวกับการเป็นครูต้นแบบตั้งแต่แรกที่ได้พบกัน หัวหน้าแผนกประถมศึกษาได้มาสำรวจดูความเรียบร้อยและติดตามดูจำนวนของครูจากโรงเรียนฝาง 2 ที่มาเข้าประชุมในครั้งนี้ และเมื่อทราบว่ามีครูมากันเพียง 5 คน หัวหน้าแผนกได้บอกให้ครูคนอื่น ๆ โทรศัพท์ไปตามเพื่อนครูมาซึ่งครูก็ไม่สามารถตามเพื่อนครูมาเพิ่มได้

หลังจากที่ครูได้ฟังประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรจากครูต้นแบบแล้ว ครูของโรงเรียนฝาง 2 คนหนึ่งได้เสนอความคิดเห็นว่า ถ้าจะมีการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชน อาจจะต้องทำในรูปของการจัดการเรียนการสอนนอกเวลาในรูปของชมรม หรือโครงการพิเศษ โดยมีการจัดการเรียนการสอนในวันเสาร์ เพราะทางโรงเรียนเอกชนคงไม่สามารถสอนหลักสูตรท้องถิ่นให้กับนักเรียนทุกคนได้ เนื่องจากผู้ปกครองบางคนอาจจะไม่เห็นด้วยที่จะให้บุตรหลานได้เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น และในการอภิปรายกันในครั้งนี้ครูโรงเรียนฝาง 2 คนอื่น ๆ ได้เสนอความคิดเห็นร่วมกับเพื่อนครูอีก 2 โรงเรียน รวมทั้งได้สอบถามเรื่องผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับงบประมาณในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรด้วย นอกจากนี้ครูคนเดิมที่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนเอกชนในตอนต้นได้ให้ข้อคิดเพิ่มเติมว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะเป็นไปได้ดีแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับภาระงานของผู้บริหาร

การพบกันครั้งที่ 3 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : ในช่วงก่อนเวลาที่เรานัดหมายกันไว้ ครูคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 2 ได้บอกกับผู้วิจัยว่าครูไม่คิดว่าจะสามารถประชุมย่อยร่วมกันในช่วง

เวลา 08:00-10:00 น. ได้ตามที่ตกลงกันไว้ในการประชุมครั้งก่อน ถึงแม้ว่าจะเป็นชั่วโมงการเข้าห้องประชุมของนักเรียนก็ตาม แต่ครูทุกคนก็ต้องมีหน้าที่ดูแลนักเรียนขณะเข้าห้องประชุม เมื่อผู้วิจัยได้นำประเด็นนี้ไปสอบถามกับหัวหน้างานวิชาการ ซึ่งหัวหน้างานวิชาการได้ชี้แจงกับผู้วิจัยว่าไม่มีปัญหาและไม่น่าเป็นห่วงสำหรับประเด็นนี้ เพราะหัวหน้างานวิชาการเองเป็นคนรับผิดชอบจัดตารางการทำงานของครูทุกคนในแผนกประถมศึกษา

การประชุมในวันนี้ครูมาพบกันอีกครั้งที่โรงเรียนฝาง 1 หัวหน้างานวิชาการได้พาญาติซึ่งเป็นครูจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฝางซึ่งมีความสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาร่วมกลุ่มด้วย กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 ชาติสมาชิกไปอีก 5 คนเช่นเคย โดยมีครูคนหนึ่งทางสมาชิกในกลุ่มไม่สามารถติดต่อได้เพราะกลับบ้านที่ต่างอำเภอ ส่วนครูอีก 2 คนได้บอกไว้ล่วงหน้าแล้วว่าไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ ในขณะที่ครูอีก 2 คนเป็นกรณีที่เพื่อนครูในกลุ่มกำลังไม่แน่ใจในพฤติกรรมเพราะเพื่อนครูพบกับครูทั้ง 2 คนนี้ที่โรงเรียนในช่วงการสอนพิเศษภาคฤดูร้อนทุกวัน และได้แจกเอกสารที่เป็นเนื้อหาในการปรับพื้นฐานความรู้ที่ผู้วิจัยได้จัดเตรียมให้ให้กับครูทั้ง 2 คนทุกครั้ง รวมทั้งได้ช่วยกันกำชับครูทั้ง 2 คนแล้วว่าให้มาประชุมร่วมกันซึ่งครูทั้ง 2 คนก็ได้รับทราบเป็นอย่างดี แต่ตั้งแต่การพบกันครั้งที่ 1 ครูทั้ง 2 คนยังไม่เคยมาร่วมประชุมแต่อย่างใด

บรรยากาศในการพบกันครั้งนี้ครูมีความเป็นกันเองและคุ้นเคยกับเพื่อนครูต่างโรงเรียนมากขึ้น เมื่อเราอภิปรายกันเกี่ยวกับวิธีการแจ้งข่าวสารถึงเพื่อนครูในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนอื่น ๆ และได้รับการเห็นชอบร่วมกันว่าทุกโรงเรียนจะทำจดหมายข่าวถึงกัน ครูโรงเรียนฝาง 2 ได้เสนอให้มีการส่งข่าวความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นถึงกันทุก ๆ สัปดาห์ ซึ่งประเด็นนี้ก็ได้นับการเห็นชอบจากเพื่อนครูจาก 3 โรงเรียนเช่นกัน

หัวข้อในการเรียนรู้และอภิปรายร่วมกันในวันนี้ เป็นเรื่องของกรวิจัยเชิงปฏิบัติการ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไม่มีครูจากทั้ง 3 โรงเรียนคนใดเคยมีประสบการณ์ หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการมาก่อน นอกจากครูจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฝางที่มาอยู่ในกลุ่มของโรงเรียนฝาง 2 เท่านั้น ดังนั้นครูคนดังกล่าวจึงมีบทบาทในการทำงานหรือการร่วมอภิปรายในฐานะของครูในกลุ่มของโรงเรียนฝาง 2 ในวันนี้มากกว่าครูของโรงเรียนฝาง 2 คนอื่น ๆ ซึ่งนั่งฟังการอภิปรายอยู่อย่างเงียบ ๆ โดยเฉพาะในการนำเสนอหัวข้อเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น ครูจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฝางได้ลุกขึ้นเป็นตัวแทนของกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 ในการนำเสนอและตอบข้อซักถามของเพื่อนครูจากโรงเรียนอื่น ๆ เรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นที่ทางโรงเรียนฝาง 2 ได้นำเสนอเป็นเรื่องพลังงานใต้พิภพ ครูให้เหตุผลของการเลือกเรื่องนี้ว่า ครูต้องการให้นักเรียนได้รู้ว่าพลังงานใต้พิภพในอำเภอฝางมีอะไร และมีประโยชน์อย่างไร นอกจากนี้วิทยากร แหล่งเรียนรู้ และเอกสารที่จะใช้สอนก็มีอยู่แล้วที่น้ำพุร้อน แต่เมื่อผู้วิจัยถามครูกลับไปว่า ในเมื่อทุกอย่างก็มีอยู่แล้วการที่เราพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ ไปฟังวิทยากรเขาบรรยายให้ความรู้เรื่องพลังงานใต้พิภพในอำเภอฝางมีอะไร และมีประโยชน์อย่างไร ก็น่าจะทำได้ก็รู้เรื่องเหล่านั้นได้ไม่ใช่

หรือ ถ้าต้องการเพียงเท่านี้ครูคิดว่าจำเป็นจะต้องทำเป็นหลักสูตรเลยหรือ นอกจากนี้ยังมีครูจากโรงเรียนฝาง 1 ได้ถามเพิ่มเติมว่าการทำหลักสูตรเรื่องดังกล่าวจะมีความแตกต่างจากการพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่เหมือนโครงการเรียนรู้นอกสถานที่ของโรงเรียนฝาง 1 อย่างไร ซึ่งกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 นั้นเจียบและไม่มีตัวแทนของสมาชิกในกลุ่มคนใดตอบคำถามนี้ ผู้วิจัยจึงได้เสนอให้ครูนำประเด็นที่ถูกละเลยไปคิดต่อเพื่อพัฒนาหัวเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นให้ชัดเจนขึ้น สำหรับในการนำเสนอของเพื่อนครูอีก 2 โรงเรียน กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 ก็ไม่ได้ซักถามหรือร่วมแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด

หลังจากเสร็จสิ้นการประชุม กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 ซึ่งได้นำประเด็นที่ผู้วิจัยและเพื่อนครูได้อภิปรายเกี่ยวกับหัวเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นมาอภิปรายร่วมกันในกลุ่มต่อได้ปรึกษากับผู้วิจัยว่าทางกลุ่มมีเรื่องใหม่ที่ต้องการขอความคิดเห็นจากผู้วิจัย ซึ่งครูจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอฝางเป็นผู้เสนอแนวคิดในการทำเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในอำเภอฝาง เนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติในอำเภอฝางถูกนักท่องเที่ยวนำลายไปมากแล้ว ผู้วิจัยจึงถามให้ครูเกิดความชัดเจนในประเด็นมากขึ้นว่า ตกลงใครเป็นผู้ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และใครควรเป็นผู้อนุรักษ์ ครูจึงเจียบอีกครั้งหนึ่งในที่สุดครูคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 2 ได้เสนอเรื่อง คนลุ่มน้ำฝางขึ้นมา โดยได้เสนอแนวคิดว่าอยากให้นักเรียนซึ่งเป็นคนลุ่มน้ำฝางได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ของคนลุ่มน้ำฝาง เพราะปัจจุบันนี้เด็ก ๆ เมื่อไปเรียนต่อในตัวเมืองก็มักจะไม้อกลับมาฝาง ครูอยากจะทำให้นักเรียนได้รู้จักเรื่องราวท้องถิ่นของตนเองและต้องการสร้างความรักในท้องถิ่นให้เกิดกับนักเรียน แต่ครูไม่แน่ใจในความสามารถของตนเองในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องดังกล่าว โดยครูกลัวว่าจะเป็นการทำเรื่องที่ใหญ่เกินไป ซึ่งผู้วิจัยก็แนะนำให้ครูลองเอาประเด็นและแนวคิดต่าง ๆ ที่ครูได้นำเสนอรวมทั้งที่ครูได้อภิปรายร่วมกันกลับไปคิดและอภิปรายกันต่อไปในแต่ละโรงเรียน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครู

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขั้นที่ 1 กำหนดเรื่องและกรอบโครงร่างเนื้อหาในหลักสูตร

หลังจากการพบกันครั้งสุดท้ายของครูทั้ง 3 โรงเรียนในวันที่ 28 เมษายน 2544 ครูโรงเรียนฝาง 2 เป็นครูกลุ่มแรกที่มีการประชุมกันภายในโรงเรียนเพื่อวางแผนการทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การประชุมกลุ่มย่อยของครูเริ่มขึ้นในวันที่ 3 พฤษภาคม 2544 ซึ่งแม้ว่ายังเป็นช่วงของการปิดเรียนภาคฤดูร้อน แต่ครูทุกคนต้องเริ่มมาทำงานตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม เพื่อเตรียมการจัดการเรียนการสอนสำหรับการเปิดภาคเรียนที่กำลังจะมีขึ้นในอีก 2 อาทิตย์ข้างหน้า

ก่อนการประชุมร่วมกัน ผู้วิจัยได้มีโอกาสพบกับครูในกลุ่มที่ไม่ได้ไปร่วมประชุมเพื่อปรับพื้นความรู้เรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ครูคนแรกได้รับเอกสารที่ผู้วิจัยส่งให้ทุกครั้งแต่ก็ยังไม่ได้อ่านและเอาหนังสือการพัฒนาหลักสูตรที่ครูเพิ่งซื้อมาให้ผู้วิจัยดู

ซึ่งครูบอกว่าตั้งแต่ซื้อมาก็ยังไม่ได้อ่านเช่นกัน แต่แค่เพียงเปิดดูผ่าน ๆ เท่านั้น ครูอีก 2 คนได้มาขอลาออกจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตร โดยครูคนแรกให้เหตุผลกับผู้วิจัยว่า ครูไม่มีเวลา มีงานอื่นต้องทำอีกมาก ไม่มีเวลาไปประชุม ส่วนครูคนที่ 2 ให้เหตุผลว่ากลัวจะตามคนอื่นไม่ทันในเมื่อตัวเองไม่เคยเข้าร่วมประชุมใด ๆ ที่ผ่านมา แม้ว่าผู้วิจัยและเพื่อนครูที่นั่งคุยอยู่ด้วยกันจะบอกว่าไม่มีปัญหาใด ๆ ถ้าครูจะร่วมทำงานในกลุ่มต่อไปแม้ว่าจะไม่เคยได้เข้าร่วมประชุมที่ผ่านมาก็ตาม แต่ครูก็ยังยืนยันหนักแน่นว่าจะขอลาออก ต่อมาภายหลังผู้วิจัยได้มีโอกาสคุยกับครูทั้ง 2 คนเป็นการส่วนตัวอีกครั้งหนึ่ง ครูคนแรกอธิบายชี้แจงถึงเหตุผลที่ต้องเปลี่ยนใจขอลาออกจากโครงการกับผู้วิจัยอีกครั้งว่า แม้ว่าตนเองจะมีความสนใจเรื่องท้องถิ่นและสนใจที่จะร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แต่เนื่องจากในภาคเรียนที่จะถึงนี้ได้รับมอบหมายงานให้ เป็นครูประจำชั้น ซึ่งต้องมีหน้าที่รับผิดชอบมากขึ้น ประกอบกับครูไม่มีความคล่องตัวในการเดินทางไปประชุมหรือไปในชุมชน ครูจึงตัดสินใจขอถอนตัวออกจากการเข้าร่วมโครงการ

“.....ตอนที่มาสมัครนั้น ตัวเองเป็นครูพิเศษสอนวิชาภาษาไทย มีความสนใจในเรื่องท้องถิ่นอยู่แล้ว พอมาฟังหลักการของหลักสูตรท้องถิ่น ก็เห็นด้วยและอยากร่วมทำ แต่มาตอนนี้ หลังจากที่รู้ว่าตัวเองต้องเป็นครูประจำชั้นในเทอมนี้ รู้สึกว่าภาระงานมากขึ้น ปรับตัวไม่ได้ คิดว่าคงต้องทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดีกว่าแล้วครั้งก่อน ๆ ก็ไม่ได้ไปประชุม เพราะขักรถเองไม่เป็น ไม่มีใครไปส่งเลยไม่ได้ประชุม.....” (บันทึกภาคสนาม II : 18 พฤษภาคม, 2544)

สำหรับครูคนที่ 2 ได้อธิบายเหตุผลของการลาออกจากการเข้าร่วมโครงการว่า แม้ตนเองจะเป็นคนชอบนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เข้ามาในโรงเรียน แต่ถ้าเป็นงานที่ต้องเดินทางไปพบกับคนในชุมชนหรือไปประชุมในโรงเรียนอื่น ๆ ครูไม่สะดวกใจที่จะทำ ครูพอใจที่จะทำงานอยู่แต่ในโรงเรียนเท่านั้น และแม้ว่าปัญหาที่ครูได้ยกขึ้นมากล่าวอ้างจะเป็นปัญหาที่น่าจะพอมีทางแก้ไขได้ไม่ยากนักโดยมีเพื่อนครูหลายคนยินดีที่จะไปส่งและยินดีจะช่วยกันแก้ปัญหานี้ แต่ด้วยเหตุที่การเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรนี้ไม่ได้เป็นการบังคับให้ครูต้องทำ จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูเปลี่ยนใจขอลาออกจากการเข้าร่วมโครงการได้อย่างไม่ยากนัก

“.....ได้ฟังหลักการในครั้งแรกก็เลยสมัคร และยังคงคุยกับครุคนอื่น ๆ ว่า น่าสนใจเราน่าจะทำได้ พี่เป็นคนสนใจเรื่องใหม่ ๆ ที่เข้ามาในโรงเรียน อยากรู้ว่ามันคืออะไร และทำอย่างไร แต่หลังจากที่ได้ไปประชุมวางแผนกันที่โรงเรียนรัตนาก็เห็นว่าต้องไปพบกันที่โรงเรียนอื่น ๆ อีกในวันเสาร์-อาทิตย์อีกก็เลยถอดใจ เพราะบ้านพี่อยู่ห่างจากโรงเรียน 20 กิโลเมตร และพี่ก็ขี่มอเตอร์ไซด์มา พอครั้งที่เราต้องมาประชุมย่อยกันในโรงเรียนพี่จึงมาลาออก เพราะกลัวไม่ทันคนอื่น คนอื่นเขาก้าวหน้ากันไปมากแล้ว เลยลาออกดีกว่า อีกอย่างไม่ชอบที่ต้องออกไปนั่นไปนี่ บ้านอยู่ไกลลำบากที่ต้องมา แต่ถ้ามีกิจกรรมทุกอย่างต้องทำอยู่ภายในโรงเรียนก็ยินดีทำ.....ก็เห็นว่าไม่บังคับเลยไม่ทำ แต่ถ้าทางโรงเรียนบังคับยังงี้ก็ต้องทำ.....นี่ยิ่งต่อไปเป็นหน้าผนยิ่งลำบากมากที่ต้องมาทำอะไรแบบนี้ กลัวมาทำไม่ได้ไม่เต็มที.....แต่ก็สนใจนะ.....” (บันทึกภาคสนาม II : 18 พฤษภาคม, 2544)

การประชุมย่อยของกลุ่มครูโรงเรียนผ่าง 2 เริ่มด้วยการกล่าวถึงประเด็นที่ครูยกขึ้นมาให้เป็นชื่อเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่น คือ เรื่องคนลุ่มน้ำผ่าง และครูได้ขอความเห็นจากเพื่อนครูทุกคนในกลุ่มอีกครั้งหนึ่งเกี่ยวกับความเหมาะสมของการเลือกเรื่องดังกล่าว ซึ่งครูทุกคนได้ให้การยอมรับและเห็นด้วยกับเรื่องและเหตุผลของการเลือกเรื่องนี้โดยไม่มีข้อโต้แย้งใด ๆ หลังจากนั้นครูจึงได้ร่วมกันคิดเค้าโครงเนื้อหาที่ครูคิดว่าน่าจะสอนในหลักสูตร แต่เมื่อผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกได้กระตุ้นเตือนให้ครูคิดได้ว่าการตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหา หรือเรื่องที่ครูกำลังจะพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นควรจะได้ให้ผู้ปกครองหรือคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมด้วย โดยผู้วิจัยได้ถามครูว่า “ หลักสูตรนี้จะทำขึ้นสำหรับใช้กับนักเรียนชั้นใด และคนกลุ่มใดบ้างที่ครูคิดว่าน่าจะจะได้เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ” ซึ่งครูได้เสนอว่า นอกจากผู้ปกครองแล้ว ควรจะให้กรรมการจัดการศึกษาซึ่งหมายถึงผู้บริหารของกลุ่มโรงเรียนในเครือสภาคริสตจักร กรรมการสมาคมครูผู้ปกครอง และกรรมการสมาคมศิษย์เก่าได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูในครั้งนี้ ครูจึงร่วมกันกำหนดวันที่จะจัดประชุมร่วมกับคนทั้ง 3 กลุ่ม และร่วมกันกำหนดกรอบโครงร่างเนื้อหาที่ครูคิดว่าควรจะได้บรรจุไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูกำลังจะพัฒนาขึ้น หลังจากนั้นครูจึงช่วยกันทำแบบสอบถามความคิดเห็นของคนทั้ง 3 กลุ่มข้างต้นเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นที่ควรจะได้นำมาบรรจุเป็นเนื้อหาในหลักสูตร โดยครูได้นำกรอบโครงร่างเนื้อหาที่ครูร่วมกันกำหนดมาใช้เป็นหัวเรื่องหลักและให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอข้อมูลในรายละเอียดของเรื่องเหล่านั้น นอกจากครูจะมีประสบการณ์เดิมในการทำแบบสอบถามถึงผู้ปกครองครูอยู่แล้ว ในการทำแบบสอบถามครั้งนี้ครูยังได้ดูตัวอย่างแบบสอบถามจากหนังสือการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูคนหนึ่งนำมาประกอบด้วย

เมื่อครูได้ไปดำเนินการขออนุญาตจากทางฝ่ายบริหารเพื่อจัดประชุมโดยครูได้ตกลงกันภายหลังว่าจะเชิญเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มาประชุมเท่านั้น ครูต้องพบกับปัญหาการไม่อนุมัติให้ครูดำเนินการตามแผนงานของตนเองได้จากทางฝ่ายบริหาร โดยทางฝ่ายบริหารไม่ต้องการให้ครูเชิญผู้ปกครองมาประชุมซ้ำซ้อน เนื่องจากทางโรงเรียนได้กำหนดปฏิทินการดำเนินงานของโรงเรียนไว้แล้วว่าจะมีการประชุมผู้ปกครองกลุ่มดังกล่าวด้วยเช่นกัน แม้ทางฝ่ายบริหารจะไม่เห็นด้วยกับแผนการเชิญผู้ปกครองมาประชุมของครูในครั้งนี้ หัวหน้าแผนกประถมศึกษาได้บอกกับครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกคนว่า “ ผู้อำนวยการย้ำมาว่าทางโรงเรียนยินดีสนับสนุนเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น ” นอกจากนี้หัวหน้าแผนกประถมศึกษาได้แนะนำให้ครูส่งแบบสอบถามที่ทำขึ้น พร้อมกับหลักการและจุดประสงค์ของการทำหลักสูตรท้องถิ่นส่งให้ผู้ปกครองไปก่อนที่จะเชิญผู้ปกครองมาประชุมตามปฏิทินการทำงานของโรงเรียน แต่ครูได้นำเรื่องนี้มาขอความคิดเห็นและคำปรึกษาจากผู้วิจัยว่าผู้วิจัยต้องการให้ครูทำอย่างไรต่อไป เมื่อครูเห็นว่าผู้วิจัยไม่ได้แนะนำอะไรแต่กลับถามถึงเหตุผลของการส่งแบบสอบถามให้กับผู้ปกครองและการจัดประชุมผู้ปกครอง ครูจึงบอกกับผู้วิจัยตรง ๆ ว่า ต้องการให้ผู้วิจัยไปอธิบายให้ทางผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจถึงแผนการทำงานของครู แต่เมื่อครู

เห็นว่าผู้วิจัยไม่ได้แสดงอาการตอบรับคำขอรับรองของครู ครูจึงเปลี่ยนวิธีการคิดแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่นี้โดยเรียกประชุมครูในที่มทุกคนนอกรอบเพื่อมาร่วมกันคิดแก้ปัญหาต่อไป

ในการประชุมย่อยตามแผนการทำงานทุกครั้ง ครูที่มีชั่วโมงสอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-4 ซึ่งเป็นชั้นที่ไม่ต้องเข้าห้องประชุมจะต้องจัดแลกเปลี่ยนกับเพื่อนครูคนอื่น ๆ และในการประชุมย่อยครั้งที่ 2 ของครู ได้มีสมาชิกของกลุ่มมาเพิ่มแทนครูที่ได้ลาออกไป 2 คน โดยครูคนแรกเป็นครูใหม่ที่เพิ่งเข้ามาทำงานในภาคเรียนนี้ และครูอีกคนหนึ่งเป็นครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งครูทั้ง 2 คนมีความสนใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่แล้วจึงตกลงที่จะร่วมทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทันทีที่ครูหัวหน้างานวิชาการและครูหัวหน้างานธุรการและอาคารสถานที่ไปชักชวนให้มาทำงานด้วย ครูวางแผนการแจกแบบสอบถามและการจัดประชุมผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 โดยครูทุกคนลงมติว่าจะจัดประชุมผู้ปกครองตามวันที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้ แต่จะมีการแยกประชุมผู้ปกครองกลุ่มนี้เพื่อพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการทำหลักสูตรท้องถิ่นเพียงเรื่องเดียว เนื่องจากสมาชิกในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรประกอบไปด้วยครูประจำชั้นอื่น ๆ นอกเหนือจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งต้องครูไปร่วมประชุมกับผู้ปกครองในชั้นของตนในเวลาเดียวกัน แผนการทำงานของครูเริ่มจากการแจกใบความรู้เกี่ยวกับหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับผู้ปกครองล่วงหน้าก่อนที่จะมีการจัดประชุม สำหรับแบบสอบถามที่ทำขึ้นนั้นครูจะแจกให้กับผู้ปกครองในวันที่มีการประชุม ผู้วิจัยได้สอบถามครูอีกครั้งเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการแจกใบชี้แจงเกี่ยวกับหลักการเหตุผลและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การแจกแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับผู้ปกครอง รวมทั้งการจัดประชุมผู้ปกครอง ครูได้ให้เหตุผลของการทำเช่นนี้ว่า

“.....คำว่าประชุมนั้นหมายถึงว่าเราไม่ประชุมในครั้งนี้ได้ แต่ที่เราประชุมนั้นเป็นเพราะผู้ปกครองมากันและเราพร้อมที่จะอธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจเท่านั้นเอง.....พูดง่าย ๆ ในวันที่ 9 มิถุนายน เราจะต้องประชุมผู้ปกครองและชี้แจง เพราะจะต้องมีการประชุมผู้ปกครองชั้นป.1-6 ที่ห้องประชุมอยู่แล้ว แต่เราจะแยกผู้ปกครองนักเรียนชั้นป.5-6 ไว้อีกส่วนหนึ่ง เพราะเราจะขอเวลาทำความเข้าใจเพื่อที่จะทำให้เขาเกิดความตระหนักเท่านั้นเอง.....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียน ผาง 2 : 18 พฤษภาคม, 2544)

แต่ในที่สุดแผนงานในครั้งนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งเมื่อทางฝ่ายบริหารไม่อนุมัติให้ครูแยกจัดประชุมผู้ปกครองเพื่อพูดคุยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพียงเรื่องเดียวเพราะเป็นการประชุมซ้ำซ้อน ครูจึงต้องเลือกจัดประชุมเฉพาะผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพียงชั้นเดียวและพูดเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องหนึ่งแทรกในการประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามตารางที่ทางโรงเรียนได้กำหนดไว้ แต่เมื่อใกล้จะถึงวันประชุมผู้ปกครองตามกำหนดการของโรงเรียน งานที่ครูได้วางแผนไว้เกี่ยวกับการทำใบความรู้เพื่อแจ้งหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมทั้งการทำแบบสอบถาม

ผู้ปกครองไม่ได้ก้าวหน้าไปจากเดิมตามที่ครูได้วางแผนไว้ เนื่องจากครูหัวหน้างานวิชาการซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มมีงานอื่นที่ต้องรับผิดชอบมากในช่วงนี้ ครูในกลุ่มอีก 2-3 คนซึ่งเห็นว่าจะต้องทำให้งานเดินต่อไปจึงได้ช่วยกันเป็นแกนนำในการทำงานต่อไปจนสำเร็จได้ตามแผนการดำเนินงานในระยะต่อมา

ในการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มาร่วมประชุม 90 คนจากผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้งหมด 250 คน ครูใช้ห้องประชุมใหญ่ของโรงเรียนเป็นที่จัดประชุมโดยให้ผู้ปกครองนั่งเป็นแถวหน้ากระดานอยู่ด้านล่างในขณะที่ครูที่มีหน้าที่เป็นผู้นำเสนอชี้แจงรายละเอียดของโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น 2 คน รวมทั้งผู้วิจัยซึ่งได้รับการขอร้องจากครูให้เป็นผู้พูดเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นนั่งอยู่ด้วยกับบนเวที ครูในกลุ่มคนอื่น ๆ ที่เป็นครูประจำชั้น และเป็นครูที่สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้แจกหลักการ วัตถุประสงค์ และแบบสอบถามให้แก่ผู้ปกครอง หลังจากที่ครูได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคนลุ่มน้ำฝาง ขอบเขตของเนื้อหาที่ครูได้ร่วมกันกำหนดไว้ และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูเสร็จแล้ว ครูได้เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองร่วมอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่น ปรากฏว่าในระยะแรกไม่มีผู้ปกครองคนใดลุกขึ้นมาอภิปรายหรือให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู เนื่องจากการจัดรูปแบบของสถานที่จัดประชุมที่จัดในห้องประชุมใหญ่ ให้ผู้เข้าประชุมนั่งเรียงหน้ากระดานซึ่งนั่งกระจายกันเป็นกลุ่ม ๆ เพื่อเอื้อต่อการรับฟังการนำเสนอจากครูบนเวที และมีการตั้งไมโครโฟนสำหรับให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ใช้พูดในการเสนอความคิดเห็นอยู่ตรงกลางด้านหน้าห้องประชุม ไม่ได้สนับสนุนให้เกิดบรรยากาศที่เป็นกันเองซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีปฏิสัมพันธ์ในการประชุม แต่ในท้ายที่สุดการประชุมในครั้งนี้ได้มีผู้ปกครองเพียง 1 คนที่ลุกขึ้นพูดแสดงการสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูพร้อมทั้งได้เสนอสถานที่ที่ครูสามารถใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนเสนอเรื่องในท้องถิ่นที่ผู้ปกครองอยากให้นักเรียนได้เรียนและคำถามเดียวที่ผู้ปกครองต้องการจะทราบจากครู คือ “ หลักสูตรที่ครูกำลังจะพัฒนาขึ้นนี้ ครูจะนำมาสอนตอนไหน ”

หลังจากครูวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคนลุ่มน้ำฝาง และจากข้อเสนอแนะของผู้ปกครองในที่ประชุมแล้ว ครูลงความเห็นว่าคุณปกครองไม่ขัดข้องกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคนลุ่มน้ำฝาง แต่ข้อมูลเกี่ยวกับรายละเอียดของเนื้อหาในหลักสูตร เช่น รายชื่อของบุคคลสำคัญในอดีต สถานที่สำคัญ และประเพณีของคนลุ่มน้ำฝางที่ผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้นั้นยังมีไม่เพียงพอที่จะทำให้ครูตัดสินใจเลือกรายละเอียดต่าง ๆ ของเนื้อหาในหลักสูตรได้ ครูจึงได้วางแผนการทำงานกันใหม่โดยได้จัดส่งแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูรวมทั้งแบบหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไปให้ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 160 คนที่ไม่ได้มาร่วมในการประชุมที่ผ่านมา นอกจากนี้จากการที่ได้รับทราบความก้าวหน้าจากการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของเพื่อนครูต่าง

โรงเรียนจากจดหมายข่าว ครูจึงได้เรียนรู้วิธีการทำงานที่แตกต่างออกไปและมีการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับเรื่องที่จะมาเป็นเนื้อหาในหลักสูตรท้องถิ่นที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต้องการเรียนด้วย ซึ่งผลที่ได้จากการดำเนินการเช่นนี้ทำให้ครูได้ทราบว่ “ ยังมีอีกหลายเรื่องในท้องถิ่นที่ครูไม่เคยรู้มาก่อน ”

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร

บรรยากาศในการประชุมกลุ่มย่อยในระยะของการพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 ในระยะต้น ๆ ยังคงมีบรรยากาศแบบเป็นทางการ โดยครูยังไม่ค่อยพูดหรือร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นกันมากนัก ประกอบกับครูใช้ห้องประชุมของฝ่ายวิชาการ หรือที่ครูบอกกับผู้วิจัยว่า “ เป็นห้องผู้บริหาร ” ซึ่งเป็นสถานที่ที่ใช้ในการประชุมอย่างเป็นทางการของฝ่ายวิชาการโรงเรียน และใช้ต้อนรับผู้ตรวจเยี่ยมโรงเรียนด้วย จึงทำให้ครูเกร็งและนั่งนิ่งเงียบกันเป็นส่วนใหญ่ จนในที่สุดเมื่อมีการเชิญชวนให้ครูลุกขึ้นไปชงกาแฟที่จัดเตรียมไว้มุมห้องและผู้วิจัยพยายามพูดคุยอย่างเป็นกันเองเพื่อสร้างบรรยากาศให้ครูรู้สึกผ่อนคลายขึ้น ครูจึงพูดคุยและร่วมอภิปรายแสดงความคิดเห็นกันมากขึ้น ครูนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามนักเรียนและผู้ปกครองครั้งใหม่มาอภิปรายกันถึงผลของการดำเนินงานเก็บข้อมูลครั้งที่ 2 และร่วมกันวางแผนการดำเนินงานต่อไป ครูเริ่มจากคำถามที่ว่า “ จากข้อมูลที่ได้เหล่านี้ เราจะสอนเนื้อหาอะไรในหลักสูตร ” เมื่อครูเสนอความคิดเห็นกันไปได้ระยะหนึ่งและยังไม่สามารถได้ข้อสรุปเกี่ยวกับงานที่จะต้องทำต่อไป ผู้วิจัยจึงต้องถามครูว่า “ ครูต้องการให้นักเรียนได้อะไรจากการเรียนหลักสูตรเรื่องคนลุ่มน้ำฝาง ” และเมื่อเห็นครูยังนิ่งเงียบอยู่ผู้วิจัยจึงได้เปลี่ยนคำถามใหม่โดยถามว่า “ จุดประสงค์ที่ครูทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคนลุ่มน้ำฝางขึ้นมาคืออะไร ” ครูยังคงนึกไม่ออก และได้เสนอให้ช่วยกันกำหนดเนื้อหาก่อนการกำหนดจุดประสงค์เพราะขณะนี้ครูพอจะได้ภาพรวมของเนื้อหาในหลักสูตรแล้ว แต่ผู้วิจัยได้ถามความเห็นของครูว่าครูเห็นด้วยหรือไม่ที่จุดประสงค์น่าจะช่วยเป็นหลักยึดในการหาเนื้อหาว่าจะต้องหาเนื้อหามากน้อยเพียงใด ซึ่งครูเห็นด้วยกับผู้วิจัยและลุกขึ้นไปหาหนังสือหลักสูตรประถมศึกษาฉบับพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เพื่อนำมาดูตัวอย่างของวัตถุประสงค์ในหลักสูตร รวมทั้งได้เปิดดูตัวอย่างจากเอกสารที่ผู้วิจัยได้จัดส่งให้ในระยะก่อนเริ่มโครงการ การกำหนดจุดประสงค์ทั้งหมดของหลักสูตรจึงถูกกำหนดขึ้นโดยมีกรอบเนื้อหาซึ่งได้มาจากความต้องการของครู ผู้ปกครอง และนักเรียนเป็นกรอบในการกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร สำหรับการคิดรายละเอียดเนื้อหาในหลักสูตรครูเริ่มจากการพิจารณาจุดประสงค์ของหลักสูตรที่ครูได้ร่วมกันกำหนดอีกครั้งหนึ่งเพื่อกำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับจุดประสงค์แต่ละข้อ

หลังจากที่ครูช่วยกันคิดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตรได้เป็นที่เรียบร้อยและได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกทุกคนแล้ว ผู้วิจัยได้ถามครูถึงผลการดำเนินงานในการจัดประชุมผู้ปกครองว่าครูมีความคิดเห็นกับการดำเนินการดังกล่าวอย่างไร ครูร่วมกันอภิปรายและได้ข้อสรุปว่าการดำเนินงานไม่เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ในส่วนของการแจกเอกสารให้แก่ผู้ปกครอง ครูเห็นว่า การแจกเอกสารชี้แจงเกี่ยวกับหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่นในตอนต้นของการประชุมแทนการส่งเอกสารไปให้ผู้ปกครองได้ศึกษารายละเอียดในเอกสารก่อนการประชุมไม่ได้เกิดผลดีแต่อย่างใด เพราะเมื่อผู้ปกครองได้รับเอกสารในวันประชุมผู้ปกครองจึงไม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจกับข้อความในเอกสารก่อน ทั้งนี้เกิดจากความคลาดเคลื่อนในการสื่อสารระหว่างครูและหัวหน้าแผนกเกี่ยวกับการส่งเอกสารถึงผู้ปกครอง รวมทั้งความคลาดเคลื่อนในการคาดการณ์เกี่ยวกับจำนวนของผู้ปกครองที่มาเข้าประชุมของหัวหน้าแผนกซึ่งได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานของครูด้วย นอกจากนี้เมื่อครูพิจารณาถึงความคล่องตัวในการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรครูเห็นว่าเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและความราบรื่น รวมทั้งเกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างครูและผู้บริหารเกี่ยวกับการทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คนลุ่มน้ำฝาง ครูจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับฝ่ายบริหาร โดยครูมีความเห็นว่าจะต้องเชิญฝ่ายบริหารมาร่วมประชุมย่อยด้วยเพื่อที่ทางฝ่ายบริหารจะได้เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของครูมากขึ้น แต่ในที่สุดครูตัดสินใจที่จะเชิญฝ่ายบริหารมารับฟังการนำเสนอความก้าวหน้ารวมทั้งแผนในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตลอดโครงการ และเสนอให้ผู้วิจัยไปพบปะพูดคุยกับฝ่ายบริหารให้มากขึ้น เนื่องจากครูคิดว่ากรณีที่ผู้วิจัยและผู้บริหารเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากขึ้นจะส่งผลให้งานของครูดำเนินไปได้อย่างราบรื่นด้วย แต่เมื่อครูเห็นว่าผู้วิจัยยังไม่มีโอกาสได้ไปพบกับฝ่ายบริหารได้อย่างที่ครูต้องการ ตลอดจนฝ่ายบริหารยังไม่สามารถจัดเวลามาร่วมประชุมกับครูได้ ครูจึงคิดวางแผนต่อไปถึงการทำให้ฝ่ายบริหารเกิดความเข้าใจในการดำเนินงานของครูรวมทั้งเป็นการจัดเตรียมงบประมาณในการดำเนินงานโดยการทำเป็นโครงการของงานวิชาการเสนอไปยังฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ครูยังตกลงกันว่าในการติดต่อประสานงานกับฝ่ายบริหารครูจะส่งตัวแทน คือ แกนนำของกลุ่ม หรือผู้ช่วยแกนนำไปรายงานความก้าวหน้าในการทำงานและชี้แจงเพื่อขอความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ โดยไม่ต้องดำเนินการผ่านหัวหน้าแผนกไปเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อแก้ปัญหาการคลาดเคลื่อนในการสื่อสารและการล่าช้าในการประสานงาน

การที่ทางฝ่ายบริหารได้รับรู้รับฟังเกี่ยวกับการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูมากขึ้นทำให้ฝ่ายบริหารมีความสนใจและเริ่มเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของครูมากขึ้น ดังที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการของโรงเรียนได้พิจารณาชื่อของหลักสูตรและเห็นว่าควรจะมีการเปลี่ยนชื่อจาก “คนลุ่มน้ำฝาง” ซึ่งผู้ช่วยผู้อำนวยการให้ความเห็นว่าชื่อนี้สื่อให้เห็นว่าเป็นเรื่องของคนเท่านั้น ผู้ช่วยผู้อำนวยการมองว่าเนื้อหาในหลักสูตรของครูสอนมากกว่าเรื่องของคนดังนั้นจึงเสนอผ่านมาทางแกนนำของกลุ่มให้ครูเปลี่ยนชื่อหลักสูตรท้องถิ่นเป็นชื่อ “ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำฝาง” แต่เมื่อแกนนำของกลุ่มนำเรื่องนี้มาปรึกษากับสมาชิกในกลุ่ม และมีการอภิปรายกันถึงเนื้อหาในหลักสูตร ความสอดคล้องของชื่อและเนื้อหาในหลักสูตร รวมทั้งเหตุผลของการใช้ชื่อหลักสูตรว่า “คนลุ่มน้ำฝาง” แล้วครูทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจที่จะยืนยันใช้ชื่อเดิมและมั่นใจว่าชื่อ “คนลุ่มน้ำฝาง” เป็นชื่อที่สื่อให้เห็นภาพโดยรวมของเนื้อหาในหลักสูตรทั้งหมดมากกว่าชื่อที่ผู้ช่วยผู้อำนวยการเสนอมา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขั้นที่ 3 เก็บข้อมูลในท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นเนื้อหา

ครูแบ่งกันไปเก็บข้อมูลของเนื้อหาในหลักสูตรตามความสนใจและความเชี่ยวชาญของตนเองหลังจากที่แบ่งเนื้อหาที่แต่ละคนจะต้องรับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว จึงมีการวางแผนเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูลของเนื้อหาเรื่องต่าง ๆ โดยการสัมภาษณ์และการขอเอกสารจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของเรื่องที่กำหนด การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและหนังสือในห้องสมุดประจำอำเภอ สังเกตและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการทำอาหารและงานอาชีพในท้องถิ่นจากชาวบ้าน การสัมภาษณ์ชาวบ้านและผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาของเรื่องที่กำหนด สำหรับการออกไปเก็บข้อมูลเนื้อหาในแต่ละเรื่องนั้น ครูกำหนดระยะเวลาให้สมาชิกแต่ละคนได้เก็บข้อมูลในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบในอำเภอฝางก่อนแล้วจึงนัดกันมาอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเก็บข้อมูลของสมาชิกแต่ละคน หลังจากนั้นจึงออกไปเก็บข้อมูลร่วมกันในส่วนของคุณสมบัติแหล่งข้อมูลอยู่ในอำเภอแม่สายและอำเภอไชยปราการอีกครั้งในวันเสาร์

เหตุที่ครูวางแผนการดำเนินงานเช่นนี้เนื่องจากครูได้รับจดหมายข่าวและจากการสอบถามผู้วิจัยเกี่ยวกับความก้าวหน้าของการเก็บข้อมูลในท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาของเพื่อนครูอีก 2 โรงเรียนและทราบว่าครูในกลุ่มอื่น ๆ ยังอยู่ในระหว่างการออกไปเก็บข้อมูลเช่นกันแต่เป็นการเก็บข้อมูลรอบที่ 2 และ 3 เพื่อเก็บข้อมูลที่ยังขาดไปไม่สมบูรณ์ ดังนั้นเพื่อป้องกันการผิดพลาดด้านความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลที่ครูแต่ละคนรับผิดชอบครูจึงได้วางแผนให้มีการออกไปเก็บข้อมูลเป็น 2 ระยะ รวมทั้งมีการอภิปรายเพื่อหาแนวทางช่วยเหลือเพื่อนครูที่มีปัญหาในการออกไปเก็บข้อมูลในท้องถิ่นด้วย ซึ่งจากการเก็บข้อมูลในท้องถิ่นนี้ทำให้ครูเห็นความสำคัญของการได้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์และเรียนรู้จากคนในท้องถิ่น

“.....ขนลุกไปหมดเลยตอนไปฟังพระเล่าประวัติเก่า ๆ ให้ฟังเนี่ยนะ มันถึงทำให้คนสำนึกที่บ้านเกิด.....” (บันทึกภาคสนาม II : 26 กรกฎาคม, 2544)

“.....ไปเก็บข้อมูลในท้องถิ่นสนุกมาก ได้เห็นอะไรที่ไม่เคยเห็น ไม่เคยไป.....
.....ขนลุกเลย อยากให้เด็กได้ไปเห็น.....” (บันทึกภาคสนาม II : 26 กรกฎาคม, 2544)

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 4 ทำกำหนดการสอน

การประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในขั้นที่ 4 ครูได้เปลี่ยนสถานที่พบกันจากห้องประชุมฝ่ายวิชาการมาเป็นมุมหนึ่งในห้องพักรูของแผนกประถมศึกษา ซึ่งเป็นสถานที่สำหรับการเตรียมเอกสารต่าง ๆ ของแผนก การที่เปลี่ยนบรรยากาศมาประชุมกันในสถานที่แห่งใหม่ที่เป็นห้องเล็กกว่าเดิม รวมทั้งจัดรูปแบบการนั่งประชุมจากที่เคยนั่งโต๊ะประชุมตัวยาวรูปตัวยูมาเป็นการนั่งล้อมวงรอบโต๊ะทำงานขนาดทั่วไป ทำให้บรรยากาศในการประชุมเปลี่ยนไปด้วย ครูมีการอภิปราย และเสนอความคิดเห็นกันมากขึ้นกว่าการประชุมครั้งก่อน ๆ ซึ่งครูเองก็รู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย ครูบอกว่า “ เรามา

นั่งกันแบบนี้รู้สึกเป็นกันเองดี ” ดังนั้นในการประชุมย่อยครั้งต่อ ๆ ไปครูจึงพอใจที่จะมาประชุมกันที่มุมส่วนหลังของห้องพักครูแทนการใช้ห้องประชุมของฝ่ายวิชาการ

ครูแต่ละคนได้เล่าให้สมาชิกในกลุ่มฟังเกี่ยวกับความก้าวหน้า และความสำเร็จในการเก็บข้อมูลสำหรับทำเป็นเนื้อหาในส่วนของตนเองรับผิดชอบ และมีการตกลงกันว่าหลังจากนี้ครูแต่ละคนจะไปเขียนเป็นกำหนดการสอนเฉพาะในส่วนที่เป็นเนื้อหาของตนเองออกมา โดยครูได้ยึดเอารูปแบบการเขียนกำหนดการสอนของโรงเรียนเป็นต้นแบบ

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 5 กำหนดคาบเวลาเรียน

ก่อนที่ครูจะกำหนดคาบเวลาเรียนในหลักสูตรได้ ครูเริ่มจากการคิดเกี่ยวกับวันที่เหมาะสมและสามารถใช้สอนหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูกำลังพัฒนาขึ้นเป็นลำดับแรก โดยครูในกลุ่มทุกคนลงความเห็นเห็นว่าหลักสูตรท้องถิ่นควรจะนำมาสอนในช่วงวันเสาร์ ซึ่งกระทำในรูปของโครงการพิเศษหรือเป็นชมรมที่ให้นักเรียนที่สนใจเกี่ยวกับเรื่องของท้องถิ่นได้สมัครเข้ามาเรียน เนื่องจากครูมองว่าภาระหน้าที่ที่ครูต้องปฏิบัติและกิจกรรมพิเศษที่นักเรียนต้องทำในช่วง 5 วันทำการนั้นมีมาก รวมทั้งครูยังต้องเร่งสอนเนื้อหาวิชาตามหลักสูตรแกนกลางให้ทันเพื่อเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการสอบ การสอนหลักสูตรท้องถิ่นในวันเสาร์นอกจากจะช่วยให้ครูไม่มีความกังวลในส่วนของการสอนตามตารางปกติแล้ว ยังทำให้ครูในกลุ่มทุกคนมาช่วยกันสอนและดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้ครูยังสามารถจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นได้ในช่วงเวลาที่ต่อเนื่องซึ่งส่งผลให้นักเรียนสามารถเรียนเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างไม่ขาดตอนด้วย แต่แผนการนี้ต้องหยุดชะงักลงเมื่อทางหัวหน้าแผนกได้เสนอผ่านมาทางแกนนำของกลุ่มว่าต้องการให้ครูสอนหลักสูตรท้องถิ่นตามตารางปกติในวันจันทร์-ศุกร์ แม้ว่าข้อเสนอนี้จะไม่เป็นไปอย่างที่ครูต้องการแต่ครูเห็นว่า “ หากหัวหน้าแผนกต้องการให้เป็นอย่างนั้น เราก็คงต้องทำอย่างนั้น ”

จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีมากถึง 250 คนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ทำให้ครูเกิดความกังวลในการสอนหลักสูตรท้องถิ่นตามตารางสอนปกติ เพราะมีหลายกิจกรรมในหลักสูตรที่ครูจะพานักเรียนออกไปศึกษาและฝึกปฏิบัติจากแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ไม่เพียงแต่ครูไม่สามารถดูแลนักเรียนทั้งหมดได้อย่างทั่วถึงแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องรถที่จะพานักเรียนออกไปนอกสถานที่ด้วย เนื่องจากโรงเรียนห่าง 2 ไมล์มีรถรับนักเรียนของโรงเรียน นักเรียนของโรงเรียนนี้เดินทางมาโรงเรียนโดยรถสวัสดิการรับส่งของหน่วยงานต่าง ๆ รถรับส่งของบุคคลภายนอก รถรับส่งของครู และผู้ปกครองมารับ-ส่งด้วยตนเอง

เมื่อครูได้ประชุมร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความคิดเห็นไม่ตรงกันระหว่างครูกับหัวหน้าแผนกปัญหาเรื่องของจำนวนนักเรียน และมีการนำตารางปฏิบัติงานหรือปฏิทินโรงเรียนของภาคการศึกษาหน้ามาพิจารณาประกอบ ครูได้สังเกตเห็นความตั้งใจเดิมที่ต้องการจะสอนหลักสูตรในวันเสาร์ไปอย่างสิ้นเชิง ด้วยเหตุผลที่ว่า “ เทอมหน้ามีเข้าค่ายในวันเสาร์ตั้ง 6 ค่าย ” และเนื่องจากเรื่องของการจัดการเรียนการสอนเป็นเรื่องที่จะต้องได้รับความเห็นชอบจากหัวหน้าแผนกด้วย ครูจึงได้ประชุมร่วมกับหัวหน้าแผนกเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวและได้รับข้อสรุปซึ่งเป็น

ข้อแนะนำจากหัวหน้าแผนก คือ ในการสอนหลักสูตรท้องถิ่นตามตารางปกติ จะเลือกนักเรียน ประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ครูเห็นว่าเป็นห้องที่มีความกระตือรือร้นและมีความพร้อมในการเรียนมา เพียง 1 ห้องเพื่อให้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งครูเรียกว่า “ เป็นการทดลองใช้หลักสูตร ” และมีการ จัดตารางสอนสำหรับนักเรียนห้องนี้ใหม่ สำหรับเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรท้องถิ่น นั้น ครูจะสอนแทรกเข้าไปในวิชาที่ตนเองรับผิดชอบสัปดาห์ละ 1 คาบ (50 นาที) เป็นเวลาตลอด ภาคการศึกษา รวมจำนวนคาบทั้งหมดเป็น 60 คาบ ทางด้านอัตราเวลาเรียนของแต่ละกลุ่มวิชา ครูพิจารณาจากปริมาณเนื้อหาและลักษณะของกิจกรรมเป็นหลัก อย่างไรก็ตามในบางวิชาครูยัง ยืนยันว่าจำเป็นจะต้องพานักเรียนไปฝึกปฏิบัตินอกโรงเรียนในวันเสาร์ เนื่องจากครูเห็นว่าใน การฝึกปฏิบัติงาน เช่น การปั้นหม้อ หรือการทำถั่วเน่า นักเรียนควรจะได้ฝึกทำเป็นช่วงที่ ต่อเนื่อง และหลังจากการประชุมย่อยทุกครั้ง ครูจะต้องถามผู้วิจัยเกี่ยวกับความก้าวหน้าของ การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูอีก 2 โรงเรียนว่า “ เขาทำไปถึงไหนกันแล้ว ” แม้ว่าครูจะได้รับจดหมายข่าวจากเพื่อนครูทั้ง 2 โรงเรียนทุกเดือนก็ตาม

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้นที่ 6 จัดทำเอกสารหลักสูตร

ครูนำเสนอรายละเอียดในกำหนดการสอนของตนเองให้เพื่อนในกลุ่มฟัง และร่วมอภิปรายเพื่อรวมกำหนดการสอนที่มีเนื้อหาอยู่ในลักษณะใกล้เคียงกันกลุ่มเดียวกันให้เป็นกลุ่มวิชาเดียวกัน เช่น การรวมกำหนดการสอนเรื่องการปั้นหม้อเข้ากับกำหนดการสอนเรื่อง การทอผ้าเข้าเป็นกลุ่มงานอาชีพของคนลุ่มน้ำฝาง การรวมกำหนดการสอนเรื่องบุคคลสำคัญในเมืองฝางเข้ากับกำหนดการสอนเรื่องประวัติเมืองฝาง ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำฝาง และสถานที่สำคัญในเมืองฝางเป็นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ก่อนที่ครูจะเริ่มเขียนเอกสารหลักสูตร ครูเกิดความไม่แน่ใจว่าจะเริ่มเขียนในส่วนใดก่อน และในเอกสารหลักสูตรต้องประกอบไปด้วยหัวข้อใดบ้าง ครูถามผู้วิจัยว่า “ รูปแบบของหลักสูตรจริง ๆ เป็นอย่างไร ” และขอให้ผู้วิจัยบอกไปเลยว่าครูจะต้องเขียนอย่างไรบ้าง แต่ในที่สุดครูต้องไปค้นหาด้วยตัวเองว่าเอกสารหลักสูตรของครูจะเป็นเช่นไร เมื่อผู้วิจัยให้คำแนะนำมาให้ครูลองไปค้นคว้าดูด้วยตนเองก่อน และยากับครูในประเด็นของการเขียนองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรให้ครบ ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ ในเอกสารหลักสูตรที่นอกเหนือจากนั้นให้อยู่ในดุลยพินิจของครู แกนนำของกลุ่มจึงเสนอให้ครูดูตัวอย่างจากเอกสารหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับพ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และนำเอกสารหลักสูตรฉบับดังกล่าวแจกให้ครูทุกคน

ในระยะแรกของการจัดทำเอกสารหลักสูตร ครูเห็นว่าเป็นงานที่สมาชิกทุกคนต้องมาร่วมคิดร่วมทำด้วยกันไม่สามารถแบ่งงานให้แต่ละคนรับผิดชอบได้ ครูจึงต้องนัดกันมาทำงานนี้ในวันเสาร์เพื่อนำกำหนดการสอนของครูทุกคนมาหลอมรวมกันออกมาเพื่อให้เป็นรายละเอียดขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร เช่น เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน และการวัดและประเมินผลในหลักสูตร และในขณะที่คิดรายละเอียดของหลักสูตรนั้น ครูได้ขอความร่วมมือจากครูคอมพิวเตอร์ให้มาช่วยพิมพ์เอกสารให้ด้วย หลังจากนั้นครูจึงได้นำร่างหลักสูตรที่ทำขึ้นมาให้ผู้วิจัยช่วยตรวจสอบดูความถูกต้องและความสอดคล้องในหลักสูตรในภาพรวม แล้วครูจึงนำ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากผู้วิจัยไปปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตรที่สร้างขึ้น แต่การทำงานในขั้นการจัดทำเอกสารหลักสูตรของครูต้องหยุดชะงักไปเป็นระยะ ๆ เนื่องจากมีงานเร่งด่วนของโรงเรียน คือ การเตรียมเอกสารสำหรับการขอตรวจประเมินมาตรฐานโรงเรียน รวมทั้งครูพบว่าข้อมูลเนื้อหาในบางส่วนที่ครูคิดว่าตนเองเก็บข้อมูลมาได้ครบแล้วแท้ที่จริงยังไม่ครบสมบูรณ์ และครูบางคนมีข้อมูลมากจนไม่สามารถจัดกระทำกับข้อมูลได้ ครูจึงได้แก้ปัญหาไปเป็นเรื่อง ๆ โดยใช้เวลาในช่วงเย็นหลังเลิกเรียนวันละ 1 ชั่วโมงเพื่อช่วยกันพิมพ์เอกสารหลักสูตรให้เสร็จสำหรับในส่วนที่เป็นเนื้อหาทั้งหมดในหลักสูตร ครูได้ไปเก็บข้อมูลเพิ่ม และช่วยครูที่มีปัญหาในการจัดกระทำกับข้อมูลในการวิเคราะห์และตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกเฉพาะเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมากที่สุด ตลอดจนตกลงให้สมาชิกแต่ละคนแบ่งงานกันพิมพ์เนื้อหาที่ตนเองรับผิดชอบไม่เพียงแต่เพื่อรวมเล่มแยกเป็นเอกสารประกอบการเรียนของนักเรียน ครูยังต้องการแยกเนื้อหาออกเป็นเรื่องละ 1 เล่มด้วยเพื่อจุดประสงค์ที่ว่า “ เราจะได้แยกเป็นผลงานของแต่ละคนไปเลย ”

ก่อนการนำเอกสารหลักสูตรทั้งฉบับไปให้คนในชุมชนได้ตรวจวิพากษ์ ครูได้นัดประชุมกันอีกเพื่อติดตามดูความเรียบร้อยของงานที่แต่ละคนรับผิดชอบ มีการนัดทำงานในวันเสาร์เพื่อระดมพลในการช่วยเหลือเพื่อนครูในกลุ่มที่ยังทำงานไม่เสร็จ รวมทั้งร่วมกันคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงานเพื่อช่วยแก้ปัญหาและเป็นแนวทางให้สมาชิกในกลุ่มที่ประสบกับปัญหาในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาเรียนในส่วนของเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบ

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 7 ตรวจประเมินและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

เมื่อครูแต่ละคนทำเอกสารประกอบหลักสูตร หรือที่ครูเรียกว่า “ เอกสารประกอบการเรียน ” ในส่วนของเรื่องที่ตนเองรับผิดชอบเสร็จ ครูได้นำเอกสารประกอบหลักสูตรและกำหนดการสอนที่ตนเองทำขึ้นไปให้ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ช่วยตรวจดูความถูกต้องของเนื้อหาและความเหมาะสมของกิจกรรมที่ครูได้กำหนดไว้ด้วย แล้วจึงนำข้อเสนอแนะที่ได้จากชาวบ้านมาปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาและกิจกรรมให้ถูกต้องเหมาะสมอีกครั้งหนึ่ง

ผู้วิจัยได้พูดคุยกับครูเกี่ยวกับการเลือกบุคคลที่จะมาตรวจวิพากษ์เอกสารหลักสูตร โดยใช้คำถามว่า “ ครูสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อให้ถูกใจบุคคลกลุ่มใดบ้าง ” “ ใครควรจะเป็นบุคคลที่บอกครูได้ว่าเขาพอใจหรือไม่พอใจในหลักสูตรที่ครูสร้างขึ้น ” ซึ่งคำตอบของครู คือ ผู้ปกครองและคนในท้องถิ่น หลังจากที่ครูพอจะเห็นกลุ่มบุคคลที่จะต้องเชิญมาเป็นผู้วิพากษ์หลักสูตรแล้ว ครูได้วางแผนเพื่อการวิพากษ์หลักสูตรโดยก่อนที่จะมีการเชิญ “ คนนอก ” ซึ่งครูหมายถึง ผู้ปกครองหรือคนในท้องถิ่นมาร่วมตรวจประเมินหลักสูตร ครูต้องการให้หลักสูตรฉบับนี้ได้รับการตรวจสอบจาก “ คนใน ” นั่นก็คือ หัวหน้าแผนกประถมศึกษา และผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่าย วิชาการและมีการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของ “ คนใน ” เสียก่อน

แผนการจัดประชุมเพื่อวิพากษ์หลักสูตรของคนในชุมชนหรือคนในท้องถิ่น เริ่มด้วยการกำหนดวันเวลา รายชื่อผู้ที่เหมาะสมในการร่วมเป็นผู้ตรวจวิพากษ์หลักสูตร ระยะเวลาที่จะใช้ในการประชุม รวมทั้งกิจกรรมในการจัดประชุมโดยครูที่รับผิดชอบเนื้อหาเรื่องใดผู้นั้นก็จะเป็น

ผู้รับผิดชอบในการนำเสนอเรื่องนั้น ๆ สำหรับผู้ร่วมตรวจวิพากษ์หลักสูตร หรือที่ครูเรียกว่า “ ผู้ทรงคุณวุฒิท้องถิ่น ” ประกอบด้วยศึกษานิเทศก์อำเภอฝาง ศึกษานิเทศก์อำเภอฝาง ข้าราชการบำนาญซึ่งเป็นครูเก่าของโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอผู้ซึ่งศึกษาและเป็นผู้เชี่ยวชาญเรื่องในท้องถิ่น ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอฝาง และผู้อำนวยการโรงเรียนฝาง 2 แต่เมื่อผู้วิจัยได้ถามถึงผู้ปกครอง ครูกลับอ้างว่าศึกษานิเทศก์ก็เป็นผู้ปกครองอยู่แล้ว เมื่อผู้วิจัยทราบว่าศึกษานิเทศก์เป็นผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยจึงให้ครูพิจารณาต่อว่าผู้ปกครองนักเรียนชั้นใดที่มีความเหมาะสมที่สุดในการพิจารณาหลักสูตรสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในที่สุดครูจึงเสนอให้มีการเชิญผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 มาร่วมวิพากษ์หลักสูตรด้วยจำนวน 1-2 คน ซึ่งครูเห็นว่าเป็นจำนวนที่เหมาะสมแล้ว ครูบอกว่า “ มากคนก็มาก ความ ”

“การตัดสินใจอยู่ที่เราอยู่แล้ว แต่ที่เราเชิญเขามาเราอยากฟังความคิดเห็น มุมมองที่มันต่างออกไป.....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียนฝาง 2 : 20 กันยายน, 2544)

สำหรับเกณฑ์ในการเลือกผู้ปกครองที่จะมาร่วมวิพากษ์หลักสูตรนั้น ครูเห็นว่าจะต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพ.ศ.2542

“ต้องเป็นผู้มีคุณวุฒิ.....”

“.....เป็นคนที่เขาเข้าใจ.....น่าจะเป็นครู.....”

“.....พื้นฐานการศึกษาไม่น่าจะเกี่ยวนะ แต่ต้องเป็นคนที่เข้าใจการศึกษาแผนใหม่.....” (บันทึกภาคสนาม II : 20 กันยายน, 2544)

“.....อาจจะเป็นครูอาจารย์ที่มีความรู้เรื่องหลักสูตร.....เราจะได้ไม่ต้องพูดอะไรมาก.....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียนฝาง 2 : 20 กันยายน, 2544)

การวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นถูกจัดขึ้นตามแผนงานของครู ซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยกลุ่ม “ ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ” ตามที่ครูได้ประชุมปรึกษากันไว้แล้ว ครูยังได้เชิญให้ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและหัวหน้าแผนกประถมศึกษาเข้าร่วมฟังการวิพากษ์หลักสูตรในฐานะของผู้สังเกตการณ์ด้วย นอกจากนี้ครูยังได้จัดบอร์ดเพื่อแสดงภาพเบื้องหลังการทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแสดงภาพของคณะทำงานทุกคนให้ผู้มาร่วมวิพากษ์หลักสูตรได้ชม จากการวิพากษ์หลักสูตรในครั้งนี้ครูได้ขอเสนอแนะซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจจากหลายฝ่ายโดยประธานสภาวัฒนธรรมเสนอว่า สถานที่สำคัญในอำเภอไม่ควรเน้นแต่สถานที่สำคัญในอดีต สถานที่ที่นักเรียนต้องรู้จักและต้องไปติดต่อในปัจจุบันควรถูกนำมาบรรจุในเนื้อหาด้วย นอกจากนี้เรื่องเกี่ยวกับปัญหาที่ทำความเสื่อมโทรมให้กับสังคมของคนลุ่มน้ำฝางก็ควรนำมาให้นักเรียนได้เรียนเช่นกัน ประธานสภาวัฒนธรรมบอกกับครูว่า “ เด็กจะเป็นผู้รับภาระของสังคมในอนาคต ” ทางด้านผู้ปกครองต้องการให้ครูเน้นเพิ่มเติมในส่วนของการให้เด็กได้รู้ถึงคุณค่า

ของความยากลำบากที่คนรุ่นก่อนเคยประสบมาซึ่งส่งผลให้เกิดสิ่งดี ๆ ในท้องถิ่น และสอนให้นักเรียนรู้จักช่วยเหลือตนเองให้ได้เหมือนที่คนรุ่นก่อนได้ทำมาแล้ว ในขณะที่ศึกษานิเทศก์กลับมองว่า สิ่งที่คุณกำลังทำอยู่ในขณะนี้ไม่ใช่หลักสูตรท้องถิ่นแต่เป็นเพียงการสอนแบบบูรณาการที่ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์เสนอให้ครูเน้นในเรื่องการทำโครงการ และการทำงานแฟ้มสะสมงาน

“.....ผมดูในกรอบความคิดไม่ใช่เป็นหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการสอนแบบบูรณาการ โดยกำหนดหัวเรื่อง.....ถ้ามันเป็นหลักสูตรท้องถิ่นใหม่ อย่างผมว่าถ้ามีการทำประชาคมเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ถือว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่นได้ แต่ประเด็นหลักของกรอบความคิดเป็นการบูรณาการ โดยการกำหนดหัวเรื่อง.....ที่ท่านบอกว่าเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ผมดูแล้วว่าเป็นแหล่งเรียนรู้.....มีภูมิปัญญาท้องถิ่น.....การเรียนรู้ไม่จำเป็นที่จะต้องลงมือทำ....การสำรวจก็ได้ การศึกษาค้นคว้า การใช้รูปแบบการสอนแบบใหม่ เป็นการสอนแบบโครงการ ให้เด็กไปดูและให้เด็กไปจดขั้นตอนต่าง ๆ มา สิ่งเหล่านี้เด็กได้ไปเรียนไม่ใช่ครูเป็นผู้สอน.....เมื่อเด็กได้โครงการไปเสร็จเรียบร้อย เด็กจะเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงานเพื่อไว้ใช้ในการประเมินครู.....”
(บันทึกการประชุมชาวบ้านโรงเรียนฝาง 2 : 27 กันยายน, 2544)

จากข้อเสนอแนะของ “ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น” ที่ได้จากการประชุมวิพากษ์หลักสูตร ครูได้นำมาพิจารณาและอภิปรายร่วมกันถึงประเด็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุง เพื่อนำข้อสรุปที่ได้จากการอภิปรายในการประชุมครั้งนี้มาเสนอและชี้แจงในบางประเด็นที่ครูไม่เห็นสมควรที่จะต้องแก้ไขตามที่ “ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น” ได้แนะนำต่อฝ่ายบริหารพร้อมทั้งอธิบายเหตุผลในการตัดสินใจของครูเกี่ยวกับประเด็นที่จะต้องแก้ไขปรับปรุงทั้งหมด แล้วจึงมีการปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตรเพื่อเตรียมสำหรับการนำไปใช้ในภาคการศึกษาต่อไป

สำหรับแผนงานที่ครูได้กำหนดไว้ว่าจะมีการเสนอผลงานของแต่ละโรงเรียนหลังจากที่ครูได้พัฒนาหลักสูตรแล้วต้องล้มเลิกไป เนื่องจากก่อนที่ครูจะมีการวิพากษ์หลักสูตรผู้วิจัยได้สอบถามครูเกี่ยวกับรูปแบบและวันเวลาในการนำเสนอผลงาน ปรากฏว่าครูยืนยันที่จะพุดนำเสนอผลงานให้เพื่อนครูฟัง แต่เมื่อครูไม่สามารถจัดเวลาเพื่อการนำเสนอผลงานได้ ครูจึงเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเป็นการเขียนรายงานเกี่ยวกับการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเองโดยครูได้ขอให้ผู้วิจัยเขียนหัวข้อที่ควรจะต้องประกอบอยู่ในรายงานพร้อมทั้งต้องการเห็นตัวอย่างการเขียนรายงานด้วย ซึ่งเมื่อผู้วิจัยได้จัดเตรียมเอกสารตามที่ครูต้องการให้แล้ว ปรากฏว่าครูไม่มีเวลาที่จะเขียนรายงานการพัฒนาหลักสูตรของตนเองเพื่อใช้ในการเผยแพร่ต่อไป

บทเรียนที่ครูได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประสบการณ์ที่ครูได้จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดย

การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้น และมั่นใจว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับนี้ไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในเรื่องอื่น ๆ ได้

“.....มีความรู้มากขึ้นนะครับ รู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการ และเทคนิคต่าง ๆ เรื่องของท้องถิ่นก็รู้ประวัติมากขึ้น ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับเพื่อนที่ทำ.....อันไหนไม่รู้ผมก็บอกเลยว่าไม่รู้ ผมไม่เคยอาย และก็มีความมั่นใจเพิ่มขึ้นในการทำหลักสูตรท้องถิ่น.....และเราสามารถทำหลักสูตรอื่น ๆ ได้ เรามั่นใจขึ้น.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

นอกจากนี้ครูเห็นว่าเนื้อหาในหลักสูตรควรมีความน่าเชื่อถือและครูควรมีความชัดเจนในเนื้อหา นั้น ๆ หากครูยังไม่เข้าใจชัดเจน หรือยังไม่แน่ใจในเนื้อหาที่ครูกำหนดไว้ในหลักสูตร ครูจะต้องไปสอบถามจากชาวบ้านและค้นคว้าเพิ่มเติมให้เกิดความรู้ความเข้าใจเนื้อหาที่ชัดเจนก่อนที่จะนำไปสอน ครูบอกว่า

“.....บางเรื่องที่ผมไม่รู้ต้องไปถาม (ชาวบ้าน) ให้ได้คำตอบที่แท้จริง เพราะถ้าเราไปพูดให้เด็กฟัง เด็กก็จะเบลอเพราะครูเองก็ยังไม่รู้เรื่อง” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ครูยังมองต่อไปอีกว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ชุมชนเห็นว่าโรงเรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นของดีในชุมชนไว้ให้ลูกหลานของพวกเขาต่อไป ซึ่งส่งผลให้คนในชุมชนเห็นความสำคัญของโรงเรียน และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันคนในชุมชนก็รับรู้ได้ว่าตนเองมีความสำคัญในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานของตนเองเช่นกัน

“.....(การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น) ทำให้ชุมชนมองเห็นว่า เราก็ไม่ได้ อยู่เฉย ๆ ในการที่จะอนุรักษ์ของที่ดี ๆ ไว้ให้ลูกหลานของเราต่อไป แล้วคนในชุมชนก็จะเห็นคุณค่าของสังคมตนเอง.....ชุมชนก็มองเห็นความสำคัญของโรงเรียน เมื่อเราดึงเขามามีส่วนร่วม เช่น เราจะประชุม ผู้ปกครองเราให้เขาแสดงความคิดเห็น เราให้โอกาสเขา แล้วเชิญเขามาเป็นวิทยากรท้องถิ่นเขาก็มาเพราะเขาเห็นความสำคัญของโรงเรียน เวลา มีงานต่าง ๆ เขาก็จะให้ความร่วมมือมากขึ้นเพราะเราเห็นความสำคัญของเขา คือเป็นการประสานชุมชนแล้วโรงเรียนได้สมาชิกชุมชนมากขึ้น เมื่อก่อนชุมชนเคยเข้ามานิดเดียว ตอนนั้นชุมชนก็หันมามองมาให้ความร่วมมือ สุดท้ายก็คือตนเองที่ได้รับ.....สมมติว่าเรามีสมาชิกที่เป็นชาวบ้านแค่ 50 คน จาก 100 คน ตอนนี้ได้ 80-95 คน คือ จากการที่เราไปนั่งคุยกับคนข้างบ้าน หรือคนในอีกหมู่บ้านหนึ่ง และเชิญเขามาเป็นวิทยากร เราได้เพื่อนเป็นชาวบ้านหรือได้พี่น้องที่ให้ความร่วมมือมากขึ้นอีก 95%....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

ทางด้านการทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้นครูได้เรียนรู้กระบวนการทำรวมทั้งสามารถนำไปปรับใช้กับการทำวิจัยในชั้นเรียนซึ่งกำลังเป็นนโยบายในโรงเรียนที่ให้ครูทุกคนต้องปฏิบัติได้ แต่เนื่องจากครูได้เข้ารับการอบรมเรื่องการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมาในอีกรูปแบบหนึ่ง ดังนั้นครูจึงยังสับสนในขั้นตอนการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ครูได้ปฏิบัติกับความรู้อันได้มาจากการอบรม ดังนั้นสิ่งที่ครูได้รับจากการทำงานในครั้งนี้ จะอยู่ในรูปของความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ การทำงานแบบแนวร่วม และการคิดพิจารณาสะท้อนกลับการทำงานมากกว่าขั้นตอน หรือรูปแบบการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ จากการทำงานที่เน้นให้ครูได้สร้างองค์ความรู้ หรือเน้นให้ครูได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้การแนะนำช่วยเหลือจากผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะอาดทำให้ครูเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง และจากการที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์จริง นอกจากนี้การเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งอยู่นั้น ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้เรื่องอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงหรือมีความสัมพันธ์กันได้

“.....บางอย่างเราสามารถทำได้โดยที่เรายังไม่จำเป็นต้องรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างละเอียดชัดเจน แต่เราสามารถเรียนรู้ได้ในขณะที่เรากำลังลงมือทำด้วย.....มันเกิดการเรียนรู้เหมือนเรานั่งทำอย่างหนึ่งแต่ได้ไปอีกหลาย ๆ อย่าง เราได้ความรู้ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียน ผาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

“.....การได้ลงมือทำด้วยตนเอง ได้ฝึกปฏิบัติจริง ได้หาข้อมูลทำให้เรามีประสบการณ์มากยิ่งขึ้น ดีกว่าเราไปแค่นั่งอบรมนั่งฟัง ลงมือทำนิด ๆ หน่อย ๆ เดี่ยวก็ลืม.....” (บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

การพัฒนาวิชาชีพเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การทำงานที่เป็นระบบและมีเป้าหมายชัดเจน ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ทำให้ครูเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานมากขึ้น ครูเห็นว่าก่อนการลงมือทำงานใด ๆ ก็ตามผู้ปฏิบัติควรมีการวางแผนงานที่ชัดเจน มีเป้าหมาย และในขณะที่ปฏิบัติงานนั้นผู้ปฏิบัติต้องสังเกตติดตามการทำงานของตนเอง เพื่อจะได้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานได้ทันที และในขั้นสุดท้ายของการปฏิบัติงานผู้ปฏิบัติควรมีการสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงานนั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ครูยังเห็นความสำคัญของการทำงานเป็นทีมแบบเป็นแนวร่วม (collaborative) และมองว่าการที่ผู้ปฏิบัติทุกคนมีความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับกรอบการทำงานอย่างชัดเจนก่อนที่จะลงมือทำงานที่ต้องทำเป็นกลุ่ม รวมทั้งมีการยอมรับในความเข้าใจผิดหรือในความผิดพลาดของตนเองนับเป็นปัจจัยที่ทำให้งานประสบความสำเร็จ

“.....เราต้องมีการวางแผนงานว่าเราจะไปทางไหน อย่างไร หลังจากนั้น เราก็จะมาติดตามงานว่ามีปัญหาอะไรไหม ถ้ามีเราก็แก้ไขตรงนั้น หลังจากแก้ไขเสร็จแล้วก็ลงมืออีกครั้งหนึ่ง และปฏิบัติใหม่เพื่อที่จะให้ดีขึ้น หลังจากนั้นเราก็สรุปว่าสิ่งที่เราทำไปนั้นได้อะไรบ้าง.....ถ้าจะประสบความสำเร็จได้ จะต้องทำงานกันเป็นกลุ่ม ไม่ใช่ว่าทำคนเดียวขะรวนการ (ทำงาน) นี้อาจจะไม่สำเร็จก็ได้.....ถ้าไม่ทำแบบนี้คงไม่ออกมาเป็นเล่มแบบนี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ เราจะต้องไปทำงานครั้งต่อไปทุก ๆ งาน.....และก่อนที่เราจะลงมือทำงานอะไรก็แล้วแต่ เราจะต้องเข้าใจสิ่งนั้นให้มันชัดเจนก่อน ถ้าไม่เข้าใจเราไปปรึกษากันใหม่ ว่าที่เราเข้าใจนั้นถูกต้องไหม เข้าใจผิดไปก็แก้ตัวใหม่.....ก่อนที่เราจะลงมือทำงานเราต้องพูดกันให้เข้าใจก่อนถึงจะทำงานออกมาสำเร็จ.....บางทีเราต้องมาคุยนอกรอบกันว่าจริง ๆ เรา รู้ชัดแค่ไหน การให้รู้จัก รู้ชัด รู้แน่นอน เป็นสิ่งหนึ่งที่ต้องทำ.....เมื่อเข้าใจผิดแล้วยอมรับว่าตัวเองเข้าใจผิดงานจะพัฒนา แทนที่จะอมไว้จะครับ.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 29 พฤศจิกายน, 2544)

“.....การทำงานเป็นทีมเดียวกันทำให้ได้รับความรู้ใหม่ ๆ อีกมากมาย เพราะแหล่งความรู้ต่าง ๆ บางอย่างบางจุดไม่อาจค้นคว้าได้ด้วยตนเอง เพียงคนเดียว.....” (บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการท้าววิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนฝาง 2 ได้ฝากข้อคิดถึงครูที่สนใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้เป็นภาระงานที่ลำบากและเพิ่มขึ้นมา เพียงแต่เป็นการสอนในเรื่องที่ใกล้ตัวของนักเรียนมากขึ้น ครูต้องเปิดใจรับสิ่งใหม่และตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่ครูต้องทำ

“.....งานในการพัฒนาหลักสูตร ถ้าจัดเวลาให้ตีพิมพ์ว่าไม่เป็นการเพิ่มภาระ ผมว่าภาระไม่ภาระอยู่ที่คนคิด คิดว่างานที่เราปฏิบัติอยู่มันเป็นสิ่งที่ทำไปแล้วให้ผลดีหรือไม่ดี มันช่วยพัฒนาตนเองและสังคมคนรอบข้างอย่างไร ผมคิดว่าไม่ได้เป็นภาระ แต่เป็นสิ่งที่เราพึงกระทำ.....มันไม่ใช่หน้าที่ที่เพิ่มขึ้นมาด้วย เพราะก่อนที่จะมีพรบ.ฉบับใหม่ เราก็เคยเรียนมาบอกว่าให้สอนในเรื่องใกล้ตัว คือสอนให้เด็กรู้เรื่องในท้องถิ่นของเรา.....มันจะเกิดความคิดรวบยอดได้ง่ายกว่า.....อยากให้อใจครูมาก่อน เวลาพูดอะไรใจไปปิดกัน คือให้เปิดใจและก็ไม่ต้องไปสนใจกับคำพูดของคนอื่น.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 2 : 30 พฤศจิกายน, 2544)

โรงเรียนฝาง 3

ข้อมูลเบื้องต้น

ประวัติความเป็นมา

โรงเรียนฝาง 3 ก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2504 ปัจจุบันมีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 576 คน³ เป็นนักเรียนระดับอนุบาลศึกษา 148 คน ระดับประถมศึกษา 428 คน นักเรียนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอฝาง และมีบางส่วนที่มาจากอำเภอแม่เมาะและอำเภอไชยปราการ สำหรับครูผู้สอนจำนวน 31 คนนั้น ส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่อำเภอฝาง อำเภอแม่เมาะ และอำเภอไชยปราการ มีครูเพียง 3 คนที่มาจากจังหวัดเชียงราย และจังหวัดพะเยา เป็นครูระดับอนุบาลศึกษา 11 คน และระดับประถมศึกษา 20 คน

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

โรงเรียนฝาง 3 ตั้งอยู่บนถนนฝาง-ท่าตอนซึ่งเป็นทางไปอำเภอแม่เมาะ จากประตูใหญ่ด้านหน้าของโรงเรียนมองเข้าไปทางซ้ายมือสามารถมองเห็นอาคารชั้นเดียวใช้สำหรับเป็นห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ห้องธุรการซึ่งเป็นห้องทำงานของผู้จัดการ และ ห้องทำงานของครูใหญ่และที่ปรึกษาอาวุโสของโรงเรียน ถัดจากอาคารหลังแรกเข้าไปเป็นอาคารชั้นเดียวของชั้นอนุบาล และพื้นที่มุมด้านหลังซ้ายมือเป็นบ้านพักของผู้จัดการโรงเรียน

สำหรับอาคารชั้นเดียวด้านหลังที่ตั้งขนานไปกับรั้วด้านหลังของโรงเรียนเป็นอาคารเรียนอนุบาลอีกหลังหนึ่ง และอาคารที่อยู่ใกล้กันนั้นเป็นโรงอาหารของโรงเรียนซึ่งบริการอาหารสำหรับครู และนักเรียนโดยนักเรียนทุกคนจะต้องทานอาหารของโรงเรียน นอกจากอาหารมื้อกลางวันแล้วทางโรงเรียนยังมีบริการอาหารมื้อเช้าไว้สำหรับนักเรียนที่ไม่สามารถทานอาหารมื้อเช้ามาจากที่บ้านได้และมีความประสงค์จะให้ทางโรงเรียนจัดอาหารให้ สำหรับอาคารที่ตั้งอยู่จากมุมด้านหลังขวามือยาวขึ้นมาติดกับรั้วโรงเรียนทางด้านขวาเป็นอาคารสองชั้น ชั้นบนใช้สำหรับเป็นห้องเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ส่วนชั้นล่างเป็นห้องคอมพิวเตอร์ ห้องประชุม อเนกประสงค์ ห้องสมุด และมีพื้นที่โล่งไว้ครึ่งหนึ่งของอาคารเพื่อใช้สำหรับการจัดประชุม ผู้ปกครอง หรือการทำกิจกรรมของนักเรียนในโอกาสสำคัญต่าง ๆ สำหรับพื้นที่บริเวณกึ่งกลางด้านหน้าติดกับรั้วของโรงเรียนเป็นสนามบาสเก็ตบอลและอาคารชั่วคราวซึ่งใช้สำหรับเรียนดนตรี เก็บอุปกรณ์ดนตรีและกีฬา รวมทั้งเป็นห้องสหกรณ์ของโรงเรียนด้วย

นักเรียนของโรงเรียนอาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 อำเภอ คือ อำเภอฝาง อำเภอแม่เมาะ และอำเภอไชยปราการ ร้อยละ 97 ของนักเรียนทั้งหมดเป็นคนพื้นเมือง ในขณะที่นักเรียนร้อยละ 3 เป็นคนจีน (ฮ่อ) อาชีพของผู้ปกครองส่วนใหญ่คือรับราชการ และค้าขาย

³ ข้อมูลภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543

การบริหารจัดการ : “ ผู้จัดการของโรงเรียน ” เป็นผู้บริหารจัดการงานในโรงเรียนทั้งหมด การริเริ่มทำโครงการใหม่ ๆ ในโรงเรียนจะมีผู้จัดการของโรงเรียนเป็นหัวเรือใหญ่ โดยผู้จัดการเองก็ยอมรับกับผู้วิจัยว่ามีจะเป็นคนสั่ง หรือบอกให้ครูทำตามความคิดของตนเองเสมอ โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ครูได้คิดหรือริเริ่มทำอะไรด้วยตนเอง อย่างไรก็ตามในปีการศึกษานี้ภาระงานของผู้จัดการได้รับการแบ่งเบาลงไปโดยมีหัวหน้าฝ่ายการเรียนการสอนหรือฝ่ายวิชาการของโรงเรียนและเพิ่งได้รับแต่งตั้งให้เป็นครูใหญ่มาทำงานเป็นผู้ช่วยของผู้จัดการโดยครูใหญ่สามารถตัดสินใจในเรื่องเล็ก ๆ ได้ สำหรับการตัดสินใจในเรื่องใหญ่ ๆ ผู้จัดการจะต้องเป็นผู้ตัดสินใจเอง นอกจากนี้ผู้จัดการยังมีที่ปรึกษาอาวุโสซึ่งเป็นอดีตครูใหญ่ของโรงเรียนเป็นผู้ช่วยอีกคนหนึ่ง

นอกจากผู้บริหาร 3 ท่านนี้แล้ว การบริหารจัดการภายในโรงเรียนยังมีการแบ่งงานลงไปให้หัวหน้าหมวดวิชา และหัวหน้าฝ่ายทั้ง 7 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายการเรียนการสอน หรือฝ่ายวิชาการ ฝ่ายบุคลากร ฝ่ายธุรการการเงิน ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน ฝ่ายสิทธิประโยชน์ และฝ่ายอาคารสถานที่เป็นผู้ร่วมรับผิดชอบดูแลงานในด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนทางโรงเรียนจะมีการจัดประชุมครูประจำเดือนเดือนละ 1 ครั้งเป็นประจำทุกเดือน และเมื่อมีงานหรือเรื่องเร่งด่วนผู้จัดการของโรงเรียนจะเรียกประชุมเฉพาะครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ ในระหว่างวันอยู่แล้ว ซึ่งในบางครั้งการประชุมจะอยู่ในรูปของการพูดคุยกันอย่างไม่เป็นทางการตามสถานที่ต่าง ๆ แล้วแต่ครูจะสะดวก เช่น ที่สนามบาสเก็ตบอล โรงอาหาร อย่างไรก็ตามการประชุมครูของโรงเรียนผาง 3 ไม่เคยประชุมจนถึงค่า

ความสัมพันธ์กับชุมชน : ทางโรงเรียนมีกิจกรรมสัมพันธ์กับชุมชนใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะความสัมพันธ์แบบที่โรงเรียนให้บริการกับชุมชน ซึ่งอยู่ในรูปของการไปมอบของให้ผู้ป่วยที่โรงพยาบาล นำนักเรียนไปร่วมแสดงและส่งวงดุริยางค์ไปร่วมในงานต่าง ๆ ของอำเภอไปทำความสะอาดอนุสาวรีย์พระนางสามเณร ซึ่งกิจกรรมทำความสะอาดนี้ครูเป็นคนคิดและเลือกสถานที่เอง และลักษณะแบบที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินงานของโรงเรียนได้แก่ การออกเยี่ยมบ้านนักเรียนภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยครูที่สอนในชั้นเดียวกันจะไปด้วยกัน เพื่อให้ครูได้รู้จักบ้านและได้เห็นสภาพบริบทของครอบครัวของนักเรียน อย่างไรก็ตามครูมองว่าความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนยังมีน้อย

“ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนก็น้อยมาก คนที่อยู่หน้าโรงเรียนนี้หากลูกเขาไม่ได้เข้าเรียนที่นี่เราก็กี่ไม่เคยได้คุยกัน.....”
(บันทึกภาคสนาม I : 18 ธันวาคม, 2543)

สภาพทั่วไปของครู

วัฒนธรรมการทำงาน : ในวันจันทร์-ศุกร์ ครูทุกคนต้องมาถึงโรงเรียนอย่างช้า 07:30 น. และอย่างช้า 07:00 น. สำหรับครูที่เป็นเวรประจำวัน แม้ว่าโรงเรียนจะเลิกในเวลา 15:50 น. ครูยังทำงานจนกระทั่งถึงเวลา 16:30 น. และสำหรับครูที่สอนพิเศษในตอนเย็นจะทำงานจนถึง 17:00 น. สำหรับครูเวรประจำวันนั้นจะอยู่รอจนกว่านักเรียนคนสุดท้ายกลับ ครูที่โรงเรียนนี้ไม่มี

การอยู่ทำงานต่อในตอนเย็น ครูจะใช้เวลาในระหว่างวันในคาบที่ตนเองว่าง ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จัดบอร์ด แต่งห้องเรียน ตรวจงาน

ในการทำงานใด ๆ ก็ตามแม้ว่าผู้จัดการของโรงเรียนจะเป็นหัวเรือใหญ่และเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในทุกเรื่อง แต่ครูสามารถพูดคุยและเสนอความคิดเห็นได้ทั้งกับผู้จัดการของโรงเรียนและครูใหญ่ ส่วนมากครูพอใจที่จะพูดคุยปรึกษากับครูใหญ่ ด้วยเหตุที่ครูใหญ่มาคลุกคลีกับครูจึงทำให้เข้าใจครูได้มากกว่า นอกจากนี้ผู้จัดการของโรงเรียนมักมีธุระที่จะต้องออกไปข้างนอกโรงเรียนอยู่เสมอ ครูจึงพบครูใหญ่มากกว่าผู้จัดการของโรงเรียน อย่างไรก็ตามในการทำงานต่าง ๆ ครูพอใจที่จะให้ผู้บริหารเป็นผู้ออกคำสั่งมากกว่าที่จะให้ครูเป็นผู้คิดริเริ่มด้วยตนเอง ครูบอกว่า

“.....ครูที่ทำงานมากได้เงินเดือนเท่ากับครูที่ทำงานน้อย น่าเสียดายจริง ๆ มีครูที่มีไฟหลายคนแต่ก็ต้องหมดไฟเพราะเห็นว่าทำอะไรทำก็ได้เท่ากัน ไม่มีกำลังใจ.....นอกจากนี้หากใครเสนอโครงการอะไรคนนั้นต้องเป็นคนรับผิดชอบและทำเองทั้งหมด ไม่มีใครช่วยทำ มันเหนื่อย เลยคิดว่าให้ผู้บริหารเป็นคนสั่งมาเลยว่าจะให้ครูทำอะไร อย่างไร ดีกว่า ครูทุกคนยินดีทำตามอยู่แล้ว.....”
(บันทึกภาคสนาม I : 18 ธันวาคม, 2543)

ทางด้านการเสนอความคิดเห็นในที่ประชุมนั้น ส่วนมากครูจะเสนอความคิดเห็นกันในการประชุมกลุ่มย่อยของแต่ละฝ่ายมากกว่า แล้วหัวหน้าฝ่ายจึงจะนำเรื่องที่ครูเสนอไปนำเสนออีกครั้งในการประชุมประจำเดือน

โดยเฉลี่ยแล้วครูจะมีคาบสอนคนละ 17-25 คาบ/สัปดาห์ (คาบละ 50 นาที) นอกจากนี้ต้องรับผิดชอบงานสอนและงานประจำชั้นแล้ว ครูทุกคนจะต้องมีหน้าที่อยู่ในฝ่ายต่าง ๆ คือ ฝ่ายกิจการนักเรียน ฝ่ายการเรียนการสอน ฝ่ายบุคลากร ฝ่ายธุรการการเงิน ฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน ฝ่ายสิทธิประโยชน์ และฝ่ายอาคารสถานที่ และแต่ละคนยังจะต้องรับผิดชอบโครงการในฝ่ายของตนเองด้วย

ลักษณะของกิจกรรมการพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วมและการนำความรู้ที่ได้มาใช้ในโรงเรียน : ทางโรงเรียนมีการสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพครู โดยเมื่อทางโรงเรียนได้รับหนังสือเชิญชวนให้ส่งครูเข้ารับการอบรมในหัวข้อต่าง ๆ ผู้จัดการของโรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดว่าการอบรมเรื่องใดที่ควรส่งครูเข้าอบรม และใครเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการได้รับคัดเลือกให้ไปอบรม สำหรับค่าใช้จ่ายในการส่งครูไปอบรมนั้นทางโรงเรียนจะเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด ลักษณะของกิจกรรมที่ครูได้ไปเข้าอบรมอยู่ในรูปของการฟังบรรยายและการฟังบรรยายประกอบกับการฝึกปฏิบัติ หรือที่ทางหน่วยงานที่จัดอบรมเรียกว่า “ การอบรมเชิงปฏิบัติการ ” ซึ่งเป็นการอบรมในระยะเวลายาวสั้น ๆ เพียง 1-3 วัน ผลที่ได้จากการเข้ารับการอบรมในลักษณะนี้ครูบอกว่าไม่สามารถนำมาใช้ได้จริงในโรงเรียน

“.....การส่งครูไปอบรมที่ผ่าน ๆ มาไม่ได้อะไร แรก ๆ ก็คิดว่าจะนำมาใช้นำมาทดลองใช้ได้ 2-3 อาทิตย์ก็กลับเข้าสู่รูปแบบปกติ.....คนที่ไปอบรมกลับมาก็ต้องมาเผยแพร่เล่าให้เพื่อนครูฟังว่าเป็นอย่างไร ซึ่งก็ไม่มี

ใครสนใจจะปฏิบัติมีแต่คนที่ไม่ไปเข้าอบรมนั้นแหละทำก็ทำไม่ได้ไม่นานก็จอด เพราะทำอยู่คนเดียว ไม่ไหว บัจจยต่าง ๆ ไม่เอื้อ.....” (บันทึกภาคสนาม I : 18 ธันวาคม, 2543)

“.....เคยไปอบรมเรื่อง child center มา เป็นแบบกึ่ง lecture กึ่งปฏิบัติ ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมได้นำกลับมาทำที่โรงเรียน แต่ก็ติดขัดหลายอย่าง ไม่สามารถทำได้ตามอย่างที่อบรมมา เพราะการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนก็เป็นไปอีกแบบ.....” (บันทึกภาคสนาม I : 19 ธันวาคม, 2543)

นอกจากการส่งครูไปเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกโรงเรียนแล้ว ทางโรงเรียนยังได้จัดให้มีการอบรมครูภายในโรงเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่ทางโรงเรียนต้องการให้ครูมีความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ด้วย โดยที่ผ่านมามีการจัดอบรมคอมพิวเตอร์ให้ครูทุกคนเป็นเวลา 2 วัน มีครูคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนและจากสถาบันสอนคอมพิวเตอร์มาร่วมเป็นวิทยากร รวมทั้งการจัดอบรมเรื่องการวิเคราะห์หลักสูตรโดยมีการเชิญศึกษานิเทศก์มาเป็นผู้ให้ความรู้แก่ครู ซึ่งผลที่ได้จากการจัดอบรมภายในโรงเรียนนั้น ครูเห็นว่ายังไม่เข้าใจลึกซึ้ง ครูรู้เพียงขั้นต้นว่าต้องทำอะไร แต่หากให้ลงมือปฏิบัติจริงครูคิดว่าตนเองคงทำไม่ได้

ปฏิกริยาของครูที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่นและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ : ผู้จัดการของโรงเรียนให้การตอบรับเป็นอย่างดีเมื่อได้ยินผู้วิจัยเสนอแนวคิดเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากในภาคเรียนนี้ทางโรงเรียนกำลังดำเนินการโครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝางอยู่ และทางโรงเรียนได้สนับสนุนแนวคิดที่จะให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นของตนเอง แต่ในการดำเนินการตามโครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝางของครูเป็นการทำแบบลองผิดลองถูกโดยที่ครูยังไม่รู้ว่าแนวทางที่ชัดเจนเป็นอย่างไร สำหรับครูคนอื่น ๆ ที่ร่วมทำงานอยู่ในโครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝางกับผู้จัดการของโรงเรียนอยู่ก็เห็นด้วยกับการสอนหลักสูตรท้องถิ่น ครูมองว่าการสอนเรื่องในท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ตัวของนักเรียนจะให้ประโยชน์กับนักเรียนมากกว่า นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนก็ต้องดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตามครูเห็นว่าทางโรงเรียนอาจจะมีปัญหาในเรื่องของการพานักเรียนออกไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เนื่องจากทางโรงเรียนไม่มีรถโรงเรียน ครูคิดว่าการทำหลักสูตรท้องถิ่นไม่ได้เป็นเรื่องง่ายที่ครูจะสามารถพัฒนาได้เพียงคนเดียว

“.....หลักสูตรท้องถิ่นทำคนเดียวคงไม่ได้ และคงไม่ถนัดนัก อยากจะให้ มีทีมงาน.....” (บันทึกภาคสนาม I : 18 ธันวาคม, 2543)

สำหรับครูคนอื่น ๆ เคยได้ยินเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นมาแล้วบ้างจากทางโทรทัศน์ แต่ครูไม่สามารถบอกได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นคืออะไร และเป็นอย่างไร แต่ด้วยเหตุที่ครูพอใจที่จะฟังคำสั่งจากผู้บริหารในการปฏิบัติงานใด ๆ มากกว่าการคิดตัดสินใจด้วยตนเอง ครูจึงไม่ได้ตั้งข้อสงสัยอื่นใดเพิ่มเติมนอกจากจะสอบถามเรื่องงบประมาณในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและระยะเวลาในการดำเนินการ หลังจากที่มีการประชุม ชี้แจง และตอบคำถามของครูเกี่ยวกับเรื่องงบประมาณและระยะเวลาในการดำเนินการแล้ว มีครู 9 คนสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ

ส่วนหนึ่งเป็นครูที่กำลังทำโครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝางอยู่แล้ว และมีครูอีกส่วนหนึ่งที่สนใจและต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ทางด้านการวิจัยเชิงปฏิบัติการนั้น ครูไม่เคยได้ยินและไม่ทราบรายละเอียดใด ๆ เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และเห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกันกับการวิจัยทางวิชาการ (academic research)

ความสัมพันธ์และความร่วมมือเชิงวิชาการ : ครูมีการประชุมเพื่อปรึกษาและชี้แจงการทำงานในแต่ละหมวดวิชาในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งการประชุมเช่นนี้หัวหน้าหมวดจะเรียกประชุมสมาชิกในหมวดวิชาของตนเองในกรณีที่มีเรื่องที่เกี่ยวข้องในหมวดวิชานั้น ๆ เท่านั้น

“.....ครูที่นี้ในเรื่องของการสอนจะต่างคนต่างทำไม่ได้ร่วมมือกันเท่าใด แต่ถ้ามีกิจกรรมของโรงเรียนก็ต้องร่วมมือกันทำตามหน้าที่.....”
(บันทึกภาคสนาม I : 18 ธันวาคม, 2543)

ครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ครูจำนวน 8 คนในโรงเรียนฝาง 3 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นครูผู้ชาย 2 คน ครูผู้หญิง 6 คน เป็นครูที่ทำงานในตำแหน่งบริหารและไม่มีประสบการณ์ในการสอน 1 คน เป็นครูใหม่ที่มีประสบการณ์ในการสอน 2 ปี 1 คน และเป็นครูเก่าซึ่งมีประสบการณ์ในการสอนตั้งแต่ 7-12 ปี 6 คน โดยมีครู 3 คนที่ทำหน้าที่ในฝ่ายบริหารด้วย

หน้าที่และภาระงานของครู

คณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนฝาง 3 ทั้ง 8 คนนี้ ประกอบไปด้วยครูที่สอนในทุกระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ครูแต่ละคนมีหน้าที่และภาระงาน ดังนี้

ครูคนที่ 1 : เป็นครูประจำวิชาภาษาอังกฤษ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 21 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดภาษาอังกฤษและเป็นครูใหญ่

ครูคนที่ 2 : เป็นครูประจำกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชางานบ้าน วิชางานประดิษฐ์ และสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิชาลูกเสือ สอนวิชาเกษตร วิชางานบ้าน วิชางานประดิษฐ์ และวิชาลูกเสือ รวมมีงานสอนทั้งหมด 21 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าฝ่ายสัมพันธ์ชุมชน หัวหน้าหมวดการงานและพื้นฐานอาชีพ และเป็นพี่ปรึกษาอาวุโสของโรงเรียน

ครูคนที่ 3 : เป็นครูประจำวิชาจริยศึกษา สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และสอนวิชาลูกเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 21 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าฝ่ายกิจการนักเรียน และหัวหน้าหมวดสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ครูคนที่ 4 : เป็นครูประจำวิชาพลศึกษา สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และสอนกิจกรรมพัฒนาสมรรถนะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 รวมมีงานสอนทั้งหมด 17 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายอาคารสถานที่

ครูคนที่ 5 : เป็นครูประจำวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และวิชาลูกเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 25 คาบ/สัปดาห์ เป็นหัวหน้าฝ่ายอาคารสถานที่ และเป็นหัวหน้าหมวดสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

ครูคนที่ 6 : เป็นครูประจำวิชาคณิตศาสตร์ และสอนวิชาลูกเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 25 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายวิชาการ และเป็นหัวหน้าหมวดคณิตศาสตร์

ครูคนที่ 7 : เป็นครูประจำวิชาภาษาไทย และสอนวิชาลูกเสือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 รวมมีงานสอนทั้งหมด 21 คาบ/สัปดาห์ รับผิดชอบงานในฝ่ายวิชาการ และเป็นหัวหน้าหมวดภาษาไทย

ครูคนที่ 8 : เป็นผู้จัดการของโรงเรียน

ปัจจัยพื้นฐานในการสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การที่เข้าสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูทั้ง 8 คนในครั้งนี้มีปัจจัยด้าน “ ความสงสัยอยากรู้ในตัวตนนวัตกรรม ” เป็นปัจจัยพื้นฐานหลักเพียง 1 ปัจจัยที่มีส่วนผลักดันให้ครูเข้าร่วมโครงการนี้ โดยหลังจากที่ครูได้ฟังการอธิบายชี้แจงเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้วิจัยแล้ว ครูเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นเรื่องใหม่และเกิดความสนใจอยากรู้ในวิชาที่ตนเองสอนอยู่นั้นจะสามารถนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรได้อย่างไร และเมื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาได้แล้วครูเกิดความสงสัยต่อไปว่าหลักสูตรท้องถิ่นจะนำมาใช้สอนนักเรียนได้อย่างไร และนำมาใช้สอนในโรงเรียนได้มากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ครูยังเห็นว่าถ้านักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้วจะทำให้นักเรียนมีความสุขกับการเรียนมากขึ้น สำหรับครูที่มีหน้าที่ในฝ่ายบริหารก็ต้องการที่จะรู้รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อจะได้สามารถอธิบายและถ่ายทอดให้กับครูคนอื่น ๆ ได้ เพื่อตอบสนองพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับพ.ศ. 2542

นอกจากปัจจัยทางด้านความสงสัยอยากรู้ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานหลักแล้ว ยังมีปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ ที่กระตุ้นให้ครูตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้เร็วขึ้น ได้แก่ การออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับพ.ศ. 2542 ซึ่งในมาตราที่ 27 ได้กำหนดไว้ว่าให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การพูดชี้เหตุผลเพื่อแสดงให้ครูเห็นถึงความสำคัญจำเป็นการยกตัวอย่างข้อดีของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของผู้วิจัยในการอธิบายชี้แจงเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การนำตัวอย่างในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมาให้ครูดู รวมทั้งการเสนอเงื่อนไขที่ว่าถ้าสมัครแล้วไม่ถูกใจ หรือไม่สามารถทำต่อไปได้ครูสามารถลาออกจากการเข้าร่วมโครงการได้ สามารถโน้มน้าวจิตใจและทำให้ครูเกิดความต้องการที่จะพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่น การที่ผู้จัดการของโรงเรียนได้แจ้งให้ครูทราบในที่ประชุมว่า ทางโรงเรียนยินดีสนับสนุนโครงการนี้ และจะรับผิดชอบเกี่ยวกับงบประมาณในโครงการนี้ทั้งหมด ทำให้ครูเกิดความมั่นใจที่จะสมัครเข้าร่วมโครงการ และการที่มีเพื่อนครูที่ทำงานด้วยกันได้เป็นอย่างดีสมัครเข้าร่วมโครงการ เป็นเหตุให้ครูตัดสินใจสมัครเข้าร่วมโครงการด้วย

“.....ฟัง ๆ ดูแล้วน่าสนใจ ยังไม่เคยได้ทำเรื่องนี้เลย และก็น้อง(ผู้วิจัย) มาพูดแล้วพูดได้ใจ.....ผู้จัดการก็บอกว่าสมัครเถอะ ถ้าไม่ถูกใจค่อย ถอนตัว.....มันสำคัญในอนาคตข้างหน้าเพราะว่าพระราชบัญญัติการศึกษา ก็ได้ระบุไว้ว่าให้ชุมชนมีส่วนร่วม และอยากรู้กระบวนการในการทำหลักสูตรท้องถิ่นด้วยว่ามันจะสามารถนำมาใช้กับนักเรียนได้มากน้อยเพียงใด..... อยากรู้ว่าในท้องถิ่นเราจะไปหาวิชาอะไรมาสอนเด็กได้.....ตัวเองก็อยู่ ฝ่ายวิชาการด้วย ถ้าได้เข้าร่วมจะได้เรียนรู้และสามารถถ่ายทอดให้ครูท่านอื่นได้.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนผาง 3 : 30 พฤศจิกายน, 2544)

“.....ผมชอบทำงานกับครู.....เพราะทำงานรู้จักกัน.....ครู...เขาก็สมัคร.....ผมสนิทกับครู.....เรามักจะทำงานด้วยกัน.....” (บันทึกภาคสนาม I : 19 ธันวาคม, 2543)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ “ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น “ ก่อนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทวิวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ครูทั้ง 8 คนไม่เคยมีประสบการณ์ หรือมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มาก่อนครูบางส่วนเคยได้ยินคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นมาบ้างแต่ไม่รู้ว่ามีกระบวนการทำอย่างไร ต้องเริ่มจากจุดใด ในขณะที่มีครูบางส่วนเคยเห็นเรื่องของการนำเรื่องของท้องถิ่นมาสอนในโรงเรียนจากในโทรทัศน์ และด้วยความที่ครูเห็นเพียงแค่วิธีการใช้หลักสูตรท้องถิ่นโดยการนำนักเรียนออกไปเรียนจากคนในท้องถิ่น จึงทำให้ครูคิดว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องที่คนในท้องถิ่นเป็นผู้สอน โดยมีครูเป็นผู้กำหนดเรื่องในท้องถิ่นที่ต้องการจะให้นักเรียนได้เรียนรู้ และมีหน้าที่พานักเรียนออกไปเรียนในชุมชน ซึ่งจากความรู้ความเข้าใจดังกล่าวจึงทำให้ครูส่วนใหญ่เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่อง “ง่าย ๆ” ไม่ซับซ้อน เป็นเรื่องของการจัดการเรียนการสอน

“.....ตอนแรกไม่รู้เรื่องเลย รู้แต่ว่ามันเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแต่ไม่รู้จะใช้วิธีการอย่างไร.....ตอนแรกคิดว่าใช้เวลานิดเดียว ไม่ยุ่งยาก ง่าย ๆ แต่พอทำไปจริง ๆ อุปสรรคปัญหาตามมา.....นึกว่าแค่ไปเชิญวิทยากรมา (ครู)ไม่ต้องทำอะไรมาก สอนเราก็กำหนดไปเป็นอาทิตย์ ๆ เท่านั้น แต่พอจริง ๆ แล้วไม่ใช่ ต้องมาทำเป็นเอกสาร ไหนจะต้องเข้ามาในโรงเรียนอีก ไหนจะผู้ปกครองอีก.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนผาง 3 : 30 พฤศจิกายน, 2544)

“.....ตอนแรกคิดว่าง่าย ๆ มีอยู่ในชุมชน ที่ไหนได้เมื่อได้หัวข้อแล้ว มีการกระจายงาน คิดว่าจะไปหาที่ไหน ต้องแยกย้ายกันออกไปหา

ข้อมูล.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 10 มกราคม, 2545)

อย่างไรก็ตามมีครู 1 คนที่เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ยุ่งยาก เนื่องจากครูได้ยินมาว่าหลักสูตรที่ทางโรงเรียนพัฒนาขึ้นนั้นจะต้องมีการนำไปขออนุญาตใช้หลักสูตรจากทางอำเภอ และทางจังหวัด ซึ่งเป็นเรื่องที่ครูไม่คุ้นเคยและมองว่าเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน นอกจากนี้ครูคนดังกล่าวยังเข้าใจว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ การสอนเรื่องงานเกษตร

การปรับพื้นความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการสำหรับครู

การพบกันครั้งแรกของครูทั้ง 3 โรงเรียน : ในการพบกันครั้งแรกของครูในกลุ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูทั้ง 3 โรงเรียนที่โรงเรียนรัตนนา โรงเรียนฝาง 3 ส่งเพียงครูผู้ชาย 2 คนในกลุ่มไปเป็นตัวแทนเพื่อเข้าร่วมประชุมเท่านั้นโดยครูบอกว่า ครูคนอื่น ๆ ต้องทำคะแนนอยู่ที่โรงเรียนจึงส่งตัวแทนมาฟัง ดังนั้นเมื่อแต่ละโรงเรียนต้องประชุมเพื่อวางแผนกำหนดตารางการทำงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของทีมนตนเอง ครูทั้ง 2 คนจึงปรึกษากันอย่างเงียบ ๆ ไม่ได้พูดคุยกับครูจากโรงเรียนอื่น ๆ และไม่ได้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นใด ๆ ในการประชุมมากนัก ครูทั้ง 2 คนได้กำหนดเวลาสำหรับการประชุมย่อยในช่วงดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกลุ่มไว้ในเวลา 14:30 น.ของทุกวันทำการซึ่งครูจะต้องตกลงกันในภายหลังว่าจะนัดประชุมกันในวันใด ครูบอกว่าเวลาดังกล่าวเป็นเวลาทีครูทุกคนว่าง

เมื่อมีการอภิปรายเกี่ยวกับสถานที่สำหรับการพบกันครั้งต่อไปและทางครูโรงเรียนฝาง 2 ได้เสนอให้จัดการประชุมที่โรงเรียนฝาง 3 ครูโรงเรียนฝาง 3 ได้ปฏิเสธว่าตลอดทั้งเดือนเมษายนนี้ทางโรงเรียนฝาง 3 ยังไม่พร้อมที่จะเป็นเจ้าภาพในการจัดสถานที่ประชุม เนื่องจากจะมีครูที่โรงเรียนแต่งงานภายในเดือนนี้และคิดว่าครูคนอื่น ๆ จะต้องช่วยกันเตรียมงาน

การพบกันครั้งที่ 2 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : การพบกันครั้งที่ 2 ที่โรงเรียนฝาง 2 ครูโรงเรียนฝาง 3 ได้มาประชุมกัน 8 คน ขาดเพียงสมาชิกคนหนึ่งซึ่งผู้จัดการของโรงเรียนได้แจ้งให้ผู้วิจัยทราบภายหลังว่าครูคนนั้นขอลาออกจากการเข้าร่วมโครงการเนื่องจากมีปัญหา ทางบ้านและกลัวว่าจะไม่สามารถทำงานนี้ได้เต็มที่ ขณะที่ครูมาอยู่ที่โรงเรียนฝาง 2 แล้ว ครูยังไม่เข้าห้องประชุมจนกระทั่งผู้จัดการของโรงเรียนมาถึงจึงเข้าห้องประชุมพร้อมกัน

ในขณะที่ครูต้นแบบเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากโรงเรียนบ้านตันแก้วได้เล่าประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเองให้ครูทั้ง 3 โรงเรียนฟัง ผู้จัดการของโรงเรียนและสมาชิกอีกคนหนึ่งของโรงเรียนฝาง 3 ได้ร่วมอภิปรายซักถามครูต้นแบบเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติม โดยผู้จัดการของโรงเรียนมองไปที่ความเป็นไปได้ของการยอมรับของผู้ปกครองโรงเรียนเอกชนเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งผู้จัดการของโรงเรียนมองว่าเป็นเรื่องของงานเกษตร ผู้จัดการกล่าวว่า “มันจะเป็นไปได้แค่ไหนเพราะผู้ปกครองเอกชนคงไม่ยอมให้ลูกมาทำงานเกษตรหรอก” (บันทึกภาคสนาม II : 21

เมษายน, 2544) นอกจากนี้ผู้จัดการของโรงเรียนยังได้บอกกับผู้วิจัยต่อไปอีกว่า โรงเรียน ผาง 3 จะให้เฉพาะครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 เท่านั้นได้ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนครู ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 ยังไม่ต้องทำ แม้ว่าผู้วิจัยได้เสนอให้มีการแบ่งกลุ่มทำเป็นหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่องเล็ก ๆ 2 เรื่องก็ได้เนื่องจากเห็นว่ามีความที่สอนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 สมควร เข้าร่วมโครงการด้วย แต่ผู้จัดการของโรงเรียนแสดงความกังวลต่อไปว่ากลัวครูจะเหนื่อยเพราะ จะต้องทำสื่อการสอน ทำเอกสารประกอบหลักสูตรอีกและขณะนี้สมาชิกในกลุ่มก็เหลือเพียง 8 คนเท่านั้น ผู้จัดการของโรงเรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นเพิ่มเติมด้วยว่า “หลักสูตรท้องถิ่นแบบที่อิงปัญหาของชุมชนคงทำได้ยาก เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมันใหญ่มาก เราคงจะไปแก้ไขไม่ได้” (บันทึกภาคสนาม II : 21 เมษายน, 2544)

สำหรับในช่วงว่างหลังจากการแบ่งกลุ่มทำงานเพื่อระดมสมองเกี่ยวกับความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่น ครู 2-3 คนของโรงเรียนผาง 3 ได้แยกไปนั่งคุยกับครูจากโรงเรียนผาง 1 ซึ่ง รู้จักกันเป็นการส่วนตัว และเคยพบกันในการอบรมสัมมนาต่าง ๆ เสมอเพื่อสอบถามแลกเปลี่ยน ข้อมูลเกี่ยวกับการทำงานในแต่ละโรงเรียน ขณะที่ครูอื่น ๆ นั่งคุยกันเฉพาะกลุ่มโรงเรียนของ ตนเอง

การพบกันครั้งที่ 3 ของครูทั้ง 3 โรงเรียน : การพบกันครั้งที่ 3 ที่โรงเรียนผาง 1 เพื่อ เรียนรู้เกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลนั้น กลุ่มครูโรงเรียนผาง 3 ขาดสมาชิกผู้ชายทั้ง 2 คน ครูทั้ง 6 คนซึ่งมาถึงห้องประชุมแล้วก็นั่งอยู่ด้วยกันและคุยกัน ง่ายๆ เมื่อถึงการอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการทำให้ครูทั้ง 3 โรงเรียนได้รับรู้ข้อมูลความก้าวหน้า ในการทำงานของตนและกัน ครูทีมโรงเรียนผาง 3 ได้เสนอให้ผู้วิจัยทำแผนพิพเกี่ยวกับ ความเคลื่อนไหวในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของแต่ละโรงเรียนแจก แต่เมื่อผู้วิจัยต่อรองให้ แต่ละโรงเรียนทำเองและผู้วิจัยจะเป็นคนประสานงานให้ครูก็ตกลง

ในช่วงของการนำเสนอเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูได้ลองคิดดูกันเองภายในกลุ่มว่า โรงเรียนของตนเองต้องการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอะไรและด้วยเหตุผลประการใด กลุ่มครู โรงเรียนผาง 3 ซึ่งมีผู้จัดการของโรงเรียนเป็นตัวแทนในการนำเสนอ ได้เสนอเรื่อง “ การทำ เกษตรชีวภาพ ” ด้วยหลักการและเหตุผลเช่นเดียวกับของกลุ่มครูโรงเรียนผาง 1 ที่ว่า ครูเห็นว่า ชาวสวนในอำเภอผางใช้ยาฆ่าแมลงและสารเคมีในการทำเกษตรกรรมมาก จนคนเมืองผางเอง ยังแทบจะไม่อยากรับประทานผักที่ปลูกในอำเภอผาง ครูโรงเรียนผาง 3 เห็นว่าควรจะมีการทำ เกษตรชีวภาพขึ้นแทน โดยเป็นการใช้สารเคมีชนิดหนึ่งมาใช้แทนยาฆ่าแมลง ครูอยากจะสอน เด็กให้สามารถผลิตสารเคมีดังกล่าวเนื่องจากวัตถุดิบในการผลิตสารเคมีชนิดนี้สามารถหาได้ใน ท้องถิ่น และครูยังมองไปที่ตัวผู้สอนด้วยว่าสามารถติดต่อเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมาสอนใน โรงเรียนได้ เมื่อสิ้นสุดการนำเสนอมีครูจากโรงเรียนผาง 1 ได้ถามผู้จัดการของโรงเรียนถึงเรื่อง การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นว่า “ แนวคิดของครูโรงเรียนผาง 3 ที่ได้นำเสนอไปนั้นจะมีการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือชาวบ้านในท้องถิ่นมาร่วมในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างไร ” ซึ่งจาก คำถามนี้ทำให้ทั้งผู้จัดการของโรงเรียนและครูในกลุ่มคนอื่นๆ นั่งเงียบไป นอกจากนี้ยังมีครู

จากโรงเรียนฝาง 1 อีกคนหนึ่งได้พูดเสริมขึ้นว่า การที่จะผลิตสารเคมีนี้ได้เราต้องสังตั้งตัวหัวเชื้อมาจากประเทศญี่ปุ่นด้วย ซึ่งผู้จัดการของโรงเรียนฝาง 3 ได้ยอมรับว่าทราบในเรื่องนี้และคิดว่าไม่เป็นปัญหาเพราะในการทำสารเคมีแต่ละครั้งจะใช้ตัวหัวเชื้อในปริมาณที่น้อยมาก อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้เสนอให้กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 นำคำถามและข้อคิดเห็นที่ได้รับจากเพื่อนครูไปพิจารณาต่อไป

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครู

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนดเรื่องของหลักสูตร

ครุณัดประชุมย่อยภายในโรงเรียนร่วมกันเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเป็นครั้งแรกในวันที่ 17 พฤษภาคม 2543 โดยใช้ห้องสมุดของโรงเรียนเป็นที่จัดประชุม สำหรับเวลาในการประชุมนั้นครูได้เลื่อนจากที่ครูผู้ชาย 2 คนได้กำหนดไว้ในแผนการทำงานในครั้งแรกว่าเป็นเวลา 14:30 น. เป็นเวลา 16:00 น. หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว การประชุมในครั้งนี้ครูมาประชุมครบทุกคนรวมทั้งครูที่แจ้งไว้ว่าขอลาออกก็ได้มาร่วมประชุมด้วยซึ่งก็เป็นการเข้าร่วมประชุมครั้งสุดท้ายของครุณัดนี้ ครูให้เหตุผลของการถอนตัวออกจากคณะทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า นอกจากบ้านจะอยู่ไกลแล้วตนเองยังเป็นครูประจำระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 เพียงคนเดียวในขณะที่ครุณัดอื่น ๆ ในกลุ่มเป็นครูที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

ครูได้อภิปรายประเด็นใหม่โดยนำเรื่อง “ส้ม” มาเป็นประเด็นหลัก การนำเสนอเรื่องส้มในวันนี้ผู้จัดการของโรงเรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพูด การเสนอความคิดเห็น รวมทั้งการชี้แจงเหตุผลของการเลือกเรื่องส้มว่า ส้มเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอฝางและมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นสวนส้มมากมายครูจึงต้องการจะสอนให้นักเรียนได้รู้กระบวนการปลูกส้ม แต่เมื่อผู้จัดการของโรงเรียนไม่สามารถตอบคำถามของผู้วิจัยที่ว่า ทำไมครูจึงเห็นว่านักเรียนควรจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการปลูกส้มได้ รวมทั้งมีครุณัดหนึ่งพูดเสริมขึ้นว่า กระบวนการปลูกส้มให้เห็นผลเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลานานมาก การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรทำในเรื่องที่จะเห็นผลได้ในระยะเวลาสั้น ๆ ดังนั้นจึงมีครุณัดอีกคนหนึ่งเสนอเรื่อง การทำอิฐมอญ (ดินกี้) เนื่องจากครูเคยไปดูกระบวนการทำมาแล้วและสามารถหาแหล่งเรียนรู้ได้ ซึ่งการเสนอของครูเรื่องอิฐมอญนี้ได้รับการเห็นชอบจากที่ปรึกษาอาวุโส และครูที่ได้เสนอความคิดเห็นก่อนหน้านี้โดยทั้ง 2 คนได้พัยกหน้าตามไปด้วย สำหรับครุณัดอื่น ๆ นั้นนั่งนิ่งเงียบและไม่ได้เสนอความคิดเห็นหรือแสดงท่าทางใด ๆ และในที่สุดครุณัดก็ไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็น หลักสูตรท้องถิ่นได้ ผู้วิจัยจึงได้ถามครุณัดว่านอกจากครุณัดแล้วควรจะมีคนกลุ่มใดที่ควรจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู ผู้จัดการของโรงเรียนจึงเสนอขึ้นมาว่าจะสอบถามผู้ปกครอง โดยการใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นที่ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งเป็นชั้นที่ครุณัดต้องการจะใช้หลักสูตรท้องถิ่นเห็นว่าควรจะให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้

พร้อมกันนั้น ผู้จัดการของโรงเรียนจะแจ้งในที่ประชุมผู้ปกครองทุกระดับชั้นก่อนการแจกแบบสอบถามให้ผู้ปกครองได้ทราบด้วยว่าทางโรงเรียนมีโครงการจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในภาคเรียนนี้

ในการประชุมผู้ปกครองทุกระดับชั้นในช่วงเปิดภาคเรียนที่ 1 ตามธรรมเนียมปฏิบัติของโรงเรียนนั้น มีผู้ปกครองมาประชุมทั้งหมดประมาณ 100 คน และครูทุกคนทุกระดับในโรงเรียนได้มาร่วมประชุมด้วยโดยการประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมแบบการสื่อสารทางเดียว (one-way communication) ที่ผู้ปกครองนั่งเป็นแถวเรียงลงไปจนเต็มพื้นที่เหมือนกับที่นั่งฟังบรรยายต่าง ๆ ส่วนครูนั่งเป็นแถวหน้ากระดานหันหน้าเข้าหาผู้ปกครองอยู่ด้านหน้าห้องประชุม ผู้จัดการของโรงเรียนได้แนะนำผู้วิจัยให้ผู้ปกครองได้รู้จักว่าเป็นนิสิตปริญญาเอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยจะมาช่วยครูทำหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมกับแจ้งให้ผู้ปกครองทราบว่าทางโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในภาคเรียนที่ 2 และได้ชี้แจงเรื่องอื่นๆ ของทางโรงเรียนต่อไป ขณะที่การประชุมยังดำเนินไปอยู่นั้นได้มีผู้ปกครองคนหนึ่งซึ่งทำงานเป็นนักข่าวจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยประจำอำเภอฝางได้แสดงความสนใจและมาขอสัมภาษณ์ผู้วิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความหมายและความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อจะนำไปออกอากาศให้ประชาชนในอำเภอฝางได้รับฟังในช่วงข่าวการศึกษาด้วย

ครูได้เรียกประชุมนอกรอบกันในช่วงพักกลางวันเพื่ออภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นทันทีหลังจากที่ได้ไปพบกับครูจากอีก 2 โรงเรียนในการสัมมนาในวันเสาร์ 1 สัปดาห์หลังจากที่มีการประชุมผู้ปกครอง โดยในการพบกันครั้งนั้นครูแต่ละโรงเรียนได้สอบถามกันถึงความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเมื่อกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 ทราบว่าเพื่อนครูอีก 2 โรงเรียนพอจะได้แนวของเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแล้วครูจึงต้องเรียกสมาชิกมาประชุมกันอีกเพื่อไต่ถามเดินไปให้ทันครูอีก 2 โรงเรียน แต่ในที่สุดครูก็ยังไม่สามารถหาข้อสรุปเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูจะพัฒนาขึ้นได้ ครูได้ขอให้ผู้วิจัยไปประชุมร่วมกับครูเร็วขึ้นกว่ากำหนดการที่ครูได้กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงนำจดหมายข่าวของครูอีก 2 โรงเรียนที่เขียนเล่าความก้าวหน้าในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูอ่านพร้อมทั้งเล่ารายละเอียดของการดำเนินงานของครูทั้ง 2 โรงเรียนให้ครูฟังด้วย

ครูเริ่มอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องของหลักสูตรท้องถิ่นอีกครั้งด้วยใจหายใหม่ที่สมาชิกในกลุ่มได้นำมาเสนอได้แก่ การสอนเรื่องเกษตรหมุนเวียน และเรื่องประเพณีต่างๆ ในท้องถิ่นโดยเฉพาะประเพณีตานก๋วยสลาก แต่ด้วยเหตุที่ผู้ที่นำเสนอยังไม่สามารถหาเหตุผลที่สามารถทำให้เพื่อนครูเห็นความสำคัญของเรื่องดังกล่าวได้ ท้ายที่สุดผู้จัดการของโรงเรียนจึงเสนอแนวการดำเนินงานต่อไปว่าจะออกแบบสอบถามผู้ปกครองและนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องในท้องถิ่นที่ต้องการให้โรงเรียนนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น และนำข้อเสนอแนะซึ่งเป็นการต้องการของผู้ปกครองและนักเรียนไปปรึกษาถึงความเป็นไปได้ของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนกับผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ รวมทั้งสอบถามวิธีการและเนื้อหาที่ควรบรรจุไว้ในหลักสูตร นอกจากนี้ครูในกลุ่มยังได้เสนอให้มีการประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6

หลังจากที่ครูได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามแล้วเพื่อต้องการชี้แจงให้ผู้ปกครองได้รับทราบเกี่ยวกับการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูและทราบความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับเรื่องที่จะนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามข้อเสนอแนะที่ได้จากเสียงข้างมากของผู้ปกครองและนักเรียนด้วย

จากการดำเนินการสอบถามความคิดเห็นและความต้องการของนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ครูพบว่าคนที่ได้ให้คนทั้ง 2 กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นนั้นทำให้ครูได้แนวคิดที่หลากหลายซึ่งส่งผลให้งานมีความก้าวหน้าไปได้และทำให้ครูมีกำลังใจในการทำงานต่อไป

“.....จริง ๆ ตอนนี้เราเดินมาถูกทางแล้วนะ เดิมเราประชุมกันที่ไรท์ด้วยกัน อยู่ไม่กี่คนในกลุ่มของเรา ความคิดมันก็ได้เท่า นั้น เหมือนเดิม ตอนนี่เราเริ่ม ฟังเด็กอย่างเมือวานได้ idea มาเยอะ วันนี่ก็มาดูแบบสอบถามของผู้ปกครอง อีก เราคงสรุปได้แล้วละ.....” (บันทึกภาคสนาม II : 31 พฤษภาคม, 2544)

ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถามทั้งหมดปรากฏว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้ครูสอนเกี่ยวกับเรื่องคำพื้นเมือง หรือภาษาท้องถิ่น ในขณะที่นักเรียนต้องการจะเรียนเรื่องเกี่ยวกับประเพณีในท้องถิ่น ครูได้นำความต้องการของคนทั้ง 2 กลุ่มมารวมเข้าด้วยกันโดยครูตกลงกันว่าจะนำเรื่องประเพณีท้องถิ่นเป็นแกนสำคัญและจะสอดแทรกภาษาถิ่นเข้าไปในการเรียน เรื่องของประเพณี ส่วนประเพณีที่จะนำมาพัฒนาหลักสูตรควรจะเป็นประเพณีใดนั้น ครูได้อภิปรายกันเกี่ยวกับประเพณีที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญและมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการจัดประเพณีที่แตกต่างไปจากในอดีต โดยการร่วมประเพณีตานก๋วยสลากของคน 2 รุ่นในท้องถิ่นคือ คนหนุ่มสาวและคนเฒ่าคนแก่มีความแตกต่างกัน และให้ความสำคัญของการประกอบพิธีที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ครูบอกว่าในขณะที่มีการเตรียมงานก่อนไปวัดคนเฒ่าคนแก่จะให้ความสำคัญกับการทำขนม อาหาร ดอกไม้ การทำก๋วย ในขณะที่คนหนุ่มสาวให้ความสำคัญกับการรื่นเริงและการเตรียมสุราเพื่อรับรองเพื่อนหรือญาติรุ่นเดียวกันที่จะมาร่วมทำบุญด้วย และสำหรับในวันที่ชาวบ้านจะต้องนำก๋วยสลากไปที่วัดคนเฒ่าคนแก่จะให้ความสำคัญกับพิธีกรรมทางศาสนา การฟังพระธรรมเทศนา ในขณะที่คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่จะร่วมเฉพาะการดื่มเหล้าเมาสุราฟ้อนรำเพื่อแห่ก๋วยสลากเข้าวัด นอกจากครูจะมองไปที่ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นกับประเพณีตานก๋วยสลากแล้ว ครูยังมองต่อไปถึงเรื่องของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูทุกคนเห็นสมควรกับการพัฒนาหลักสูตรเรื่องประเพณีตานก๋วยสลาก อย่างเป็นเอกฉันท์

“.....เอาเรื่องตานก๋วยสลากนี้แหละ รู้สึกว่ามันจะบูรณาการได้หลายอย่าง อย่างการจักสานก๋วย (เข่ง) ที่เราทำเป็นก๋วยสลาก การทำขนม ห่อขนม เราก็ยังทำได้.....สภ.ก็ได้ สลน.ก็ได้ คณิตศาสตร์ก็ได้ ภาษาอังกฤษก็ได้..... คำเมืองเราก็ให้อยู่ในวิชาภาษาไทย.....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียน ผาง 3 : 31 พฤษภาคม, 2544)

ครูได้ดำเนินการต่อไปโดยการเชิญชาวบ้านที่เป็นผู้ที่เชี่ยวชาญและมีความรู้ในเรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก ได้แก่ ปู่จ่านของวัดที่อยู่บริเวณใกล้ ๆ กับโรงเรียน (คนแก่ที่เป็นผู้นำ พิธีกรรมและนำสวดในวัด) ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอฝาง ประธานชมรมผู้สูงอายุ พ่อหนาน (คนแก่ผู้ซึ่งเคยบวชมาเป็นเวลานาน) มาประชุมและในกรณีชาวบ้านที่ไม่สะดวกจะมาที่โรงเรียน ครูก็แบ่งงานกันออกไปพบกับชาวบ้านที่บ้าน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายของครูนอกจากจะเป็นชาวบ้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ครูยังมุ่งที่จะใช้วิธีการถามถึงผู้รู้ในเรื่องประเพณีตานก๋วยสลากเพิ่มเติมจาก ชาวบ้านกลุ่มแรกด้วยซึ่งด้วยวิธีการนี้ทำให้ครูได้พบกับบุคคลสำคัญ 2 คนที่พ่อหนานแนะนำว่า เป็นผู้ที่มีความรู้และเป็นกำลังสำคัญของท้องถิ่นในการพยายามเปลี่ยนแปลงประเพณีวัฒนธรรม ที่ได้ถูกทำให้เพี้ยนไปให้กลับมาสู่ประเพณีดั้งเดิม โดยวัตถุประสงค์ของการที่ครูจัดประชุมและ พบกับชาวบ้านกลุ่มนี้ไม่เพียงแต่เพื่อต้องการจะปรึกษากับชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องการสอนเรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก และขอความร่วมมือในการเชิญมาร่วมสอนในโรงเรียนเท่านั้น ครูยัง ต้องการทราบข้อมูลความเป็นมาของประเพณีดังกล่าวเพื่อเพิ่มความมั่นใจของตนเองในการ ประชุมกับผู้ปกครองอีกด้วย และจากการที่ครูได้ออกไปพบและสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับ ประเพณีตานก๋วยสลากครูเห็นว่าการทำงานเช่นนี้ทำให้ครูได้รู้เรื่องราวใหม่ ๆ เกี่ยวกับประเพณี ตานก๋วยสลากเพิ่มเติมอีกมากมายรวมทั้งทำให้ครูเกิดความรู้สึกอยากจะอนุรักษ์ประเพณีดั้งเดิม ของท้องถิ่นมากขึ้น

“.....ตื่นเต้นมากที่ได้ไปคุยกับคนแก่ในหมู่บ้าน เห็นแววตาของคนแก่ มีความสุข..... ประทับใจมาก..... ได้รู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้” (บันทึกภาคสนาม II : 16 มิถุนายน, 2544)

“.....มีความรู้สึกที่ เรามีความรู้สึกกับความหลัง เวลาเขาเล่าเขาจะยิ้มตลอด จะเห็นภาพบรรยากาศเก่า ๆ ขึ้นมา และเขาก็ให้ความรู้สึกนั้นกับเรา.....ดีที่ว่า ที่เราไปอ่านหนังสือเอาเอง เหมือนเราไปนั่งฟังนิทาน.....” (บันทึกการประชุมครูโรงเรียนฝาง 3 : 21 มิถุนายน, 2544)

ในการจัดประชุมร่วมกับผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ที่มาร่วมประชุมจำนวน 70 คน มีรูปแบบการประชุมแบบที่ให้ผู้ปกครองนั่งเรียงเป็นแถวไปจนเต็มพื้นที่ที่จัดไว้และนั่งอยู่ในระดับเดียวกับครูและตัวแทนชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญเรื่องประเพณีตานก๋วยสลาก 3 คนที่มาร่วม พูดคุยและเล่าเรื่องประเพณีตานก๋วยสลากเพื่อชี้ให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องนี้ ตลอดจนเล่าให้ผู้ปกครองได้เห็นภาพโดยรวมของการจัดการเรียน การสอนเรื่องประเพณีตานก๋วยสลาก และด้วยเหตุที่ชาวบ้านมองภาพของการจัดการเรียน การสอนหลักสูตรท้องถิ่นเฉพาะการจำลองพิธีตานก๋วยสลากขึ้นเพียง 1 วัน ชาวบ้านที่มาร่วม ประชุมจึงให้ภาพของการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเรื่องประเพณี ตานก๋วยสลากว่าควรจะมีการจัดการเรียนการสอนเฉพาะในโรงเรียน เพราะนักเรียนจะได้ฝึกปฏิบัติ เองทั้งหมดรวมทั้งเงินรายได้จากการตานก๋วยสลากซึ่งผู้ปกครองจะต้องร่วมมือจะได้เข้าสู่ โรงเรียนทั้งหมด

“.....พ่อ...เห็นว่าจัดในโรงเรียนจะดีกว่า เด็ก ๆ จะได้ประโยชน์มากกว่า เขาจะได้มีโอกาสเป็นผู้นำในการทำพิธีต่าง ๆ ด้วยตัวเอง ถ้าไปทำที่วัดโอกาสที่จะได้ปฏิบัติจริงไม่มี ผู้ใหญ่ห้ามด ถ้าทำมีโรงเรียนครูก็จะได้แบ่งเด็ก ออก เป็นแผนก ๆ เช่น ฟ้อนรำ ครัวตาน ตีกลองตีฆ้อง.....รายได้ทั้งหมดจากการตานก๋วยสลากจะนำมาบูรณะซ่อมแซมโรงเรียน หรือเป็นทุนการศึกษา..... เพียงแต่ผู้ปกครองสนับสนุนบ้านละ 10 ก๋วยเท่านั้น รับผิดชอบนี้เสร็จแน่ ๆ ” (บันทึกภาคสนาม II : 16 มิถุนายน, 2544)

นอกจากนี้การที่ชาวบ้านผู้รู้ในเรื่องประเพณีตานก๋วยสลากได้มามีส่วนร่วมในการทำงานของโรงเรียนและได้พบกับผู้ปกครองซึ่งเป็นรุ่นลูกรุ่นหลาน ทำให้ชาวบ้านเกิดความภาคภูมิใจที่มีคนเห็นความสำคัญของตนเองและได้รับรู้ว่าตนเองเป็นคนสำคัญคนหนึ่งในห้องถิ่น

“.....พวกผู้เฒ่าผู้แก่ยืนตีมาอยู่เป็นที่เลี้ยงด้วยตลอด หากผู้ปกครองซึ่งพ่อเรียกว่าเป็นลูกหลาน เห็นพ่อที่เหน็ดให้ทักพ่อด้วย จะสอบถามเรื่องอะไรก็ได้ พ่อสามารถบอกได้ ” (บันทึกภาคสนาม II : 16 มิถุนายน, 2544)

หลังจากที่ทั้งครูและชาวบ้านได้นำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องประเพณีตานก๋วยสลากแล้ว ในตอนท้ายจึงเป็นช่วงของการให้ผู้ปกครองเสนอความคิดเห็นเนื่องจากที่ครูตั้งไมโครโฟนไว้เพียง 1 ตัวที่ด้านหน้าตรงกึ่งกลางของห้องประชุมจึงทำให้ในระยะแรกมีผู้ปกครองเพียงคนเดียวที่ลุกขึ้นแสดงความคิดเห็น แต่เมื่อครูแก้สถานการณ์โดยการลุกมายืนถือไมโครโฟนและเดินไปสอบถามผู้ปกครองถึงที่นั่งจึงทำให้ผู้ปกครองได้ร่วมแสดงความคิดเห็นมากขึ้น ซึ่งความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของผู้ปกครองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการให้ครูเน้นประเพณีที่ถูกต้อง ชี้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าและความสำคัญของประเพณีมากกว่าการดื่มเหล้าเมาภายในขบวนแห่ รวมทั้งอยากให้มีการเผยแพร่หลักสูตรที่ทำเสร็จแล้วให้กับโรงเรียนฝาง 1 และโรงเรียนฝาง 2 ด้วยเพื่อที่จะได้กระจายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเพณีตานก๋วยสลากในวงที่กว้างขึ้น

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหาของหลักสูตร

ครูได้อภิปรายกันถึงประสบการณ์ที่ครูได้รับจากการไปพูดคุยสัมภาษณ์ชาวบ้าน การประชุมผู้ปกครองและสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมด ตลอดจนความคิดเห็นและการมองปัญหาเกี่ยวกับประเพณีตานก๋วยสลากของคนทั้ง 2 กลุ่ม เมื่อครูได้ข้อสรุปทั้งหมดแล้วผู้วิจัยจึงได้ถามครูจากข้อสรุปที่ครูได้มาจากผู้ปกครองและชาวบ้านว่าเมื่อทุกฝ่ายมองปัญหาหลักที่เกิดขึ้นกับประเพณีตานก๋วยสลากในห้องถิ่นนี้เป็นเรื่องการผิดเพี้ยนของประเพณี ดังนั้นในความคิดของครูก็คือว่าครูกำลังจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องนี้ไปเพื่ออะไร ซึ่งครูสามารถตอบได้ในทันทีว่าครูต้องการที่จะสร้างหลักสูตรนี้ขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์ประเพณีตานก๋วยสลากที่ถูกต้องแบบดั้งเดิม ผู้วิจัยจึงต้องถามต่อด้วยคำถามที่ว่า การที่จะให้นักเรียนไปถึงการอนุรักษ์ประเพณีตานก๋วยสลากได้นั้น สิ่งใดที่ควรจะต้องเกิดขึ้นกับนักเรียนเพื่อจะนำไปสู่การอนุรักษ์ประเพณีซึ่งเป็นเป้าหมายที่ทุกฝ่ายต้องการได้ ครูได้ช่วยกันคิดและร่วมกันอภิปรายจุดประสงค์ของหลักสูตร

ท้องถิ่นเรื่องประเพณีตานก๋วยสลากกันด้วยความเหนื่อยล้า คิดเรียบเรียงจากสิ่งที่ตนเองคิดให้เป็นภาษาเขียนไม่ได้ และมีคนพูดอภิปรายเพียงไม่กี่คน โดยครูให้เหตุผลว่า ครูเหนื่อยจากการทำงานมาทั้งวันและเมื่อต้องมาใช้สมองร่วมกันคิดจุดประสงค์ของหลักสูตรจึงคิดไม่ออก ในที่สุดครูต้องเลิกประชุมเนื่องจากเริ่มมืดแล้วและครูบางคนมีนักเรียนกลับบ้านด้วย นอกจากนี้ครูยังสนใจที่จะรู้ความก้าวหน้าของการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูอีก 2 โรงเรียน โดยครูได้ถามผู้วิจัยว่า “ อีก 2 โรงเรียนเขาทำไปถึงไหนกันแล้ว ”

ครูนัดกันมาพิจารณาและอภิปรายเกี่ยวกับจุดประสงค์ของหลักสูตรอีกครั้ง ในช่วงเช้าของวันที่มีกิจกรรมวันสุนทรภู่ของโรงเรียนซึ่งครูสามารถปลีกตัวมาประชุมได้และเห็นว่าเป็นเวลาที่เหมาะสมที่จะมาอภิปรายและใช้สมองในการคิดมากกว่า ครูเริ่มพิจารณาการใช้ภาษาของจุดประสงค์ที่คิดได้เมื่อการประชุมครั้งก่อนและคิดจุดประสงค์เพิ่มเติมขึ้นอีกจนครูเห็นว่าเป็นไปตามที่ผู้ปกครอง ชาวบ้านและครูเองต้องการโดยในครั้งนี้ครูนำหลักสูตรประถมศึกษาฉบับพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ 2533) มาดูการใช้ภาษาในการเขียนจุดประสงค์ประกอบด้วย หลังจากนั้นครูจึงพิจารณาจุดประสงค์ที่ละข้อว่าควรมีเนื้อหาใดบ้างที่จะสอดคล้องกับจุดประสงค์ดังกล่าว ซึ่งในครั้งแรกเมื่อผู้วิจัยถามครูว่าหากพิจารณาจุดประสงค์ในข้อแรกนั้น ครูคิดว่าเนื้อหาที่ควรจะนำมาสอนให้บรรลุจุดประสงค์คืออะไร แต่เมื่อครูนั่งเงิบ และไม่สามารถบอกเนื้อหาได้ครูบางคนได้เสนอให้เปลี่ยนจุดประสงค์ใหม่ แต่เมื่อผู้วิจัยถามอีกครั้งและใช้วิธีการถามใหม่ว่า การที่จะให้นักเรียนสามารถประกอบพิธีกรรมในประเพณีตานก๋วยสลากได้ ครูคิดว่านักเรียนควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ หรือมีทักษะเรื่องใดบ้าง จึงช่วยให้ครูคิดได้เร็วขึ้น

เมื่อครูสามารถวิเคราะห์จุดประสงค์ที่ละข้อเพื่อกำหนดเนื้อหาในหลักสูตรได้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ครูจึงแบ่งเนื้อหาที่แต่ละคนต้องรับผิดชอบในการไปหาข้อมูลจากในท้องถิ่นมา โดยครูแต่ละคนเลือกเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มวิชาที่ตนเองสอนเป็นหลัก

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 3 เก็บข้อมูลในท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาในหลักสูตร

ครูวางแผนไว้ว่าจะไปหาข้อมูลทั้งหมดด้วยการสัมภาษณ์คนเฒ่าคนแก่ และสัมภาษณ์พระที่เป็นผู้รู้ในเรื่องที่ครูต้องการ ตลอดจนการค้นคว้าจากหนังสือ แต่เมื่อครูต้องมาประชุมเพื่ออภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับประสบการณ์การออกไปเก็บข้อมูลจากท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นเนื้อหาปรากฏว่ามีครูมาร่วมประชุมเพียง 3 คนเนื่องจากครูคนอื่น ๆ เป็นครูเวรประจำวันและสอนพิเศษ ส่วนผู้จัดการของโรงเรียนซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มขอตัวไปพักผ่อนเนื่องจากเหนื่อยจากการโหมทำงานโรงเรียนในด้านอื่น ในจำนวนครู 3 คนที่มาร่วมประชุมมีครูเพียง 2 คนเท่านั้นที่ได้ออกไปเก็บข้อมูลสำหรับนำมาเป็นเนื้อหา โดยครูคนหนึ่งได้ไปค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุดประชาชนอำเภอฝางแต่เพียงแห่งเดียว ครูได้ให้เหตุผลว่าครูไม่มีเวลาออกไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน ส่วนครูอีกคนหนึ่งได้ไปสัมภาษณ์ชาวบ้านเรื่องอุปกรณ์ในการสานก๋วยแต่ยังไม่ได้ไปฝึกทำและเรียนรู้อุปกรณ์การสาน เพราะการทำเช่นนั้นครูจะต้องใช้เวลามากกว่า และครูคนเดียวกันนี้ยังรับผิดชอบในเรื่องการทำขนมและอาหารสำหรับใช้ในประเพณีตานก๋วยสลาก แต่ก็ไม่ได้ไปเก็บข้อมูลจากชาวบ้านโดยครูเห็นว่าตนเองรู้ในเรื่องนั้น ๆ ดีอยู่แล้ว ส่วนครูอีกคนหนึ่งเห็นว่าตนเอง

มีข้อมูลที่ได้ไปสัมภาษณ์ผู้รู้ในครั้งก่อนที่จะมีการประชุมผู้ปกครองอยู่แล้วแม้ว่าครูจะยังไม่เคยได้นำเทปที่ครูได้บันทึกการสัมภาษณ์ชาวบ้านมาฟังและทำการถอดเทปก็ตาม

เมื่อครูได้พิจารณาข้อมูลที่ตนเองมีอยู่เดิมประกอบกับข้อมูลที่ครูต้องไปหามาเพื่อนำมาทำเป็นเนื้อหา ครูเห็นว่าข้อมูลที่ได้นั้นยังมีไม่ครบสมบูรณ์ ดังนั้นครูจึงวางแผนเพื่อออกไปเก็บข้อมูลมาทำเนื้อหาใหม่โดยครูได้กำหนดตัวบุคคลและสถานที่ที่จะต้องไปเก็บข้อมูลให้ชัดเจนขึ้น พร้อมทั้งกำหนดว่าครูจะไปเก็บข้อมูลด้วยกันเป็นคู่และไปในวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ นอกจากนี้ครูจะนำเทปการสัมภาษณ์ชาวบ้านผู้รู้เกี่ยวกับเรื่องประเด็นด้านก๋วยสลากที่ครูมีอยู่ทั้งหมดมาถอดเทปและเรียบเรียงให้เรียบร้อยด้วยเพื่อที่จะได้ทราบว่าครูยังขาดข้อมูลในส่วนใด

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 4 กำหนดคาบเวลาเรียน

การกำหนดคาบเวลาเรียนในระยะแรก ครูคิดว่าจะนำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องประเด็นด้านก๋วยสลากไปสอนแทรกในตารางเรียนปกติ โดยจะใช้สอนในชั่วโมงของวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ แต่เมื่อครูพิจารณาเนื้อหาในหลักสูตรกับเวลาของวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพในภาคเรียนถัดไป ครูจึงต้องเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเนื้อหาในหลักสูตรมีมาก ในขณะที่เวลาสำหรับการเรียนวิชากลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพมีน้อยกว่า ครูตกลงกันใหม่ว่าจะจัดเวลา 1 เดือนไว้ในภาคเรียนหน้าสำหรับการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเท่านั้นซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้นักเรียนชั้นที่ครูจะใช้หลักสูตรท้องถิ่นจึงต้องเปลี่ยนจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มาเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพียงชั้นเดียวด้วยเหตุที่โรงเรียนนี้เปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เท่านั้น ดังนั้นนักเรียนในชั้นนี้จึงต้องเตรียมตัวสำหรับการสอบเข้าเรียนต่อในโรงเรียนอื่น ๆ ครูไม่สามารถจะจัดเวลาให้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นได้ ซึ่งครูก็ได้สอบถามผู้วิจัยถึงอีก 2 โรงเรียนว่าเขาจะใช้หลักสูตรกับชั้นใด เมื่อทราบว่าเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครูก็ไม่ได้ยึดมาเป็นแนวปฏิบัติเนื่องจากครุมองว่าบริบทของโรงเรียนต่างกัน คือ โรงเรียนฝาง 1 และโรงเรียนฝาง 2 เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาด้วยดังนั้นจึงไม่ต้องกังวลในการไปสอบเรียนต่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อครูกำหนดไว้แล้วว่าจะจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเพียง 1 เดือนเท่านั้น ครูจึงคำนวณคาบเรียนทั้งหมดได้ 152 คาบแล้วจึงแบ่งคาบสำหรับการเรียนหลักสูตรท้องถิ่นในเรื่องต่าง ๆ โดยพิจารณาจากเนื้อหาของแต่ละเรื่องเป็นหลัก

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 5 จัดทำเอกสารหลักสูตร

ครูได้พิจารณาการดำเนินงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเองและเห็นว่างานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่ก้าวหน้า เนื่องจากครูแต่ละคนไม่ได้ทำงานในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบในเรื่องของการไปเก็บข้อมูลเนื้อหาเพิ่มเติม และครูก็ไม่เคยได้มาพูดคุยหรือวางแผนปรึกษากันเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบที่เรียกว่า “ การประชุมนอกรอบ ” กันเลย จึงเป็นเหตุให้ครูไม่สามารถเริ่มจัดทำเอกสารหลักสูตรได้ตามแผนที่ครูได้กำหนดไว้ ครูจึงวางแผนการทำงานกันใหม่ว่าทุกคนจะต้องสละเวลามาประชุมและทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันนอกรอบในวันเสาร์- อาทิตย์ แม้ว่าจะมีสมาชิกบางคนก็ไม่ค่อยเห็นด้วยกับความคิดนี้แต่เพื่อน

สมาชิกก็ได้ขอให้สละเวลามาให้ได้ พร้อมกันนั้นครูได้ขอไปศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบและองค์ประกอบของหลักสูตรเพิ่มเติม

ครูเริ่มงานในการจัดทำเอกสารหลักสูตรโดยให้สมาชิกแต่ละคนทำกำหนดการสอนในส่วนของเนื้อหาที่ตนเองรับผิดชอบ แล้วจึงมารวมกันทำเอกสารหลักสูตรในวันเสาร์โดยครูได้นำเอาหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) มาดูเป็นตัวอย่างและเป็นแนวทางในการเขียนองค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตร รวมทั้งการแบ่งกลุ่มประสบการณ์ หรือ การเขียนคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรต่างก็มีลักษณะเดียวกันกับหลักสูตรประถมศึกษาเล่มดังกล่าว จากการที่ครูนำร่างเอกสารหลักสูตรที่ครูทำมาให้ผู้วิจัยช่วยตรวจสอบและให้คำแนะนำ ครูจึงต้องไปแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของกำหนัดกิจกรรมการสอนเนื่องจากครูไม่ได้ระบุกิจกรรมการสอนใด ๆ ลงไปในหลักสูตร และกำหนดการสอนของครู รวมทั้งจะต้องไปเก็บข้อมูลสำหรับนำมาทำเป็นเนื้อหาจากท้องถิ่นเพิ่มเติมและต้องนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และเรียบเรียงเพื่อที่ครูจะได้ภาพรวมของเรื่องแต่ละเรื่องซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถกำหนดกิจกรรมและคาบเวลาเรียนของการเรียนเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ครูได้นัดกันมาทำงานในวันเสาร์อีกเพื่อรวบรวมกำหนดการสอนและแก้ไขรายละเอียดต่าง ๆ ในเอกสารหลักสูตรหลังจากที่ให้เวลาสมาชิกแต่ละคนไปแก้ไขกำหนดการสอนของตนเองแล้วเป็นเวลา 1 เดือน ขณะเดียวกันครูเจนและครูคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนก็ได้ช่วยกันพิมพ์เอกสารในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งหมดด้วย แต่เมื่อถึงกำหนดเวลาที่ครูจะนำร่างเอกสารหลักสูตรที่ได้ไปทำเพิ่มเติมมาให้ผู้วิจัยตรวจดูโดยภาพรวมอีกครั้ง ครูกลับขอเลื่อนวันออกไปอีกเพราะในขณะนั้นนอกจากครูจะต้องช่วยกันเตรียมงานสำหรับการตรวจโรงเรียนเพื่อการขอรับรางวัลโรงเรียนพระราชทานแล้ว ผู้จัดการของโรงเรียนซึ่งเป็นแกนนำของกลุ่มรวมทั้งครูใหญ่ติดภารกิจการไปดูงานที่ต่างจังหวัด

การพัฒนาหลักสูตรขั้นที่ 6 ตรวจประเมินและแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรก่อนการนำไปใช้

ครูได้ขอให้ผู้วิจัยตรวจดูรายละเอียดในกำหนดการสอน หรือที่ครูเรียกว่าแผนการสอนที่ครูได้ไปทำมาเพิ่มนั้นครูได้ระบุเนื้อหา กิจกรรม คาบเวลาเรียน สื่อการสอน และวิธีวัดและประเมินผลไว้ครบถ้วน แต่เนื่องจากวิชาบางวิชาซึ่งครูกำหนดขึ้นมาให้ครบตามกลุ่มประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลาง ได้แก่ วิชาภาษาไทย และวิชาภาษาอังกฤษ นั้นเป็นวิชาที่ครูยังไม่มีเนื้อหาที่จะนำมาสอน ครูเข้าใจว่าเนื้อหาของ 2 วิชานั้นเป็นเนื้อหาเดียวกันกับเนื้อหาของวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เช่น ประวัติความเป็นมาของประเพณีตานก๋วยสลาก เพียงแต่ครูนำมาใช้ให้นักเรียนฝึกทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนเท่านั้น ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ครูเข้าใจว่าเนื้อหาของทั้ง 2 วิชาต้องเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับการฟัง พูด อ่าน และเขียน รวมทั้งในเรื่องของโครงสร้างทางภาษาซึ่งครูตั้งใจจะนำมาสอนนักเรียน ส่วนเนื้อเรื่องที่เป็นเรื่องเดียวกันกับวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนั้นเป็นเพียงเรื่องที่ครูนำมาใช้เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะ หรือฝึกการใช้โครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ครูกำหนดไว้เป็นเนื้อหาเท่านั้น การอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับรายละเอียดที่ครูเขียนในเอกสารหลักสูตรเป็นไปอย่างเคร่งเครียด

ครูมักจะนั่งเงียบ แสดงสีหน้าเหน็ดเหนื่อย บางครั้งก็หันออกไปมองนอกห้อง เมื่อผู้วิจัยถามครู ภายหลังจากที่ได้มีอภิปรายเกี่ยวกับเอกสารหลักสูตรที่ครูทำขึ้นแล้วว่าครูมีแนวทางในการ ทำงานต่อไปอย่างไร ปรากฏว่าครูนั่งเงียบ ไม่มีสมาชิกคนใดพูดหรือเสนอความคิดเห็นใด ๆ จนกระทั่งมีครูคนหนึ่งพูดว่า ต้องไปแก้ไขเอกสารหลักสูตรกันอีกก่อนที่จะมีการนัดชาวบ้านให้ ร่วมวิพากษ์ หลักสูตร แต่ครูยังไม่บอกไม่ได้ว่าครูจะปฏิบัติเมื่อใด โดยครูบอกว่าแต่ละคนมีงานมาก ไม่มีเวลาที่จะมาทำงานหลักสูตรท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงต้องถามต่อไปว่าครูจะแก้ไขสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นี้อย่างไร แต่ก็ไม่มีครูคนใดพูดแสดงความคิดเห็นออกมา แม้ว่าผู้จัดการของโรงเรียนซึ่งนั่ง กั้นหน้าทำงานอยู่เงียบ ๆ ได้บอกครูว่า “ช่วยกันคิดสิ พูดสิว่าจะทำอะไร” และผู้วิจัยได้ถาม ครูอีกครั้งว่าปัญหาที่เกิดขึ้นตอนนี้คืออะไร ครูก็ยังคงนั่งจ้องหน้าผู้วิจัยนั่งเงียบอยู่เช่นเดิม ในที่สุดผู้วิจัยต้องเป็นผู้เสนอให้ครูแบ่งงานกันไปทำ ครูจึงตกลงให้แต่ละคนไปแก้ไขและพิมพ์ กำหนดการสอนของตนเองแล้วจึงจะมีการวิพากษ์หลักสูตรจากชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญต่อไป สำหรับผู้ที่ควรจะได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์หลักสูตรนั้น ในครั้งแรกครูมองไปที่นักการศึกษาซึ่งเป็น อาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นหลัก เนื่องจากครูเห็นว่าชาวบ้านแม้จะเป็นผู้ที่รู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ ครูจะนำมาสอนเป็นอย่างดี แต่คนเหล่านี้มีข้อจำกัด คือ อ่านหนังสือไม่ได้ เมื่อผู้วิจัยถามครูถึง วิธีการที่จะทำให้ชาวบ้านเข้าใจในสิ่งที่ครูเขียนได้ จึงทำให้ครูคิดขึ้นมาว่าครูสามารถอ่าน หรือ เล่าให้ชาวบ้านฟังแทนได้ ดังนั้นครูจึงตกลงที่จะนำหลักสูตรในส่วนที่เป็นเนื้อหาและกิจกรรมไป ให้ชาวบ้านเป็นผู้ตรวจสอบ

หลังจากที่ครูทุกคนทำกำหนดการสอนของตนเองเสร็จเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ครูแต่ละคน ได้นำกำหนดการสอนไปให้ชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ครูรับผิดชอบซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูล และจะมาร่วมสอนในเรื่องดังกล่าวในโรงเรียนได้ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา และพิจารณาดู ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการสอน แล้วจึงนำข้อเสนอแนะที่ได้จากชาวบ้านมาปรับปรุง แก้ไขกำหนดการสอนของตนเอง สำหรับเอกสารหลักสูตรทั้งฉบับนั้นครูได้นำไปให้อาจารย์จาก คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ให้เป็นผู้ตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้อง ขององค์ประกอบในหลักสูตรด้วย และท้ายที่สุดครูได้จัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 อีกครั้งเพื่อรายงานความก้าวหน้าและชี้แจงเกี่ยวกับรายละเอียดในหลักสูตร ท้องถิ่นโดยครูเน้นการชี้แจงให้ผู้ปกครองได้รับทราบถึงรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใน หลักสูตรท้องถิ่นทั้งหมด และไม่มีผู้ปกครองคนใดได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียน การสอนในหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูสร้างขึ้นเพิ่มเติม

สำหรับแผนงานที่ครูได้กำหนดไว้ว่าจะมีการเสนอผลงานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของแต่ละโรงเรียนหลังจากที่ครูได้พัฒนาหลักสูตรแล้วต้องล้มนเล็กไป เนื่องจากในครั้งแรกครู ไม่สามารถจัดเวลาที่ครูจะมาพบกันทั้ง 3 โรงเรียนได้ และยังครูต้องการจะฟังความคิดเห็นจาก กลุ่มครูโรงเรียนผาง 1 และโรงเรียนผาง 2 ก่อนด้วย ดังนั้นเมื่อทางกลุ่มครูโรงเรียนผาง 2 เสนอ ให้เปลี่ยนจากการเสนอผลงานเป็นการเขียนรายงาน กลุ่มครูโรงเรียนผาง 3 ได้ตกลงที่จะเขียน เป็นรายงานเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยได้ให้ตัวอย่างของการเขียน รายงานการทำวิจัย

เชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งให้หัวข้อที่ควรจะต้องประกอบอยู่ในรายงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ครูแล้ว ปรากฏว่าท้ายที่สุดครูก็ยังไม่สามารถหาเวลาที่จะเขียนรายงานการพัฒนาหลักสูตรของตนเองเพื่อใช้ในการเผยแพร่ต่อไปได้

บทเรียนที่ครูได้รับจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ จากประสบการณ์ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ ที่เน้นให้ครูได้คิดวางแผน ติดตาม ตรวจสอบ และพิจารณาการทำงานของตนเองด้วยตนเอง ทำให้ครูโรงเรียนฝาง 3 ที่มาเข้าร่วมโครงการได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยความเข้าใจ และเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นงานที่ต้องมีการวางแผนการทำงานที่ชัดเจน และเป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายซึ่งครูหมายถึง ทั้งครู ชุมชน และผู้ปกครองต้องมาทำงานร่วมกัน ครูบอกว่า “ เพราะการศึกษาเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องมาช่วยกัน ” (บันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 30 พฤศจิกายน, 2544) นอกจากนี้ครูยังเข้าใจอีกว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจากปัญหา หรือความต้องการของท้องถิ่นนั้นไม่ใช่หลักสูตรที่ครูสร้างขึ้นเพื่อนำมาใช้แทนหลักสูตรทั้งหมดของโรงเรียน แต่เป็นหลักสูตรที่ครูสามารถจัดเวลาพิเศษมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้เพื่อให้นักเรียนได้เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นหรือชุมชน ในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นครูเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ชุมชนรู้จักครูมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันครูก็ได้รู้จักชุมชนมากขึ้นเช่นเดียวกัน ตลอดจนทำให้ต่างฝ่ายต่างเห็นความสำคัญซึ่งกันและกันมากขึ้นด้วย

“.....เมื่อก่อนไม่เคยจะได้เข้าไปในชุมชนสักครั้ง มาถึงโรงเรียนก็มาสอนตอนเย็นก็กลับ ไม่มีโอกาสได้ไปคลุกคลี จะมีโอกาสไปคือ ตอนไปซื้อกับข้าว.....อย่างที่เราได้ยินเสียงตามสายได้ยินเสียงของผู้ใหญ่บ้าน แต่เราไม่รู้จักรูปร่างหน้าตา แต่เราก็ได้รู้จัก.....” (บันทึกการสัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 10 มกราคม, 2545)

“.....(การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น) ทำให้เราได้รู้ในสิ่งที่(ครู)คนอื่นไม่รู้ รู้จักคนซึ่ง(ครู)คนอื่นไม่รู้จัก มีความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนและผู้รู้ในชุมชน เพราะการที่เราได้มีโอกาสไปหาท่านเหล่านี้ทำให้เราได้มากกว่าที่เราคิด เป็นภูมิปัญญาที่ยากที่จะอธิบายได้.....” (บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

สำหรับความรู้ความเข้าใจของครูในส่วนของในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ในรูปของการเรียนรู้เกี่ยวกับผลที่จากการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมากกว่าเป็นเรื่องของรูปแบบกระบวนการที่ชัดเจน โดยครูเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการทำให้ครูรู้ปัญหาในการ

ทำงาน รู้จักจักแสวงหาวิธีแก้ปัญหา และรู้จักคิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น รวมทั้งทำให้ครูได้เลือก และตัดสินใจเกี่ยวกับการทำงานของตนเองอย่างมีเหตุผล

“.....ทำให้เรากล้าคิด และกล้าเสนอแนวทางในการแสดงความคิดเห็น ระหว่างเพื่อนครู ชาวบ้านและผู้ปกครอง ในแนวทางที่เป็นตัวของตัวเอง มากยิ่งขึ้น ซึ่งบางครั้งงานอาจจะยืดอืด ถ้าเรารู้แล้วแต่ไม่มีโอกาสได้พูด และกล้าเสนอแนวทางในการคิดออกมาอย่างเป็นระบบ.....” (บันทึก ความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูได้รับจากการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่นโดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ ทำให้ครูเกิดความมั่นใจในความรู้ ความสามารถของตนเองในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

“.....มีความรู้สึกดีต่อโครงการนี้ เพราะเป็นสิ่งที่พิสูจน์ตัวเองว่า เราทำได้.....” (บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับโครงการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

“.....ถึงแม้จะเหนื่อยจากการทำงาน อีกสักอย่างที่อยากจะบอกตรงนี้คือ รู้สึกว่าตัวเองฉลาดขึ้น และมองสิ่งต่าง ๆ ได้กว้างขึ้น มีความภาคภูมิใจกับ งานชิ้นนี้มาก.....” (บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับ โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการท้าวิจัยเชิงปฏิบัติการของครูฯ)

แม้ครูจะมีเงื่อนไขในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ ว่าครูสามารถทำได้อีกหาก สมาชิกในกลุ่มทุกคนร่วมทำด้วย แต่หากครูจะต้องพัฒนาหลักสูตรเรื่องใหม่ หรือไปให้คำแนะนำ แก่เพื่อนครูคนอื่น ๆ ด้วยตนเองครูเห็นว่าครูยังสามารถทำได้แต่ไม่มั่นใจในผลงานของตนเอง ครูเห็นว่าอาจจะต้องมีผู้ที่สามารถให้คำแนะนำเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้มาให้ คำแนะนำเป็นระยะ

“.....คิดว่าถ้าไม่มีที่ปรึกษาอาจจะไปไม่ราบรื่น.....คิดว่าทำได้ แต่จะ ต้องมีที่ปรึกษาในบางเรื่อง เพราะความคิดของคน ๆ เดียวมันไม่คลุ่ม ไม่กว้างพอ.....” (บันทึกการประชุมกลุ่มครูโรงเรียนผาง 3 : 10 มกราคม, 2545)

การพัฒนาวิชาชีพทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ การที่ครูได้ พัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ชั้นศึกษาข้อมูลความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นจนกระทั่งถึง ขั้นสุดท้ายคือการวิพากษ์หลักสูตรด้วยยุทธวิธีที่เน้นให้ครูได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้ การแนะนำช่วยเหลือจากผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในครั้งนี้ ทำให้ครูเกิด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดีจากการที่ผู้เรียนได้ลงมือ ปฏิบัติ ได้ลองผิดลองถูกด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลจากพี่เลี้ยงที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

ตามที่คุณเรียนต้องการเพื่อให้ผู้เรียนสามารถไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ด้วยวิธีการของผู้เรียนเอง

“.....กว่าที่จะเขียนเป็นเล่มออกมา ทำแบบพวกผม ได้เข้าร่วมโครงการ ได้ลงมือปฏิบัติ บางครั้งสิ่งที่เราทำมันอาจจะผิด แต่ก็จะต้องมีการปรับปรุงแก้ไข สิ่งสำคัญที่ได้ คือ ประสบการณ์จากตรงนี้” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 10 มกราคม, 2545)

การพัฒนาวิชาชีพเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน การทำงานอย่างเป็นระบบโดยนำขั้นตอนซึ่งเป็นกรอบการทำงานในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ครูมองเห็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมให้ครูประสบความสำเร็จในการทำงานว่า การทำงานที่ดีต้องมีการวางแผนให้เห็นภาพรวมทั้งหมดของการทำงานเพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับงานที่ทำ รวมทั้งทำให้เห็นผู้ปฏิบัติมีแนวทางในการปฏิบัติงาน และหลังจากที่ได้ปฏิบัติงานใด ๆ แล้ว ผู้ปฏิบัติควรจะได้คิดพิจารณา ทบทวนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้ปฏิบัติได้ปฏิบัติไปแล้วว่าให้ผลอย่างไรที่ผู้ปฏิบัติต้องการหรือไม่ อย่งไรเพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขผลงานให้มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุได้ตามที่ผู้ปฏิบัติต้องการอย่างแท้จริง นอกจากนี้การทำงานแบบเป็นแนวร่วมเป็นกลุ่มนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำงาน และปัจจัยที่สำคัญในการทำงานแบบเป็นแนวร่วมก็คือ สมาชิกในกลุ่มต้องมีการเข้าใจ เห็นใจ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“.....การทำหลักสูตรท้องถิ่นมันไม่ยาก แต่เมื่อมาทำจะต้องมีกระบวนการทำงานที่ชัดเจน จะต้องมีการวางแผนที่ดี ถ้าไม่มีการวางแผนที่ดี ผมคิดว่าคงจะยากมาก.....” (สัมภาษณ์กลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 10 มกราคม, 2545)

“.....ในการทำงานเราจะต้องมีการวางแผน.....เมื่อเราทำแล้ว ก็ต้องมี การย้อนว่าที่เราคิดหรือว่าสรุปแล้วถูกต้องหรือเปล่า..... สิ่งสำคัญ อย่างยิ่งในการทำงาน คือ การทำงานกลุ่ม ความร่วมมือของเพื่อนครู ในกลุ่ม.....การทำงานร่วมกันของทุกคนในกลุ่มจะต้องมีการปันใจให้ กันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน.....ที่มันงานที่วุ่นวาย ก็คือ มันต้อง ออมชอมกันได้ มันจะต้องมีการผ่อนหนักผ่อนเบา ถ้าไม่มีสิ่งเหล่านี้งาน ก็เกิดขึ้นมาได้.....” (บันทึกการประชุมกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 30 พฤศจิกายน, 2544)

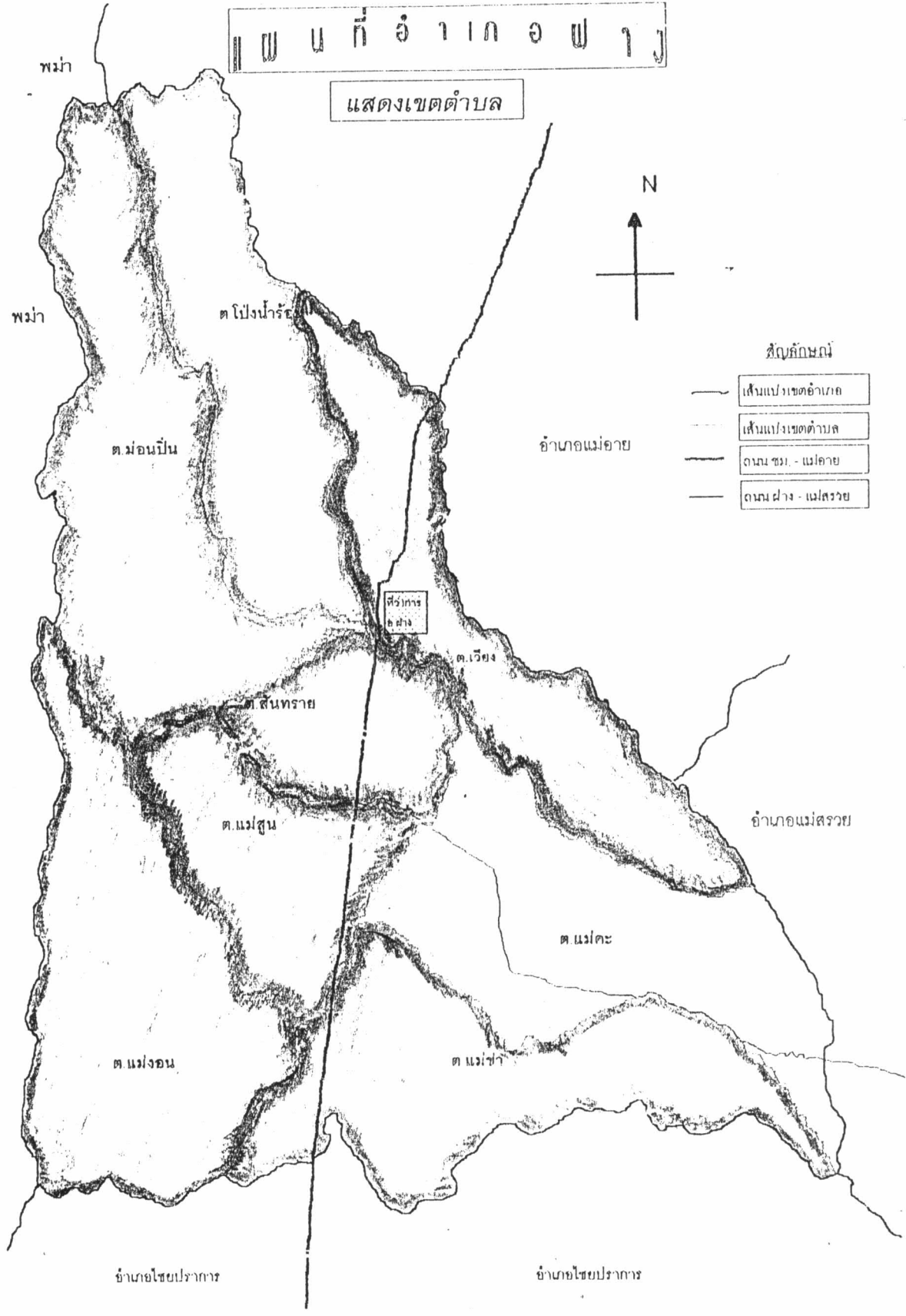
ข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ แม้ว่ากลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 จะต้องเผชิญกับ ปัญหา อุปสรรคจากภาระงานประจำที่มีมากมาย และจากความไม่คุ้นเคยกับงานใหม่ในการ พัฒนาหลักสูตรซึ่งทำให้ครูเกิดความท้อแท้เหน็ดเหนื่อยเป็นบางครั้ง แต่ด้วยการร่วมแรงร่วมใจ ในการทำงานแบบเป็นแนวร่วมของสมาชิกทุกคนก็สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้ในที่สุด ซึ่งจาก ประสบการณ์ที่มีค่าในครั้งนี้ ครูมีข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า เป็นงานที่ทำทนาย

ซึ่งครูที่เป็นคณะทำงานในการพัฒนาหลักสูตรจะต้องรวมกลุ่มกันให้เหนียวแน่น และให้มุ่งไปทำงานมากกว่าสนใจเรื่องส่วนตัว

“.....การทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นเรื่องที่ทำหาย และจะต้องรวมกลุ่มกันให้เหนียวแน่นที่สุด.....บางครั้งจะต้องบั่นใจให้กันทั้งคำพูดบางคำพูด บางครั้งจะกระทบกระทั่งกันบ้างก็ต้องเข้าใจว่าเวลานี้เราทำงาน ไม่ควรเอาเรื่องส่วนตัวเข้ามาปะปน แล้วงานของเราก็จะไม่สำเร็จ เราก็จะเกิดความท้อถอย ไม่กล้าที่จะทำ จะสู้.....การทำหลักสูตรท้องถิ่นต้องทำด้วยใจ.....”
(บันทึกการประชุมกลุ่มครูโรงเรียนฝาง 3 : 30 พฤศจิกายน, 2544)

แผนที่อำเภอฝาง

แสดงเขตตำบล

- สัญลักษณ์
- เส้นแบ่งเขตอำเภอ
 - เส้นแบ่งเขตตำบล
 - ถนน ชม. - แอ้อย
 - ถนน ฝาง - แม่สวาย

พม่า

พม่า

ต.เมืองน้ำร้อน

ต.มอนปิ่น

อำเภอแม่เอย

ที่ว่าการ
อำเภอฝาง

ต.เวียง

ต.สันทราย

อำเภอแม่สวาย

ต.แม่สุ่น

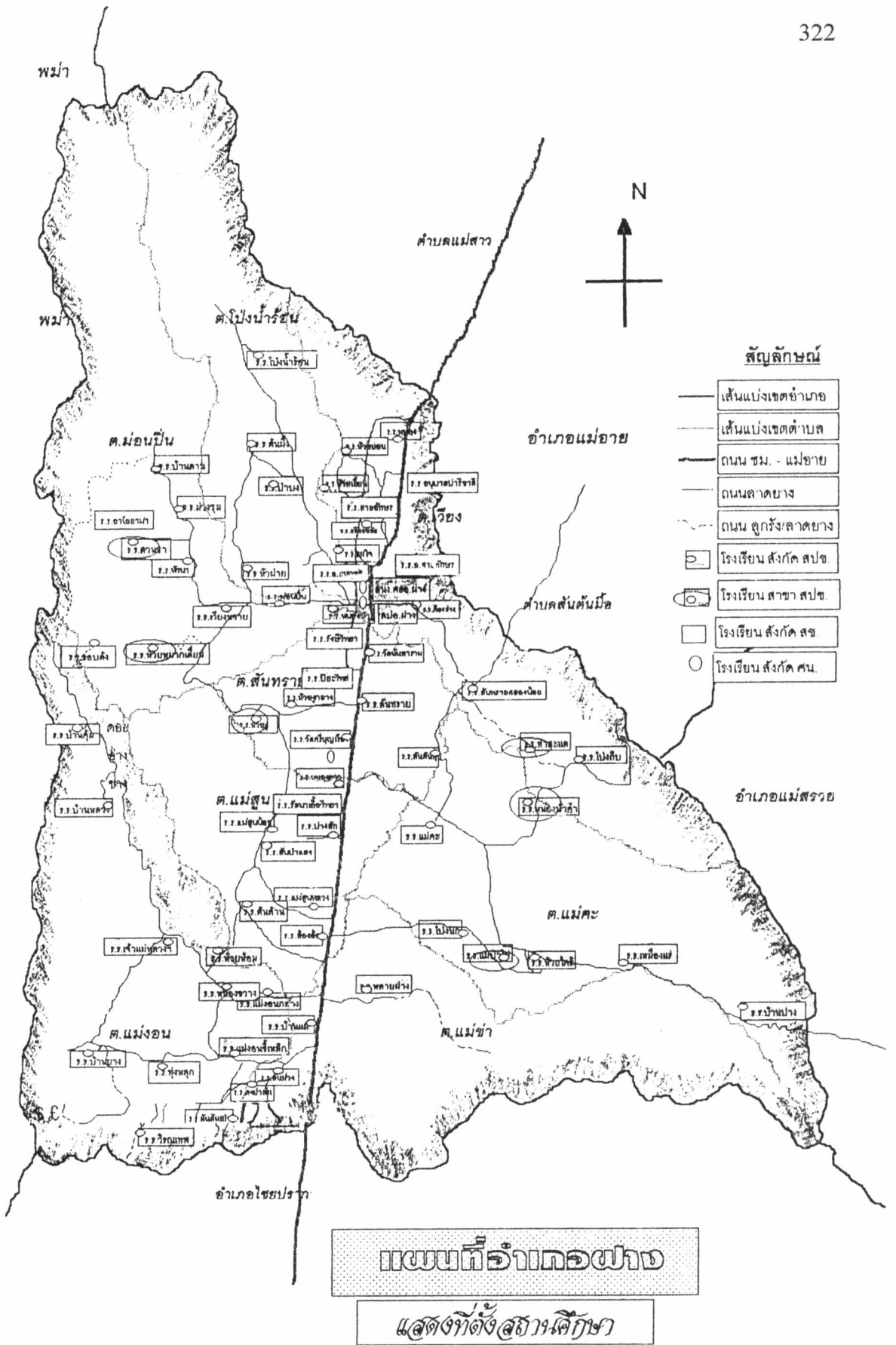
ต.แม่ทะ

ต.แม่จอน

ต.แม่ห้า

อำเภอไชยปราการ

อำเภอไชยปราการ

ภาคผนวก ค

- หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมพื้นบ้าน
ตำบลแม่สุน
- หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คนลุ่มน้ำฝาง
- หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมพื้นบ้าน ตำบลแม่สุน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝาง 1 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่นโรงเรียนฝาง 1 จัดทำขึ้นจากความต้องการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ต้องการเรียนรู้ในเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนบ้านแม่สุน เพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความยั่งยืนต่อไป โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอน เลือกเนื้อหา ประสบการณ์ และกำหนดวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนร่วมวัดและประเมินผลนักเรียน เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรเป็นเรื่องเกี่ยวกับหัตถกรรมพื้นบ้านซึ่งจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทุกกลุ่มประสบการณ์ เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น คิดเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา

ในการสร้างหลักสูตรหัตถกรรมพื้นบ้าน ครูได้ทำการศึกษาชุมชนและมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนเปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาความรู้ในเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้าน การไปศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นวิถีของความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน นักเรียน ครู และผู้ปกครอง

จุดประสงค์ทั่วไปของหลักสูตร

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านตามความสนใจของผู้เรียน
2. เพื่อสืบสานงานหัตถกรรมพื้นบ้าน
3. เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ และทักษะกระบวนการในการทำงานอย่างมีระบบ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. เพื่อให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่าของวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น
5. เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

เนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านในชุมชนบ้านแม่สุน โดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์และทำกิจกรรมตามเนื้อหาขั้นตอนดังนี้

หน่วยที่	เนื้อหา	จำนวนคาบ
1.	ความหมายและความสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้านข้าวหวด, พัด, ก๋วยสลาก, บายศรี และประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง	4
2	ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้าน	4
3	ประโยชน์ของหัตถกรรมพื้นบ้าน	4
4	วัสดุที่ใช้ในการทำข้าวหวด, พัด, ก๋วยสลาก, บายศรีและประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง	4
5	เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน	4
6	ขั้นตอนการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน	96
7	วิธีการนำไปใช้และการดูแลรักษา	4
	รวม	120

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรท้องถิ่นงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชนบ้านแม่สุน

ลำดับ	สัปดาห์	วัน/เดือน/ปี	หน่วยที่	เนื้อหา	กิจกรรม	จำนวนคาบ
1	1	21 พ.ย.44	1	ความหมาย และความสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้าน	- สนทนาเรื่องความหมายและความสำคัญของหัตถกรรมพื้นบ้าน - นักเรียนเล่าเรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านในท้องถิ่น เรื่องข้าวหวด พัด ก๋วยสลาก บายศรี และประดิษฐ์ของประดับ ตกแต่ง - อภิปรายกลุ่มและแสดงความคิดเห็น	4

ลำดับ	สัปดาห์	วัน/เดือน/ปี	หน่วยที่	เนื้อหา	กิจกรรม	จำนวนคาบ
2	2	28 พ.ย. 44	2	ประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้าน ชุมชนบ้านแม่สุน	- ศึกษาค้นคว้าประวัติความเป็นมาของหัตถกรรมพื้นบ้าน เรื่อง ช้างหวด, พัด, ก๋วยสลาก, บายศรี, และประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง - นำเสนอหน้าชั้นเรียน	4
3	3	12 ธ.ค. 44	3	ประโยชน์ของหัตถกรรมพื้นบ้าน - แผนผังความคิด ประโยชน์ของหัตถกรรมพื้นบ้าน - คุณธรรมที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ	- ทำแผนผังความคิด ประโยชน์ของหัตถกรรมพื้นบ้าน - นำเสนอผลงาน - ประเมินผลงานกลุ่ม โดยนักเรียนและร่วมกันออกแบบประเมินพร้อมทั้งสรุป	4
4	4	19 ธ.ค. 44	4	วัสดุที่ใช้ในการทำ	- แลกเปลี่ยนประสบการณ์และนำผลงานกลุ่มนำเสนอ - ศึกษาค้นคว้าจากผู้รู้ในชุมชนของนักเรียน แยกตามกลุ่ม ช้างหวด พัด ก๋วยสลาก บายศรี ประดิษฐ์ของประดับตกแต่ง - นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าของแต่ละกลุ่ม - ประเมินผลการนำเสนอผลงานกลุ่ม	

ลำดับ	สัปดาห์	วัน/เดือน/ปี	หน่วยที่	เนื้อหา	กิจกรรม	จำนวน คาบ
5	5	26 ธ.ค. 44	5	เครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ ในการทำหัตถกรรม พื้นบ้าน - เครื่องและอุปกรณ์ ที่ใช้ในการทำ หัตถกรรมพื้นบ้าน - วิธีการใช้เครื่องมือ - ข้อควรระวังในการ ใช้เครื่องมือ - การบำรุงรักษาและ การเก็บเครื่องมือ	- จำแนกประเภทของ เครื่องมือที่ใช้ในการทำ หัตถกรรมพื้นบ้าน - เลือกใช้เครื่องมือให้ เหมาะสมกับงาน - ข้อควรระวังการบำรุง รักษาและการเก็บ เครื่องมือของ ชำหวด พัต ก้วยสลาก บายศรี ประดิษฐ์ของประดับ ตกแต่ง	4
6	6-11	9 ม.ค.45 16 ม.ค.45 23 ม.ค.45 30 ม.ค.45 6 ก.พ.45 13 ก.พ.45	6	ขั้นตอนการทำ หัตถกรรมพื้นบ้าน - การนำมาแปรรูป - ขั้นตอนการทำ หัตถกรรมพื้นบ้าน แต่ละชนิด	- ฝึกปฏิบัติขั้นตอนการ แปรรูปวัตถุดิบจาก ภูมิปัญญาท้องถิ่น บ้านแม่สุ่น โดยเชิญ วิทยากรท้องถิ่นมาให้ ความรู้ 4 ท่าน แบ่ง นักเรียนเป็น 4 กลุ่ม ให้เรียนเป็นฐานครบ ทุกฐาน ฐานที่ 1 ชำหวด, ฐานที่ 2 พัต, ก้วยสลาก, ฐานที่ 3 บายศรี, ฐานที่ 4 ประดิษฐ์ของ ประดับ ตกแต่ง - ฝึกปฏิบัติการทำ หัตถกรรมพื้นบ้านและ การทำงานร่วมกับผู้อื่น (วินัย, อดทน, ซื่อสัตย์, ขยัน)	96

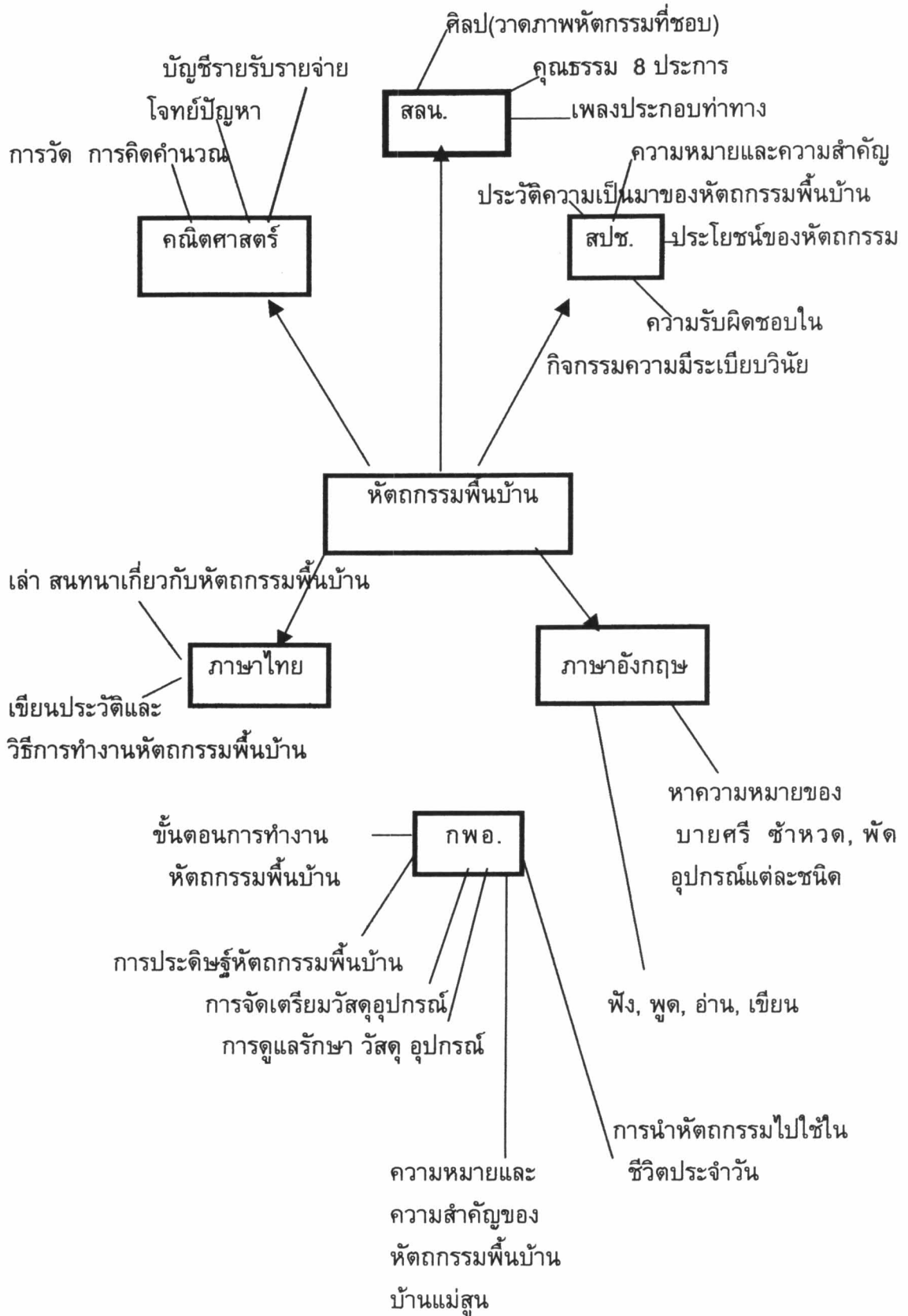
ลำดับ	สัปดาห์	วัน/เดือน/ปี	หน่วยที่	เนื้อหา	กิจกรรม	จำนวน คาบ
					- นำเสนอผลงาน - ประเมินผลงานกลุ่ม	
7	12	26 ก.พ. 44	7	วิธีการนำไปใช้และ การดูแลรักษา - การนำไปใช้ในชีวิต ประจำวัน - การนำไปใช้ในงาน สำคัญต่าง ๆ - การดูแลรักษา หัตถกรรมพื้นบ้านที่ จัดทำ	- ร่วมกันระดมความคิด เห็นถึงวิธีการนำไปใช้ และการดูแลรักษางาน หัตถกรรมพื้นบ้าน - นำเสนอผลงานจัด แสดงชิ้นงาน นิทรรศการหัตถกรรม พื้นบ้าน บ้านแม่สุ่น แก่นักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 ดังนี้ ซ้ำหวด, พัด, กำยสลาก, บายศรี และ ประดิษฐ์ของประดับ ตกแต่ง - ประเมินผลงาน	
รวม						120

อัตราเวลาเรียน

อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 โรงเรียนฝาง 1 มีดังนี้

1. เวลาเรียนตลอดหลักสูตร	120 คาบ	(12 สัปดาห์)
2. ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ	10 คาบ	(คาบละ 20 นาที)

แผนผังโครงสร้างสาระเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หัตถกรรมพื้นบ้าน ตำบลแม่สุน

แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียน
2. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นกระบวนการฝึกทักษะปฏิบัติจริง
3. จัดการเรียนการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความสัมพันธ์กับคนในชุมชนและ
ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้ลงมือปฏิบัติจริงกับวิทยากรที่มาให้ความรู้ และร่วมกันศึกษาความรู้
เพิ่มเติมจากคนในชุมชน
4. จัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการทุกกลุ่มประสบการณ์ที่สัมพันธ์กัน
5. จัดการเรียนการสอน โดยสอดแทรกคุณธรรม 8 ประการ ได้แก่ วินัย สติ
กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด ขยัน พึ่งตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้มีคุณธรรม
จริยธรรม

สื่อการเรียนการสอน

เพื่อจัดกระบวนการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและเกิด
ประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนจึงเน้นสื่อของจริงที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น มีดตัดไม้ มีดเหลา เศษผ้า
ไม้ไผ่ ไม้ซาง กรรไกร คัน ใบบอง ทางมะพร้าว เชือกฟาง ตะปู ลวด พาน ดอกไม้ ด้าย
เข็มเย็บผ้า เข็มร้อยมาลัย เข็มหมุด เลื่อย กาบกล้วย และใบความรู้ ใบงานที่ใช้ประกอบ
การเรียนการสอน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

การวัดและประเมินผล

1. ประเมินผลก่อนเรียน โดยการสนทนากับนักเรียน เรื่องหัตถกรรมพื้นบ้านบ้าน
แม่สุน
2. ประเมินผลระหว่างเรียนเพื่อประเมินความสามารถในทางปฏิบัติงานของนักเรียน
โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน
3. ประเมินผลหลังเรียน จากการจัดนิทรรศการ ผลงานของนักเรียน เรื่อง
หัตถกรรมพื้นบ้าน บ้านแม่สุน ซ้าหวด, พัด, ก๋วยสลาก, บายศรีและประดิษฐ์ของประดับ
ตกแต่ง
4. ประเมินโดย
 - 4.1 ครูและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น (สังเกตการทำกิจกรรม สอบถาม สัมภาษณ์)
 - 4.2 นักเรียนประเมินตนเองและแลกเปลี่ยนประเมินซึ่งกันและกัน

หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง คนลุ่มน้ำฝาง
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝาง 2 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตร คนลุ่มน้ำฝาง พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานที่ว่า

ก. เนื้อหาสาระโครงสร้าง การจัดเวลาและการบริหารหลักสูตรพึงได้มาจากความต้องการของคนในชุมชน เนื้อหาสาระเหล่านี้เป็นแนวคิดหรือสิ่งที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญและมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดและพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น ๆ

ข. คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา สาระประสบการณ์และกำหนดวิธีการเรียนรู้ตลอดจนร่วมวัดและประเมินนักเรียนในฐานะเท่าเทียมกับครู

ค. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่บรรจุในหลักสูตรผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่นกับความสามารถนำเทคโนโลยีและความรู้ใหม่มาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อความยั่งยืนในกรณีการสร้างหลักสูตรคนลุ่มน้ำฝาง ผู้สร้างเริ่มศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในภาพรวมของคนลุ่มน้ำฝางในแง่ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรมความเป็นอยู่เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีรักและหวงแหนซาบซึ้งถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความสามารถของครูในการศึกษาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างลุ่มลึกขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชนทำให้ชุมชนนั้นเปิดรับครูเข้ามาในฐานะสมาชิกร่วมรับรู้ปัญหา ร่วมกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งครูสามารถศึกษาความเป็นไปที่แท้จริงของท้องถิ่นนั้น ๆ ได้และยังรับรู้มุมมองของผู้ปกครองที่มีต่อสภาพนั้นได้

ลักษณะทั่วไปของหลักสูตร

หลักสูตรคนลุ่มน้ำฝางสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนฝาง 2 อ.ฝาง จ.เชียงใหม่ เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสร้างขึ้นเป็นหลักสูตรในส่วนของสาระการเรียนรู้เน้นการให้ความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่สนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม

เนื่องจากจำนวนชั่วโมงที่กำหนดไว้ในการเรียนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงได้ทดลองปรับเวลาเรียนของผู้เรียน โดยบูรณาการความรู้และทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกันจะมีการเรียนการสอน 65 คาบ คาบละ 50 นาที ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544

การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนและฝึกงาน ห้องเรียนเป็นสถานที่ใช้เนื้อหาสาระและประสบการณ์กว้างก่อนนักเรียนออกไปสัมผัสกับรายละเอียดของสาระในชุมชน ใช้ห้องเรียนเป็นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากชุมชน มาอภิปรายสรุปเป็นความรู้ ทำรายงาน และแบบทดสอบ

การจัดเวลาเรียน แบ่งตามความต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสภาพการเรียนรู้จึงมีความยืดหยุ่นให้เหมาะสมกับผู้เรียน

จุดหมาย

ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4, 6 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความรักหวงแหน และมีความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. นักเรียนรู้และเข้าใจในเรื่องภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และการดำรงชีวิตของคนลุ่มน้ำฝาง
2. นักเรียนมีจิตสำนึก และความภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของคนลุ่มน้ำฝาง และมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. นักเรียนมีทักษะ ในเรื่อง อาหาร อาชีพ วัฒนธรรมประเพณี และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ และเห็นคุณค่าของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนลุ่มน้ำฝาง
5. ปฏิบัติตามแบบอย่างของบุคคลสำคัญ ในแนวทางที่เหมาะสมกับตนเองและเป็นผลดีต่อท้องถิ่น

โครงสร้าง

การจัดการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มี 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะภาษาไทย

- ภาษาล้านนา

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยการศึกษาชีวิตและสังคมของคนลุ่มน้ำฝาง และศึกษาระบบการทางวิทยาศาสตร์เพื่อการดำรงชีวิต

กลุ่มที่ 3 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

เวลาเรียน

หลักสูตรท้องถิ่นใช้เวลาเรียนประมาณ 1 ภาคเรียน จำนวน 60 คาบในหนึ่งสัปดาห์มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 4 คาบ ซึ่งกำหนดให้เรียนคาบละ 50 นาที สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 จำนวน 49 คน

อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรประสบการณ์ทั้ง 3 กลุ่มในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2 กำหนดไว้โดยประมาณดังนี้

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ	คาบ / ภาคเรียน
	ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/2	
	ร้อยละ	
1. กลุ่มทักษะฯ ภาษาไทย	19.36	12
2. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต	56.45	35
3. กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ	24.19	15
รวม	100	62

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 50 นาที

เนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น

1. ประวัติเมืองฝาง
2. ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำฝาง
 - ที่ตั้ง
 - ขนาดและรูปร่าง
 - อาณาเขต
 - ภูมิประเทศ
 - ภูมิอากาศ
 - เชื้อชาติประชากร
 - เศรษฐกิจ
 - การเมือง การปกครอง
 - ทรัพยากรธรรมชาติ
3. สถานที่สำคัญ
 - วัดป่าไม้แดง

- วัดพระบาทหุดม
 - พระธาตุสบฝาง
 - วัดท่าตอน
 - บ่อน้ำมันฝาง
 - พลังงานใต้พิภพ
4. บุคคลสำคัญ
- 4.1 บุคคลสำคัญ ในอดีต
- พระเจ้าพรหมมหาราช
 - พระเจ้าฝาง
 - พระนางสามผิว
 - เจ้าแม่มะลิกา
- 4.2 บุคคลสำคัญในปัจจุบัน
- นายกฤษฎา บุญราช (นายอำเภอฝาง)
 - เจ้าอาวาสวัดท่าตอน
 - นายแพทย์ไกร ดาบทอง
5. ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
- ความหมาย ประเพณีและวัฒนธรรม
 - ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ
 - ศิลปพื้นบ้าน
6. อักษรล้านนา
- 6.1 ความเป็นมาของตัวอักษรล้านนาและประโยชน์ของการเรียนอักษรล้านนา
- 6.2 ประเภทของอักษรล้านนา
- อักษรเดิม
 - อักษรเพิ่มเติมพิเศษ
 - การอ่านออกเสียงภาษาล้านนา
 - การเขียนอักษรล้านนา
7. อาชีพของคนลุ่มน้ำฝาง
- การปั้นภาชนะจากดินเหนียว
 - จักสาน
8. อาหารของคนลุ่มน้ำฝาง
- 8.1 อาหารที่ทำจากถั่วเหลือง คือ ถั่วเน่าแผ่น
- ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอาหารผลิตจากถั่วเหลืองเพื่อทำเป็นถั่วเน่าแผ่น
 - ประวัติความเป็นมา
 - ความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น
 - อุปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ทำถั่วเน่าแผ่น

- ขั้นตอนการทำถั่วเน่าแผ่น
- ความรู้พื้นฐานและการจำหน่าย

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรท้องถิ่นนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการได้ ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ และสภาพท้องถิ่น
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงหรือบูรณาการในกลุ่มประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ การคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและเกิดความคิดรวบยอดให้มากที่สุด
6. จัดให้มีการติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สื่อการเรียนการสอน

1. ของจริง
2. รูปภาพ
3. วีดิทัศน์
4. ใบความรู้
5. ใบงาน

การวัด การประเมินผล และการติดตามผล

การวัดผลและการประเมินผล และติดตามผลเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยจัดให้ผู้เรียนได้ศึกษาและปฏิบัติจริง มีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การสังเกตและการบันทึกข้อมูล
2. ตรวจผลงาน
3. ประเมินผลงาน
4. แบบทดสอบ หรือแบบฝึกหัด

5. แบบสอบถาม

ผู้ร่วมประเมิน มีดังนี้

1. วิทยากร
2. ครู
3. นักเรียน, หรือผู้ปกครอง

คำอธิบาย

หน่วยที่ 1 อักษรล้านนา

การศึกษาอักษรล้านนา แลอักษรไทยยวน ที่ใช้กันในชุมชนเผ่าไทยยวนหรือไทยโยนกซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ การเรียนการสอนอักษรล้านนา มุ่งให้ผู้เรียน รัก ห่วงแหน เห็นคุณค่าของตัวอักษรล้านนาที่กำลังจะสูญไป และให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอักษรล้านนา โดยการฝึกคัดลายมือ และเขียนพยัญชนะ สระตามที่กำหนด ฝึกการอ่านออกเสียงพยัญชนะ สระ และคำที่กำหนดให้

เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการอ่าน เขียน อักษรล้านนา โดยเขียนได้ถูกต้องและสวยงามตามอักขระวิธี

หน่วยที่ 2 ประวัติเมืองฝาง

ศึกษารวบรวม อภิปราย วิเคราะห์ ข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ของเมืองฝางโดยสังเขป วิเคราะห์การใช้ คำว่า ฝาง มาตั้งชื่อเมือง การลำดับผู้ปกครองเมือง สรุปเป็นความคิดรวบยอดของเหตุปัจจัยและผลที่ตามมา แสดงความรู้สึกภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ปฏิบัติตนอย่างมีเกียรติสมศักดิ์ศรีในฐานะคนในท้องถิ่น

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัยทางประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลง รู้เหตุ รู้ผล คาดผลของการกระทำต่าง ๆ ที่มีผลต่อส่วนรวม สรุปเป็นแนวปฏิบัติที่ดีอันจะนำผลดีมาส่วนรวมชื่นชมภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และการเสียสละของบรรพบุรุษในท้องถิ่น เคารพ เทิดทูน พระมหากษัตริย์ จงรักภักดีเคารพในบรรพบุรุษ ปฏิบัติตนดีสมฐานะลูกหลานสืบต่อบรรพบุรุษท้องถิ่น

หน่วยที่ 3 ภูมิศาสตร์เมืองฝาง

สังเกต ศึกษา รวบรวมข้อมูล จัดทำแผนผังและรายงาน อภิปรายเกี่ยวกับลักษณะของเมืองฝาง

ศึกษาเฉพาะเกี่ยวกับสภาพทั่วไปทางภูมิศาสตร์ ที่ตั้ง ขนาด อาณาเขต รูปร่าง ลักษณะ ภูมิประเทศ ลักษณะภูมิอากาศ และเชื้อชาติประชากร ของเมืองฝาง บันทึก รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ อภิปราย สรุป แสดงความรู้สึก เจตคติที่มีต่อเมืองฝาง

เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนเมืองฝาง มีทักษะในการสังเกตรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และเห็นคุณค่าของภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การดำรงชีวิตของคนเมืองฝาง

หน่วยที่ 4 ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

สังเกต รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ อภิปราย เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของคน ลุ่มน้ำฝาง เน้นขนบธรรมเนียมประเพณีในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน คุณค่าของประเพณีต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วในการวิเคราะห์ จำแนก การกระทำที่ส่งเสริมและทำลาย สรุปเป็นข้อการปฏิบัติในการส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันมีค่าของท้องถิ่น อภิปรายแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับความงาม ความภูมิใจ เจตคติต่อศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมเกี่ยวกับตน ครอบครัว และสังคมใกล้ตัว คุณค่า ของสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว ปฏิบัติตนในทางส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี อันดีงาม

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี อันดีงามของท้องถิ่น มีทักษะในการวิเคราะห์คุณค่า และแยกการกระทำออกเป็นการกระทำที่ ถูกต้อง และไม่ถูกต้องต่อสิ่งอันดีมีค่าต่าง ๆ ดังกล่าว รักศิลปะ ชื่นชมขนบธรรมเนียม ประเพณี การดำรงชีวิตของท้องถิ่น ปฏิบัติตนถูกต้องเหมาะสม ดำรงรักษาปกป้องสิ่งอันมีค่าที่ เป็นมรดกล้ำค่าของสังคมท้องถิ่นและยอมรับในการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณี ไทยได้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

หน่วยที่ 5 โบราณสถาน โบราณวัตถุ

สังเกต รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ อภิปราย เกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน ปูนียวัตถุ คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ วิเคราะห์ จำแนกการกระทำที่ส่งเสริมและ ทำลายสรุปเป็นข้อควรปฏิบัติในการส่งเสริม อนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปูนียสถาน ปูนียวัตถุอันมีค่า อภิปราย แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับความงาม ความภาคภูมิใจ มีเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม เกี่ยวกับตนครอบครัว และสังคมในชุมชน คุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าว

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม มีทักษะในการวิเคราะห์ คุณค่า และแยกการกระทำออกเป็นการกระทำที่ถูกต้อง และไม่ถูกต้องต่อสิ่งอันมีค่าต่าง ๆ ดังกล่าว ดำรงรักษาปกป้องสิ่งอันมีค่าเป็นมรดกล้ำค่าของสังคมไทย

หน่วยที่ 6 เรื่องสถานที่สำคัญ

ศึกษา สังเกต รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดิน หิน กรวด ทราย แร่ธาตุ ป่าไม้ น้ำ คุณค่าของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าว อภิปราย วิเคราะห์การใช้และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เหตุปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เปลี่ยนแปลง จำแนก จัดหมวดหมู่ เป็นหลักการกระทำที่ถูกต้อง และไม่ถูกต้อง ทั้งในด้านส่วนบุคคลและ พัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เกิดผลเสียตามมาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือวางแผนไม่รอบคอบ

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อมนุษย์ พืช สัตว์ จำแนกเหตุปัจจัย การใช้การจัดและพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง และไม่ถูกต้อง สรุปเป็นหลักการใช้ทรัพยากร และพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เห็นความจำเป็นของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง รักและชื่นชมในธรรมชาติ ห่วงแหน จัดและพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนอยู่เสมอและร่วมมือในการสงวนรักษาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม

หน่วยที่ 7 เรื่องการทำถั่วเน่าแผ่น

สังเกตและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเตรียมการทำถั่วเน่าแผ่น ในเรื่องวิธีการ ดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคจากการทำแล้วนำมาวิเคราะห์ อภิปรายและสรุป

ศึกษาประเภทของถั่วเหลือง การเลือกซื้อ การเตรียม การใช้และการเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ การจัดจำหน่ายแล้วนำผลมาอภิปรายสรุปรายงานผล สังเกตการใช้เครื่องมือและวิธี ทำจากการสาธิตของวิทยากร นักเรียนทดลองปฏิบัติและนำผลมาอภิปราย กำหนดแนวทาง ในการทำงาน ฝึกทำถั่วเน่าแผ่น โดยเน้นขั้นตอนกระบวนการและนิสัยในการทำงาน สังเกต และปฏิบัติงานและผลงาน นำมาอภิปรายหาข้อบกพร่องและวิธีการแก้ไข

เพื่อให้มีความรู้ ความสนใจ การดำเนินงานเชิงการค้า มีทักษะในการใช้ มือ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำงาน สามารถทำอาหารตามขั้นตอน กระบวนการ และปรับปรุง งานอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงาน และมีนิสัยรักงาน

หน่วยที่ 8 งานหัตถกรรม

สังเกตและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเตรียมประกอบอาชีพงานช่างหัตถกรรม ใน เรื่องวิธีประดิษฐ์ การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรค แล้วนำผลมาวิเคราะห์ อภิปรายและสรุป

ศึกษาความเป็นมาของงานหัตถกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของคนท้องถิ่น การเลือกแบบ วัสดุและการดัดแปลงแบบ การสร้างแบบ การเตรียม การใช้และเก็บรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ วิธีประดิษฐ์ และการจัดจำหน่ายแล้วนำผลมาอภิปราย สรุป และรายงานผล

สังเกตการใช้เครื่องมือและวิธีประดิษฐ์ จากการสาธิต ทดลองปฏิบัติ แล้วนำผลมาอภิปราย กำหนดเป็นแนวทางในการดำเนินงาน

ฝึกวางแผนดำเนินงานตามแนวทางที่กำหนด โดยเน้นขั้นตอน กระบวนการ และนิสัยในการทำงาน นำผลมาอภิปราย หาข้อบกพร่องและวิธีแก้ไข สรุป

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ และสามารถประดิษฐ์งานตามขั้นตอน กระบวนการ ปรับปรุงงานอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงาน และมีนิสัยรักงาน

หน่วยที่ 9 เครื่องปั้นดินเผา

สังเกตและรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการเตรียมการเครื่องปั้นดินเผา ในเรื่องวิธีการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค จากการทำ แล้วนำมาวิเคราะห์ อภิปรายและสรุป

ศึกษาประเภทของเครื่องปั้นดินเผา การเลือกซื้อ การเตรียม การใช้ และการเก็บเครื่องมือ เครื่องใช้ การจัดจำหน่าย แล้วนำผลมาอภิปราย สรุปรายงานผล

สังเกตการใช้ เครื่องมือและวิธีทำจากการสาธิตของวิทยากร นักเรียนทดลองปฏิบัติ และนำผลมาอภิปราย กำหนดแนวทางในการทำงาน

ฝึกทำเครื่องปั้นดินเผา โดยเน้นขั้นตอนกระบวนการและนิสัยในการทำงาน สังเกตการปฏิบัติงานและผลงาน แล้วนำผลมาอภิปรายหาข้อบกพร่องและวิธีการแก้ไข

เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ การดำเนินงานเชิงการค้า มีทักษะในการใช้มือ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการทำงาน สามารถทำตามขั้นตอน กระบวนการ ปรับปรุงงานอยู่เสมอ เห็นคุณค่าของการทำงานและมีนิสัยรักงาน

หลักสูตรท้องถิ่น
เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนฝาง 3 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ความเป็นมา

คณะครูโรงเรียนฝาง 3 ได้เห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและผู้เรียน ในปีการศึกษา 2543 คณะครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 ได้จัดโครงการนาร่องโดยใช้ชื่อว่า "โครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝาง" โดยมีการบูรณาการเรื่องเมืองฝาง และขอความร่วมมือจากวิทยากรในชุมชนมาให้ความรู้เรื่องประวัติเมืองฝาง มีการโต้วาทีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เรื่อง เมืองฝางในทัศนคติของฉัน และมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายหลักรากกิจกรรม ที่บูรณาการไว้ในทุกกลุ่มประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยการจัดทำโครงการเรียนรู้เรื่องเมืองฝางนี้เป็นการร่วมมือกันระหว่างคณะครูในโรงเรียนเท่านั้น จึงยังไม่สามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเท่าที่ควร และยังมีข้อควรปรับปรุงอีกหลายประการ เนื่องจากยังไม่มีพื้นฐานทักษะกระบวนการในการจัดทำอย่างเพียงพอ

ในปีการศึกษา 2544 คณะครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 จำนวน 9 คน ได้สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกับนางสาวกิริณี สหเสียนต์นักศึกษาปริญญาเอกจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรดังต่อไปนี้

การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

- คณะผู้จัดทำได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น อบรมเทคนิคกระบวนการจัดทำพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และใช้ Action Research มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ส่วนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง "ประเพณีตานก๋วยสลาก" สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนฝาง 3 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน มีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความต้องการของผู้เรียน และผู้ปกครอง

คณะครูพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ออกแบบสอบถามให้แก่ นักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 และจากผู้ปกครองเรื่องความต้องการที่จะเรียนรู้เพื่อให้ได้หัวข้อที่จะมาพัฒนาเพื่อยกร่างหลักสูตร ได้นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่าความถี่ และ

ได้ผลสรุปคือ ส่วนมากนักเรียน และผู้ปกครองต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ เรื่องประเพณีตานก๋วยสลาก

ขั้นตอนที่ 2 การร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

2.1 คณะผู้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเพณีตานก๋วยสลากไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน มีคณาจารย์ต่าง ๆ ในชุมชน พระสงฆ์ ประธานสภาวัฒนธรรม อำเภอฝาง ประธานชมรมผู้สูงอายุ และเรียนเชิญมาประชุม เพื่อรับทราบข้อมูล และความต้องการของชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก

2.2 เชิญผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และปีที่ 6 แสดงทัศนะต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2.3 ประชุมคณะผู้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อวางแผนดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องประเพณีตานก๋วยสลาก

2.4 การร่างหลักสูตรท้องถิ่น

2.4.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตรแม่บท พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)

2.4.2 ร่างหลักการ จุดประสงค์ เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น

การประเมินความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการตรวจสอบคุณภาพหรือความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยการประเมิน เอกสารหลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตรในส่วนของเนื้อหา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2 คณะ

คณะที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินเอกสารหลักสูตร จำนวน 4 ท่าน พิจารณาตรวจสอบ วิพากษ์ความสมบูรณ์ และความเหมาะสมของหลักสูตร

คณะที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินเอกสารประกอบหลักสูตรในส่วนของเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล

คณะผู้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น รวบรวมผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมด โดยนำเอาข้อเสนอแนะที่ได้เป็นข้อมูลเพื่อใช้ในการปรับปรุง นอกจากนี้ยังได้นำเสนอแก่ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในวันประชุมผู้ปกครองเพื่อรับฟังความคิดเห็น นำข้อเสนอแนะที่ได้มาปรับปรุงอีกครั้งหนึ่งด้วย

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น นำข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิพากษ์ ของผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปกครองนักเรียนมาปรับปรุงหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลากมีความเหมาะสมและมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปทดลองใช้จริง

ส่วนที่ 3 การดำเนินการใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนผาง

3

หลักการของหลักสูตร

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก มีหลักการสำคัญดังนี้

เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียน เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึกของผู้เรียนให้เห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม ในท้องถิ่น

จุดมุ่งหมาย

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ประวัติความเป็นมา และขั้นตอนพิธีการของประเพณีตานก๋วยสลาก
2. มีความรู้ และทักษะในการเตรียมการในการดำเนินงานประเพณีตานก๋วยสลาก
3. ส่งเสริมการสร้างลักษณะนิสัย ทางด้านคุณธรรม และจริยธรรม
4. ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน
5. การตระหนักและเห็นคุณค่าของประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น

แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยการใช้สื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มให้สอดคล้องกับความสนใจ และสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน

3. จัดการเรียนรู้การสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการทุกกลุ่ม ประสพการณ์
4. จัดการเรียนรู้การสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล และสร้างสรรค์และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนรู้การสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียน การสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ปลุกฝังค่านิยม ในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น และค่านิยมพื้นฐาน เช่น ความ กตัญญู ประหยัด อุตุน มีวินัย ความรับผิดชอบ ฯลฯ
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของ ผู้เรียน

โครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก

มวลประสพการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะ ที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และ คณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสพการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาชีวิตและ สังคม โดยเน้นการอนุรักษ์ประเพณีตานก๋วยสลาก

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสพการณ์ทั่วไปในการทำงาน และความรู้พื้นฐานในการจัดเตรียมอุปกรณ์ ของใช้ ที่ใช้ในการตานก๋วยสลาก

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสพการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) ว่าด้วยการเรียนรู้คำศัพท์และ ประโยคเกี่ยวกับประวัติของการตานก๋วยสลาก การทำอาหารและกิจกรรมบันเทิงของการตานก๋วย สลาก

ทุกกลุ่มประสพการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่นนำมาใช้สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการจัดกิจกรรมหลากหลายในแต่ละกลุ่มประสพการณ์

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีการตานก๋วยสลาก ใช้เวลาเรียนในภาคเรียนที่ 2 ประมาณ 1 เดือน มีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 144 คาบ คาบละ 50 นาที การใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องประเพณีการตานก๋วยสลากนี้จะใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีการปรับตารางสอน เวลาเรียน

อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีการตานก๋วยสลาก จะบูรณาการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ กำหนดไว้โดยประมาณ ดังนี้

มวลประสบการณ์	อัตราเวลาเรียนโดยประมาณ	
	ร้อยละ	คาบ
1. ทักษะภาษาไทย	13.89	20
2. คณิตศาสตร์	2.78	4
3. ส.ป.ช.	13.89	20
4. ส.ล.น.	22.22	32
5. ก.พ.อ.	33.33	48
6. อังกฤษ	5.56	8
7. ประสบการณ์จำลองสถานการณ์	8.33	12
รวม	100	144

หมายเหตุ เวลาเรียนคาบละ 50 นาที

การวัดผล การประเมินผล และการติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียน

การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการติดตามผล เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประเพณีตานก๋วยสลาก การจัดให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถของผู้เรียน โดยครูผู้สอนจะมีวิธีการวัดและประเมินผลดังนี้ การสังเกต รายงาน ชิ้นงาน และทักษะการจัดการโดยภาพรวม

เนื้อหา

- บทที่ 1 ประวัติความเป็นมาและขั้นตอนพิธีการของประเพณีตานก๋วยสลาก
- ความหมายของประเพณีตานก๋วยสลาก

- ประวัติความเป็นมา
 - ประเภทของสลาก
 - ขั้นตอนพิธีการของการदानก๋วยสลาก
- บทที่ 2 การเตรียมข้าวของในการदानก๋วยสลาก
- การทำก๋วย, ตันสลาก, เส้นสลาก,
 - อาหารคาว หวาน
 - ของใช้ (दानในก๋วย, ตันสลาก)
- บทที่ 3 ดนตรี นาฏศิลป์ พื้นบ้านที่ใช้ประกอบในประเพณีการदानก๋วยสลาก
- ดนตรีพื้นบ้านที่ใช้ประกอบในประเพณีการदानก๋วยสลาก
 - + ความหมายของดนตรีพื้นบ้าน
 - + ลักษณะของดนตรีพื้นบ้าน
 - + ประเภทของดนตรีพื้นบ้าน
 - + ประเภทของบทเพลงพื้นบ้าน
 - นาฏศิลป์พื้นบ้านที่ใช้ประกอบในประเพณีการदानก๋วยสลาก
 - + ความหมายของนาฏศิลป์พื้นบ้าน
 - + ลักษณะของนาฏศิลป์พื้นบ้าน
 - + ประเภทของนาฏศิลป์พื้นบ้าน
- บทที่ 4 คุณธรรมและจริยธรรมที่ได้จากการदानก๋วยสลาก
- ความกตัญญู
 - ความอดทน
 - ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
 - ความสามัคคี
- บทที่ 5 การอนุรักษ์และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเพณีदानก๋วยสลาก
- ความหมายของการอนุรักษ์
 - ปัญหาของการอนุรักษ์ส่งเสริมเผยแพร่ประเพณีदानก๋วยสลาก
 - ความหมายของการประชาสัมพันธ์
 - ประเภทของการประชาสัมพันธ์
 - วิธีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเพณีदानก๋วยสลาก
 - ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ประเพณี
- दानก๋วยสลาก

โครงสร้างหลักสูตร

ภาษาไทย

จุดประสงค์

1. มีทักษะในการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาพื้นบ้าน
2. สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. สามารถใช้ภาษาได้ถูกต้อง เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคคล
4. มีประสบการณ์และรู้จักแสวงหาความรู้ เรื่องราวในท้องถิ่นของตนเอง
5. สามารถใช้ประสบการณ์จากการเรียนมาช่วยในการคิดและตัดสินใจแก้ปัญหา และวินิจฉัยเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างเป็นเหตุผล
6. มีความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการเรียน และประสบการณ์พื้นบ้าน และการสร้างเสริมความงามงามในชีวิต

คำอธิบาย

การฟัง

ปรับปรุงวิธีการแสดงออกเกี่ยวกับมารยาทที่ดีเกี่ยวกับการฟัง ในโอกาสต่าง ๆ โดยเน้นการฟังอย่างตั้งใจ และแสดงออกจนเป็นนิสัยเฉพาะตน

ฝึกฟังเรื่องราว เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับประเพณีตำนานก๋วยสลาก สามารถเข้าใจเรื่องที่ฟัง ทราบถึงความสำคัญและเจตนารมณ์ ของประเพณีตำนานก๋วยสลาก มีความรัก และชื่นชมต่อประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น

การพูด

ฝึกแสดงมารยาทและบุคลิกภาพที่ดีในการพูดในโอกาสต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

ฝึกพูดภาษาพื้นเมืองที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ฝึกเล่าเรื่อง อธิบาย บรรยายความรู้สึก ในเรื่องราวของประเพณีตำนานก๋วยสลาก โดยเน้นการใช้น้ำเสียง ถ้อยคำ ความต่อเนื่องและลักษณะสำคัญของเรื่อง

ฝึกพูดสนทนาภาษาพื้นเมือง โดยสามารถต้อนรับเชื้อเชิญ อธิบาย ชี้แจง สัมภาษณ์ และเน้นพิธีการ โดยมีการใช้คำพูดที่เหมาะสม

ร่วมกันดำเนินการและใช้ทักษะการพูด ในการแสดงพื้นเมือง พูดคำสุภาพ และท่องบทร้อยกรองที่เป็นภาษาของท้องถิ่น

การอ่าน

ฝึกการออกเสียง และอ่านในใจ ในเรื่องเกี่ยวกับประเพณีตานก๋วยสลาก
ฝึกการถ่ายทอด อารมณ์ ความรู้สึก จับใจความสำคัญ วิเคราะห์เรื่องราวที่ได้รับ
จากการอ่าน และหาความรู้เพิ่มเติมในยามว่าง

การเขียน

ฝึกเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีตานก๋วยสลาก สรุปใจความสำคัญและเขียนแสดง
ความคิดเห็น เขียนจดหมายเชิญชวน แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับเรื่องประเพณีตาน
ก๋วยสลากได้

คณิตศาสตร์

จุดประสงค์

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ในทักษะพื้นฐานการคิดคำนวณ
2. สามารถนำประสบการณ์ทางด้านความรู้ ความคิด และทักษะที่ได้จากการเรียน
คณิตศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเกี่ยวกับการประมาณการค่าใช้จ่าย บันทึกรายรับ -
รายจ่าย

คำอธิบาย

- ฝึกให้เกิดความคล่องในการคิดคำนวณ และการประมาณการ หลักการ บวก ลบ
คูณหาร เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการตานก๋วยสลาก
- ฝึกเขียนแผนผัง สถานที่ในการจัดงานตานก๋วยสลาก
- ฝึกบันทึกรายรับ - รายจ่าย
- ฝึกการตั้งโจทย์ปัญหา และแสดงวิธีการหาคำตอบโดยประยุกต์โจทย์ให้เข้ากับ
ประเพณีตานก๋วยสลาก

สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมในท้องถิ่น เรื่องประเพณี ตานก๋วยสลาก มีความภาคภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นตน

คำอธิบาย

ศึกษาค้นคว้า สังเกต รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์อภิปรายเกี่ยวกับประเพณี ตานก๋วยสลาก ความสัมพันธ์เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของตนในท้องถิ่น

วิเคราะห์ จำแนกการกระทำที่ส่งเสริมและทำลาย สรุปลงเป็นข้อควรปฏิบัติในการ ส่งเสริมอนุรักษ์ประเพณีการตานก๋วยสลาก อภิปราย แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกเกี่ยวกับ ความงาม ความภาคภูมิใจ เจตคติต่อประเพณี ตานก๋วยสลาก ปฏิบัติตนถูกต้องเหมาะสม ดำรงรักษาและยอมรับในการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับประเพณี ตานก๋วยสลากให้เหมาะสมกับสภาพ ปัจจุบัน

สร้างเสริมลักษณะนิสัย

จุดประสงค์

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาด้านนิยม เจตคติ พฤติกรรม บุคลิกภาพ และปรับตัว เข้ากับการเปลี่ยนแปลง โดยใช้กิจกรรม จริยศึกษา ดนตรีนาฏศิลป์ จึงต้องปลูกฝังให้มี คุณลักษณะ ดังนี้

1. มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิจารณ์ แก้ปัญหาแสดงออกและสามารถ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
2. มีใจรักการทำงานเห็นคุณค่าประเพณี ตานก๋วยสลาก
3. มีการเสริมสร้างลักษณะนิสัยด้านคุณธรรม จริยธรรม
4. มีความรู้ความเข้าใจในการนำดนตรีนาฏศิลป์ในท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในพิธีการ ตานก๋วยสลาก

คำอธิบาย

อภิปรายให้เห็นคุณค่าของประเพณีตานก๋วยสลาก ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคน ในท้องถิ่น ฝึกปฏิบัติศาสนพิธี ในพิธีการตานก๋วยสลากได้ถูกต้อง เกิดศรัทธาและเห็นความสำคัญของประเพณีตานก๋วยสลาก สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้อง เกิดความสามัคคีในการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

ดนตรี

คำอธิบาย

อภิปราย ชักถาม ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและลักษณะของดนตรีพื้นบ้าน ศึกษาและฝึกปฏิบัติวิธีการเล่นดนตรีพื้นฐาน เพื่อใช้ประกอบประเพณีตานก๋วยสลาก เพื่อให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของดนตรีพื้นบ้าน สามารถรับรู้ถึงความไพเราะ และถ่ายทอดออกมาเป็นบทเพลง เกิดความชื่นชมและนำไปใช้ในประเพณีตานก๋วยสลากได้

นาฏศิลป์

คำอธิบาย

ศึกษาความหมายและลักษณะของนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ใช้ประกอบในพิธีตานก๋วยสลาก การฟ้อนแบบพื้นเมือง เช่น ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนเจิง ตบมะผาบ ฟ้อนดาบ ฟ้อนมอญเซิง

ฝึกใช้ภาษาท่าที่เป็นลีลาการฟ้อนเป็นแบบฉบับของคนเมืองหรือชาวไทยภาคเหนือ ตอนบน เพื่อให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของนาฏศิลป์พื้นบ้านชื่นชมและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในพิธีตานก๋วยสลากในปัจจุบัน

การงานพื้นฐานอาชีพ

งานอาหารและโภชนาการ

คำอธิบาย

ศึกษาประเภทของอาหารคาว อาหารหวาน ในท้องถิ่นที่นิยมใช้ในการทานก๋วยสลาก เลือกซื้อ จัดเตรียมวิธีทำ การใช้และการเก็บรักษาเครื่องมือ เครื่องใช้ อภิปราย สรุปและรายงานผล

สังเกตการใช้เครื่องมือ วิธีทำ จากการสาธิตของวิทยากรในท้องถิ่น ครู และนักเรียน ทดลองปฏิบัติ

ฝึกวางแผนดำเนินงานตามที่กำหนด

ฝึกทำอาหารตามที่ใช้ในประเพณีทานก๋วยสลาก โดยเน้นขั้นตอนขบวนการความร่วมมือในการทำงาน สังเกตการปฏิบัติงานและผลงานแล้วนำมาอภิปรายหาข้อบกพร่อง และวิธีแก้ไข

เรื่อง

1. ห่อหนึ่ง
2. แกงฮังเล
3. ข้าวต้มมัด
4. ขนมเทียน

งานसान

คำอธิบาย

ศึกษาเลือกวัสดุการสร้างแบบ การเตรียม การใช้ การเก็บรักษา เครื่องมือเครื่องใช้ในการจักสานก๋วยสลาก

สังเกตวิธีทำจากการสาธิตของวิทยากรในท้องถิ่น ครู และนักเรียน ทดลองปฏิบัติ โดยเน้นขั้นตอนขบวนการและผลงาน แล้วนำผลมาอภิปรายหาข้อบกพร่องและวิธีแก้ไข

ภาษาอังกฤษ

การฟัง

คำอธิบาย

ฝึกฟังคำศัพท์ และจำแนกจัดหมวดหมู่ ความสัมพันธ์ของคำที่ฟังเกี่ยวกับประเพณีทานก๋วยสลาก

ฝึกฟังประโยค และบทสนทนาสั้น ๆ เกี่ยวกับประเพณีตานก๋วยสลาก

การพูด

คำอธิบาย

ฝึกพูดออกเสียง คำ วลี ประโยค ให้ถูกต้องตามหลักการออกเสียงภาษาอังกฤษ
ฝึกสนทนา ตั้งคำถาม ตอบคำถาม เกี่ยวกับเรื่องราวประเพณีตานก๋วยสลาก
สามารถพูดได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง สื่อความได้

การอ่าน

คำอธิบาย

ฝึกอ่านออกเสียงคำ วลี ประโยค เรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับประเพณีตานก๋วย
สลาก ตามหลักเกณฑ์การอ่าน

ฝึกการใช้พจนานุกรม ในการเพิ่มพูนความรู้

การเขียน

คำอธิบาย

ฝึกเขียน สะกดคำ วลี ประโยค และข้อความให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ ตาม
ภาษาสามารถสื่อความหมายได้ชัดเจน และสามารถจัดทำแผ่นประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับประเพณี
ตานก๋วยสลาก เป็นภาษาอังกฤษได้

ภาคผนวก ง

- แบบบันทึกภาคสนามประจำวัน
- แบบสัมภาษณ์ครูชั้นประถมศึกษา
ในโรงเรียนฝาง 1 โรงเรียนฝาง 2
และโรงเรียนฝาง 3
- แบบสัมภาษณ์ครูในโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ
- แบบบันทึกการประชุม
- แบบบันทึกข้อมูลเทปบันทึกเสียง
- แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย
- แบบบันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึกเกี่ยวกับ
โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัย
เชิงปฏิบัติการของครูชั้นประถมศึกษา

แบบสัมภาษณ์ครูชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนต่าง 1 ต่าง 2 และต่าง 3

วัน เดือน ปี.....

เวลา.....

สถานที่ในการสัมภาษณ์.....

ผู้ถูกสัมภาษณ์.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์

กิจกรรมพัฒนาวิชาชีพที่ครูเคยเข้าร่วม

- ท่านเคยได้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพหรือไม่ ?
- ลักษณะของกิจกรรมวิชาชีพที่ท่านเคยเข้าร่วมมีลักษณะอย่างไร ?
- ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรกับกิจกรรมวิชาชีพที่ท่านเคยเข้าร่วม ?
- ท่านได้นำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพมาใช้ในโรงเรียนหรือไม่ ?
- มีปัญหาหรืออุปสรรคใดที่ทำให้ท่านไม่สามารถนำความรู้ที่ได้จากกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพนำมาใช้ในโรงเรียนได้เต็มที่ ?

ความต้องการความรู้ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพเกี่ยวกับเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือไม่ ? เมื่อใด ?
- ท่านต้องการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหรือไม่ ? และต้องการให้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรที่ท่านคิดว่าจะทำให้ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้ในโรงเรียนได้ ?
- ท่านรู้จักการวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือไม่ อย่างไร ?

ความร่วมมือและความสัมพันธ์ทางวิชาการของครู

- ท่านมีกิจกรรมด้านวิชาการกับเพื่อนครูในโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร ?
- ท่านมีกิจกรรมด้านวิชาการกับเพื่อนครูต่างโรงเรียนหรือไม่ อย่างไร ?

บันทึก

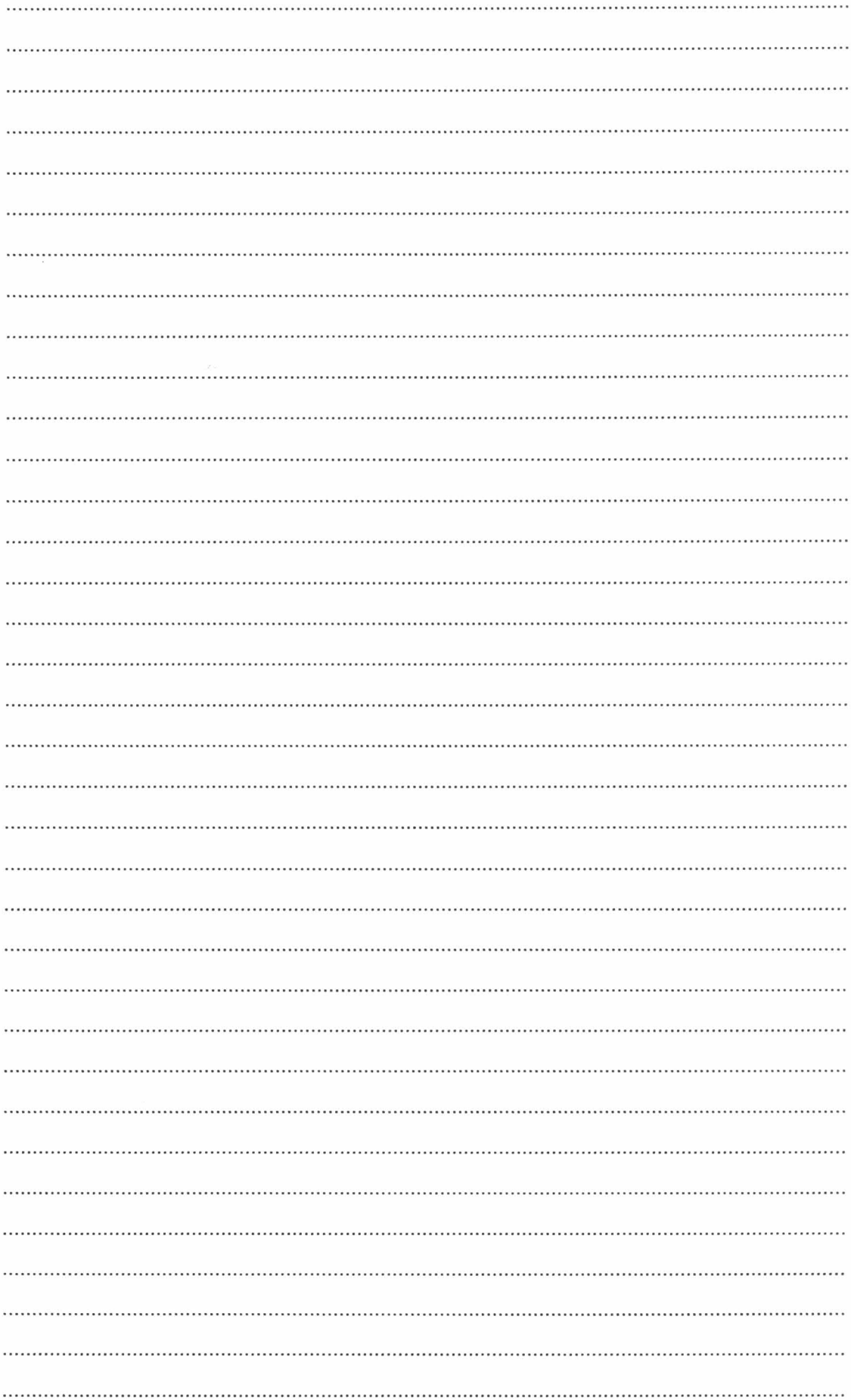
.....

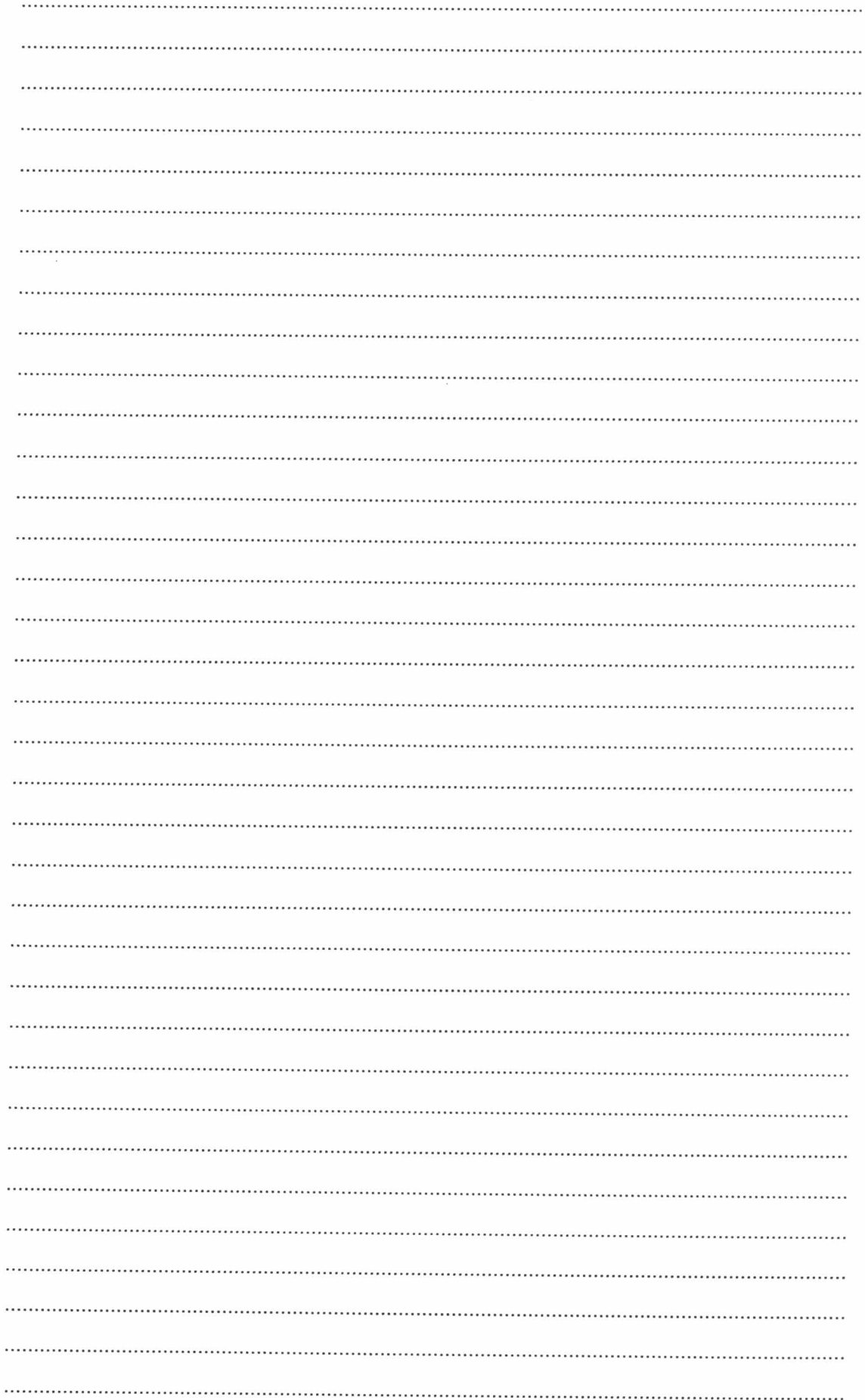
.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

วัน เดือน ปี.....

เวลา.....

สถานที่ในการสัมภาษณ์.....

ผู้ถูกสัมภาษณ์.....

ประเด็นในการสัมภาษณ์

การสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

- เพราะเหตุใดท่านจึงสมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ?
- ท่านคิดว่าปัจจัยเงื่อนไขใดจะช่วยให้ครูสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้มากขึ้น ?

ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

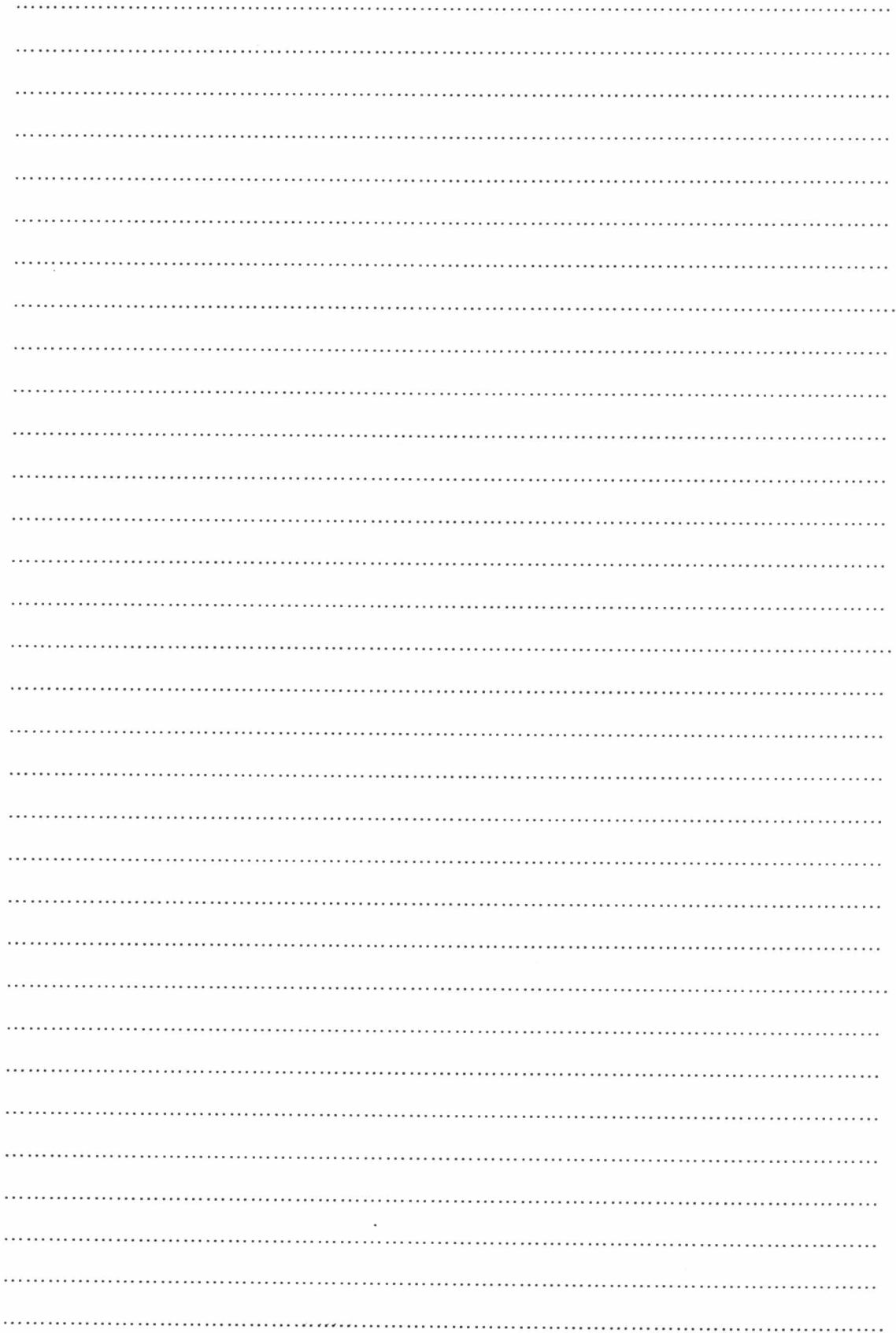
- คำว่า “ หลักสูตรท้องถิ่น ” สำหรับท่านก่อนที่จะมาเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและภายหลังจากที่ได้เข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความแตกต่างหรือเหมือนกันหรือไม่ อย่างไร ?
- ท่านได้รับแนวคิด และประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการบ้างหรือไม่ อย่างไร ?

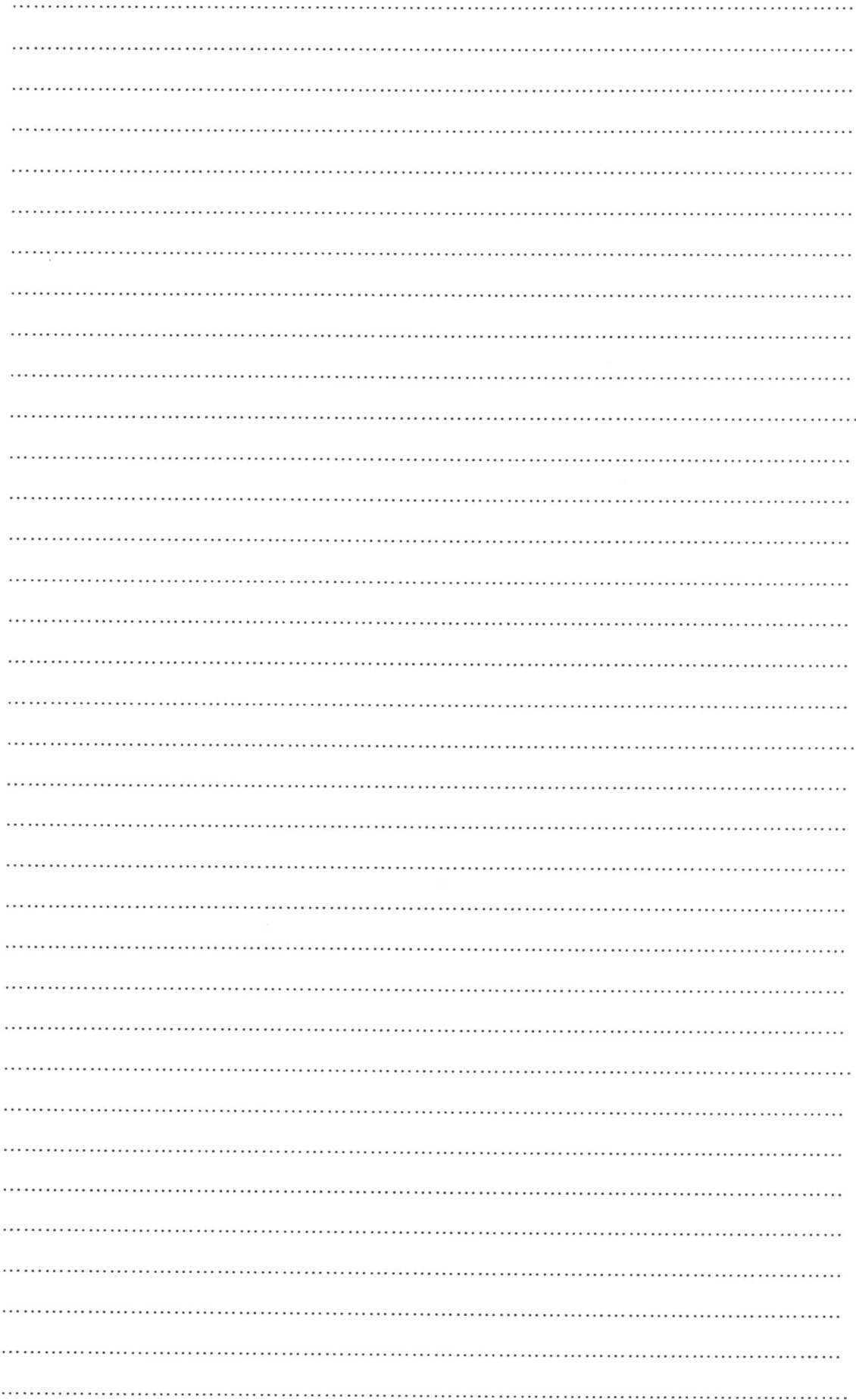
การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

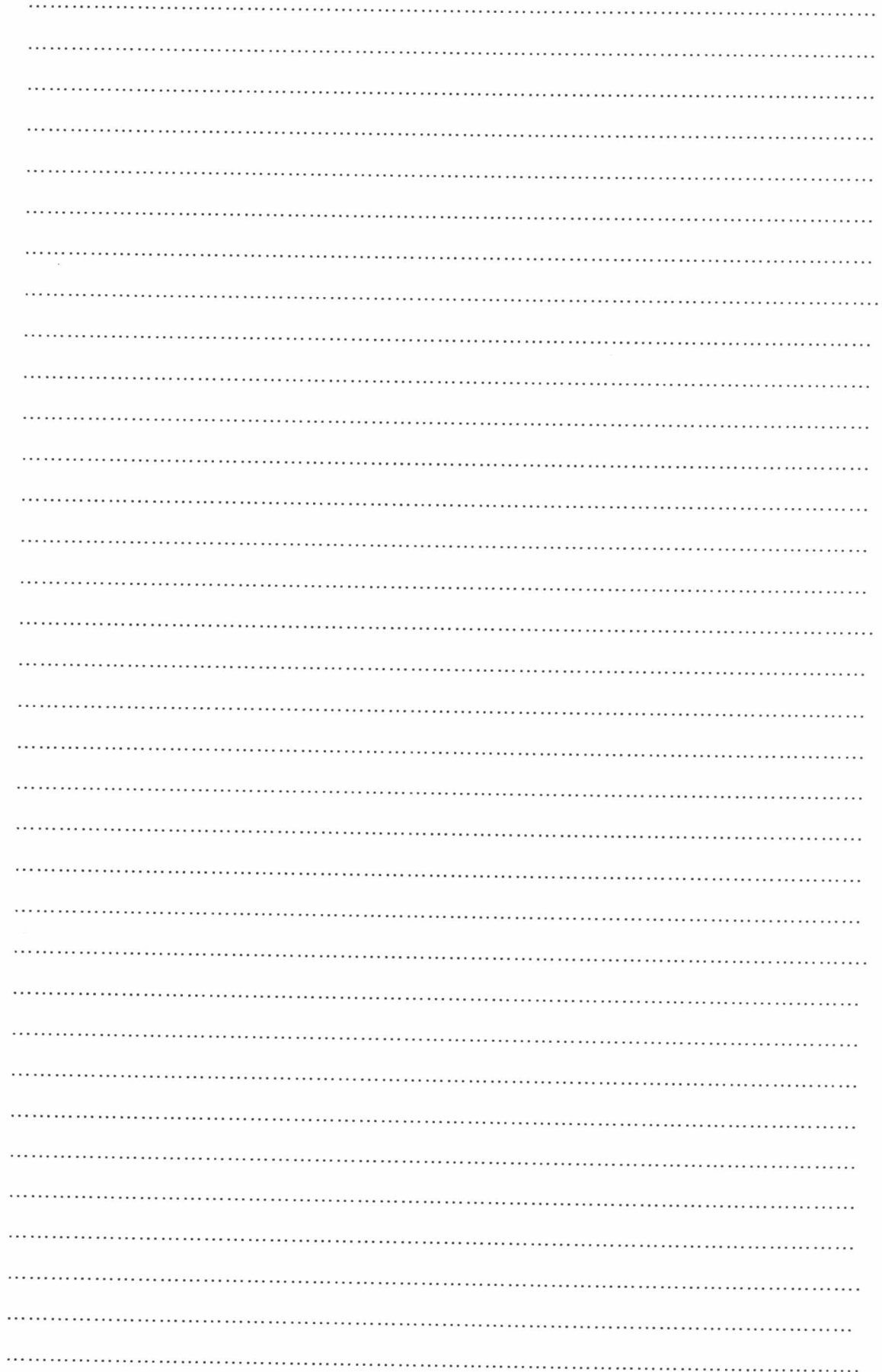
- ขั้นตอนใดในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ท่านคิดว่ายาก และเห็นว่าเป็นปัญหาสำหรับท่านมากที่สุด เพราะเหตุใด ?
- ขั้นตอนใดในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ท่านคิดว่ายาก และเห็นว่าเป็นปัญหาสำหรับท่านมากที่สุด เพราะเหตุใด ?
- ในภาพรวม ปัจจัยใดที่ท่านคิดว่าก่อให้เกิดความไม่ราบรื่น หรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง ท่านมีวิธีแก้ไขหรือจัดการกับอุปสรรคนั้น ๆ อย่างไร ?
- ท่านต้องการความรู้ ความเข้าใจ หรือทักษะใดเพิ่มเติมเพื่อดำเนินบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้น และต้องการอย่างไร ?
- ท่านท้อแท้ หรือหมดกำลังใจในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบ้างหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด? และสิ่งใดที่ทำให้ท่านมีกำลังใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป ?

ความสัมพันธ์ด้านวิชาการเพื่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของกลุ่มครูในโครงการ

- นอกจากการประชุมร่วมกันตามแผนงานที่ได้กำหนดไว้แล้ว ท่านได้อภิปราย พูดคุยปรึกษา หรือมีกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับเพื่อนครูในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่

แบบบันทึกการประชุม

ครั้งที่ประชุม.....

วัน เดือน ปี.....

เวลา.....

สถานที่.....

เรื่อง.....

ผู้เข้าร่วมประชุม จำนวน.....คน

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ผู้ไม่เข้าร่วมประชุม จำนวน.....คน

รายชื่อผู้ไม่เข้าร่วมประชุม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่มีการอภิปรายในการประชุม.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ประเด็นที่ยังไม่สามารถสรุปได้และต้องติดตาม.....

.....

.....

หมายเหตุ.....

แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย

ชื่อผู้ถ่ายภาพ.....

บันทึกภาคสนามประจำวันที่เกี่ยวข้องเลขที่.....

วัน เดือน ปี.....สถานที่.....เวลา.....

สถานการณ์/เหตุการณ์ช่วงบันทึกภาพ.....

.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

ภาพที่..... เรื่อง.....

หมายเหตุ.....

.....

บันทึกความคิดเห็นและแสดงความรู้สึก
 เกี่ยวกับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 ของครูชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
 อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
 ที่สมัครเข้าร่วมโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวกิริณี สหเสวียนต์ เกิดเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2514 ที่จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จการศึกษาปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต วิชาเอกประถมศึกษา จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อปีการศึกษา 2536 และปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาประถมศึกษา จากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีการศึกษา 2541 เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในโครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) โดยได้รับทุนการศึกษาวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เมื่อปีการศึกษา 2541 และได้ศึกษาฝึกงานทางด้านการพัฒนาครูที่ School of Education, University of Wisconsin-Madison ประเทศสหรัฐอเมริกา ในโครงการ the Joint Graduate Training โดยได้รับทุนจาก University of Wisconsin-Madison เป็นเวลา 6 เดือน ปัจจุบันทำงานเป็นนักวิจัยอิสระ